
36
10 B
18

HISTORIA

AC HARMONIA EVANGELICA,

Seu vita D. IESV quatuor Euangelistis in vnum historiæ corpus congestis, Adiecta suis locis, ordinis & consensus ratione.

Ad S. D. N. Gregorium XIII. Pont. Max.

Ioanne Buisonio Hannone, Regio vniuersitatis Duacensis, Sacræ Theologiæ professore, alias Rubo, Authore.

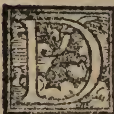
ROMAE, MDLXXV
Apud Victorium Elianum.
Cum licentia Superiorum.

Gregorius Papa XIII.

Dilecto filio Ioanni Buisonio alias Rubo vniuersitatis Duacensis, Sacræ Theologiæ professori.

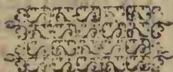

ILECTE fili Salutem & apostolicam benedictionē. Cum sicut nobis nuper exponi fecisti, tu propria tua impensa quoddam opus a te compositum, & per magistrū sacri palatij apostolici approbatum, cui titulus est historia, ac harmonia euangelica, seu quatuor Euangelistæ in vnum historiæ corpus congesti, adiecta suis locis ordinis & consensus ratione imprimi facere summopere desideres, dubitesq; ne huiusmodi opus postmodum ab alijs sine tua licentia imprimatur, quod in maximum tuum tenderet præiudicium. Nos igitur indemnitati tuæ consulere, teq; specialibus fauoribus & gratijs prosequi volentes tuis in hac parte supplicationibus inclinati tibi asserenti te sacræ Theologiæ professorem, ut dictum opus per Decennium post illius impressionem computandum a quibuscumq; sine tua licentia imprimi, aut ab ipsis, vel alijs, vendi, seu in eorum apothecis vel alias venale, præterquam de volūtate tua impressum vel imprimendum teneri possit auctoritate apostolica tenore præsentium concedimus, & indulgemus. Inhibentens omnibus, & singulis, præ-

sertim Bibliopolis & librorum impressoribus in terris Sanctæ Romanæ Ecclesiæ mediate vel immediate subiectis sub Quingentorum Ducatorum auri Cameræ apostolicæ applicandorum, & insuper amissionis librorum pœnis toties ipso facto, & absq; vlla declaratione incurrendis, quoties contrafactum fuerit, ne dicto durante Decennio ab impressione huiusmodi operis, vt præfertur cōputando, dictū opus, per te seu tua impensa imprimendum sine tua voluntate imprimere seu ab ipsis, vel alijs, præterq̄ de voluntate tua imprimendum, vendere seu venale habere aut proponere audeant. Mandantes vniuersis venerabilibus fratribus Archiepiscopis, Episcopis, eorumq; vicarijs in spiritualibus generalibus, ac ipsius status Gubernatoribus, vt quoties pro parte tua fuerint requisiti vel eorum aliquis fuerit requisitus tibi in præmissis efficacis defensionis præsidio assistentes præmissa, ad omnem tuam requisitionem contra inobedientes & rebelles per censuras ecclesiasticas etiam illas sæpius aggrauando, & per alia iuris remedia, dicta auctoritate exequantur, inuocato etiam ad hoc si opus fuerit auxilio brachij secularis, non obstantibus constitutionibus apostolicis, cæterisq; contrarijs quibuscunque, Et insuper quia difficile foret præsentes ad quæcunque loca deferri volumus & similiter apostolica auctoritate decernimus ipsarum trāsumptis & exemplis etiam in eodem opere impressis plenam & eundem prorsus fidem, vbiq; in iudicio & extra adhibendum fore quæ præsentibus adhiberetur. Datum

Romæ

Romæ apud ſanctum Marcum ſub annulo Piſcatoris Die xiij. Septembris, M.D.LXXIV. Pont. Noſtri Anno Tertio.

SVMMA PRIVILEGII REGIS CATHOLICI.

PHILIPPI Regis Catholici priuilegio cautum eſt, ne quis hiſtoriam, ac harmoniā Euangelicam, ſeu vitam Domini IESV ex quatuor Euangeliſtis in vnum hiſtoriæ corpus congeſtis, Ioanne Buiſonio Hannone Regio Vniuerſitatis Duacē. ſacræ Theologiæ profeſſore, alias Rubo authore citra eiuſdem D. Ioannis Buiſonij volūtatem imprimat, aut alibi impræſſam, venalem habeat, ſub pœna cōfiſcationis librorum & pecuniaria, vt latius in Regio diplómate eſt expreſſum.

S. D. N. Gregorio XIII. Pontif. Max.

IOANNES BVISONIVS
perpetuam felicitatem.

VITA domini IESV, Dei & Saluatoris nostri, beatissime Pater, non a Theologis tantũ, sed etiam ab omnibus Christianis, ab vno quoque quidem pro suo captu & modo, tota cognita esse deberet penitusque perspecta. Estq́; admodum turpe & pudendũ, tot Christianos Plutarchi & Suetonij, ac aliorum, nescio quorum vitas & historias diligenter lectitare, hanc autem historiam & vitam, quam non solum tanquam digitos suos omnes tenere, sed etiam toto tenore vitæ sequi deberent, & exprimere, nõ sine magno suæ salutis periculo passim negligere & ignorare. Cũ igitur nihil æque necessariũ esset, nihil æque salutare, atq; vt omnes Christiani, vitam, & doctrinã domini IESV, Dei & saluatoris, magistrique & ducis nostri, perspectissimam familiarissimamque, & in omni vita & actione nobis ante oculos obseruantem haberemus,

ad

ad me & alios ad eam rem, quantum cum Dei adiutorio possē iuuādos & promouēdos: in vnū historiæ corpus, quatuor Euangelistas, seruatis eorum verbis & sensu (vbique enim diligentissime cauimus, ne ex iunctione & ordine, alius sensus & sententia, quam Euangelistarum ipsorum resultaret) digessimus, vt & vnum historiæ corpus haberent Christiani, quo, ordine, omnia dicta & facta, vita denique tota domini I E S V contineretur, & non aliud tamen haberent aut legerent, quam ipsum Euangelium & Euangelistas, ac simul vno contextu & intuitu viderent, in quo singuli conuenirent, aut non conuenirent, & seriem historiæ vel seruassent, vel non seruassent: adiecta vbique breuissime, ordinis & consensus ratione, vt latius in præfatione declaramus. Nō enim qui hanc historiam leget, nostra aut verba aut commentationem leget, sed ipsos Euangelistas, & Euangelium, aut vno contextu totum, aut si volet seorsim ex singulis. Ita enim sunt coniuncti, prænotati & in ordinem, ac vnum historiæ corpus compacti, vt & seorsim singuli tam facile legi possint, atque si soli ha

 berentur

berentur in manibus,& ex iunctione & or
dine, si corpus historiæ legatur, nusquam
alius quam Euangelistarum sensus & ver-
ba resultent aut legantur. Et breuissimæ
quidẽ sunt annotatiunculæ, sed eæ tamen
sunt, vt si quis eas inter se, & cum cõtextu
conferre voluerit, quod ad rationem ordi
nis & iunctionis,& omnis consensus Euan
gelistarum, nihil admodum futurum sit,
quod amplius desideret. Hac igitur vita
& historia, tam apte & concinne in vnum
historiæ corpus digesta, valde speramus fu
turum, vt eam omnes sibi familiarissimam
faciant, præsertim cum & perexigua sit, &
tota pulcherrimo ordine digesta, nec aliud
quam Euangelium, quod & vno contextu
totum, & seorsim ex singulis Euangelistis
legi posſit. Deinde si credimus & scimus,
Dominum Iesum in terras venisse, & no-
biscum cũ Deus esset, assumpta nostra na-
tura conuersatum, non solum vt nos redi-
meret, nosque Deo patri reconciliaret, sed
etiam vt nos doceret,& nobis esset exem-
plo, totamq; nostram vitam sua vita infor-
maret & instrueret, nonne indignisſimum
est homini Christiano, in infinitis sæpe va
nissimis

nissimis sæpe valde perniciosis, curiosissime & laboriosissime tempus & ætatẽ consumere:sui autem Dei & domini ac redemptoris,sui ducis & magistri, quem Deus ipse misit in terras vitam & historiã, aut non habere aut non legere & tenere, aut non sibi semper eam ante oculos ad memoriã & imitationem, omnisq; vitæ informationem assumere & proponere. Est enim hæc vita & historia, non frustra, aut de nihilo, vel leui aliqua de re nobis proposita & exhibita:sed vt speculum nobis esset & regula, in quam defixis semper oculis intuentes, eam in omni vita & actione sequeremur & exprimeremus, eamque sequentes & exprimentes,Deoque & domino ac duci nostro hic aliquousque conformes effecti,ei tandem expleto hoc breuissimo temporis curriculo fiamus etiam cõformes in gloria.Atque sane,etiam si sola historia dominicæ passionis integra in vnum corpus ex quatuor Euangelistis ordine congesta proponeretur, nullus ea Christianus carere deberet. Nunc aũt cum nõ solũ dominicæ passionis,sed totius vitæ d̃ni IESV, totiusque Euangelij integra historia, & vno con-

contextu tota,& seorsim eodem pene con spectu ex quatuor Euangelistis legenda & cognoscenda proponatur, quis carere aut volet aut poterit, tanta commoditate tantoq; suæ salutis adiumẽto? Quo in opere concinnando, Beatissime pater, cũ ab hinc aliquot annis laborauerim,& nunc Romæ recuperato exemplari extremam manum imposuerim, iudicaui nõ indignum fore si & Romæ emendatissime excuderetur, & potissimum sub S.V. nomine & authoritate ederetur. Nam nec alibi magis, nec sub alius potius nomine Euangelica historia, immo Euangelium ipsum in vnum historiæ corpus redactum edi potuit, quam & Romæ & sub eius nomine, qui princeps totius religionis & Christianismi, eius cuius vita hic describitur, generalis est in terris vicarius. Omnibus etiam Christianis ita potissimum commendatissimam fore hanc historiam sperauimus, si & Romæ, & sub S. V. nomine ederetur, quam vt maxime necessarium est, omnibus esse commendatissimam & acceptissimam, ita nihil æque optamus, atque vt in vniuersum omnes eam sibi quam familiarissimam faciãt,

& sem-

& ſemper eam habentes in manibus, & ante oculos imitari, & in vita ſequi conentur, præſtante eodem domino IESV Chriſto, qui S.V. vniuerſali ſuæ eccleſiæ diutiſſime incolumem ſeruare dignetur Deus benedictus in ſæcula.

IOANNES BVISONIVS ALIAS RVBVS Chriſtiano Lectori.

N hac Euangelica concordia, ita quatuor Euangeliſtæ in vnum congeſti ſunt, vt corpus narrationis, ordine, omnia dicta & facta, vitam denique totam Domini IESV, vt eam quatuor Euangeliſtæ deſcripſerunt comprehenderet. Nam ne verbulum quidem ex quatuor Euangeliſtis eſt omiſſum, nec vnum adiectum. Ità verò Euangeliſtarum narrationes inter ſe commiſtæ ſunt & coniunctæ, vt tota res eo modo & ordine quo geſta eſt explicetur, & eius Euangeliſtæ qui pleniſſimam narrationem habere videbatur verbis in hiſtoria corpore collocatis,

aliorum

aliorum verba, quoties alij idem narrant, ad latus ita collocantur, vt vno ac eodem intuitu statim appareat, quid vnus solus, quid duo, quid tres, quid quatuor narrent, in quóue consentiant, aut nō consentiant. Et sunt omnia ita digesta & prænotata, vt vniuscuiusque Euangelium tam commodè ordine legere possis, atque si eum solum haberes in manibus. A. siquidē prænotatū Matthæum *B. Marcum. C. Lucam. D. Ioannem significat. Ergo si Matthæum solum ordine legere desideras, tantum necesse est, vt spectes ad A. proximè sequens, aut ad latus, aut in corpore narrationis, idque vel in eodem capite concordiæ, vel in proxime sequenti. Nam quoties accidit vt quod sequitur in concordia, non proxime sequeretur in Euangelista, initiū proxime sequentis periodi Euangelistæ, adiectum est minoribus typis post lunulam, cum annotatione capitis concordiæ in quo inueniatur, ita vt nullo negotio totum Euangelistam si velis, ordine legere possis. Simulque intelligas in quibus quisque Euangelista seriem historiæ vel seruarit, vel non seruarit, quæ vtilitas, dispendiolum illud recurrendi ad aliud concordiæ caput, facile compēsabit, pręsertim cùm vbiq; breuis annotatiuncula declaret, quid sequutus Euangelista historiæ seriem non seruarit. Initia pręterea capitum Euangelistarum, vt agnoscerentur sic prænotauimus. ¶ In singulis item concordiæ capitibus, cuiusq; Euangelistæ caput, adiunximus. Quoties autem in historiæ corpore dictiunculam inueuies linea subnotatam, eam Euangelistæ esse intelliges, sed omittēdam in lectione corporis historiæ. Inuenies etiam quandoq;*

 in eodem

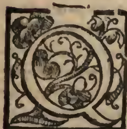
in eodem corpore, dictiunculam vnam aut plures minoribus typis excusas, eiusmodi ad historiæ plenitudinem ex alio Euangelista cuius verba habētur ad latus sunt insertæ. Vbi præterea dubium esse poterat de ordine & consequentia, singulis historię capitibus rationem ordinis, quidue sequuti simus breui annotatiuncula præfiximus. Plerumque etiam alias annotatiunculas capitibus subiunximus, quæ lectorem admonerent si quid vel ad consensum, vel ad seriem intelligendam, pertineret, adiectis numeris designantibus ad quem maxime capitis locum annotatio pertineat: quibus omnibus inter se collatis & expensis, non solum Euangelistarum pulcherrimum consensum, & totius historiæ quasi certam consequtionem & nexum facile deprehendes, sed & quid quisque Euangelistarum narrando sit sequtus. Quod tamen vt facilius & certius intelligeretur, extra corpus historiæ singulorum Euangelistarum breuis periocha est adiecta, cum dearticulatione singulorum capitum cuiusque Euangelistæ: in qua est annotatum quo loco in concordia quidque inueniatur, & quid vel propriū sit Euangelistæ, vel commune cum aliis. Ex quibus omnibus elucet consensus admirabilis Euangelistarum quamq; se mutuo iuuent & exponant, non solum in eiusdem narratione, sed etiam quod attinet ad totum historiæ corpus & nexum: vt hæc harmonia, vice magni commentarij sit, paucissimisque comprehendat, omnem rationem consensus & ordinis: quæ non ita iunctis Euangelistis magno volumine explicari nō posset. Adiecta item est totius historiæ breuis periocha, in qua summaria

maria capitum omnium connexio & series continetur, cum annotatione tēporis & loci, & quid vni proprium quid pluribus commune, vt vno conspectu, ordine, tota vita Domini, & eius peregrinatio, iuxta quatuor Euangelistarum consensum, & quo maximè tempore quidq; contigerit appareret. Postremo adiectus est index omnium Euangeliorum quæ in Ecclesia decantantur, vt si quis ea quærat in concordia, facile inueniat. Nec mihi hic causa reddenda est, cur huic rei post tam multos insudarim. Quoniam enim nihil esse potest Christianis vtilius, quam si dicta & facta, vitam denique totam Domini I E S V, ducis sui perpetuo spectent & meditentur, eamque sibi proponant imitandam, volui & me & alios excitare, quo libentius & maiore cū fructu, hæc sumeremus in manibus immo si fieri posset, numquam ea nobis sineremus elabi è manibus, & spero in Domino I E S V, hanc nostram opellam, bonis non ingratam fore, & nonnullis etiam aliquid salutis & veræ religionis ac pietatis allaturam, quod prestare dignetur Deus benedictus, qui hic describitur & proponitur pro nobis crucifixus.

QVATVOR

QVATVOR EVANGE-
listarum Periocha, & de-
articulatio.

VATVOR Euangelistæ in eo conueniunt, quod scribant historiam Euangelicam, idest, non nudè & historicè tantùm dicta & facta Domini IESV proponant, sed vt doctrinam quemadmodum habet Ioannes qua credamus, quod IESVS est Christus filius Dei, & vt credentes vitam habeamus in nomine eius: ad hoc enim omnia pertinent, Et eiusmodi doctrina Euangelium est, non autem tantû Euangelica. Sed tres primi Euangelistæ magis sunt morales, eaque potissimum pertractant quæ ad humanitatem pertinent. Nec alia narrare voluisse videntur, quam quæ Dominus publicè se gerens pro Messia, fecit & docuit. Itaque nihil eorum attigerunt, quæ vel primo anno, vèl in Iudæa, ante vltimo relictam Galilæam gesta sunt a Domino. Primo enim anno adhuc prædicante Ioanne, ferme latuit, neque publicè se gessit pro Messia: Nec ita se gessit in Iudæa, nisi post vltimo relictam Galilæam, & maximè in solemni ingressu in Hierusalem. Ex quo etiam factum est, vt festorum non meminerint, quibus sæpe Dominus iuit Hierosolymam, & ita ea quæ in Galilæa gesta sunt narrent, vt ex eis deprendi non possit, quid. post hoc aut illud festûm, gestum sit: aut quot annis Dominus

minus docuerit: Quæ Ioannes diligenter est persequutus, eaque ferme proponit & narrat, quæ ad diuinitatem pertinent. Et licet animaduertere, Dominum maxime in Iudæa, & potissimum in festis Pascalibus suam diuinitatem, & profundissima mysteria proposuisse: Adeo vt tertio Paschate cùm mansisset in Galilæa, Capharnai mysterium Eucharistiæ proposuerit. Deinde Ioannes ordine narrare voluisse videtur, maximeque vtitur dictiunculis ordinem & tempus significantibus. Alij minime id egerunt quantum apparet, vt rerum gestarum ordinem seruarent. Et curiosum certe est in plurimis magnopere quærere, quid quo ordine aut loco, aut tempore gestum sit. Licet tamen in singulis ordinem aliquem obseruare, ac in singulis pene proprium & singularem. Quia nimirum alia ac alia intentione & scopo historiam Euangelicá scribere sunt aggressi. Matthæus enim potissimum doctrinam spectasse videtur & tradere voluisse, gesta autem & miracula, ad doctrinæ confirmationem retulisse, itaque prolixior est in explicanda doctrina, & eam libenter anticipat ac præponit, in miraculis & rebus gestis succinctior. Marcus contra, obiter doctrinam inspersisse videtur, idque egisse vt historiam scriberet, ex quo ferme prolixior est in miraculis & rebus gestis, in doctrina succinctior. Lucas inter vtrunque graditur, nam & diligens est in miraculis, nec minus in doctrina, sed vt Matthæus maxime præponit & anticipat doctrinam, ita hic maxime postponit, vel eo maxime loco quo

tradita est exponit. Habet & hoc, quod alios nonnunquam (post eos enim scripsit) exponere videatur: sicubi periculum esset, ne non satis quod ad historiam attinet intelligerentur. Et quamuis Marcum maxime sequtus videatur, minime tamen omnium id egit, vt in scribendo rerum gestarum ordinem seruaret. De Ioanne nihil præterea dicendum: nisi forte quod vix eorum aliquid attigerit quæ ab alijs quos viderat & approbarat, scripta essent. Eumque sermones eos maxime proponere in quibus Dominus de sua diuinitate disseruit, & diligenter tempora & annos, festaque maxime paschalia annotare. Iam igitur ad singulos peculiariter descendamus.

Matthæus ergo vsque ad generalem circuitus Galilææ descriptionem, in fine quarti capitis propositam, continuum ordinem seruat. Vbi enim ad miraculorum narrationem peruenisset, singula referre volens ad doctrinæ confirmationem, generali tantum significatione circuitus, & plurimorum sanatorum præposita, subijcit eum sermonem, quo magna pars Euangelicæ doctrinæ & perfectionis continetur, post quem vbi cap. octauo dixisset, dominum venisse Capharnaum, ac ibi seruum Centurionis sanasse. Hac occasione ab exordio sumpta singulorum narratione, ordinem seruat, vsq; dum dominus ad secundum Pascha profectus est Hierosolymam. Atque hic interrupta naratione (nolebat enim. vt diximus eorum quæ in Iudæa acta sunt ante vltimũ ascen

sum facere mentionem) commodum locum na-ctus iterum anticipandi doctrinam, quod ante fecerat, vt sermoni generalem circuitum præponeret, id rursum hic facit, secūdo enim generali circuitu proposito (duos enim describunt Euangelistæ) missionem Apostolorum anticipat, quod in ea plurima ad doctrinam pertinētia sint dicta, quodque non commode posset diutius reticere nomina & ordinationem Apostolorum. Huic eodem consilio subiecisse videtur legationem Ioannis; nam & huius occasione plurima sunt dicta, & vix potuit (ita anticipato sermone) loco cōmodiore constitui, contigit enim non diu post illum sermonem. Addit huic exprobrationem, eodem forte consilio, & sunt qui putent hic etiam contigisse. His ita narratis, initio Cap. duodecimi, repetit quædam quæ redeundo ex Iudæa post secundum pascha contigerant, ad eum vsque locum in quo fuerat habitus sermo in itinere. Et quia clarissimum miraculum factum fuit a Domino Capharnai, cum secundo, post sermonem, eo rediisset; hinc Matthæus, iterum exorsus seriem narrationis, eam ad finem vsq; continuat, præter paucissima quædam, eaque minima, de quibus satis in concordia. Ergo præter anticipatam doctrinam, vix quicquam est in quo seriem historiæ non seruarit, adeo vt nullum singulare miraculum inueniatur narrasse ordine præpostero. Series ergo capitum Matthæi sic habet.

Cap. Matthæi.	Cap. aliorum.	Cap. concordi.
	Paralyticus.b 2.c 5	33
	Matthæi vocatio.	
	Filij sposi.b 2.c 5	34
9	Iairus Emorrhoissa.b 5.c 8	35
	Duo cæci, vnus dæmoniacus.	36
	Circuitio secunda.b 6.c 8	55
10.	Missio Apostolorum.b 6.c 9	55
	Legatio Ioannis.c 7	47
11	Exprobratio.c 10	79
	Confricatio spicarum.b 2.c 6	38
	Manus arida.b 3.c 6	39
12.	Dæmoniacus cæcus & mutus.c 11	49
	Confutatio scribarum & pharis.b 3.c 11	49
	Mater & fratres.b 3.c 8	50
	Seminantis.b 4.c 8	51
	Zizaniorum.	52
	Grani sinapis.b 4	52
	Parabolæ. Fermenti.	52
	Expositio zizaniorum.	52
13	Thesauri. Margaritæ.	53
	Sagenæ.	53
	Nazareth.b 6.c 4	54
	Incarceratio Ioannis.b 6.c 3	22
	Decollatio b 6 c 9	56
	Quinque panes.b 6.c 9.d 6	57
14	Iesus super mare.b 6.d 6	58
	Petrus super mare.	58
	Genesar.b 6	58

Illotæ

Cap. Matthæi.	Cap. aliorum.	Cap concord.
	Illotæ manus. b 7	60
	Cananæa. b 7	61
15	Muti, cæci, claudi, &c.	62
	Septem panes. b 8	63
	Signum de cœlo. b 8	64
16	Fermentum Pharisæorum. b 8	64
	Fides Petri. b 8 c 9	66
	Transfiguratio. b 9. c 9	67
	Dæmonium. b 9. c 9	68
17	Prædictio mortis. b 9. c 9	69
	Didragma.	69
	Quis maior. b 9 c 9	70
18	Non scandalizandi pusilli. b 9	70
	Condonandum.	71
	Recessus è Galilæa. b 10 c 9 d 7	72
	Accessus trans Iordanem. b 10. c 10	92
19	Matrimonium. b 10. c 6	95
	Paruuli. diues. b 10. c 18	100
	Operarij	101
	Prædictio mortis. b 10. c 18	104
20	Mater filiorum Zebedæi. b 10	104
	Cæci post egressum Ierico. b 10	108
	Rami palmarum. b 11 c 19. d 12	110
	Eiectio vendentium. b 11. c 19	111
21	Ficulnea. b 11	112
	In qua potestate. b 11. c 20	113
	Parabolæ Filiorum.	114
	Parabolæ Vineæ. b 12. c 20	114

Custo

Cap. Matthæi.	Cap. aliorum.	Cap. concord.
Custodia sepulchri.		145
Resurrectio. b. 16. c. 24. d. 20.		146
28 Iesus occurrit mulieribus, milites.		149
In monte Galilææ. b. 15.		150

ARCVS præter tria quæ prius omissa, repetenda putauit, continuam scribit historiam. Nam cum narrando vsque ad dictas parabolas peruenisset, priusquam Dominum peregre agentem describeret (dictis siquidem parabolis, relicta Capharnao semper est peregrinatus, nec Capharnaum tanquam domum rediit: sed eam tantum aliquoties vt alias Ciuitates pertransiit) quædam repetenda putauit a se ante non narrata. Parabolis ergò subijcit sedationem maris, quasi eo ipso die quo parabolæ dictæ sunt, contigisset, quod contigerit ad idem littus, & vbi similiter Dominus docuisset è naui. vide cap. 31. adiungit historiam dæmoniaci, & porcorum quæ simul contigerat, cui aduentum Iairi sic subijcit quasi redeunti Domino a Gerasenis occurrerit antequam domum intraret, quia scilicet paulo post interpositis ijs quæ prius narrauerat, ad hoc ipsum littus Iairus accessisset. vide cap. 35. Præter hæc continua historia est, præter paucula quædam adeo minuta, vt ob ea non debeat censeri series interrupta. Et illa ipsa quæ diximus ab eo post parabolas repetita, libenter post parabolas collocassemus, si *Matthæi* narratio permisisset, sed post omnia diligenter inspecta planè persuasum habemus, ea ante parabolas contigisse.

Cap. Marci.	*Cap. aliorum.*	*Cap. concord.*
	Baptismus, prædicatio ioan. a 3.. c 3	13.
	Esca, vestitus Ioannis. a 3	13
	Baptizatus Christus. a 3. c 3	14
	Ieiunium, tentatio Christi. a 4. c 4	15
	Iter e Iudæa in Galilæam. a 4. d 4	23
1.	Prædicatio in Galilæa. a 4. c 4	14
	Vocatio discipulorum. a. 4 c 5	25
	Ingressus Capharnaum, dæmonium. c 4	27
	Socrus Simonis oés male hab. a 8. c 4	28
	Secessus in desertum, leprosus. c 5	29
	Paralyticus. a 9. c 5	33
2	Matthæi vocatio, filij sponsi. a 9. c 5	34
	Confricatio spicatum. a 12. c 6	38
	Manus arida. a 12. c 6	39
3	Electio duodecim Apostolorum. c 6	40
	Confutatio scribarū & pharis. a 12. c 11	49
	Mater & fratres. a 12. c 8	50
	Parabolæ. Seminantis. a 13. c 8	51
4	Parabolæ. Sementis.	52
	Parabolæ. Synapi. a 13	53
	Maris tempestas. a 8. c 8	31
	Liberatus a legione a 8. c 8	32
5	Iairus Emorrhoissa, a 9. c 8	35
	Nazareth. a 13 c 14	54
	Missio Apostolorum, a 9. c 8	55
6	Decollatio Ioannis, a 14. c 9	56
	Incarceratio, a 14 c 3.	21
	Quinque panes, a 14. c 9.	57
	Iesus super mare, a 14. d 6	58

Illotæ

Ca. Marci.	Cap aliorum Euang.	Cap Concordiæ.
	Illotæ manus, a 15.	60
7	Cananæa, a 15	61
	Surdus & mutus,	62
	Septem panes, a 15	63
	Signum de cœlo, fermentum phar. a 16	64
8	Cœcus in Bethsaida,	65
	Fides Petri, a 16. c 9	66
	Transfiguratio, a 17. c 9	67
	Dæmonium, a 17 c 9	68
9	Prædictio mortis, a 17. c 19	69
	Quis maior, a 18. c 9	70
	Matrimonium, a 19. c 16	95
	Paruuli, diues, a 19. c 18	100
10	Prædictio mortis, a 20. c 18	104
	Filij Zebedæi, a 20	104
	Cœcus post egressum Ierico, a 20	108
	Rami palmarum, a 21. c 19. d 12	110
	Ficulnea, a 21	111
11	Eiectio ementium, & venden. a 21. c 19	112
	In qua potestate, a 21. c 20	113
	Parabola vineæ, a 21. c 20	114
	Tributum soluendum, a 22. c 20	116
	Saducæi, a 22. c 20	117
12	Magnum mandatum, a 22.	118
	Christus cuius filius, a 22 c 20	119
	Audiendi nō imitandi scribæ, a 23. c 20	120
	Vidua pauper, c 21	121
	Prædictiones, a 24 c 21	122
13	Aduentus ad iudicium, a 24. c 21	123
	Vigilandum, a 24. c 21	124

Cap. Marci.	Cap. aliorum.	Cap. concord.
	Pactio, a 26. c 22	128
	Cœna in Betania a 26. d 12	109
	Agnus paſchalis, a 26. c 22	129
	Notatio proditoris, a 26 c 22	132
14	Euchariſtia, a 26. c 22	131
	Prædictio negationis, a 26. c 22 d 13	133
	Hortus, a 29. c 22. d 18	138
	Iudicium Caiphæ, a 26. c 22. d 1	139
	Petri negatio, a 26. c 22. d 18	140
	Concilium manè, a 27. c 22	141
	Accuſatio ante Pilatum, a 27. c 23. d 18.	142
	Barabbas, a 27. c 23. d 18	143
15	Flagellatio, coronatio, condemnatio, a 27. c 23. d 19	143
	Crucifixio, a 27. c 23. d 19	144
	Sepultura, a 27. c 23. d 19	145
	Reſurectio, a 28. c 24. d 20	146
16	Emaus, c 24.	147
	In monte Galilææ, a 28	150
	Aſcenſio, c 24	150

LVCAS res geſtas diligenter didicerat partim a Paulo, partim ab alijs, quo ordinē & tempore quidque contigiſſet non ita acceperat, & videbat id non magnopere referre, nec eius magnam rationem habuiſſe Paulum Apoſtolum, itaq; nec id ſibi curandum putauit, arbitratus ſufficere, ſi res quas diligenter didicerat, diligenter annotaret. In ordine maximè ſequutus videtur Marcum, & cum ſæpe data opera explicare

plicare voluisse. Qui quamuis minime id agat, vt ordine res narret, nō multum tamen discedit ab ordine. Nam vsq; ad initium octaui cap. & a medio noni vsq; ad finem. Ferme continua historia est. Nec necesse est hic persequi ea in quibus his locis ordinem non seruauit, cum de ijs quod suf ficere debeat actum sit suis locis in concordia. Initio autem oct. cap. cum cœpisset a secundo cir cuitu, quo dn̄s cœpit agere peregre sine domo, ob quam etiam causam facit hic mentionem mu lierum comitantium & subministrantium dn̄o, cum inquam cępisset ab hoc circuitu, proximeq; sequeretur missio, priusquam pergeret ad missio nem quædam omissa repetere voluit, incipitque ab insigni illa parabola seminantis, quia scilicet paulo ante hunc circuitum dicta erat, huic addit aduentum matris & fratrum, qui proxime ante parabolam cōtigerat, vt occasione parabolæ eius recordatus videatur. Subijcit deinde eodem ordi ne, quo Ma.rde maris tēpestate sedata, de porcis & Iairo ac Emorrhoisa, in quibus repetendis non dubium est quin sit Marcum sequtus. Reliqua vt diximus satis sunt explicata in concordia.

Series capitum Lucæ.

Cap. Lucæ.	Cap. aliorum.	Cap. concord.
	Natiuitas, Pastores, Circuncisio.	8
2	Purificatio Simeon, Anna.	9
	Inuentio Iesu in templo.	12
	Baptismus, prædicatio Ioan. a 3. b 1	13
	Incarceratio Ioannis, a 14. b 6	21
3	Christus baptizatus, a 3. b 1	14
	Genealogia Christi.	14
	Ieiunium, Tentatio christi, a 4. b 1.	15
	Ingressus in Galilæam, a 4. b 1 d 4	24
	Nazareth, a 13. b 4	54
4	Ingressus capharnaum, spiritus immundus, b 1.	27
	Socrus simonis, omnes male hab. a 8. b 1.	28
	Egressus in desertum, b. 1.	29
	Vocatio discipulorum, a 4. b 1	26
	Leprosus, b 1.	29
5	Paralyticus, a 9 b 2	33
	Matthæi vocatio, filij sponsi, a 9. b 2	34
	Confricatio spicarum, a 12. b 2	38
	Manus arida, a 12. b 3	39
	Electio duodecim Apostolorum, b 3	40
6	Beatitudines, a 5	40
	Iustitia Euangelica, a 5	41
	Varia documenta, a 7	43
	Seruus Centurionis, a 8	45
	Filius viduæ.	46
7	Legatio Ioannis, a 11	47
	Mulier peccatrix.	48

Secun-

Cap. Lucae.	Cap. aliorum.	Cap. concord.
14	Hydropicus, & alia quaedam.	90
	Omnibus renunciandum.	92
15	Ouis, dragma, filius perditus.	93
16	Villicus.	94
	Epulo.	95
17	Varia documenta.	97
	Decem leprosi.	73
	Iudex iniquus.	98
	Pharisaeus, & publicanus.	99
18	Paruuli diues, a 19. b 10	100
	Praedictio mortis, a 20. b 10	104
	Caecus ante ingressum Ierico	105
	Zachaeus.	106
	Decem minae.	107
19	Rami palmarum, a 20. b 11. d 12	110
	Eiectio ementium & vend, a 21. b 11	111
	In qua potestate, a 21. b 11	113
	Parabola vineae, a 21. b 12	114
20	Tributum soluendum, a 22. b 12	116
	Sadducaei, a 22. b 12	117
	Christus cuius filius, a 22. b 12	119
	Audiendi non imitandi scrib. a 23. b 12	120
	Vidua pauper, b 12.	121
	Praedictiones, a 24. b 13	122
21	Aduentus ad iudicium, a 24. b 13	123
	Vigilandum, a 24. b 13	124
	Passio, a 26. b 14	128
	Agnus paschalis, a 26. b 14	129

Eucha-

IOANNES nusquam ab ordine discedit, nisi quod multa intermittit, quod omnibus commune est, habent enim singuli propria quædam: sed Ioannes data opera, ea omisit quæ vidit satis ab alijs descripta, itaque ipse paucissima habet cum alijs communia, eaque ferme pertractat, vt diximus quæ ad diuinitatem pertinent, & solus acta primo anno describit, & quæ in Iudæa gesta sunt, ante vltimo relictam Galilæam.

Gentiles

Cap Ioan. *Cap aliorum.* *Cap. concord.*

TOTIVS HISTORIAE PERIOCHA.

QVid sequuti sumus in contexenda concordia quod ad institutum nostrum attinet, satis suis locis explicuimus, hic tantum breuiter totam historiam perstringemus, & eam in præcipua membra & partes distinguemus, cum annotatione temporis & loci. Verbo igitur æterno in Nazareth incarnato, Maria statim profecta est in Iudæam ad visitandum Elizabeth: ac post tres menses domum reuersa, proxima partui ob Cæsaris edictum, iuit Bethleem, ibiq; peperit in stabulo, Augusto Cæsare regnante. Impletisq; diebus purgationis, profecta est Hierosolymam, vt sisteret puerum Domino, reuersaq; Bethleem, inde fugit in Ægyptum, vnde post obitum Herodis, rediens, habitauit Nazareth. Cumque quot annis proficiscerentur Hierosolymam ad festum Paschæ, natus Dominus annos duodecim, remansit Hierosolymis, ac post triduum inuentus, rediјt Nazareth cum parentibus, & erat subditus eis. Cum autem ingrederetur Dominus annum trigesimum, venit Betabaram ad Ioannem, ibique est ab eo baptizatus, vnde decedens in desertum, ieiunauit, & post ieiunium rediens Betabaram, Ioanne eum digito demonstrante, cœpit habere discipulos, ac inde statim proficiscens in Galilæam, venit in Cana (vbi mutauit aquam in vinum) ac inde Capharnaum

pharnaum. Vnde paulopost instáte festo Paschæ, profectus est Hierosolymam, eiecitq; vendentes, & ementes e templo, ac in ijs locis aliquandiu conuersatus, transactis festis non multo ante quã mitteretur Ioannes in carcerem, venit in locum vicinum Ænon quo loco cœperunt homines baptizari baptismo Christi, quem paulo ante veniente ad se Nicodemo instituerat. Atq; hoc anno (hæc enim sub finem eius anni quo Dominus fuerat a Ioanne baptizatus contigerunt) Dominus etsi concionatus sit, & discipulos habuerit, & multa miracula fecerit, ferme tamen latuit, nec tanto concursu est concionatus, nec se publice & aperte gessit pro Messia: sed anno finito, missoq; Ioanne in carcerem, relinquens Dominus Iudæam in qua fuerat a festo Paschæ, proficiscens in Galilæam per Samariam simulatq; attigit Galilæam, cœpit magno concursu concionari, seq; publice gerere pro Messia, ac in itinere filium Reguli sanauit, & vocauit discipulos, ac ita ingressus Capharnaum in ea tum habitationem elegit. Vnde paulo post egressus in desertum, circuiuit Galilæam, maxime circa Capharnaum, quo in circuitu cum vitare volens turbas transfretaret ad Gerasenos, sedauit tempestatem, & apud Gerasenos hominem sanauit a legione. Vnde iterum transfretans, redijt Capharnaum, ac sanauit paralyticum demissum per tectum. Ac paulo post rursum egressus ad mare, Matthæum vocauit, eoq; venit Iairus, quem cum dominus sequeretur Ca-

pharnaum sanauit Emorrhoissam, & ab Iairo domum eundo, duos cæcos. Ac interim dum hæc gererentur, quatuor menses labebantur. Iam quę instante altero festo paschæ, profectus est Dominus Hierosolymam; ac tum sanauit ægrum ad piscinam: nec diu moratus in Iudæa, rediit in Galilæam. Atq; hoc itinere confricatio spicarum facta est, & sanata manus arida, & ob calumniam pharisæorum secessit Dominus ad mare, quo cũ conuenisset maxima multitudo, eosq; curasset, vespere conscendit in montem, ac ibi manę elegit duodecim Apostolos, & descendens postridie, inuenta adhuc multitudine, sermonem cum habuit qui dicitur in monte, ac ita rediit Capharnaum, & sanato ibi seruo Centurionis, egressus iuit Naim, vnde post accessum nunciorum Ioannis; rediit Capharnaum, & sanato dæmoniaco cæco & muto, iterum egressus ad mare, dixit parabolas, ac inde proficisci cœpit in patriam suam pertranseundo Capharnaum. Iamq; finiebatur alter annus a baptismo, & primus a publico ingressu Galilææ. Initio ergo tertij anni a baptismo, proficiscens in patriam suam, reliquit Capharnaum, & cœpit agere peregrinus, pertransiuit tamen adhuc aliquoties Caparnaum, sed pertransiuit tantum vt alias ciuitates, eo vero tanquam domum, non rediit. Vbi ergo fuisset in patria, eam partem Galilææ circuiuit, quæ adiacebat Nazareth, quo in circuitu missi sunt Apostoli. Apostolis vero ad Dominum circa festum Paschæ redeun-

deuntibus (hoc enim quadrimestri, aut circiter, Dominus circuiuit, & Apostoli sunt concionati) secessit cū eis in desertum Bethsaidæ, vbi quinq; panibus pauit multitudinem, & cum iussisset discipulos ascendere nauim, vt præcederent eum trans fretum ad Bethsaidam, circa vigiliam noctis, venit ad eos ambulans super mare, & cum transfretassent, venerunt in terram Genesar, ac ita per Bethsaidam, & vicina loca redierunt Capharnaum, vbi disseruit de pane cœlesti, tempore Paschali, satis enim significat Ioannes Dominum mansisse hoc paschate in Galilæa, nec fuisse in Iudæam vsq; ad festum tabernaculorum in Septembri. Hanc enim etiam partem vltimi anni Dominus egit in Galilæa: quo tempore paulo post Pascha, post disceptationē de illotis manibus, secessit Dominus in partes Tyri & Sidonis, vnde sanata filia Cananeæ, per Sidonem venit ad mare Galilææ inter medios fines Decapoleos, vbi sanato surdo & muto cōscendit in montem, quo cum plurima turba conuenisset, sanatis plurimis, omnes ibi pauit septem panibus, transfretauitq; in partes Dalmanuta & relictis Pharisæis signū è cœlo petentibus, conscendit iterum nauim, & venit Bethsaidam vbi sanato cœco, egressus est in partes Cesareæ Philippi, ibiq, commendata fide Petri, eo & filijs Zebedæi assūptis, duxit eos in montem Tabor, vbi coram eis est transfiguratus, ac descendenti de mōte occurrit turba, sanatoque dæmoniaco prætergrediebatur

Galilæam, & prædicta morte sua & resurrectione, venit Capharnaum, vbi tanquam peregrinus sol uit didragma, hincq; per Samariam quo itinere decẽ leprosos curauit, relicta Galilæa, venit Hierosolymam ad festum tabernaculorum, ibiq; primum docuit, tũ mulierem adulteram liberauit, & cum eum Iudæi lapidare vellent, egressus è tẽplo cœcum illuminauit, ac aliquandiu in vicinis locis conuersatus sub stoltitium brumæ, misit septuaginta, ac Hierosolymam reuersus ad festum encœniorum, cum eũ Iudæi iterum lapidare vellent & comprehendere, dilapsus è manibus eorum, abijt in fines Iudææ trans Iordanẽ vbi Ioannes primum baptizabat, & vt consueuerat, iterũ docebat, & curabat. Interea ægrotabat Lazarus, hinc ergo Dominus accersitus a sororibus Lazari, venit Betaniam, & suscitato Lazaro, cum permotr phariszi hoc miraculo: collecto cõcilio constituissent eum interficere, occulte abijt in regionem iuxta desertum, in ciuitatem quæ dicitur Ephren, ibiq; aliquandiu moratus est cum discipulis, donec postremo, moriturus, accessit Hierosolymam ad proximum pascha, quo itinere pertransijt Ierico, ac ita venit Betaniam, & postridie asino insidens solenni pompa tãquam rex & Messias a lege & prophetis promissus, ingressus est Hierosolymam & templum. Reliquæ sunt tres insignes partes historiæ vna ab hoc ingressu Hierosolymorum, vsq; ad ingressum horti, in quo captus fuit. Secunda, ab horto vsq; ad resurectionem.

nem. Tertia, a resurrectione, vsq; ad ascensionem. In quibus quia ordo perspicuus est, nihil necesse est eas hic dearticulare, aut illustrare.

SERIES CAPITVM CONCORDIAE.

19 Primum pascha, eiectio, d 2.
20 Nicodemus, d 3.
21 Testimonium secundum Ioan. d 3.
2 Missio Ioannis in carcerem, a 14. b 1. c 3.
Secessus in Galilaeam, a 4 b 1. d 4.
2 Fons, Samaritana, d 4.
Ingressus in Galilaeam.
24 Praedicatio, Fama a 4. b 1. c 4 d 4.
Habitatio, a 4.
25 Filius Reguli, d 4.
26 Vocatio discipulorum, a 4. b 1. c 5.
Ingressus. Caphar Doctrina,
27 Spiritus immundus, b 1. c 4.
28 Socrus Simo. oēs male habentes, a 8. b 1. c 4.
Exitus in desertum. Leprosus, b 1. c 4.
29 Circuitio prima Galilaeae, a 4.
30 Reprehensio trium, a 8. c 9.
31 Maris tempestas, a 8. b 5. c 8.
32 Sanatus a legione, a 8. b 5. c 8.
33 Paralyticus, a 9. b 2. c 5.
Matthaei vocatio,
34 Discipuli Ioannis, a 9. b 2. c 5.
35 Iairus. Emorrhoissa, a 9. b 5 c 8.
36 Duo caeci, vnus daemoniacus, a 9.
37 Bethesda, d 5.
38 Confricatio spicarum, a 12. b 2. c 6.
39 Manus arida, a 12. b 3. c 6.
Electio Apostolorum, b 3 c 6.
40 Beatitudines, a 5 c 6.
41 Iustitia Euangelica, a 5 c 6.

42 Ocu-

42 Oculus rectus, vana sollicitudo, a 6.
43 Varia documenta a 7. c 6.
44 Leprosus, a 8.
45 Seruus Centurionis, a 8. c 7.
46 Filius viduæ, c 7.
47 Legatio Ioannis, a 11 c 7.
48 Mulier peccatrix, c 7.
49 Dæmoni. cœcus & mutus, a 12. b 3 c. 11.
50 Mater & fratres, a 12 b 3. c 8.
51 Parabola seminantis, a 13. b 4. c 8.
Zizaniorum, a 13.
Seminis, b 4.
52 Parabolæ Synapi, a 13. b 4.
Fermenti, a 13.
Expositio zizaniorum, a 13.
Thesauri.
53 Parabolæ Margaritæ, a 13.
Sagenæ.
54 Nazareth, a 13. b 6. c 4.
Circuitio secunda. Galilææ, a 13. b 6 c 8.
55 Missio Apostolorum, a 9. b 6. c 8.
56 Decollatio Ioannis, a 14. b 6. c 9.
57 Quinque panes, a 14 b 6. c 9. d 6.
58 Iesus super mare, a 14. b 6. d 6.
59 Panis cœlestis, d 6.
60 Illotæ manus, a 15 b 7.
61 Cananæa, a 15. b 7.
Surdus & mutus, b 7.
62 Multi curati, a 15.

93 Septem

113 In qua

138 Horta

138 Hortus,
139 Iudicium Caiphæ,a 26.b 14.c 22.d 18.
140 Negatio Petri,
141 Concilium mane.a 27.b 15 c 22.
Mors Iudæ,a 27.
Accusatio ante Pilatum,c 23.
142 Examen Pilati,a 27.b 15.c 23.d 18.
Missio ad Herodem,c 23.
143 Barabbas,
Flagel. coron.cond.a 27.b 15.c.23.d 19.
144 Crucifixio,
Latus,d 19.
145 *Sepultura*,a 27.b 15.c 23.d 19.
Custodia,a 27.
146 Resurectio,a 28 b 16.c 24.d 20.
147 Emaus,b 16.c 24.
148 Vespera resurectionis,c 24.d 20.
Thomas,d 20.
149 Ad *Mare Tyberiadis*,d 21.
Vltima apparitio,a 28.b 16.c 24.
150 Ascensio,b 16.c 24.
Multa alia facta Iesu,d 21.

ABES igitur Christiane lector vtcunque dearticulatam totam vitam & peregrinationem Domini, cum annotatione temporis, & loci, vt commodissime, & in partes diuidi, & memoriæ mandari possit. Omnes certe io ad hanc historiam tamquam digi-

tos nostros tenere deberemus, atque vtinam, quod valde cupimus, id hac summa deliniatione & totius historiæ contexione consequamur, vt eam nobis familiarem faciamus, quotidieq; partem aliquam, aut particulam assumamus, quã expendamus, in qua meditemur de qua gratias agamus, eamq; ad vitam nostram & actiones accomodemus, sentiremus profecto fructum admirabilem, & progressum in re Christiana. Itaq; visum est etiam totam historiam in singulos hebdomadæ dies distribuere. *Ac* feriæ quidem secundæ, a vespera scilicet diei dominicæ, vsq; ad vesperam diei lunæ, historia infantiæ. & pueritiæ Domini, cum historia primi anni, vsq; scilicet publicum ingressum in Galilæam tribuatur. Tertiæ verò feriæ, seu a vespera diei lunæ, vsq; ad vesperã diei martis, historia secundi anni, qui est primus quo se dominus publice gessit pro *Messia*; ab ingressu scilicet supradicto, vsq; Nazareth. Feriæ autem quartæ, idest, a vespera diei martis, vsque ad vesperam diei mercurij, reliqua gesta in Galilæa vsq; scilicet festum tabernaculorum. Feriæ quintæ seu a vespera diei mercurij, vsq; ad vesperam diei Iouis, gesta in Iudæa, vel vsq; suscitationem Lazari vel vsq; ramos palmarũ. Sextæ quæ est a uespera diei Iouis, usq; ad uesperam diei ueneris, a ramis uel suscitatione Lazari, usq; ingressum horti, in quo captus est dominus. Et hinc a uespera ueneris usq; uesperam sabbati, quæ est sabbatum, ab horto usq; resurectionem, Vespera

ueró

uerò sabbathi, usq; finem [illegible] Dominicæ resur-
rectione in finem usque historiæ; sed si cui par-
tes aliquæ nimis magnæ uideantur, sumat la-
tem quotidie aliquam particulam. Breuis cer-
tè est historia pueritiæ & infantiæ. Et historia
anni primi etsi breuissima sit, tamen pulchre
ad Pascha diuidi potest, & in uniuersum histo-
ria tota pulcherrimè per hæc tempora diuiditur,
Pascha dico & tempus, quo Dominus fuit ba-
ptizatus, quod est solstitium brumæ, seu Domi-
ni natiuitas. Semper enim his tēporibus gestum
est aliquid insignè, & tale a quo quasi noua histo
ria sumat initium, quod & in historia infantiæ
uidere licet. Et ad tertium Pascha cum Dominus
mansit in Galilæa, habita est disputatio de pane
cœlesti, & hinc usq; ad festum tabernaculorum,
non nimis certe longa historia est. Nec hinc usq;
missionem septuaginta, quæ circa postremū sol-
stitium brumæ contigit, quo Dominus uixit. Ab
hac uerò missione usque suscitatum Lazarum,
præter documenta ex Luca paucissima sunt, &
hinc usque ad ramos palmarum, ac ita deinceps
non nimis certe longe partes sunt, aut particulæ
quo minus etiam ab occupatissimis, horis diei
succissiuis, uel etiam in medijs actionibus & oc-
cupationibus, commode possint expendi, & ad
uitam accommodari, præstante Domino nostro
IESV Christo, qui est super omnia Deus bene-
dictus in sæcula. Amen.

Diuisio Vitæ D.N.I.C. per hebdomadam.

i Infantia ex fol. i. ad 28. et p.[illegible] anni non pub.[illegible] prædicatio

2 [illegible] Ingressus in Galilæam (pub. prædicatio) a fol. 28. ad 81.

3 Progressus in Nazareth et reditus in Galil.[illegible] a f. 81 ad 112

4 Gesta in Iudæa usq. ad ramos Palmar. a f. 112. ad 154.

5 A palmis ad Hortum Oliueti à f. 154. ad 190.

6 Ab Horto ad Resurectionem a f. 190. ad 211.

7 A Resurect.[illegible] ad Ascens.[illegible] a f. 211 [illegible] usq. ad fine 220.

Litera A. denotat Textum Matthei.
B. Marci
C. Lucæ.
D. Ioannis. ut innuit author supra ad lectore.

Hiſtoria Euangelica.

PROOEMIVM EX LVCA,

Hoc procœmium non minus conuenit toti Hiſtoriæ Euangelicæ, quam Euangelio Lucæ.

VONIAM quidẽ multi conati ſunt ordinare narrationem, quæ in nobis cõpletæ ſunt rerum; ſicut tradiderunt nobis, qui ab initio ipſi viderunt, & miniſtri fuerũt ſermonis: viſum eſt & mihi, aſſequuto omnia, à principio diligenter ex [1] ordine tibi ſcribere optime Theophile, vt cognoſcas eorum verborum de quibus eruditus es veritatem.

1. *Non ſignificat ordinem rerum geſtarum, ſed ſe poſt diligentem rerum perueſtigationem ita deinceps aggreſſum ſcribere.*

VERBVM DEI AETERNVM CARO FACTVM.

Initium ab æterna Chriſti natura, & facit quidẽ Io. in hoc initio mẽtionem miſſi Ioannis & teſtimonij eius, ac verbi incarnati, ſed hæc nec debuerunt

nec potuerunt alio loco constitui, quia hæc ideo in summa dicit hoc loco, vt doceat, qua ratione ipsũmet verbum æternum Christus sit, & Messias, quia scilicet caro factum hominum lux venit in mundum, & dans hominibus potestatem filios Dei fieri habitauit, cõuersatusq; est in nobis, quæ omnia quomodo facta sint deinceps tota declarat & describit historia, estq; hoc quasi totius historiæ generalis propositio & argumentum.

CAP. I.

¶.D.1.In principio erat verbum,& verbũ erat apud Deum, & Deus erat verbum: hoc erat in principio apud Deum.Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factũ est nihil quod factum est. In ipso vita erat, & vita erat lux hominum, & lux in tenebris lucet,& tenebræ eam non comprehenderunt. Fuit homo missus à Deo, cui nomẽ erat Ioannes, hic venit in testimonium,vt testimonium perhiberet de lumine,vt omnes crederent per illum. Non erat ille lux; sed vt testimonium perhiberet de lumine. Erat lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. In mundo erat, & mundus per ipsum factus est,& mundus eum non cognouit, In propria

pria venit, & sui eum non receperunt. Quotquot autem receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri, his qui credunt in nomine eius, qui non ex sanguinibus, neq; ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, sed ex Deo nati sunt. Et verbũ caro factum est; & habitauit in nobis (& vidimus gloriam eius, gloriã quasi vnigeniti à Patre) plenum gratiæ & veritatis. (*Ioannes testimonium perhibet cap.* 16.

ANVNCIATIO ET CONCEPTIO IOANNIS.

CAP. II.

¶ C. 1. Fuit in diebus herodis regis Iudeæ, sacerdos quidam nomine Zacharias, de vice Abia; & vxor eius de filiabus Aaron, & nomen eius Elizabeth. Erant autẽ iusti ambo ante Deum; incedentes in omnibus iustificationibus Domini, sine querela, & non erat illis filius; eò quòd esset Elizabeth sterilis, & ambo processissẽt in diebus suis. Factum est autem cùm sacerdotio fungeretur Zacharias, in ordine vicis suæ, ante Deum, secundum consuetudi

nem sacerdotij, sorte exijt, vt incensum poneret, ingressus in templum Domini, & omnis multitudo populi erat orans foris hora incensi. Apparuit autem illi Angelus Domini, stans à dextris altaris incensi. Et Zacharias turbatus est videns, & timor irruit super eum. Ait autem ad illum Angelus, Ne timeas Zacharia, quoniam exaudita est deprecatio tua, & vxor tua Elizabeth pariet tibi filium, & vocabis nomen eius Ioannem. Et erit gaudiũ tibi & exultatio, & multi in natiuitate eius gaudebunt. Erit enim magnus coram domino, & vinum & siceram non bibet, & Spiritu sancto replebitur, adhuc ex vtero matris suæ; & multos filiorum Israel conuertet ad Dominum Deum ipsorum, & ipse præcedet ante illum, in spiritu & virtute Eliæ, vt conuertat corda patrum in filios, & incredulos ad prudentiam iustorum, parare Domino plebem perfectã. Et dixit Zacharias ad Angelum. Vnde hoc sciam? Ego enim sum senex, & vxor mea processit in diebus suis. Et respondens, Angelus, dixit ei. Ego sum Gabriel, qui asto ante Deum, & missus sum loqui ad te, & hæc tibi euan geli-

gelizare. Et ecce eris tacens, & non poteris loqui, vsq; in diem quo hæc fiant: pro eo quod non credideris verbis meis, quæ implebũtur in tempore suo. Et erat plebs expectans Zachariam, & mirabãtur quod tardaret ipse in templo. Egressus autem nõ poterat loqui ad illos: & cognouerunt quod visionem vidisset in templo. Et ipse erat innuens illis, & permansit mutus. Et factum est, vt impleti sunt dies officij eius, abijt in domum suam. Post hos autẽ dies concepit Elizabeth vxor eius, & occultabat se mensibus quinq;, dicens, quia sic fecit mihi Dñs in diebus quibus respexit auferre opprobrium meum inter homines.

ANVNCIATIO ET INCARNATIO CHRISTI.

CAP. III.

C. 1. In mense autem sexto, missus est Angelus Gabriel à Deo in ciuitatẽ Galilææ, cui nomen Nazareth, ad virginem desponsatam viro, cui nomen erat Ioseph, de domo Dauid, & nomen virginis, Maria. Et ingressus Angelus ad eam, dixit. Aue gra-

tia plena, Dominus tecum, benedicta tu in
mulieribus. Quæ cùm audisset, turbata est
in sermone eius, & cogitabat qualis esset
ista salutatio. Et ait Angelus ei. Ne timeas
Maria, inuenisti enim gratiam apud Deũ.
Ecce cõcipies in vtero & paries filiũ, & vo
cabis nomẽ eius Iesũ. Hic erit magnus, &
Filius altissimi vocabitur: & dabit illi Do-
minus Deus sedem Dauid patris eius, &
regnabit in Domo Iacob in æternum, &
regni eius non erit finis. Dixit autem Ma
ria ad Angelum: Quomodo fiet istud,
quoniam virum non cognosco? Et respõn
dens Angelus dixit ei. Spiritus sanctus su
perueniet in te, & virtus altissimi obum-
brabit tibi; ideoq; & quod nascetur ex te
sanctum, vocabitur filius Dei. Et ecce Eli
zabeth cognata tua, & ipsa concepit filiũ
in senectute sua, & hic mensis est sextus, il
li quæ vocatur sterilis: quia non erit im-
possibile apud Deum omne verbum. Di-
xit autem Maria. Ecce ancilla Domini,
fiat mihi secundum verbum tuum. Et di-
scessit ab illa Angelus.

VISITA-

VISITATIO.

CAP. IIII.

C. 1. Exurgens autem Maria in diebus illis, abijt in Montana cum festinatione, in ciuitatem Iuda, & intrauit in domum Zachariæ, & salutauit Elizabeth. Et factum est, vt audiuit salutationem Mariæ Elizabeth, exultauit infans in vtero eius. Et repleta est Spiritu sancto Elizabeth, & exclamauit voce magna & dixit. Benedicta tu inter mulieres, & benedictus fructus ventris tui. Et vnde hoc mihi, vt veniat mater Dñi mei ad me? Ecce enim vt facta est vox salutationis tuæ in auribus meis, exultauit ĩ gaudio infans in vtero meo. & beata quæ credidisti, quoniã perficientur ea quæ dicta sũt tibi à Domino. Et ait Maria: Magnificat anima mea Dominum. Et exultauit spiritus meus, in Deo salutari meo, Quia respexit humilitatem ancillæ suæ, ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes. Quia fecit mihi magna qui potens est, & sanctum nomẽ eius.

Et misericordia eius à progenie in progenies, timentibus eum. Fecit potentiam in brachio suo, dispersit superbos mente cordis sui. Deposuit potentes de sede, & exaltauit humiles. Esurientes impleuit bonis, & diuites dimisit inanes. Suscepit Israel puerũ suum, recordatus misericordiæ suæ. Sicut locutus est ad patres nostros, Abraham & semini eius in sæcula. Mansit autẽ Maria cum illa, quasi mensibus tribus, & reuersa est in domum suam.

NATIVITAS IOANNIS.

CAP. V.

C. 1. Elizabeth autem impletum est tempus pariendi, & peperit filium. Et audierunt vicini & cognati eius, quia magnificauit Dominus misericordiam suam cum illa, & congratulabantur illi. Et factum est die octauo, venerunt circũcidere puerum, & vocabant eum nomine patris sui Zachariam. Et respondens mater eius dixit: nequaquam, sed vocabitur Ioannes. Et dixerunt ad illam. Quia nemo est in cognatione

tione tua qui vocetur hoc nomine. Innuebant autem patri eius quem vellet vocari eum. Et postulans pugillarem scripsit dicens: Ioannes est nomen eius. Et mirati sunt vniuersi. Apertum est autem ilicò os eius, & lingua eius, & loquebatur, benedicens Deum: Et factus est timor super omnes vicinos eorum: & super omnia montana Iudææ diuulgabantur omnia verba hæc. Et posuerunt omnes qui audierant in corde suo, dicentes: quis putas puer iste erit? etenim manus Domini erat cum illo. Et Zacharias pater eius repletus est spiritu sancto, & prophetauit, dicens: Benedictus Dominus Deus Israel, quia visitauit & fecit redemptionem plebis suæ. Et erexit cornu salutis nobis, in domo Dauid pueri sui. Sicut locutus est per os sanctorũ, qui à sæculo sunt prophetarum eius. Salutẽ ex inimicis nostris, & de manu omnium qui oderunt nos. Ad faciendam misericordiã cũ patribus nostris, & memorari testamenti sui sancti. Iusiurandum quod iurauit ad Abraham patrem nostrum daturum se nobis. Vt sine timore de manu inimicorum nostrorum liberati, seruiamus illi. In sancti

tate

tate & iustitia coram illo, omnibus diebus nostris. Et tu puer propheta altissimi vocaberis, præibis enim ante faciem Domini parare vias eius. Ad dandam scientiam salutis plebi eius, in remissionem peccatorum eorum. Per viscera misericordiæ Dei nostri, in quibus visitauit nos oriens ex alto. Illuminare his qui in tenebris & in vmbra mortis sedent, ad dirigendos pedes nostros in viam pacis. Puer autē crescebat, & confortabatur spiritu, & erat in desertis vsque ad diem ostensionis suæ ad Israel. *(Factum est autem. cap. 8.*

GENEALOGIA CHRISTI.

Genealogia Ioseph ex posteritate Salomonis, ita enī Iudæis scribens regalem progeniem Messiæ à Dauide proponit.

CAP. VI.

¶ A. 1. [1]Liber generationis Iesu Christi filij Dauid, filij Abraham. Abraham genuit Isaac. Isaac autē genuit Iacob. Iacob aūt genuit Iudā & fratres eius. Iudas autē genuit Phares & Zaram de Thamar. Phares

res autem genuit Esrom. Esrom autem ge
nuit Aram. Aram autē genuit Aminadab.
Aminadab autē genuit Naasson. Naasson
autem genuit Salmon. Salmon autem ge
nuit Booz de Rahab. Booz autem genuit
Obed ex Ruth. Obed autem genuit Iesse.
Iesse autem genuit Dauid Regem. Dauid
autem Rex genuit Salomonem ex ea quæ
fuit Vriæ. Salomon autē genuit Roboam.
Roboam autem genuit Abiam. Abia autē
genuit Asa. Asa autem genuit Iosaphat. Io
saphat autem genuit Ioram. Ioram autem
genuit Oziam. Ozias autem genuit Ioa-
tan. Ioatan autem genuit Achaz. Achaz
autem genuit Ezechiam. Ezechias autem
genuit Manassen. Manasses autem genuit
Amon. Amon autem genuit Iosiam. Iosias
autem genuit Iechoniam & fratres eius in
trāsmigratione Babilonis. Et post trāsmi-
grationem Babilonis Iechonias genuit Sa
latiel. Salatiel autem genuit Zorobabel.
Zorobabel autem genuit Abiud. Abiud
autem genuit Eliacim. Eliacim autem ge
nuit Azor. Azor autem genuit Sadoch.
Sadoch autem genuit Achim. Achim au-
tem genuit Eliud. Eliud autē genuit Ele-
azar

ezar. Eleazar autem genuit Mathan. Mathan autem genuit Iacob. Iacob autem genuit Ioseph virum Mariæ, de qua natus est Iesus, qui vocatur Christus. Omnes itaq; generationes ab Abraham vsq; ad Dauid generationes quatuordecim. Et à Dauid vsq; ad transmigrationem Babilonis, generationes quatuordecim. Et à trãsmigratione Babilonis vsq; ad Christum, generationes quatuordecim.

1. *Id non est titulus libri, sed significat à quo incipiatur historia.*

MODVS GENERATIONIS CHRISTI.

Loquitur quidem Matt. de generatione in vtero non tamen dubium quin quæ narrat, contigerint, non multo ante partum; post reditum, scilicet Mariæ ab Elizabeth. Ideo neq; præcedens caput alio loco Collocari debuit aut potuit.

CAP. VII.

A. 1. Christi autem generatio sic erat. Cùm esset desponsata mater Iesu Maria Ioseph, antequam conuenirent, inuẽta est

in vte-

in vtero habens de Spiritu ſancto. Ioſeph autem vir eius, cùm eſſet iuſtus, & nollet eam traducere, voluit occultè dimittere eam. Hæc autem eo cogitante: ecce Angelus domini apparuit in ſomnis ei dicēs: Ioſeph fili Dauid, noli timere accipere Mariam coniugem tuam: quod enim in ea natum eſt, de ſpiritu sācto eſt. Pariet autem filium, & vocabis nomen eius IESVM, ipſe enim ſaluum faciet populū ſuum à peccatis eorum. Hoc autem totum factum eſt vt impleretur quod dictum eſt à Domino per propheta mdicentē. Ecce virgo in vtero habebit, & pariet filium, & vocabunt nomē eius Emanuel, quod eſt interpretatum nobiſcum Deus. Exurgens autem Ioſeph à ſomno, fecit ſicut pręcepit ei Angelus domini, & accepit coniugem ſuam. Et non cognoſcebat eam donec peperit filiū ſuum primogenitum. Et vocauit nomen eius Ieſum. *(Cum ergo. c. 9.*

NATIVITAS, PASTORES, CIRCVNCISIO.

CAP.

CAP. VIII.

¶ . C. 2. Factum est autem in diebus illis exijt edictum à Cæsare Augusto, vt describeretur vniuersus orbis. Hæc descriptio prima facta est à Præside Syriæ Cyrino. Et ibant omnes, vt profiterentur singuli in suam ciuitatem. Ascendit autem & Ioseph à Galilæa de ciuitate Nazareth, in Iudeã, in ciuitatem Dauid, quæ vocatur Bethleẽ, eò quòd esset de domo & familia Dauid, vt profiteretur cum Maria desponsata sibi vxore pregnante. Factum est autem cum essent ibi, impleti sunt dies eius vt pareret. Et peperit filium suum primogenitũ, & pannis eum inuoluit, & reclinauit eum in præsepio, quia non erat ei locus in diuersorio. Et pastores erant in regione eadem vigilantes, & custodientes vigilias noctis super gregem suum. Et ecce Angelus Domini stetit iuxta illos, & claritas Dei circunfulsit eos, & timuerunt timore magno. Et dixit illis Angelus: Nolite timere. Ecce euãgelizo vobis gaudium magnum, quod erit omni populo, quia natus est vobis hodie Saluator, qui est Christus Domi-

Dominus, in ciuitate Dauid. Et hoc vobis signum. Inuenietis infantem pannis inuolutum, & positum in præsepio. Et subitò facta est cum Angelo multitudo militiæ cœlestis, laudantium Deum, & dicentiũ. Gloria in altissimis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis. Et factum est vt discesserunt ab eis Angeli in cœlum; Pastores loquebantur ad inuicem. Transeamus vsq; Bethleem, & videamus hoc verbum quod factum est, quod fecit Dominus, & ostendit nobis. Et venerunt festinantes, & inuenerũt Mariam & Ioseph, & infantem positum in præsepio. Videntes autem cognouerunt de verbo quod dictũ erat illis de puero hoc. Et omnes qui audierãt mirati sunt, & de his quæ dicta erãt à pastoribus ad ipsos. Maria autem conseruabat omnia verba hæc, conferens in corde suo. Et reuersi sunt pastores, glorificantes & laudantes Deũ, in omnibus quæ audierant & viderant, sicut dictum est ad illos. Et postquam consummati sunt dies octo, vt circuncideretur puer: vocatum est nomen eius Iesus, quod vocatum est ab Angelo priusquam in vtero conciperetur

(Et postquam. cap. 10.

2. Et duxit illum in Hierusalē & statuit eum super pinnam templi, & dixit illi. Si filius dei es, mitte te hinc deorsum scriptum est enī, qđ Angelis suis mandauit de te, vt conseruēt te, & quia in manibus tollent te, ne fortè offendas ad lapidem pedē tuum Et respondens Iesus ait illi Dictum est, nō tētabis Dn̄m Deum tuum. Et duxit illū diabolus in montē excelsum, & ostendit illi oīa regna orbis terrę. A. Et dicit ei hec omnia tibi dabo. Si cadens adoraueris me.

psit eum diabolus in sanctā ciuitatem, & statuit eum super pinnaculum templi. & dixit ei. Si filius Dei es, mitte te deorsum. scriptum est enim. Quia Angelis suis mādauit de te, vt conseruent te, & in manibus tollent te, ne forte offendas ad lapidem pedem tuum. Ait illi Iesus rursum. Scriptum est. Non tentabis Dominum Deum tuum. Iterum assumpsit eum diabolus in montem excelsum valdè, & ostēdit ei omnia regna mundi, & gloriam eorum.

C. In momento temporis, & ait illi: Tibi dabo potestatem hanc vniuersam, & gloriam illorum, quia mihi tradita sunt, & cui volo do illa. Tu ergo procidens si adoraueris coram me, erunt tua omnia.

C. Et respondens Iesus dixit illi:

A. 3 Tunc dixit ei Iesus: vade satana, scriptum est enim

Dominum Deum tuũ adorabis, & illi soli seruies.

4. Dñum Deum tuum adorabis,& illi soli seruies.

C. Et consummata omni tentatione, diabolus recessit ab Illo, vsque ad tempus. *(& regressus. cap.* 24.

A. Et ecce Angeli accesserunt & ministrabant ei. *(Cùm autem. cap.* 23.

B. Et Angeli ministrabant ei., (postquam autem cap. 23.

1. *Statim satis significat nihil intercessisse inter Baptismum, & ieiunium.*
2. *Posteriores tentationes vulgò apud Luc. inuersæ leguntur, sed Amb. eodem ordine legit, & quædam exemplaria, & Matt. satis significat se ordinem tentationum seruasse, id enim ostendunt illæ dictiunculæ, tunc, iterum, quæ insinuant ordinem.*
3. *Hoc satis significat seruatum a Matt. ordinem tentationum.*
4. *Hic plerique Græci codices habent etiam vade post me satana, ex quo satis constat hanc esse tertiam tentationem.*

LEGATIO IVDAEORVM. TESTIMONIVM IOANNIS.

CAP. XVI.

D. 1. Ioannes testimonium perhibet de ipso,& clamat dicens. [1] Hic erat quem dixi,

xi, qui post me venturus est, ante me factus est, quia prior me erat. Et de plenitudine eius omnes accepimus, & gratiam pro gratia: quia lex per Moysen data est, gratia & veritas per Iesum Christum facta est. Deum nemo vidit vnquam, vnigenitus filius qui est in sinu Patris, ipse enarrauit. Et hoc est testimoniũ Ioannis, quando miserunt Iudæi ab Hierosolymis sacerdotes & leuitas ad eum, vt interrogarent eum: Tu quis es? Et confessus est, & non negauit. Et confessus est, quia non sum ego Christus. Et interrogauerunt eum, quid ergo? Elias es tu? Et dixit. Non sum. Propheta es tu? Et respondit. Non. Dixerunt ergo ei. Quis es? Vt responsum demus his qui nos miserunt: quid dicis de teipso? Ait. Ego vox clamantis in deserto, dirigite viã Domini, sicut dixit Esaias Propheta. Et qui missi fuerant, erant ex Pharisæis. Et interrogauerunt eum, & dixerunt ei. Quid ergo baptizas? si tu non es Christus, neque Elias, neq; propheta? Respondit eis Ioannes dicens: Ego baptizo in aqua: medius autem vestrum [a] stetit, quem vos nescitis. Ipse est qui post me

venturus eſt, qui ante me factus eſt, cuius non ſum dignus vt ſoluam eius corrigiam calceamẽti. Hæc in Bethabara facta ſunt, trans Iordanem, vbi erat Ioannes baptizans. 3 Altera die vidit Ioannes Ieſum venientem ad ſe, & ait: Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi. hic eſt de quo dixi. Poſt me venit vir, qui ante me factus eſt, quia prior me erat, & ego neſciebam eum: ſed vt manifeſtetur in Iſrael, propterea veni ego in aqua baptizans. Et teſtimonium perhibuit Ioannes dicens. Quia 4 vidi ſpiritum deſcendentem quaſi columbam de cœlo, & manſit ſuper eũ. Et ego 5 neſciebam eum: ſed qui miſit me baptizare in aqua, ille mihi dixit. ſuper quem videris ſpiritum deſcendentem, & manentem ſuper eum, hic eſt qui baptizat in ſpiritu ſancto. Et ego vidi, & teſtimonium perhibui, quia hic eſt filius Dei.

1. *Hic quædã anticipatio eſſe videtur, incipit enim à teſtimonio dato altera legationis, & quia Ioannes legatis dixerat, quæ in teſtimonio dicit ſe ante dixiſſe, redit ad narrandam legationem pridie factam. Licet veriſimile ſit, Ioannem ſæpius hæc dixiſſe, etiam antequam Chriſtus veniret ad Baptiſmum.*

2. *Ex eo quod dicit stetit, & ipse est, significare videtur Dominum iam baptizatum, tum enim medius stetit. Dicit autem qui post me venturus est, quia nondum apertè & publice venerat, nec durante prædicatione Ioannis concursum habuit, quē statim misso Ioanne in carcerem, sed ferme latuit.*
3. *Postridie legationis Iudæorum.*
4. Hinc constat ista post Christi Baptismum & ieiunium contigisse, & *Dominum post ieiunium redisse ad locum vbi Ioannes baptizabat.*
5. *Non quia statim venientem ad baptismum agnouerit, sed quia eadem hora signum pulicum accepit, quod intelligebat populo prædicandum, simile habetur Exodi tertio.*

DISCIPVLI.

CAP. XVII.

D. 1. [1] Altera die iterum stabat Ioannes, & ex discipulis eius duo. Et respiciens Iesum ambulantem, dicit: Ecce agnus dei. Et audierunt eum duo discipuli loquentem, & sequuti sunt Iesum. Conuersus autem Iesus, & videns eos sequentes se, dixit eis: Quid quæritis? Qui dixerunt ei: Rabbi (quod dicitur interpretatum magister) vbi habitas? Dicit eis: Venite & videte. Venerunt & viderunt vbi ma-

neret, & apud eum manserunt 2 die illo.
hora autẽ erat quasi decima. Erat aũt An-
dreas frater Simonis Petri, vnus ex duo-
bus qui audierant à Ioanne, & sequuti
fuerant eum. Inuenit hic primum fratrem
suum Simonem, & dicit ei, inuenimus
Messiam. (quod est interpretatum Chri-
stus.) Et adduxit eum ad Iesum. Intuitus
autem eum Iesus, dixit: Tu es Simon fi-
lius Iona. Tu vocaberis Cephas, quod in-
terpretatur Petrus. 3 In crastinum voluit
exire in Galilæam, & inuenit Philippum.
Et dicit ei Iesus. Sequere me. Erat autem
Philippus à Bethsaida ciuitate Andreæ &
Petri. Inuenit Philippus Natanael, & di-
cit ei. Quem scripsit Moyses in lege, &
Prophetæ: Inuenimus Iesum filium Ioseph
à Nazareth. Et dicit ei Natanael. A Na-
zareth potest aliquid boni esse? Dicit ei
Philippus: veni & vide. Vidit Iesus Na-
tanael venientem ad se, & dicit de eo.
Ecce vere Israelita in quo dolus non est.
Dicit ei Natanael: vnde me nosti? Re-
spondit Iesus & dixit ei. Priusquam te Phi
lippus vocaret, cùm esses sub ficu, vidi te.
Respondit Natanael. Rabbi tu es filius
Dei,

Dei, tu es, Rex Israel. Respondit Iesus & dixit ei. Quia dixi tibi, uidi te sub ficu, credis. Maius his videbis. Et dicit ei: Amen amen dico uobis, uidebitis cœlum apertum, & Angelos Dei ascendentes & descendentes supra filium hominis.

1. *Ex his constat superiora non contigisse, die quo Dominus est baptizatus, sed eum post ieiunium rediisse Betabaram, quia nullos ante ieiunium habuit discipulos, nec uinum ante uersum est in aquam, cùm tamen sequenti capite dicatur tertia post legationem id factum.*

2. *Videtur significare eos postea rediisse ad sua, vt fecerunt. Nam statim sequitur Andream inuenisse fratrem suum Nunc tamen assumptos fuisse in familiam & continuum comitatum, inde apparet, quod hic, Simon acceperit nomen Petri, sitq; hic absoluta vocatio & assumptio Philippi: & ex Ioannis narratione constat, ex hoc, Dominum habuisse continuos discipulos, imò & inter hos fuisse ipsum Ioannem & Iacobum, quamuis nec se nec fratrem suum hic nominet. Nam constat ex primo Actorum à Ioannis baptismate, Dominũ habuisse valde multos discipulos, vixq; potest esse dubium, quin hi & primi & maxime continui fuerint, quique semper sint comitati, ac oĩa viderint, etiã quæ primo annogesta sunt. Et Ioannes non visi à se visa miracula narrare videtur,*

chitriclinus, & dicit ei. Omnis homo primùm vinũ bonum ponit,& cùm inebriati fuerint, tunc id quod deterius est: tu autẽ seruasti bonum vinum vsque adhuc. hoc fecit initium signorum Iesus in Cana Galilex,& manifæstauit gloriam suam,& crediderunt in eum [2] discipuli eius.

1 *Prima post legationem Ioannes ostendit Dominũ digito. Ecce agnus Dei. Secunda iterum ostendit & discipuli duo sequuti sunt Iesum. Et adductus Petrus ad eum, & vocatus Philippus. & accedente Domino versus Galilæam vt in crastinũ ingrederetur Galileam à Philippo adductus Natanael: non enim tertia, sed secunda id contigisse videtur, Sicque illud accipiendum. In crastinum voluit exire in Galilæam. Tertia,hæ nuptiæ contigerunt: nec mirum simul vocatos discipulos: quasi diu ante Dominus discipulos habuerit, nam non expræmeditato vocatus est Iesus & discipuli, sed cum eum iam in die nuptiarũ adesse viderent cũ discipulis, eũ cum suis vocarunt ad nuptias.*

2 *Vix dubium quin inter hos etiam Ioannes & Iacobus fuerint.*

EIECTIO PRIMO PASCATE.

CAP. XIX.

D. 2. Post hæc descendit [1] Capharnaũ, ipse & mater eius, & fratres eius, & discipuli

puli eius. Et ibi manſerunt non multis die
bus. Et prope erat Paſcha Iudæorum,& a-
ſcendit Ieſus Hieroſolymam. Et inuenit in
tēplo vendentes oues,& boues,& colum-
bas,& nummularios ſedentes. Et cùm fe-
ciſſet quaſi flagellum de funiculis, omnes
eiecit de tēplo, oues quoque & boues, &
nummulariorum effudit æs, & menſas ſub
uertit. Et his qui columbas vendebant di-
xit. Auferte iſta hinc, & nolite facere do-
mum patris mei domum negotiationis.
Recordati verò sūt diſcipuli eius,quia ſcri
ptum eſt. Zelus domus tuæ commedit me.
Reſponderunt ergo Iudæi & dixerunt ei.
Quod ſignum oſtendis nobis quia hæc fa
cis? Reſpondit Ieſus & dixit eis. Soluite
templum hoc, & in tribus diebus excita-
bo illud. Dixerunt ergo ei Iudæi. Quadra
ginta & ſex annis ædificatum eſt templum
hoc,& tu in tribus diebus excitabis illud.
Ille autem dicebat de tēplo corporis ſui.
Cùm ergo reſurrexiſſet à mortuis, recor-
dati ſunt diſcipuli eius quia hoc dicebat,
& crediderunt ſcripturæ,& ſermoni quem
dixit Ieſus. Cùm autem eſſet Hieroſolymis
in Paſcha multi crediderunt in nomine
eius,

eius, videntes signa eius quæ faciebat. [2] Ipse autem Iesus non credebat semetipsum eis, eò quòd ipse nosceet omnes, & quia ei opus non erat, vt quis testimonium perhiberet de homine. Ipse enim sciebat quid esset in homine.

1 *Primus accessus Capharnaum quasi habitandi causa, quando tamen in posterioribus faciemus mentionem primi aut secundi accessus Capharnaum, non hunc intelligimus primum, nec ab hoc computamus; sed ab eò quò apertè delegit habitationem in Capharnaum. misso Ioanne in carcerem post reditum ex Iudæa.*

2 *Ex his videtur non diu fuisse Hierosolymis.*

NICODEMVS.

CAP. XX.

¶ D. 3. Erat autem homo ex Pharisæis, Nicodemus nomine, Princeps Iudæorum. hic [1] venit ad Iesum nocte, & dixit ei. Rabbi scimus quia à Deo venisti magister. Nemo enim potest hæc [2] signa facere quæ tu facis, nisi fuerit Deus cum eo. Respondit Iesus, & dixit ei. Amen amen dico tibi, nisi quis renatus fuerit denuo, non potest videre regnum Dei. Dicit ad eum Nicodemus.

xit mundum, vt filium suum vnigenitum
daret, vt omnis qui credit in eum non pe-
reat, sed habeat vitam æternam. Nō enim
misit Deus filium suum in mundum, vt iu
dicet mundum: sed vt saluetur mūdus per
ipsum. Qui credit in eum, non iudicatur,
qui autem non credit, iam iudicatus est:
quia non credit in nomine vnigeniti filij
Dei. Hoc est autem iudicium, quia lux ve
nit in mundum, & dilexerūt homines ma-
gis tenebras quàm lucem, erant enim eo-
rum mala opera. Omnis enim qui male
agit odit lucem, & non venit ad lucem, vt
non arguantur opera eius. Qui autem fa-
cit veritatem, venit ad lucem, vt manifestē
tur opera eius, quia in Deo facta sunt.

1. *Accessisse videtur cùm iam intelligeret dominum discessurum.*
2 *Hinc intelligitur dominum etiam primo anno, valde multa signa fecisse, licèt non tam apertè, nec tanto hominum concursu. pauca autem, aut nulla potius scripta sunt quæ primo anno fecit in Iudæa.*

TESTIMONIVM SECVNDVM IOANNIS.

CAP. XXI.

D. 3. Post hæc venit Iesus & [1] discipuli
eius

eius in [2] Iudæam terrã, & illic morabatur cum eis & baptizabat. Erat autem & Ioannes baptizans in Aenon iuxta ſalim, quia aquæ multæ erant illic,& veniebant & baptizabantur, [3] nondum enim miſſus fuerat Ioannes in carcerem. Facta autem eſt quæſtio ex diſcipulis Ioannis cum Iudæis de purificatione .& venerunt ad Ioannem & dixerunt ei. Rabbi qui erat tecũ trans Iordanem,cui tu teſtimonium perhibuiſti.Ecce hic baptizat,& omnes veniunt ad eum. Reſpondit Ioannes & dixit. Non poteſt homo accipere quicquam,niſi fuerit ei datum de cœlo . Ipſi vos mihi teſtimonium perhibetis , quod dixerim , non ſum ego Chriſtus,ſed quia miſſus ſum ante illum . Qui habet ſponſam ſponſus eſt : amicus autem ſpõſi qui ſtat & audit eum , gaudio gaudet propter vocẽ ſponſi. hoc ergo gaudium meum impletum eſt [4] Illum oportet creſcere, me autem minui. Qui deſurſum venit, ſuper omnes eſt . Qui eſt de terra, de terra eſt , & de terra loquitur . Qui de cœlo venit,ſuper omnes eſt.Et quod vidit & audiuit hoc teſtatur: & teſtimoniũ eius nemo accipit. Qui autem accipit eius te-

ſtimo-

stimonium, signauit, quia Deus verax est. Quem enim misit Deus, verba Dei loquitur. Non enim ad mensurā dat Deus Spiritum. Pater diligit filium: & omnia dedit in manu eius. Qui credit in Filium habet vitam æternam. Qui autem incredulus est Filio, non videbit vitam. sed ira Dei manet super eum. (5 *vt ergo cap. 23.*

1. Vix dubium quin inter hos fuerint primi Apostoli.

2. Nō significat Io. vnde venerit, quod nō e Galilæa, non adeo constat ex præcedentibus, quàm ex fine cap. 25. Forte dicit Iudæam terram, ad distinctionem terræ Beniamin, in qua erat Hierusalem. *Hinc enim profectus videtur in quendam locum vicinum Aenon, ibiq; aliquamdiu moratus, donec scilicet mitteretur Ioannes in carcerem, vnde tum recesserit in Galilæam.*

3. Satis apertè hic significatur hæc non diu contigisse ante missionem Ioannis in carcerem.

4. Significat Ioannes suum munus & baptismum finiri, incepto baptismo Christi. et nota superiore ca. institutum baptismum, & incepisse homines baptizari baptismo Christi.

5. Hactenus primus annus vsq; scilicet circiter solstitium brumæ, quo anno Dominus fermè latuit, vtpote adhuc tandiu prædicāte & baptizanie Ioanne. Deinceps Dominus se publice gessit tanquam Messiam. nisi forte cùm ad secundum Pascha iuit in Iudæam. licet maximè in Iudæa & primo anno & secun-

& secūdo se Messiam & Deum declararit, idque maxime in festis fecerit.

Missio Ioannis in carcerem.

Hic ponenda fuit missio in carcerem, licet nullus Euāgelista hoc loco narret, quia secessum quem statim superioribus subijcit Io., Matt & Mar. testantur contigisse post missum Ioannem in carcerem.

CAP. XXII.

C 13. Herodes autē Tetrarcha cum corriperetur ab illo, de Herodiade vxore fratris sui, adiecit & hoc super omnia, &.

A 14. Tenuit Ioannem, & alligauit eum, & posuit in carcerem.

B 2 Propter Herodiadem vxorem Philippi fratris sui, quia duxerat eam. Dicebat enim Ioannes Herodi, non licet tibi habere vxorem fratris tui.

A 14. Herodes enim

B. 6 Ipse enim Herodes misit ac tenuit Ioannē & vinxit eum in carcerem.

C. Inclusit Ioannem in carcerē. (Factum est c. 14

A Propter Herodiadem vxorem fratris sui. Dicebat enim illi Ioānes, non licet tibi habere eam.

A Et volens eum occidere, timuit populū, quia

quia ſicut prophetam eum habebant.
(die autem cap. 56.

B Herodias autem inſidiabatur illi,& volebat occidere eum, nec poterat. Herodes autē 3metuebat Ioannem, ſciens eum vi͞ru iuſtum & ſanctum, & cuſtodiebat eum, & audito eo multa faciebat. *(& cùm dies c. 56.*

1 *Luc. Vt ante diximus, anticipauit miſſionē in carcerem. Matt. & Mar. occaſione decollationis ſimul miſſionem in carcerem: narrant itaq; nullius Euang. narratio hic cohæret. & aperta eſt cauſa interruptionis.*

2 *Ioſephus aliam cauſam adfert, metum ſcilicet nouationis rerum, quod veriſimile eſt phariſæos ſuggeſſiſſe Herodi, & eorum inuidia & authoritate captum Ioannem, alioqui enim Herodes nec capere fuiſſet auſus. Idq; poſtea ſignificat Dominus cap. 67.*

3 *Metuebat quidem aliquantum & reuerebatur, ſed tamen ad placendum Herodiadi cupiebat eum occidere. quod ne faceret & ſanctitas Ioannis & metus populi prohibebant.*

ITER E IVDAEA IN GALILAEAM PER SAMARIAM.

Matt. & Io. Videtur diuerſas cãs ſeceſſus in Galilaeã reddere, ſed eandem ſignificãt & tradunt, vt videlicet

delicet cederet inuidiæ Pharisæorum, qui authores fuerant Herodi, vt Ioannem comprehenderet, quia plures quàm ipsi discipulos faciebat: itaque non dubitandum quin idem sit secessus à quatuor Euangelistis significatus.

CAP. XXIII.

A. 4. Cum autem audisset Iesus, quod Ioannes traditus esset.

¶ D. 4. Vt ergo cognouit Iesus, quia audierũt Pharisæi, quod Iesus plures discipulos facit & baptizat; [1] quàm Ioannes, quanquam Iesus non baptizaret, sed discipuli eius, reliquit Iudæam & abiit iterum in Galilæam. Oportebat autem eum transire per Samariam. venit ergo in ciuitatem Samariæ quæ dicitur Sichar, iuxta prædium quod dedit Iacob, Ioseph filio suo. Erat autem ibi fons Iacob. Iesus autem fatigatus ex itinere, sedebat sic supra fontem Hora autem erat quasi sexta. Venit auté mulier de Samaria haurire aquã. Dicit ei Iesus. Da mihi bibere. [2] Discipuli enim eius abierant in ciuitatem, vt cibos

B. 1. Postquam autem traditus est Ioannes, venit Iesus in Galilæam. (prædicans. cap. 24.
A. Secessit in Galilæam (& reliqua. cap. 24.

bos emerent. Dicit ergo ei mulier illa Samaritana. Quomodo tu Iudæus cùm ſis, bibere à me poſcis, quæ ſum mulier Samaritana? Non enim coutuntur Iudæi Samaritanis. Reſpondit Ieſus & dixit ei, ſi ſcires donum Dei, & quis eſt qui dicit tibi, da mihi bibere: tu forſitan petiſſes ab eo, & dediſſet tibi aquam viuam. Dicit ei mulier; Domine neque in quo haurias habes, & puteus altus eſt. Vnde ergo habes aquam viuam? Nunquid tu maior es patre noſtro Iacob, qui dedit nobis puteum, & ipſe ex eo bibit, & filii eius, & pecora eius? Reſpondit Ieſus & dixit ei. Omnis qui bibit ex hac aqua, ſitiet iterum: qui autem biberit ex aqua quã ego dabo ei, non ſitiet in æternum: ſed aqua quam ego dabo ei, fiet in eo fons aquæ ſalientis in vitam æternam. Dicit ad eum mulier. Domine da mihi hanc aquam, vt non ſitiam, neque veniam huc haurire. Dicit ei Ieſus: Vade voca virum tuum, & veni huc. Reſpondit mulier, & dixit: Non habeo virum, dicit ei Ieſus. bene dixiſti quia non habeo virum. Quinq; enim viros habuiſti, & nunc quem habes non eſt

tuus vir, hoc verè dixisti. Dicit ei mulier. Domine video quia propheta es tu. Patres nostri in monte hoc adorauerunt, & vos dicitis, quia Hierosolymis est locus vbi adorare oportet. Dicit ei Iesus. Mulier crede mihi quia venit hora, quando neque in monte hoc, neq; in Hierosolymis adorabitis patrem. Vos adoratis quod nescitis, nos adoramus quod scimus, quia salus ex Iudæis est: sed venit hora, & nunc est, quando veri adoratores adorabunt patrem in spiritu & veritate: nam & pater tales quærit qui adorent eum. Spiritus est Deus: & eos qui adorant eum, in spiritu & veritate oportet adorare. Dicit ei mulier. Scio quia Messias venit, qui dicitur Christus. Cum ergo venerit ille, annunciabit nobis omnia. Dicit ei Iesus. Ego sum qui loquor tecum. Et continuo venerunt discipuli eius, & mirabantur quia cum muliere loquebatur. Nemo tamen dixit quid quæris, aut quid loqueris cũ ea. Reliquit ergo hydriam suam mulier, & abijt in ciuitatem, & dicit illis hominibus. Venite & videte hominẽ, qui mihi dixit omnia quæcunq; feci. Nũquid ipse est Christus? Exierunt

runt ergo de ciuitate, & veniebat ad eum. Interea rogabant eum discipuli dicentes. Rabbi manduca. Ille autem dixit eis. Ego cibum habeo manducare quem vos nesci, tis: Dicebant ergo discipuli ad inuicem. Nunquid aliquis attulit ei manducare? Dicit eis Iesus. Meus cibus est, vt faciam voluntatem eius qui misit me, vt perficiā opus eius. Nonne vos dicitis quod adhuc
3 quatuor menses sunt, & messis venit. Ecce dico vobis, leuate oculos vestros, & videte regiones, quia albæ sunt iam ad messem. Et qui metit mercedem accipit, & congregat fructum in vitam æternam, vt & qui seminat simul gaudeat, & qui metit. In hoc enim est verbum verum. quia alius est qui seminat, & alius qui metit. Ego misi vos metere, quod vos non laborastis. Alij laborauerunt & vos in labores eorū introistis. Ex ciuitate autem illa multi crediderunt in eum Samaritanorum, propter verbum mulieris testimoniū perhibentis, quia dixit mihi omnia quæcunq; feci. Cū venissent ergo ad illum Samaritani, rogauerunt eum vt ibi maneret, & mansit ibi duos dies, & multò plures crediderunt pro-

pter sermonem eius. Et mulieri dicebant: Quia iam non propter loquelam tuam credimus, Ipsi enim audiuimus & scimus, quia hic est verè Saluator mundi.

1. *Intellige non quam faciebat, sed quam fecißet, tum enim erat traditus.*
2. *Hinc constat nondum multos continuò comitatos; non enim omnes iuissent ad emendos cibos: verisimilè tamen est hos fuisse primos Apostolos.*
3. *Hæc contigerunt circa solstitium brumæ, messis enim incipiebat ad Pascha vel paulo pòst, vt constat ex ca. 5. Ios. & verisimile est hic intelligi plenam messem quæ erat aliquandiu post Pascha. Itaque Dominus primo anno fuit circiter octo mensibus in Iudæa.*

INGRESSVS IN GALILAEAM.

CAP. XXIIII.

D. 4. Post duos autem dies exiit inde & abiit in Galilæam,

C. 4. Et regressus est Iesus [1] in uirtute spiritus in Galilæam.

B. 1. Prædicans Euangelium regni Dei: & dicens: quoniam impletum est tempus, & appropinquauit regnum Dei. Poenitemini

nitemini & credite Euangelio. (*Et prætериens. cap.* 26.

C. Et fama exiit per vniuersam regionem de illo.

A. 4. Et relicta ciuitate Nazareth [2] venit, & habitauit in ciuitate Capharnaum, maritima, in finibus Zabulon & Nephtalim. Vt adimpleretur quod dictum est per Esaiam Prophetam. Terra Zabulon & terra Nephtali, via maris trans Iordanem Galileæ Gentium, populus qui ambulabat in tenebris, vidit lucem magnam. Et sedentibus in regione vmbræ mortis lux orta est eis.

D. [3] Ipse enim Iesus testimonium perhibuit, quia propheta in sua patria honorem non habet.

A. Exinde cœpit Iesus prædicare & dicere. Pœnitentiam agite appropinquabit enim regnum cœlorum. (*Ambulans. cap.* 26.

D. Cùm ergo venisset in Galilæam, [4] exceperunt eum Galilæi: cum omnia vidissent quæ fecerat Hierosolymis, in die festo,& ipsi enim venerant ad diem festũ

C. Et ipse [5] docebat in Synagogis eorum, & magnificabatur ab omnibus.

Et venit Nazareth. cap. 54.

1 *Dominus hoc ingressu in Galilæam, ostendit virtutem Spiritus. Et cœpit magno hominum concursu, cùm prius fermè latuisset, concionari, publicéq; se gerere pro Messia. ideo non est dubium quin Luc. eundem ingressum significet: videlicet post traditum Ioannem.*

2 *Nondum Dominus venerat Capharnaum, sed ita iter instituerat, vt relinqueret Nazareth, & iret Capharnaum habitaturus, quod satis intellexerunt discipuli.*

3 *Obiter significat Io. cur non iret Nazareth, istud tamen testimonium videtur diu post, esse dictum: sed verbum perhibuit non ad tempus rei narratæ, sed ad tempus quo Io. hæc scribebat, pertinere potest, constat autem ex hoc Io. & Matt. eundem accessum in Galilæam significare.*

4 *Facilè adhuc meminerāt factorum primo Paschate, de hoc enim loqui videtur: licet omnia festa transissent, antequam Dominus Iudæam relinqueret, verisimileque sit Dominum singulis illius anni festis fuisse Hierosolymis.*

5 *Id non fecit Dominus primo ingressu in Galilæam, sed secundo, capto Ioanne, ideò certum est eundem accessum in Galilæam à quatuor significari.*

6 *Luc. Subdit Nazareth, nōn quòd nunc Dominus eò iuerit, sed vt cōmemoratione eius quod postea accidit, insinuaret, cur Dominus relicta Nazareth, iret Capharnaum habitaturus, quod & Luc.*

Ioan. & Matt. ante significarunt. Voluit ergo Luc. causam hic ponere quam Matt. & Mar. non expresserant.

FILIVS REGVLI.

CAP. XXV.

D.4. Venit ergò iterum in Cana Galilææ, vbi fecit aquam vinum. Et erat quidam Regulus cuius filius infirmabatur Capharnaum. Hic cùm audisset, quia Iesus adueniret à Iudæa in Galilæam, abijt ad eum, & rogabat eum vt descenderet & sanaret filium eius, incipiebat enim mori. Dixit ergò Iesus ad eum. Nisi signa & prodigia videritis non creditis. Dicit ad eum Regulus. Domine descende priusquam moriatur filius meus. Dicit ei Iesus, vade filius tuus viuit. Credidit homo sermoni quem dixit ei Iesus & ibat. Iam autem eo descendente, serui occurrerunt ei, & nunciauerunt ei dicentes, quia filius eius viueret. Interrogabat ergo horam ab eis, in qua melius habuerit. Et dixerunt ei. Quia heri hora septima reliquit eum febris. Cognouit ergo pater, quia illa hora erat in qua dixit ei Iesus, filius tuus viuit. Et credidit

didit ipse & domus eius tota. [1]Hoc iterũ secundum signum fecit Iesus cùm venisset à Iudæa in Galilæam. (*Post hæc erat cap.* 37.

1 *Ex eo quod hoc cap. bis dicitur iterum & secundum signum, intelligitur nihil sequentium præcessisse: & hunc esse secundum accessum in Galilæã, qui esset tertius, si illud cap. 21. venit in Iudæam terram, intelligeretur ex Galilæa.*

VOCATIO DISCIPVLORVM.

Mar. Sic narrat hãc vocationem, vt eò animaduerso dubitari nõ possit, quin in itinere contigerit ante ingressum Capharnaum. Vide enim quomodo illud & præteriens &c. cohæreat cum præcedentibus, & post vocationem subdit, & ingrediuntur Capharnaum. Vbi non dubium quin loquatur de discipulis quos dixerat vocatos. Verisimile est autẽ, vt non dicam certum, hos discipulos toto penè anno semper adfuisse Domino: sed quãdoque rediÿsse ad sua. vt piscatione suis adessent. Immò in hoc itinere cùm viderẽt Dominum redire Capharnaum, paulò præcessisse ad piscandum, & quod possent præparandum. Videntur autem Matt. & Mar. significare distinctè vocatos, idq; voce: sed quod re & miraculo potius q̃ voce facta sit vocatio Luc. postea scribens ostendit, cũ videret id obscurius dictũ a Matt. & Mar. Exposuit ergo intelligenduũ, Dñum cùm accederet ad mare, eos à lõge vidisse, valde sollicitos, alios piscantes, alios reficientes rete. Vi

te Vidisse inquam misericorditer, constituendo eos eripere ab hac sollicitudine, vt semel relictis omnibus (id enim cùm nondum fecissent, hic fecerunt) & abiecta omni remora se sequerentur. Ad quod certè totum quod Luc. narrat pertinuit Nam cùm tota nocte nihil cœpisset, accessit et stetit ad mare, ac turba præsente docuit, è nauicula Petri, postea factum miraculum, quo intelligerent quàm parum sua industria & sollicitudine possent, quamq; Dominus ea sollicitudine non indigeret, ac tum intellexerunt relinquenda omnia, seu verbo sit eis dictum venite post me, seu dictum non sit, sed re tantum ac interna inspiratione.

CAP. XXVI.

A 4. Ambulans autem Iesus iuxta mare Galilææ. Vidit duos fratres, Simonem qui vocatur Petrus, & Andream fratrem eius, mittentes rete in mare, erant enim piscatores.

Et [2]ait illis. Venite post me, & faciam vos fieri piscatores hominum. At illi continuò relictis retibus sequuti sunt eum. Et procedēs inde,

B [1] Et[1] præteriēs secus mare Galilææ, vidit Simonem & Andream fratrem eius, mittētes retia in mare Erant enim piscatores.

Et dixit illis Iesus, venite post me & faciam vos fieri piscatores hominū, & protinus relictis retib' sequuti sunt eum.

Et

de, Vidit alios duos fratres, Iacobum Zebedei, & Ioannem fratrem eius in naui, cùm Zebedeo patre eorum, reficientes retia sua. Et vocauit eos. Illi autẽ statim relictis retibus & patre,

Et progressus inde pusillũ. Vidit IacobumZebedei & Ioannẽ fratrẽ eius, & ipsos cõponẽtes retia in naui & 3 statim vocauit illos. Et relicto patre.

B. Suo Zebedeo, in naui cũ mercennarijs, sequuti sunt eum.

A. Secuti sunt eũ (& circuibat c. 29.

¶ C. 5. Factum est autem cùm 4turbæ irruerent in eum, vt audirent verbum Dei, & ipse stabat secus stagnum Genezareth. Et 5vidit duas naues stantes secus stagnũ. Piscatores autem descenderant & lauabãt retia sua. Ascendens autem in vnam nauim quæ 6erat Simonis, rogauit eum à terra reducere pusillum. Et sedens docebat de nauicula turbas. Vt cessauit autem loqui, dixit ad Simonem. Duc in altum, & laxta retia vestra in capturam. Et respondens Simon dixit illi. Præceptor per totã noctem laborantes nihil cœpimus, in verbo autem tuo laxabo rete. Et cum hoc fecisset, concluserunt piscium multitudinẽ copiosam. Rumpebatur autem rete eorum

rum, & annuerunt ſocijs qui erant in alia naui, vt venirent & adiuuarent eos. Et venerunt & impleuerunt ambas nauiculas, ita vt penè mergerentur. Quod cùm vidiſſet Simon Petrus, procidit ad genua Ieſu dicens: Exi à me Domine, quia homo peccator ſum. Stupor enim circundederat eum, & omnes qui cum illo erant in captura piſcium quam cœperant. Similiter aũt Iacobum & Ioannem filios Zebedei, qui erant ſocij Simonis. Et [2] ait ad Simonem Ieſus. Noli timere, ex hoc iam homines eris capiens. Et [3] ſubductis ad terram nauibus relictis omnibus ſecuti ſunt eum. (*Et factum eſt cap. 29.*

1. *Græce eſt eadem vox quæ apud Matt.*
2. *Conſtituit eos vocare, & facere vt relictis omnibus continuò ſequerentur. Aut ſi illud de re ipſa intelligere malis non dicitur quòd ſimulatq; vidit, vocauit, imò potius ſignificat cõtrarium ipſi enim piſcabantur, & Dominus erat procul in terrà.*
3 *Mar. videtur uelle quod ſimulatq; vidit, vocauit: ſed illud ſtatim aut referendũ, ad id ad quod Mat. refert, aut intelligitur de propoſito vocandi & faciendi, vt relictis omnibus ſtatim ſequerentur vt prius.*

4 *Fama aduenientis Domini, qua & Regulus venit, excitauit maximum concursum. & videtur Luc ideò istud aliquantum postposuisse, quia nunc cœpit Dominus cum concursu concionari, quod regulariter contigit, ab egressu in desertum.*

5 *Prius viderat eos sollicite laborantes, saltem oculo misericordiæ, & etiam corporaliter: Sed cùm turbæ confluerent, & accederet Dominus ad mare, piscatores descendebant, & cùm staret iam naues etiam stabant, & venerant ad littus.*

6 *Notandum videtur, ante hanc vocationem eos nondum omnia reliquisse.*

7 *Hic intellexerunt sibi omnia relinquenda, & abijciendam omnem temporalem sollicitudinem, & fortè etiam verbo dictum. venite post me.*

8 *Loquitur simul de omnibus, ex quo omnino verisimile est Matt. & Mar. distinctè narrasse, non quod fuerit alia & alia vocatio sed quod accedēs à longe, prius Andream & Petrum viderit piscantes, post cùm propior esset reliquos componentes rete & nota eos in hac ipsa vocatione quam describit Luc. relictis omnibus sequutos Dominum. nec posse hanc vocationem præcessisse, eam de qua loquuntur Matt. & Mar. sed vnam & eandem esse.*

9 *Luc. Repetita vocatione quam aliquantum intermiserat: redit ad id quod proxime sequebatur, post egressum in desertum.*

INGRESSVS CAPHARNAVM.

Forma narrandi Mar, docet vt diximus iam primùm ex iti

ex itinere è Iudæa Dominũ ingressum Capharnaũ & non ante vocationem Apostolorum, ac statim saltem primo Sabbato Dominum docuisse, & hoc miraclum fecisse. Matt autem quia non fecit mentionem ingressus sed tantum itineris, nec Dominũ docuisse Capharnai narrat, nec meminit huius miraculi: ex quo statim in ingressu hæc facta intelliguntur. Ideo Mar. & Luc. istud omnium primum narrant, & vt factum in ingressu. & notandum hunc deinceps a nobis primum ingressum dici, quia nũc domum & habitationem accepit. vide titulũ cap. 29.

CAP. XXVII.

C. 4. Et descendit in Capharnaũ ciuitatem Galilææ, ibiq; docebat eos Sabbatis, & stupebãt in doctrina eius, quia in potestate erat sermo ipsius. Et in synagoga erat homo habens dæmonium immundum, & exclamauit voce magna dicens: Sine, quid nobis & tibi Iesu Nazarene? venisti pdere nos. Scio te, quia sis sanctus Dei. Et in cre-

B. 1. Et ingrediuntur Capharnaum. ciuitatem Galilææ. Et statim sabbatis ingressus in synagogam, docebat eos. Et stupebãt super doctrina eius. Erat enim docens eos, quasi potestatem habens, & non sicut scribæ. Et erat in synagoga eorum, homo in spiritu immundo, & exclamauit dicens. Quid nobis & tibi Iesu Nazarene? Venisti perdere nos. Scio quod sis

fis sanctus Dei. Et comminatus est ei Iesus dicēs. Obmutesce & exi de homine. crepauit illum Iesus dicens: Obmutesce, & exi ab eo.

Et discerpens eum spiritus immundus, & exclamans voce magna.

C. Et cum proiecisset illum dæmonium, in medium exijt ab illo, nihilq; illum nocuit. B. exijt ab eo. Et factus est pauor in omnibus, & colloquebantur ad inuicem dicentes: Quod est hoc verbum, quia in potestate & virtute imperat immundis spiritibus & exeunt.

B. Et mirati sūt omnes, ita vt conquirerēt inter se dicentes: quidnā est hoc? quænam doctrina hæc noua, quia in potestate spiritibus immundis imperat & obediunt ei.

Et processit rumor eius statim in omnem regionem Galilææ C. Et diuulgabatur fama de illo in omnem locum regionis.

Socrvs simonis omnes male habentes.

Constat ex Mar. & Luc. istud cōtigisse proximè post præcedens imò vt apparet eodem diae Mat. autem post sermonem in monte, cùm narrasset Dominū ingressum Capharnaum sanasse seruum Centurionis, ea oc-

ea occasione rediȷt ad ea narranda, quæ post primum ingressum contigerunt. uide titu. cap.29.

CAP. XXVIII.

C.4. Surgens aũt Iesus de synagoga, intrauit in domũ Simonis Socrus autẽ Simonis tenebatur magnis febribus.
A.8. Et cũ venisset Iesus ĩ domũ Petri, vidit socrũ eius iacentem & febricitãtem. Et tetigit manum eius & dimisit eã febris, & surexit, & ministrabat eis
C. Et stans super illam.
B. Et continuò dimisit eam febris, & ministrabat eis.

A. Vespere autẽ facto, obtulerunt ei multos demonia habentes.
C. Cùm autẽ sol occidisset, omnes qui habebãt infirmos variis

B. 1. Et protinus egredientes de synagoga, venerunt in domum Simonis & Andreææ, cum Iacobo & Ioanne. Decumbebat autem socrus Simonis febricitãs, & statim dicunt ei de illa.

C. Et rogauerunt illum pro ea.

B. Et accedens eleuauit eam apprehensa manu eius, &.

C. Imperauit febri, & dimisit eam, & continuò surgens ministrabat eis.

B. Vespere autem facto; cùm occidisset sol, adferebant ad eum omnes male habentes & demonia habentes.

A. [1] Et eiiciebat spiritus verbo, & omnes male habẽ-

tes curauit: vt adimpleretur quod dictum est per Esaiam Prophetam dicentem. Ipse ĩfirmitates nostras accepit, & ægrotationes nostras portauit.

languoribus ducebant eos ad eũ. Et ille singulis manus imponés, curabat eos.

1 *Videns autem. cap. 30.*

B. Et erat omnis ciuitas congregata ad ianuam, & curauit multos, qui uexabantur variis languoribus, & dæmonia multa eiiciebat.

C. Exibant autem dæmonia à multis, clamantia & dicentia, quia tu es filius Dei, & increpans non sinebat ea loqui, quia sciebant eum esse Christum.

B. Et non sinebat ea loqui, quoniã sciebant eum.

1. Vide titulum cap. sequentis.

EGRESSVS IN DESERTVM. LEPROSVS. CIRCVITIO.

Ex Mar. & Luc. constat hunc egressum contigisse ante reprehensionem scribæ, quã ideo Matt. proxime superioribus subiungit, quia ante generaliter circuitum qui cœperat hoc exitu descripserat. Et nota hæc adeo continuè narrari à Mar, vt videatur Dominus ipso die ingressus docuisse, & omnia hactenus narrata fecisse, & postridie mane egressus. Non tamen hæc sic accipienda. & Dominum

minum non diu quidem : ſed aliquamdiu tamen manſiſſe & aliquoties docuiſſe, intelligitur ex eo quod Marc. & Luc. ad ingreſſum dicunt, & docebat eos ſabbatis, præterquam quod veriſimile non ſit Dominum vnica nocte hæſiſſe Capharnai, præſertim cùm eò veniſſet habitandi cauſa.

CAP. XXIX.

C 4 Facta autem die egreſſus ibat in deſertum locum.

B. 1. Et diluculo valde ſurgens, egreſſus abiit in deſertum locum : ibíque orabat. Et proſequutus eſt eum Simon & qui cũ illo erant. Et cùm inueniſſent eum, dixerunt ei, quia oẽs quærunt te. Et ait illis : Eamus in proximos vicos & ciuitates, ut & ibi prædicem, ad hoc enim veni.

C. Et turbæ requirebant eum, & venerunt uſque ad ipſum. Et detinebant illum ne diſcederet ab eis. quibus ille ait : quia & aliis ciuitatibus oportet me euangelizare regnũ Dei, quia ideò miſſus ſum.

C. Et erat prædicãs in ſinagogis Galilææ (Factũ eſt autẽ cap 26. B. Et uenit ad eũ leproſus, deprecans eum, & ge

B. Et erat prædicãs in ſynagogis eorum, in omni Galilea, & dæmonia eiiciens.

C. 5.[1] Et factum eſt cũ eſſet in vna ciuitatũ, & ecce vir

plenus lepra, & videns Iesum, & procidens in faciem suam, rogauit eum dicens. Domine si vis, potes me mũdare.

B. Iesus autẽ misertus eius, extendit manum suam, & tãgens eum ait illi. Volo. mũdare. Et cùm dixisset, statim discessit ab eo lepra, & mundatus est. Et cõminatus est ei, statimque eiecit illum, & dicit ei; vide nemini dixeris, sed vade, ostẽde te Principi sacerdotũ, & offer pro emundatione tua, quæ præcepit Moyses in testimoniũ illis. At ille egressus, cœpit prædicare & diffamare sermonem.

nuflexo dicit, si vis potes me mundare.

C. Et extendens manum, tetigit eum dicẽs. Volo mundare. Et cõfestim lepra discessit ab illo. Et ipse præcepit illi, ut nemini diceret, sed vade. ostende te sacerdoti, & offer pro emundatione tua sicut præcepit Moyses in testimonium illis.

C. Perambulabat autem magis de illo sermo.

B. Ita vt iam non posset manifestè introire in ciuitatem, sed foris in desertis locis esse, & conueniebant ad eum undique.

(Et iterum intra. cap. 33.

C. & conueniebant turbæ multæ, ut audirent.

dirent,& curarētur ab infirmitatibus suis. Ipse autem secedebat in desertum locum & orabat. (*Et factum cap.* 33.

A. 4. [2] Et circuibat Iesus totam Galilæam, docens in Synagogis eorum,& prædicans Euangelium regni, & sanans omnem languorem, & omnem infirmitatē, in populo. Et abiit opinio eius, in totam Syriam. Et obtulerunt ei omnes male habentes, varijs languoribus, & tormentis comprehensos, & qui dæmonia habebāt, & lunaticos, & paraliticos,& curauit eos.
[3] Et sequtæ sunt eum turbę multæ, de Galilæa, & Decapoli, & Hierosolymis,& de Iudæa & trās Iordanem. (4 *Videns aūt cap* 40.

1 *Vix dubium quin historia huius leprosi contigerit in hoc circuitu. vt narrāt Mar. & Luc. nisi quod Luc. quam ommiserat vocationem interserat. An verò sit idem cum eo de quo Matt. cap.* 44. *ibi videbitur. post sermonem in parte in monte, notior erat dominus, quàm vt eo loco conueniant, quæ hic Mar. & Luc. dicunt dilatatione famæ domini. & apertè Mar. & Luc. istud referunt ad primas causas famæ domini.*

2 *Hoc loco ponenda fuit ex Matt. vniuersa hæc descriptio circuitionis. quia hoc egressu cœpta est & eam apertè etiamhic significant Mar. & Luc.*

3 *Matt. planè videtur hic describere eã ipsam mul titudinem quam Mar. describit & notat, cap. 39. eam scilicet coram qua habitus est sermo qui dicitur in monte. Et hic locus est egregius ad intelligendum quo loco sit sermo quem anticipauit Matt. collocandus.* Hic *tamen istud reliquimus quia & in hoc circuitu turbæ multæ sunt secutæ, vndiq;, & etiam fortè ab his locis.*

4 *Matt. Festinans ad proponendam doctrinam Euangelicam (quam libenter vbiq; præmittit & anticipat) ante eam nullum singulatim miraculum narrat, sed solùm in vniuersum vt hic: singula ad doctrinæ confirmationem reseruans.*

Reprehensio trivm.

H*æc reprehensio & accessus ad mare, cum sedatione tempestatis, & historia porcorum, ita cohærent apud Matt. vt seiungi non possint. Et hæc contigisse in circuitu dicto, antequam dominus rediret Caphar penè certum est ex Matt. & magis ex eo quod nihil eorum quæ Mar. & Luc. narrant vsq; sedationem tempestatis, possit eam præcedere, vt suis locis videbitur: fuerunt itaque hic interrumpendæ narrationes Mar. & Luc. & sequenda narratio Matt. qui reuersus ad ea quæ post primum ingressum Caphar. contigerunt, multa ordine narrat, & sic vt eius narratio nulla verisimilitudine possit interrumpi. Egressus autem in desertum. mentionem non fecit, ob causam supra dictam.*

CAP.

CAP. XXX.

A. 8. Videns autem Ieſus turbas multas circum ſe, [1]Iuſſit diſcipulos ire trāſfretum. C. 9. Factum eſt autem, ambulantibus eis in [2] via.

C. Dicit quidā ad illum, ſequar te quocunq; ieris. Dicit ei Ieſus, vulpes foueas habēt, & volucres cœli nidos, filius autē hominis nō habet vbi caput ſuum reclinet.

A. Et accedens vnus ſcriba, ait illi. Magiſter ſequar te quocunque ieris. Et dicit ei Ieſus. Vulpes foueas habēt, & volucres cœli nidos, filius autem hominis non habet vbi caput ſuū reclinet.

C. Ait autem ad alterum, ſequere me ille autem.

C. Dixit, Domine permitte mihi primū ire & ſepelire pātrē meum. Dixitq; ei Ieſus ſine vt mortui ſepeliāt mortuos ſuos.

A. [3] Alius autem de diſcipulis eius ait illi. Domine permitte mihi primum ire, & ſepelire patrem meum, Ieſus autem ait illi ſequere me, & dimitte mortuos ſepelire mortuos ſuos.

C. Tu autem vade, & annuncia regnū Dei Et ait alter, ſequar te Domine, ſed permitte mihi primùm renuntiare his quæ domi ſunt: ait ad illum Ieſus, nemo mittens ma-

num ad aratrum,& respiciens retro,aptus est regno Dei. (4 *Post hæc autem cap. 79.*

1 *Cùm iussisset Dominus discipulos parare se ad transfretandum, in itinere accessit Scriba.*

2 *Loquitur quidem Luc.de via qua Dominus ascendebat Hierusalem. Et vix dubium quin aliquid eorum quæ narrat (vt fortè quod de tertio) in ea via contigerit,sed quia eius occasione. etiam reprehensionem scribæ coniungit, quæ nunc in via hac ad mare contigit Totam hanc historiam licet diuersis temporibus & locis contigerit, hic relinquendam putauimus, Maximè cum incertum sit vbi & quando contigerit quod Matt. narrat de secundo.*

3 *Iunctione hac certum esset,de eodem loqui Matt. & Luc. quod certum non est ex Euangelio. Ideò hæc accipiatur vt verisimilis iunctio, non vt Euangelium, quod etiam in quibusdam alijs vsu venit, raro tamen. Dedimus enim seriò operam vt ne alius sensus, quàm qui in Euangelijs continetur, ex iunctione resultaret.*

4. *Sufficit anno,secunda huius cap.*

MARIS TEMPESTAS.

Non dubium legenti Matt. quin istud contigerit in tranfretatione, de qua Matt.supra fecit mentionem, sed Mar. istud narrat post parabolas dictas

ctas ad mare, & videtur significare illo ipso die factum. Dicit enim. Et ait illis in illa die cum sero esset factum. Verùm hoc accipiendum, non pro die dictarum parabolarum, sed pro die rei narrandæ. quia illo die, dominus non transfretauit, sed venit domum. & parabolæ, post Matthæi vocationem & sermonem in monte dictæ sunt, istud longe ante contigit. Itaque & Luc. istud eodem ordine scribens quo Mar. explicans Mar. dicit. Factum est in vna dierum. Apertè significans quod Mar. dixerat non intelligendum de die dictarum parabolarum sed simili aliqua. Nam & hic dominus vbi conscendisset nauim cum discipulis, videtur aliquantum è naui docuisse, & imminente vespera imperasse vt soluerent. Sic enim illa. Transeamus contra, & ascenderũt, & dimitentes turbam assumunt eum vt erat in naui, intelligenda sunt, non de ascensu, & assumptione in nauim, sed de solutione & assumptione in altum. Itaque Mar. cum simili aliqua die, & vt verisimile est ad idem litius, contigisset sedatio tempestatis, sic narrat quasi contigisset die dictarum parabolarum. ea vt videtur occasione, sedatæ tempestatis recordatus. Id enim satis significat Luc. post parabolas, & eodem ordine dicens in vna dierũ Et Euth. monet, in illo die. dictũ pro in vno dierum. vt habet Luc. Et est familiare Euangelistis eiusmodi formulis, non significare tempus rei proximè narratæ, etiãsi dicãt illo die, illo tẽpore, tũc vel aliquid eiusmodi.

CAP.

CAP. XXXI.

C. 8. Factum eſt autem in vna dierum, & ipſe aſcendit in nauiculam.

A. 8. Et aſcendente eo in nauiculã, ſecuti ſunt eum diſcipuli eius. C. Et diſcipuli eius.

B. 4. Et ait illis in illa die, cùm ſerò eſſet factum. Tranſeamus contra. C. Et ait illis, trãſfretemus.

C. Trans ſtagnum, & aſcenderunt.

B. Et dimittentes turbam, aſſumunt eum vt erat in naui, & aliæ naues erant cum illo.

C. Et nauigantibus illis obdormiuit.

A. Et ecce motus factus eſt in mari. B. Et facta eſt procella magna venti.

C. Et deſcendit procella magna venti in ſtagnum.

B. Et fluctus mittebat in nauim, ita vt impleretur nauis.

C. Et complebantur & periclitabantur.

A. Ita vt nauicula operiretur fluctibus.

B. Et erat ipſe in puppi ſuper ceruical dormiens. A. Ipſe verò dormiebat.

A. Et acceſſerunt ad eum C Accedentes autẽ ſuſcitauerunt

diſci-

eum dicentes.
B. Et excitāt eum dicentes.
C. Præceptor perimus.

discipuli eius, & suscitauerunt eum dicentes.

B. Illi, Magister, non ad te pertinet quia perimus?

A. Domine salua nos perimus. Et dicit illis Iesus. quid timidi estis modicæ fidei?

A. Tunc surgens imperauit ventis & mari.
B. Et exurgens cōminatus est vēto.
A. Et facta est trāquillitas magna.
C. Et cessauit ventus & facta est trāquillitas, dixit autem illis.

C. At ille surgens increpauit ventum & tempestatem aquæ.

B. Et dixit mari, tace & obmutesce, & cessauit ventus, & facta est tranquillitas magna. Et ait illis, [1] quid timidi estis, necdū habetis fidē.

C. Vbi est fides vestra?

C. Qui timentes mirati sunt dicētes. quisputas hic est, quia.
A. Dicentes qualis est hic, quia vēti & mare obediunt ei.
B. Et vētus & mare obœdiunt ei.

A. Porrò homines mirati sunt.

B. Et timuerunt timore magno & dicebant ad alterutrū, quisputas est iste, quia.

C. Et ventis & mari imperat, & obœdiunt ei.

1. *Verisimile est Dominum excitatum, statim dixisse, quid timidi estis modicæ fidei: vt habet Matt. & sedata tempestate, cùm vix essent apud se, quæ habent Mar. & Luc. & timor hic & admiratio tanta.*

tanta. argumentum sunt, quod hæc in initio prædicationis contigerint: nam post parabolas videtur discipuli magis assuefacti fuisse ad miracula, quam vt adeò timerent & mirarentur.

SANATVS A LEGIONE.

Omnes istud narrant & hoc loco, & vt quod contigerit egresso Domino è naui ex superiore nauigatione, itaque etiam si non esset tanta similitudo narrationis quæ conuinceret idem ab omnibus narrari, non esset tamen dubium quin idem narrarent omnes & hoc loco esset constituendum. Quod autem Matt. habet, Gergesenorum. Mar. autem & Luc. Gadarenorum nihil obstat, eadem enim est regio vtroque nomine appellata, vel à duabus ciuitatibus insignibus, vt vult Iosephus, vel ab eadem vtroque modo dicta, vt alij malunt. Noster autem interpres vbique retinuit Gerasenorum, quod suo tempore hoc nomen esset vsitatius. Et Hiero. in Abdiam dicit: eam partem Arabiæ, quæ prius Galaad dicebatur, dictam suo tempore Gerasam. Nec obstat etiam quod Matt. duorum, Marc. & Luc. vnius tantum faciant mentionem. hic enim erat valde sæuus, et eius curatio latissimè est sparsa, imò ipsemet prædicauit, ideo Mar. & Luc. eius solius fecerunt mentionem.

CAP. XXXII.

A. 8. Et cùm ueniret Iesus trans fretum in regionem Gerasænorum occurrerunt ei duo habentes dæmonia de monumentis, seui nimis, ita vt nemo posset transire per uiam illã.
B Et exeunti ei de naui.
C Occurrit.

C. 8. Et nauigauerũt ad regionem Gerasænorum, quæ est contra Galilæam.

¶ B. 5. Et venerũt trans fretum maris in regionem Gerasænorum.

C. Et cũm de naui egressus esset ad terram.

B. Statim occurrit de monumentis.

C. Illi vir quidã, qui habebat dæmonium, iam temporibus multis, & vestimento nõ induebatur, neq; in domo manebat.

B. Homo in spiritu immundo.
C. Sed in monumentis.

B. Qui domicilium habebat in monumentis, & neq; catenis iam quisquam eum poterat ligare, quoniam sæpe catenis & compedibus vinctus, dirupisset catenas, & compedes diminuisset. Et nemo poterat eum domare, & semper die ac nocte in monumentis, & in montibus erat clamans & concidens se lapidibus. Videns autem Iesum à longe cucurrit, & adorauit cũ, & clamans voce magna, dixit:

C Is vt vidit Iesum procidit ante illum & clamans voce magna dixit: quid

dixit: Quid mihi & tibi Iesu fili Dei altissimi: adiuro te per Deũ, ne me torqueas.

mihi & tibi Iesu fili dei altissimi, obsecro te ne me torqueas.

C. Præcipiebat enim spiritui immundo, vt exiret ab homine.

A. Et exclamauerunt dicentes: qd nobis & tibi Iesu fili Dei; venisti huc ante tempus torquere nos.

B. dicebat enim illi, exi spiritus immũde ab homine isto.

C. Multis enim temporibus arripiebat illum, & vinciebatur catenis, & compedibus custoditus, & ruptis vinculis agebatur à dæmonio in deserto. Interrogauit autem illum Iesus dicens:

B. Et interrogabat eum.

B. Quod tibi nomen est? & dicit ei: Legio mihi nomen est, quia multi sumus.

C. Quod tibi nomen est? at ille dixit legio.

C. Quia intrauerunt multa dæmonia in eum.

C. Et rogauerunt illum.

B. Et deprecabatur eũ multum, ne se expelleret extra regionem.

A. Erat autem nõ lõge ab illis grex multorum dorcorum pascens, dæmones autem rogabant eum.

C. Ne imperaret illis vt in abissum irent.

B. Erat autem ibi circa mõtem grex porcorũ magnus, pascens in agris, & depreca-

C. Erat autem ibi grex multorũ porcorum pascentiũ in monte, & rogabant eum.

bantur

bantur eum spiritus.
C. vt permitteret eis, in illos ingredi.
A. dicentes. Si eijcis nos hinc, mitte nos in gregem porcorum.
B. vt in eos introeamus. Et concessit eis statim Iesus.
C. Exierunt ergo dæmonia ab homine.
B. Et exeuntes spiritus immundi, introierunt in porcos, & magno impetu grex præcipitatus est in mare, ad duo milia, & suffocati sunt in mari. Qui autem pascebant eos fugerunt, & nunciauerunt in ciuitatem, & in agros. Et egressi sunt videre quid esset factum. Et venerunt ad Iesum. Et vident illum qui à dæmonio vexabatur, sedentem, vestitum & sanæ mentis.
C. ad pedes eius, & timuerunt.

B. dicentes, mitte nos in porcos.

C. Et pmisit illis.

A. Et ait illis, ite. At illi exeuntes, abierunt in porcos. Et ecce magno impetu abijt totus grex per p̄ceps in mare, & mortui sunt in aquis.
C. Et intrauerunt in porcos, & impetu abijt grex per præceps in stagnū, & suffocatus est: quod vt viderunt factum qui pascebant, fugerunt, & nunciauerunt ī ciuitaté & in villas. Exieruntauté videre quod factum est. Et venerunt ad Iesum, & inuenerunt hominem sedentem, à quo dæmoniū exierat, vestitū ac sana méte.
B. Et timuerunt.

B. Et narrauerunt illis qui viderant qualiter factum esset ei qui dæmonium habuerat.
C. Quomodo sanus factus fuisset à legione.
B. Et de porcis.
A. Et ecce tota ciuitas exijt obuiam Iesu, & viso eo rogabant eum.
C. Omnis multitudo regionis Gerasenorum.
A. Vt transiret à finibus eorum.

C Nunciauerunt autē illis & qui viderant.
A. Pastores autem fugerunt, & venientes in ciuitatem nunciuerunt hæc omnia, & de ijs qui de omnia habuerāt.
B. Et rogare cœperunt eum.
C. Et rogauerunt eum.
B. Vt discederet de finibus eorū.
B. Vt discederet ab eis.

C. Quia magno timore tenebantur. ipse autem ascendens nauim reuersus est.
B. Cumque ascenderet nauim, cœpit illum deprecari, qui à dæmonio vexatus fuerat, vt esset cum eo, & non admisit eum.
C. Dimisit autem eū Iesus dicēs. Redi in domū tuam.
B. Ad tuos, & anuncia illis quāta tibi dominus fecerit, & misertus sit tui. Et abijt,

C. Et rogauit eū vir à quo dæmonia exierant, ut cum eo esset.
B. Sed ait illi, uade in domum tuā.
C. Et narra quanta tibi fecit Deus. Et abiit per uniuersam ciuitatē prædicans quāta illi fecisset Iesus.

& cœpit

& cœpit prædicare in Decapoli, quãta ſibi feciſſet Ieſus, & omnes mirabantur.

PARALYTICVS.

Nec dubitari poteſt quin hic ſit ſequenda narratio Matth. hicq; conſtituenda hiſtoria paralytici, quatuor enim ſequentia (Hæc inquã hiſtoria, Mathæi vocatio, Diſputatio de ieiunio & acceſſus Iairi) ita cohærent apud Matth. vt alio loco aut ordine poni non poſsint. Mar. autem & Luc. ideo tranſfretationi ſuperiori proxime ſubijciunt aduentum Iairi quaſi acceſſiſſet appellente domino, quia paulò poſt ad idem littus aceſſerat. Ea autem quæ in medio geſta ſunt, prius eodem ordine narrauerũt. Mar. enim occaſione littoris, recordatus Iairi & Æmorrhoiſſæ, hæc ſubiecit, quaſi eodem die quo appulerat dominus, ad littus acceſsiſſet, nam ut diximus paulo poſt ad illud littus venit Iairus. ibique Dominum inuenit. ideò dicit, & erat circa mare: ſignificans dominum ab Iairo inuentum circa mare. Nibil itaq; *mirandũ ſi hoc loco. in contextu Mar. & Luc. hiatus aliquis appareat.*

CAP. XXXIII.

¶ A. 9. Et aſcendens Ieſus in nauiculam transfretauit.

B. 5. Et cũ tranſcẽdiſſet Ieſus in naui rur-

ſum trans fretum. cōuenit turba multa ad eum, Et erat circa mare. (Et venit cap 35.
C. 8. Factum eſt au ē cum redijſſet Ieius, excepit eum turba, erant autem omnes ex pectantes eum. (& ecce cap 35.
¶ B. 2. Et iterum intrauit.
A. Et venit in ciuitatem ſuam.
B. Capharnaum poſt dies, & auditum eſt quod in domo eſſet, & confeſtim conuenerūt multi ita vt non caperent, neque ad ianuam Et loquebatur eis verbum,
C. 5 Et factum eſt in vna dierum, & ipſe ſedebat docens, & erant Phariſæi ſedētes & legis doctores, qui venerant, ex omni caſtello Galilææ, & Iudææ, & Hieruſalem. Et virtus domini erat ad ſanandum eos. Et ecce viri portātes in lecto, hominem qui erat paralyticus.
B. Qui à quatuor portabatur.
C. Et quærebant eum inferre & ponere ante eū. Et non inuenientes qua parte illū inferrēt præ turba aſcenderūt ſupra tectū, &
B. Nudauerunt tectum vbi erat, & patefacien-

B Et venerūt ad eum ferētes paralyticum.
A. Et ecce offerebant ei paralyticum iacentem in lecto.

B Et cùm nō poſſent eum offerre illi præ turba.

B. submiſerunt grab batum in quo para lyticus iacebat Cũ autem vidiſſet eius fidem illorũ, ait pa ralytico Fili dimittũt tibi peccata tua.
C. Quorum fidé vt vidit, dixit Homo remittũt tibi pecca ta & cęperunt cogi tare ſcribę & phari ſæi dicentes.
A Et ecce quidã de ſcribis dixerunt in tra ſe. hic blaſphe mat. Et cùm vidiſſet Jeſus cogitationes eorũ dixit.
B. Quis põt dimitte re peccata niſi ſolus Deus.
A. Vt quid cogita tis mala in cordi bus veſtris, quid eſt facilius dicere, di mittũtur tibi pecca ta tua? an dicere ſur ge & ambula.
C. Vt cognouit auté Ieſus cogitationes eorũ reſpondens di xit ad illos; quid co gitatis in cordibus veſtris? quid eſt faci lius dicere dimitun tur tibi peccata tua?

cientes.
C. Per tegulas ſubmiſerunt eum cũ lecto in medium ante Ieſum.
A Et videns Ieſus fidem illorum, dixit paralytico, confide fili, remittuntur tibi peccata tua.
B. Erant autem illic quidam de ſcribis ſedentes & cogitantes in cordibus ſuis. Quid hic ſic loquitur, blaſphemat.
C. Quis eſt hic qui loquitur blaſphemias, quis poteſt dimittere peccata, niſi ſolus Deus?
B. Quo ſtatim cognito Ieſus, Spiritu ſuo, quia ſic cogitarent intra ſe, dixit illis: Quid iſta cogitatis ĩ cordibus veſtris? Quid eſt facilius? dicere, paralytico dimittuntur tibi peccata tua: an dicere ſurge & ambula? Vt auté ſciatis

quia filius hominis habet potestatem in terra dimittendi peccata. Ait paralytico. Tibi dico. surge, tolle grabbatum tuum, & vade in domum tuam. Et statim surrexit ille, & sublato grabbato abijt inde coram omnibus.

an dicere, surge & ambula? Vt autem sciatis, quia fili⁹ hominis habet potestatem ĩ terra dimittendi peccata, ait paralytico; tibi dico. Surge, tolle lectũ tuum, & uade in domum tuam, & confestim cõsurgens coram omnibus, tulit lectum in quo iacebat & abiit.

C. In domum suam, magnificans Deum. Et stupor apprehendit omnes,& magnificabant Deum.

A. Vt autẽ sciatis, quia filius hominis habet potestatem in terra dimittendi peccata. Tunc ait paralytico. Surge, tolle lectum tuũ, & vade in domum tuam, & surrexit & abiit in domum suam. Videntes autem turbæ timuerunt, & glorificauerunt Deum.

A. Qui dedit potestatem talem hominibus.

C. Et repleti sunt timore dicentes, quia vidimus mirabilia hodie.

B. Ita vt mirarentur oẽs, & honorificarent Deum dicentes quia

B. Nunquam sic vidimus.

1. Illud

1. *Illud & erat circa mare, aliquo modo pertinet ad historiam Iairi vt diximus in titulo; sed & nunc conuenit turba. ad mare. & exceptus ab ea fuit, vt dicit Luc. sed cùm hinc iuisset Capharnaū, & paulò post huc rediisset, tumq; venisset Iairus. Mar. quem imitatus est. Luc. ista coniunxit, quia intermedia ante eodem ordine narrauerat, vt diximus in titulo. & hæc est causa interruptionis & hiatus isto loco in narratione. Mar. & Luc.*

2. *Iterum & post dies satis significant, hæc contigisse secundo ingressu, post scilicet illam circuitionem.*

MATTHAEI VOCATIO. DISCEPTATIO DE IEIVNIO.

Non potest esse dubium de huius ordine, omnes enim hic narrant satis significando quod contigerit egrediente Domino ad mare, post paralyticum sanatum, multoq; minus potest esse quæstio de disputatione de ieiunio, ortam enim significāt ex eo quod Dominus discumberet in domo Matthæi, & Luc. facit illos eosdem pharisæos murmurantes interrogare. quia videlicet instigarunt discipulos Ioannis, quibus se iunxerunt discipuli pharisæorum, immò & ipsi pharisæi. Ideò ergo Matt. interrogātes facit discipulos Ioannis. quia hi præcipuè interrogarunt. Luc pharisæos, qui instigarunt. Mar. discipulos Ioannis & pharisæorum nullaque dissonantia est.

CAP. XXXIIII.

B. 2. Et egressus est rursus ad mare, omnisq; turba veniebat ad eum.

A. 9. Et cùm transiret inde Iesus, vidit hominem seden tem in telonio Mathæũ no mine, & ait illi: sequere me.

C. Et relictis omnibus surgẽs sequutus est eũ, & fecit ei cõuiuium magnum Leui in domo sua, & erat turba multa Publicanorũ, & aliorum qui cum illis erant discumbentes.

A. 1 Et factum est discumbẽ te eo in domo, multi Publicani & peccatores, venientes discumbebant cum Iesu & discipulis eius.

B. Erant enim multi qui & sequebantur eum.

C. Et murmurabant pharisæi & scribæ eorum.

B. Et scribæ & pharisæi videntes,

C. 5. Et post hæc exijt & vidit Publicanum, noie Leui, sedentẽ ad telonium, & ait illi: sequere me.
B. Et cùm praeteriret vidit Leui alphei sedẽtem ad telonium, & ait illi sequere me. Et surgẽs secutus est eum
A. Et surgens sequutus est eum.
B. Et factum est cùm accumberet in domo illius multi publicani & peccatores simul discũbebant cum Iesu & discipulis eius.

A. Et vidẽtes pharisæi dicebant discipulis eius quare cũ publicanis & pec-

& peccatoribus manducat magister vester?

C. Dicentes ad discipulos eius.

A. At Iesus audiens ait, nõ est opus valétibus medico, sed malè habentibus.

B. Hoc audito Iesus, ait illis, non necesse habent, sani medico, sed qui malè habent, non enim veni vocare iustos, sed peccatores

C. non veni vocare iustos sed peccatores,

dentes, quia manducaret cum publicanis & peccatoribus, dixerunt discipulis eius. Quare cum publicanis & peccatoribus, manducat & bibit Magister vester?

C. Quare cum publicanis & peccatoribus manducatis & bibitis. Et hoc audito, respondens Iesus dixit ad illos, non egent qui sani sunt medico, sed qui malè habent.

A. Euntes autem discite quid est, misericordiam volo, & non sacrificium. Non enim veni vocare iustos, sed peccatores.

C. ad pœnitentiam.

B. Et erant discipuli Ioannis & Pharisæorum ieiunantes,

C. At[a] illi dixerunt ad eum, quare discipuli Ioannis ieiunant frequenter, & obsecrationes faciunt, similiter & pharisæorum, tui autem edunt & bibunt.

A. Tunc accesserunt ad eũ discipuli Ioannis dicentes, quare nos & Pharisæi ieiunamus frequenter, discipuli autem tui non ieiunant.

C. Quibus ipse ait, nunquid potestatis filios sponsi dum cum illis est sponsus, facere ieiunare.

B. Quantò tempore habent secum sponsum, non possunt ieiunare.

A. Nunquid possunt filij sponsi lugere, quãdiu cum illis est sponsus?

C. Venient autem dies, & cùm ablatus fuerit ab illis sponsus, tunc ieiunabunt in illis diebus. Dicebat autem & similitudinem ad illos. Quia nemo commissuram à vestimento nouo; immittit in vestimentum vetus, alioquin & nouũ rumpit, & veteri non conuenit commissura à nouo.

B. Et veniunt & dicunt illi quare discipuli Ioannis, & pharisæorum ieiunãt; tui autem discipuli non ieiunant? Et ait illis Nunquid possunt filii nuptiarum quamdiu sponsus cum illis est ieiunare?

A. Et ait illis Iesus.

B. Venient autem dies cùm auferetur ab eis sponsus, & tunc ieiunabunt in illis diebus, nemo assumentum panni rudis, assuit vestimento veteri, alioqui aufert supplementum nouum à veteri, & maior scissura fit.

A. Venient autem dies cùm auferetur ab eis sponsus, & tunc ieiunabunt. Nemo autem immittit commissurã panni rudis in uestimentum vetus.

B. Nemo mittit uinũ nouum in vtres veteres alioqui dirũpit vinũ vtres, & vinũ effunditur, & vtres pereũt, sed vinum nouũ in vtres nouos mitti debet (3 & factũ. c 39.
A. Neque mittũt uinum nouum in utres veteres: alioqui rũpuntur vtres, & vinum effunditur, & vtres pereunt, sed vinũ nouũ in vtres nouos mittũt & ambo conseruantur.

A. Tollit enim plenitudinẽ eius à vestimento, & peior scissura fit.

C. Et nemo mittit vinum nouum in vtres veteres, alioqui rumpet vinum nouum vtres, & vinum effundetur, & vtres peribunt: sed vinum nouum in vtres nouos mittẽdum est. & vtraq; conseruantur. Et nemo bibens vetus, statim vult nouum, dicit enim vetus melius est. (*Factum est autem. c.* 38.

1. *Luc. Videtur significare in initio simul accubuisse cum domino publicanos et peccatores. Matt. quod eo accumbente, indifferenter plurimi se iunxerũt.*

2. *Luc. Loquitur de Pharisæis, quia ipsi instigarunt idq; apud se cogitabant, forte & ipsimet etiã interrogarunt: & eis præcipuè respondet Dominus. ideò responsionem ex Luc. posuimus in textu. notandum autem. Videri hic (vt & alibi nonnũquã) quædam bis poni in textu, si tamen lector diligenter animaduertat, nihil ĩueniet superfluè repetitũ. Nec est quod quisquam offendatur, quod incommodior & asperior & hic & alibĩ quandoque sit iunctio.*

iunctio: aliter enim plena omnium Euangelistarũ sententia reddi non potuit.

3 *Mar Quem Luc. est secutus, occasione huius calumniæ subiecit, aliam de confricatione, quæ non potest hic contigisse, quia paulò post Pascha contigit, quo tempore dominus erat in Iudæa, vel ex ea reuertebatur.*

IAIRVS. ÆMORRHOISSA. A

Matt. Dicens hæc illo loquente venisse Iairum, omninò significat. Hoc loco eius historiam collocãdam, nec dissentit à Mar. & Luc. Hi enim tantum significant post illum reditum à Gerasenis venisse Iairum; & quid mirum si quasi eodem die venerit narrarint, cùm paucissima quæ ante narrauerant, & paucissimi dies intercesserint, verisimillimũq; sit a Mar. cũ omissa repetendo ad hoc littus peruenisset, eius occasione Iairi recordatum. Et ob propinquitatem rerum & temporum: sic quasi simul contigisset subiecisse. Itaque Mar & Luc. adeò non dissentiũt a Matt. vt hunc ordinem omnino confirment, docendo scilicet post historiam Gerasenorum venisse ad hoc mare Iairum.

CAP. XXXV.

A. 9. Hæc illo loquente ad eos.

C. 8. Et ecce venit vir cui nomen

B 5. Et venit quidam de Archisynagogis nomine Iairus, & vidés eum

procidit ad pedes eius:
A. Ecce princeps vnus accessit, & adorabat eum di cēs Domine filia mea modo defū cta est, sed veni i- pone manum tuā super ea & viuet. Et surgēs Iesus se quebatur eum & discipuli eius.
C. Et contigit dū iret a turbis com primebat. Et mu lier quædam erat fluxu sanguinis ab annis duode- cim, quę in medi cos erogauerat o mnem substantiā suam, nec ab vllo potuit curari.
A. Et ecce mulier quæ sanguinis flu xū patiebatur duo decim annis, ac- cessit retro, & te tigit fimbriam ve stimenti eius. Di cebat enim intra se si tetigero tan tum uestimētum eius salua ero.
C. Et accessit re- tro & tetigit fim-

nomen Iairus, & ipse princeps synagogæ erat, & cecidit ad pedes Iesu, rogans eū vt intraret in domum eius. Quia vnica filia erat ei, fere annorū duodecim & hæc moriebatur.
B Et deprecabatur eū multū dicens, quoniā filiá mea in extremis est, veni, impone manum tuam super eā, vt salua sit, & viuat. & abijt cum illo, & sequebatur eū turba multa, & comprimebant eum. Et mulier quæ erat in profluuio sanguinis, annis duodecim, & fuerat multa perpessa à compluribus medicis, & erogauerat omnia sua, nec quicquam profecerat, sed magis deterius habebat. Cumque audisset de Iesu, venit in turba retro, & tetigit vestimētum eius. Dicebat enim, quia si vel vestimentum eius tetigero,

gero, salua ero. Et confestim siccatus est fons sãguinis eius: & sensit corpore quia sana esset à plaga. Et statim Iesus in semetipso cognoscens, virtutẽ quæ exierat de illo, conuersus ad turbam aiebat quis tetigit vestimenta mea?

C. Et accessit retro & tetigit fimbriam vestimenti eius, & confestim stetit fluxus sanguinis eius. Et ait Iesus, quis est qui me tetigit

C. Negantibus autem omnibus dixit Petrus & qui cũ illo erant, Præceptor turbæ te comprimunt & affligunt, & dicis quis me tetigit? Et dixit Iesus. Tetigit me aliquis: nam & ego cognoui virtutem de me exisse.

B. Et dicebant ei discipuli sui, vides turbã comprimentẽ te, & dicis quis me tetigit.

B. Et circumspiciebat videre eam quæ hoc fecerat.

A. At Iesus conuersus.

C. Videns autem mulier quod non latuit.

B. Mulier verò.

B. Timẽs & tremẽs, sciẽs ꝙ factũ esset in se: venit & procidit ante eum, & dixit ei omnẽ veritatẽ.

C. Tremẽs venit, & procidit ante pedes eius.

C. Et ob quam causam tetigerit eũ, indicauit coram omni populo, & quemadmodũ cõfestim sanata sit. At ipse

A. Videns eam dixit, con-

B. Ille autem dixit ei. Filia fides tua te saluã fecit

fide filia, fides tua te saluam fecit.
B. Vade in pace, & esto sana à plaga tua.

A. Et salua facta est mulier ex illa hora.
B. Adhuc eo loquente veniunt nuncij ab Archisynagogo dicentes. Quia filia tua mortua est, quid vltra vexas magistrum?

C. Dixit ei filia fides tua te saluam fecit. Vade ĩ pace. Adhuc illo loquẽte venit quidã à prĩcipe synagogę dicẽs ei, quia mortua est filia tua.

C. Noli vexare illum.
B. Iesus autem audito verbo quod dicebatur, ait Archisynagogo. Noli timere, tantummodo crede.
C. Et salua erit.
B. Et nõ admisit quẽquam se sequi, nisi Petrum, & Iacobum, & Ioãnem fratrem Iacobi, & veniunt in domũ Archisynagogi.
Et vidit tumultum, & flentes, & eiulantes multum. Et ingressus ait illis. Quid turbamini, & ploratis, puella non est mortua, sed dormit. Et irridebant eum.

C. Iesus autem audito hoc verbo, ait patri puellæ, noli timere crede tantum.
C. Et cùm venisset domum, non permisit secum intrare quemquam nisi Petrum & Iacobũ & Ioannem, & patrẽ & matrẽ puellæ, flebant autem omnes & plangebant illam at ille dixit, nolite flere, non est mortua puella, sed dormit, & deridebant eum.
A. Et cum venisset, Iesus in domũ principis, & vidisset tibicines & turbam tumultuan-

C. Scien-

C. Scientes quia mortua esset.

B. Ipse verò eiectis omnibus, assumit patrem & matrem puellæ, & qui secum erant, & ingrediuntur vbi puella erat iacēs. Et tenens manum puellæ, ait: Talita cumi, quod est interpretatū. puella tibi dico surge. Et confestim surrexit puella, & ambulabat. Erat autem annorū duodecim. Et obstupuerūt stupore magno, & pręcepit illis vehemēter, vt nemo id sciret, & iussit dari illi manducare. (2 *Et egressus inde. cap.54.*

tē, dicit illis recedite, non est enim mortua puella; sed dormit, & deridebant eum. Et cùm eiecta eēt turba, intrauit & tenuit manū puellę, & dixit, puella surge. Et surrexit puella.

C. Ipse autem tenēs manum eius, clamauit dicens. Puella surge. Et reuersus est spiritus eius, & surrexit cōtinuò, & iussit illi dari māducare. Et stupuerunt parētes eius, quibus præcepit ne alicui dicerēt, quòd factū erat. (2 Conuocatis autem c 55.

1. *Verisimile est Iairum vtrumque dixisse, sic, filia mea in extremis est, vel etiam modò defuncta est, aut certè Matt breuitati studens, vltimam tantùm petitionem posuit nunciata morte filię, quam si non verbis, saltem re & fide fecit, dum credens sequeretur, non obstante infidelitate nunciorum.*
2. *Vide titu. cap. 37.*

DVO-

DVO CAECI. VNVS DAEMONIACVS.

Matt. Satis significat istud contigisse Capharnai, eunte scilicet Domino ab Iairo, in domum in qua se communiter recipiebat, ideò non dubitandum de ordine.

CAP. XXXVI.

A. 9. Et transeunte inde Iesu, secuti sunt eum duo cæci, clamantes & dicentes: Miserere nostri fili Dauid. Cùm autem venisset domum, accesserunt ad eum cæci. Et dixit eis Iesus: Creditis quia hoc possum facere vobis? Dicunt ei. Vtiq; Domine. Tunc tetigit oculos eorum dicens: Secundum fidem vestram fiat vobis. Et aperti sunt oculi eorum. Et comminatus est illis Iesus, dicẽs: Videte ne quis sciat. Illi autem exeuntes diffamauerunt eum in tota terra illa. Egressis autem illis, ecce obtulerũt ei hominem mutum, dæmonium habentem. Et eiecto dæmonio locutus est mutus, & miratæ sunt turbæ dicentes: Nunquã sic apparuit in Israel. Pharisæi autẽ dicebant. In principe dæmoniorũ

eius

eijcit dæmones. (1 *Et circuibat. ca.* 55.
1. *Vide titu.cap.sequentis.*

BETHESDA.

Si trium Euangelistarum hic tantùm locus spectaretur, omnino videretur hic subijcienda historia Nazareth, deinde missio. Dicit enim Mar. Et egressus inde iuit in patriam suam, cui statim subijcit missionem, & similiter Luc. ante enim narrauit de Nazareth. Item Matth. huic statim subijcit missionem. Videnturque hic tres Euangelistæ de missione concordare, sed minimè concordant. Concordant autem de Nazareth, vt suo loco videbitur. Vbi simul intelligetur, illud Mar. & egressus inde iuit in patriam suam, non intelligendum de egressu suscitata filia Iairi, sed de egressu dictis parabolis, significat enim dominum dictis parabolis rediisse Capharnaum, ac tum statim inde iuisse in patriam suam. Matt. autem hic anticipauit missionem ob causas dictas in periocha. Hic ergo necessariò interrumpenda est trium Euangelistarum narratio, non quin Mar. suo loco subijciat Nazareth & missionem, vt & Luc. nisi quod præmiserit historiam Nazareth, sed quia hæc de Gerasenis & Iairo, non suo loco vt vidimus posuerũt: Matt. autem cum illis Nazareth suo loco collocauit. quia ergo constat ex omnibus, antequàm iret dominus Nazareth dictas parabolas, & ante parabolas præcessisse electionem Apostolorum. & sermonem

ſermonem in monte cum quibuſdam alijs, & ante electionem, ſanationem manus aridæ, & confricationem ſpicarum, ante hanc autem iſtud caput Io. conſtat iſtud cap. iſto loco collocandum, & de ſingulis quidem ſuis locis apparebit. Hic tantum notandum Io. loqui de ſecundo Paſchate, vt Ireneus, & Rupertus intelligunt. Nam ex Cap. 23. concor. conſtat non plus fuiſſe quàm quatuor menſes vſque ad proximum Paſcha: itaque tranſierant omnia feſta primi anni, antequam dominus relinqueret Iudęam, quibus quatuor menſibus facta ſunt quæ hactenus narrata ſunt a Marc. Matt. & Luc. vt nunc vnius anni, & aliquot menſium geſta ſint narrata.

CAP. XXXVII.

¶. D. 5. Poſt hæc erat dies feſtus Iudæorum. Et aſcendit Ieſus Hieroſolymam. Eſt autem Hieroſolymis, in Probatica, Piſcina, quæ cognominatur Hæbraicè Betheſda, quinque porticus habens. In his iacebat multitudo magna languentium, cœcorum, claudorum, aridorum, expectantiũ aquæ motum. Angelus autem domini deſcẽdebat ſecundum tempus in Piſcinam, & mouebatur aqua, & qui primus deſcendiſſet in Piſcinam, poſt motionem aquæ,

ſanus fiebat, à quacunq; detinebatur infirmitate. Erat autem quidã homo ibi, triginta & octo annos habẽs, in infirmitate ſua. Hunc cùm vidiſſet Ieſus iacentem, & cognouiſſet quia multum tempus haberet, dicit ei: vis ſanus fieri? Reſpondit ei languidus: Domine hominem non habeo, vt cùm turbata fuerit aqua, mittat me in Piſcinam. Dũ venio enim ego, alius ante me deſcendit. Dicit ei Ieſus: Surge, tolle grabbatum tuum & ambula. Et ſtatim ſanus factus eſt homo ille, & ſuſtulit grabbatũ ſuũ & ambulabat. Erat autem ſabbatum in die illa. Dicebant ergò Iudæi, illi qui ſanatus fuerat, ſabbatum eſt, non licet tibi tollere grabbatum tuum. Reſpondit ille, qui me ſanum fecit, ille mihi dixit. Tolle grabbatum tuum & ambula. Interrogauerunt ergò eum. Quis eſt ille homo qui dixit tibi, tolle grabbatum tuum ambula? s autem qui ſanus effectus fuerat, neſciebat quis eſſet.[1] Ieſus enim declinauit à turba conſtituta in loco. Poſtea inuenit eum Ieſus in templo, & dixit illi: Ecce ſanus factus es, iam noli peccare, ne deterius aliquid tibi contingat. Abijt ille homo, & nun-

nunciauit Iudæis, quia Iesus esset, qui fecit
eum sanum. Propterea persequebantur
Iudæi Iesum, quia hæc faciebat in sabba-
to. Iesus autem respondit eis. Pater meus
vsq; modò operatur, & ego operor. Pro-
pterea ergo magis quærebant eum Iudæi
interficere. Quia non solùm soluebat sab
batum, sed & patrem suum dicebat Deũ,
æqualem se faciens Deo. Respondit itaq;
Iesus, & dixit eis: Amen amẽ dico vobis.
Non potest filius à se facere quicquam, ni
si quod viderit patrem facientem: quæcũ-
que enim ille facit, hæc & filius similiter
facit. Pater enim diligit filium, & omnia
demõstrat ei, quæ ipse facit: & maiora his
demonstrabit ei opera, vt vos miremini.
Sicut enim pater suscitat mortuos & viui
ficat, sic & filius, quos vult viuificat, Neq;
enim pater iudicat quenquam, sed omne
iudicium dedit filio, vt omnes honorifi-
cent filium, sicut honorificant patrẽ. Qui
non honòrificat filium, non honorificat
patrem qui misit illum. Amen amen dico
vobis, quia qui verbum meum audit, &
credit ei qui misit me, habet vitam æter-
nam, & in iudicium non venit, sed tran-

ſijt à morte in vitam. Amen amen dico vobis, quia venit hora,& nunc eſt, quando mortui audient vocem filij Dei: & qui audiérint viuent, ſicut enim pater habet vitam in ſemetipſo, ſic dedit & filio habere vitam in ſemetipſo,& poteſtatem dedit ei iudicium facere, quia filius hominis eſt. Nolite mirari hoc, quia venit hora in qua omnes qui in monumentis ſunt, audient vocem filij Dei,& procedent qui bona fecerunt, in reſurrectionem vitæ. qui verò mala egerunt, in reſurrectionem iudicij. Non poſſum ego à meipſo facere quicquam. Sicut audio, iudico, & iudicium meum iuſtum eſt, quia non quæro voluntatem meam, ſed voluntatem eius qui miſit me, ſi ego teſtimonium perhibeo de meipſo, teſtimonium meum non eſt verum. Alius eſt qui teſtimonium perhibet de me, & ſcio quia verũ eſt teſtimoniũ eius quod perhibet de me. Vos miſiſtis ad Ioannem, & teſtimonium perhibuit veritati. Ego autem non ab homine teſtimonium accipio: ſed hæc dico vt vos ſalui ſitis. ille erat lucerna ardens & lucens. Vos autem voluiſtis ad ho

ram exultare in luce eius. Ego autem habeo teſtimonium maius Ioanne. Opera enim quæ dedit mihi pater vt perficiā ea, ipſa opera quæ ego facio, teſtimoniū perhibent de me, quia pater miſit me. Et qui miſit me pater, ipſe teſtimoniū perhibuit de me. Neq; vocem eius vnquā audiſtis, neq; ſpeciem eius vidiſtis, & verbum eius non habetis in vobis manens: quia quem miſit ille, huic vos nō creditis. ſcrutamini ſcripturas, quia vos putatis in ipſis vitā æternā habere. & illæ ſunt quæ teſtimoniū perhibent de me, & non vultis venire ad me vt vitam habeatis. Claritatem ab hominibus non accipio, ſed cognoui vos, quia dilectionem Dei non habetis in vobis. Ego veni in nomine patris mei, & non accepiſtis me. ſi alius venerit in noīe ſuo, illū accipietis. Quomodo poteſtis credere, qui gloriā ab inuicē accipitis? & gloriā quæ à ſolo Deo eſt, nō queritis? nolite putare, quia ego accuſaturus vos ſū apud patrem. Eſt qui accuſat vos Moyſes, in quo vos ſperatis: ſi enim crederetis Moyſi, crederetis forſitan & mihi, de me enim ille ſcripſit, ſi autē illius literis nō creditis,

quomodo verbis meis credetis? (*Post haec abijt. cap. 5.7.*

1 *Satis apparet ex hac historia quàm dominus in Iudæa concursum non habuerit, & quàm latuerit, vt vnus quiuis a plebe.*

CONFRICATIO SPICARVM.

Confricationem non contigisse ante Pascha, (etiam si id ex se non satis esset certū) inde constaret, quod Pharisæi solum calumnientur id fieri in sabbato. cùm ante oblatas primitias (quod fiebat altera Paschæ) non liceret segetes contingere. Certum etiam est, non diu post Pascha contigisse. Segetes enim paulò post Pascha, vel etiam in Paschate maturæ erant. vt constat ex cap. 5. Iosue, licet ergò nullus hoc loco narret: est tamen hic collocandum, nec apparet vbi alioqui commodè poni possit. Nec mirū *ita hic interrumpi narrationē trium euangelistarum, quia enim non narrant, nisi quæ dominus gessit in Galilæa, quam diu in ea egit, nec quicquam eorum (nisi forte paucissima vt forte istud) immiscent quæ facta sunt in Iudæa antequam vltimo relinqueret Galilæam. Hic re ipsa Historia interrupta, sic narrarunt, vt non nisi maxima diligentia & animaduersione possit notari, quid ante, quid post hoc aut illud Pascha sit in Galilæa gestum.*

CAP.

CAP. XXXVIII.

B. 2. Et factum eſt
1 iterum cũ ſabba
tis ambularet per
ſata, & diſcipuli
eius cœperunt ꝓ
gredi, & vellere
ſpicas.

¶ A. 12. In illo tempore a-
bijt Ieſus per ſata ſabbato.
¶ C. 6. Factum eſt autem in
2 ſabbato ſecundo primo,
cùm tranſiret per ſata, velle-
bant Diſcipuli eius ſpicas &
manducabant, confricantes
manibus. Quidam autem
Phariſæorum dicebant illis,
quid facitis quod non licet
in ſabbatis.

A. Diſcipuli autẽ
eius eſurientes, cę
perũt vellere ſpi-
cas, & mãducare.
B. Phariſæi autẽ
dicebant ei, ecce
quid faciunt diſci
puli tui ſabbatis,
quod nõ licet, &
ait illis.

A. Phariſæi autem videntes
dixernnt ei, ecce diſcipuli
tui faciunt, quod non licet
eis facere ſabbatis.
C. Et reſpondens Ieſus ad
eos dixit.

A. At ille dixit eis
nõ legiſtis quid fe
cerit Dauid, quan
do eſurijt, & qui
cum eo erãt, quo-
modo intrauit in
domum Dei, & pa
nes propoſitionis
comedit, quos nõ
licebat ei edere,
neq; his qui cum
eo erant, niſi ſolis
ſacerdotibus.
C. Nec legiſtis ꝙ

B. Nũquam legiſtis quid fe
cerit Dauid, quando neceſſi
tatem habuit, & eſurijt ipſe
& qui cum eo erãt? quomo
do intrauit in domum Dei
ſub Abiathar ſacerdote, &
panes propoſitionis mandu

fecit Dauid cùm esurijt ipse, & qui cum eo erant, quo modo intrauit in domum Dei, & panes propositionis sumpsit, & mãducauit, & dedit his qui cum ipso erãt: quos non licebat mãducare, nisi tantum sacerdotibus. Et dicebat illis quia dominus est filius hominis, etiã sabbatis.

A. Dominus enim est filius hominis etiam sabbati.

cauit, quos nõ licebat manducare, nisi solis sacerdotibus, & dedit ei, & qui cum eo erant.

A. Aut nõ legistis in lege, quia sabbatis sacerdotes in templo sabbatum violant, & sine crimine sunt. Dico autem vobis, quia tẽplo maior est hic, si autem sciretis quid est, misericordiam volo, & non sacrificium, nũquam condemnassetis innocentes.

B. Et dicebat eis sabbatum propter hominem factum est, & non homo propter sabbatum. Itaque dominus est filius hominis, etiam sabbati.

1 *Iterum non legitur à Græcis, & si legatur, significat alias, seu aliã calumniam, vt significat Luc.*

2 *Verisimillimum est significari diem concludentem solemnitates, quæ pluribus diebus agebantur, vt erat septimus Azimorum, & octauus scænophogiæ, & quia hac die non sunt segetes in agris certum esset istud contigisse septimo Azimorum, nõ enim sic sunt plura sabbata secundo prima. Chry.*

tamen

tamen intelligit diem qua est ocium duplex, & sic non constaret, quando istud contigisset, propter nouilunia: tamen certum est contigisset circa Pascha.

MANVS ARIDA. SECESSVS.

Matt. Istud narrat cum quadam cohærenti a significatione, & quia omnes istud proxime superiori subijciunt, nec est quicquam quod verisimiliter possit anteponi. Hic omnino est collocandum.

CAP. XXXIX.

A. 12. Et cum transisset inde, venit in synagogam eorum.

¶. B. 3. Et intrauit iterum in synagogam, & erat ibi homo habēs manum aridā, & obseruabāt, eum si sabbatis curaret, vt accusarent illum.

A. Et ecce homo habens, manum aridam.

C. 6. Factum est autē & in alio sabbato, vt intraret in synagogam eorum, & doceret. Et erat ibi homo, & manus eius dextra erat arida. Obseruabant autem eū scribæ & Pharisæi, si in sabbato curaret, vt inuenirent vnde accusarent eum.

A. 2. Et interrogabant eum dicentes, si licet sabbatis curare, vt accusarent eum.

B. Et ait homini habenti manū a-

C. Ipse

C. Ipse verò sciebat cogitationes eorum, & ait homini qui habebat manum aridã. Surge, & sta in medium, & surgens, stetit: ait autem ad illos Iesus. Interrogo vos si licet sabbatis benefacere, an male, animam saluam facere, an perdere?

tidam, surgens me diũ, & dicit eis: Licet sabbatis benefacere an male animam saluã facere, an perdere.

B. At illi tacebant.

A. Ipse autem dixit illis. Quis erit ex vobis homo, qui habet ouem vnam, & si ceciderit hæc sabbatis in foueam, nonne tenebit & leuabit eã: quanto magis melior est homo oue. Itaque licet sabbatis bene facere.

B. Et circunspiciens eos cũ ira, contristatus super cœcitate cordis eorum, dicit homini, extende manum tuã, & extendit, & restituta est manus illi.

C. Et circumspectis omnibus, dixit homini, extẽde manum tuam, & extendit, & restituta est manus eius.

C. Ipsi autẽ repleti sunt insipientia. & colloquebantur adinuicem quidnam facerent Iesu.

A. Tũc ait homini, extende manũ tuam, & extẽdit, & restituta est sanitati sicut altera. Exeuntes autẽ Pharisæi, consiliũ

B. Exeuntes autem Phari-

sæi,

facieba͠t aduerſus eũ quomodo per derẽt eum. Ieſus autẽ ſciens ſeceſſit inde, & ſequuti ſunt eũ multi.

ſæi, ſtatim cum Herodianis, conſilium faciebant aduerſus eum, quomodo eũ perderent. Ieſus autem ſciens, cum diſcipulis ſuis ſeceſsit ad mare, & multa turba, 3 à Galilæa & Iudæa ſequuta eſt eum, & ab Hieroſolymis, & ab Idumea, & trans Iordanem, & qui circa Tyrum & Sidonem, multitudo magna, audientes quæ faciebat, venerunt ad eum. Et dixit Ieſus diſcipulis ſuis, vt nauicula ſibi deſeruiret, propter turbam, ne comprimerent eum. Multos enim ſanabat, ita vt irruerent in eum, vt eum tangerent, quotquot habebant plagas.

A. Et curauit eos omnes, & præcepit eis ne manifeſtum eum facerent.

B. Et ſpiritus immundi, cùm illum videbant, procidebant ei, & clamabant dicentes. Tu es filius Dei. Et vehementer comminabatur eis, ne manifeſtarent illum.

A. 4 Vt impleretur quod dictum eſt per Eſaiam Prophetam dicentem. Ecce puer meus quem elegi, dilectus meus, in quo bene complacuit animæ meæ. Ponam ſpiritum meum ſuper eum, & iudicium gentibus

tibus nunciabit, non contendet neque clamabit, neque audiet aliquis in plateis vocem eius. Arundinem quassatam non confringet, & linum fumigans non extinguet, donec eijciat ad victoriam iudicium & in nomine eius gentes sperabunt. (5 *Tunc obla. cap.* 49.

1. *Iterum apud Mar non significat secundum introitum in synagogam, sed alias, seu aliam calumniam & reprehensionem. Matt. enim tres continuo narrauit, quem est sequtus. Mar.*
2. *Verisimile est Matt. dicere eos interrogasse, quia obseruabant, & id mente voluebant. Aut & ipsi primi interrogauerunt, an liceret curare. Et Dominus vbi iussisset hominem stare in medio, vt eis responderet, interrogauit. An liceret sabbatis benefacere, & proposita similitudine cùm conuincerētur, & tamen manerent in malitia, docens nobis contemnendam talem malitiam, nihilominus curauit.*
3. *Vide anno* 3. *cap.* 29. *& titulum cap. sequentis.*
4. *Vide titulum cap. sequentis.*
5. *Matt. Subijcit muti & cæci curationem, nō quod in hoc secessu contigerit. Contigit enim in domo coram pharisæis. Vide titulum cap.* 49. *sed multis anticipatis, cum cœpisset narrare nonnulla eorum quę in reditu & post reditum e Iudæa contigissent ab hoc insigni miraculo, redit ad cōtinuandum narrationem eorum quæ post reditum contige-*

tigerunt, & nota aduerbium tunc nõ ſemper perti nere ad tempus rei proximè ante narratæ, vt nec in illo tempore.

ELECTIO DVODECIM APOST. SERMO QVI DICITVR IN MONTE. BEATITVDINES. VAE.

Electionem & ſermonem factum in ſupra deſcripto receſſu, conſtat non tantum quia Matt. & Luc. hic narrant, & quod illud apud Matt. in illis diebus omnino pertineat, ad tempus turbæ tum congregatæ (quoniam enim Mar. non ſignificauerat, quo tempore Dominus aſcendiſſet in montem, id Luc. explicuit, quod videlicet illis ipſis diebus). ſed & multo magis ex identitate turbæ. Ea enim turba coram qua Luc. dicit habitum ſermonem, ipſa eadẽeſt quæ deſcribitnr à Mar. in receſſu, & vterq; dicit, quod quæreret tangere Dominum, immò & hanc ipſam turbam ſignifiat Matt. in fine cap. 29. quod tamen in fine illius cap. eſt relictum, ob cauſam ibi explicatam. Imò quia conſtat. Matt. certo conſilio ante omnem miraculorum narrationem, præpoſuiſſe ſermonẽ. Si quæramus ex eo, quo maximè loco, cũordinatione & electiõne Apoſtolorũ collocandus videatur: nullus inuenietur conuenientior, quàm in hoc receſſu, vbi ſingularem commemorat mititatẽ Domini, & turbæ & ac bonorum fugam, allata etiam ſcriptura Eſa. qua Dñs dicitur iudiciũ gẽtibus nũciaturus. Quaſi hoc ipſo loco ſignificet, Dñm & ordinaſſe præcones, et ipsã legem

legem maxima parte promulgasse. Non est verò dubitandum, quin idē sermo describatur à Matt. et Luc. Nam & initium idem est & progressus (nisi quod Matt. longe plura adferat) & eadem conclusio. vt id nulla tergiuersatione negari posit, habitusq; est coram turba, quam describit Mar. in secessu, & insinuat Matt. in fine cap. sui 4. proximè ante sermonem. Sed aduertendum Dominū primùm secessisse ad mare, ibiq; ne comprimeretur è nauicula docuisse, & curasse omnes, ac iniunxisse ne se manifestarent. Tum aduesperascente fugiendo turbam, subijsse in montem, & mane vocasse discipulos, & ordinasse duodecim Aoostolos, ac tùm cum eis descendisse, & eandem turbam adhuc maxima parte tibi inuentam fuisse. Quomodo autem consentiant Matt. & Luc. contextus & annotationes ostendunt.

CAP. XL.

¶ A. 5. Videns autem Iesus turbas ascēdit in monrem. B. 3. Et ascendens in montem.

C. 6. Factū est autem in illis diebus, exijt in montem orare, & erat pernoctans in oratione Dei. Et cùm dies factus esset.

B. Vocauit ad se quos voluit ipse.

C. Vocauit discipulos suos.

A. Et cùm sedisset, [1] accesserunt ad eum discipuli eius. B. Et venerunt ad eum.

C. Et elegit duodecim ex ipsis.
B. Et fecit vt essent duodecim cum illo,&
2 mitteret eos prædicare,& dedit eis potestatem curandi infirmitates, & eijciendi dæmonia.

C. Quos & Apostolos nominauit Simonem, quem cognominauit Petrum & andream fratrem eius.

B. Et 3 imposuit Simoni nomé Petrus &
C. Iacobũ & Ioannem.

B. Iacobum Zebedei, & Ioannem fratrem Iacobi, & imposuit eis nomina Boanarges,quod est filij tonitrui.

B. Et Andream,& Philippũ, & Bartholomæum, & Matthæum, & Iacobum Alphęi, & Taddęum, & Simonem Cananęum, & Iudam Ischariotem, qui & tradidit illum.

C. Philippum,& Bartholomæum, Matthæum, & Thomam, Iacobum Alphæi, & Simonem qui vocaur Zelotes, & Iudam Iacobi, & Iudam Ischariotem qui fuit proditor.

(Et veniũt.c.49.

Et 5 descendens cum illis, stetit in loco campestri, & turba discipulorum eius, & multitudo copiosa plebis,ab omni Iudæa, & Hierusalé, & Maritima,& Tyri,& Sidonis, qui venerant vt audirent eum,& sanarentur à languoribus suis: & qui vexabantur à spiritibus

bus immundis, curabantur, & omnis turba quærebat eum tangere, quia virtus de illo exibat, & sanabat omnes. Et ipse eleuatis oculis in 6 discipulos suos.

A. Et aperiens os suum docebat eos dicens: Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cœlorum. Beati mites, quoniam ipsi possidebunt terram. Beati qui lugent, quoniã ipsi consolabuntur. Beati qui esuriunt & sitiunt iustitiam, quoniam ipsi saturabuntur. Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur. Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt. Beati pacifici, quoniam filij Dei vocabuntur. Beati qui persequtionem patiuntur propter iustitiam, quoniam ipsorum est regnum cœlorum.

C. Dicebat beati pauperes, quia vestrum est regnum Dei. Beati qui nunc esuritis, quia saturabimini. Beati qui nunc fletis, quiá ridebitis.

C. Beati eritis, cum vos oderint homines, & cum separauerint vos, & exprobrauerint, & eiecerint nomen vestrum tanquam malum.

A. Beati estis cùm maledixerint vobis homines.

A. Et persequti vos fuerint, & dixerint oẽ malũ aduersũ uos, mẽtiẽtes ꝓpter me. omne

C. Propter filium hominis, gaudete in illa die & exultate, quoniam merces vestra copiosa est in cœlo.

A. Gaudete & exultate, quoniam merces vestra copiosa est in cœlis.

A. Sic enim persequti sunt prophetas qui fuerunt ante vos.

C. Secundũ hæc enim faciebant prophetis.

C. Patres eorum, veruntamen væ uobis diuitibus, qui habetis consolationem vestram. Væ vobis qui saturati estis, quia esurietis. Væ vobis qui ridetis nunc, quia lugebitis & flebitis. Væ cum benedixerint vobis omnes homines, secundum hæc enim faciebant pseudoprophetis patres eorum. (*Sed vobis. infr.*

1. *Satis intelligitur ex Matt turbam in montem non ascendisse.*
2. *Non significat Mar. iam missos, sed iam ordinatos vt mitterentur, ipsemet enim Mar. postea describit eorum missionem. Verisimile verò est eos etiam hic aliquam accepisse potestatem curandi & forte totam, postea tamen missos vt exequerentur. Et potestate accepta vterentur.*
3. *Non hic sed diu ante Simon accepit nomen Petri, sed verisimile est, id hic repetitum ob mysterium hicq; Iacobum & Ioannem accepisse nomina.*
4. *Mar. proxme subijcit reditum in domum cùm cu-*

ratus fuit dęmoniacus, quia reliqua media omisit, & nota dæmoniacum non fuisse curatum primo ac cessu in domum, ex reditu è Iudæa. sed secundo: Marc. autem sic narrat, quasi primo accessu contigerit, quia intermedia omisit.

5. *Vt Moyses legem accepit in monte; sed eam promulgaturus descendit ad turbam, ita & dominus, ideò forte* Matt. *prius fecit montis mentionem, insinuans legem Euangelicam profectam è monte.*

6. *Præcipue partes ad discipulos pertinent, ideò tā Matt. quàm Luc. dicunt dictum discipulis. Nec si significat Matt. Dominum sedentem in monte, habuisse hunc sermonem coram solis discipulis (licet id primo aspectu significare videatur) in fine enim sermonis apertè dicit turbam audiuisse. Nec dubium quin Luc. voluerit explicare Matt. dicens: quando, & cur Dominus ascenderit in montem, & quando, & cur accesserint discipuli, & quid cum eis Dominus fecerit, quemadmodum concordiæ contextus indicat.*

IVSTITIA EVANGELICA.

In his quæ continent continuationem sermonis Domini, multa habet Matt. quæ passim à Mar. & Luc. dicta sunt. Et fieri potest, vt Luc. quædam recapitulationem, & Matt. nōnulla per anticipationē diceret. præsertim cū Matt. hic videatur summam

Euan-

Euangelicæ doctrinæ voluisse tradere, licet diuersis locis & temporibus traditę, tamen quia verisimile est, pleraq; sępius dicta, eo loco relicta sunt, quo sunt narrata ab Euangelistis, ne nimium interrumperentur eorum narrationes.

CAP. XLI.

A. 5. Vos estis sal terræ. Quod si sal euanuerit, in quo salietur? ad nihilum valet vltra, nisi vt mittatur foras, & conculcetur ab hominibus. Vos estis lux mundi. Non potest ciuitas abscondi supra montem posita. Neque accendunt lucernam & ponũt eam sub modio, sed super candelabrum, vt luceat omnibus qui in domo sunt. Sic luceat lux vestra coram hominibus, vt videant opera vestra bona, & glorificent patrem vestrum qui in cœlis est. Nolite putare, quoniã veni soluere legẽ aut prophetas: nõ veni soluere, sed adimplere. Amen, quippe dico vobis, donec transeat cœlũ & terra, iota vnũ, aut apex vnus, non præteribit à lege, donec omnia fiant. Qui ergo soluerit vnum de mandatis istis minimis, & docuerit sic homines, minimus vocabitur in regno cœlorũ. Qui autem feceri-

Ca 70. b. Ca. 91. c.

C. 51 b.c. Ca 82. c

Ca 94 c

si oculus tuus dexter scandalizat te, erue eum, & proijce abs te. expedit enim tibi, vt pereat vnum membrorum tuorũ, quàm totum corpus tuum mittatur in gehennam. Et si dextera manus tua scandalizat te, abscinde eam, & proijce abs te, expedit enim tibi, vt pereat vnum membrorum tuorum, quàm totum corpus tuum eat in ghennam. Dictum est autem quicunque dimiserit vxorem suam, det illi libellum repudij. Ego autẽ dico vobis, quia omnis qui dimiserit vxorem suam excepta fornicationis causa, facit eam mœchari, & qui dimissam duxerit, adulterat. Iterũ audistis quia dictum est antiquis. Non periurabis: reddes autem domino iuramẽta tua. Ego autem dico vobis, non iurare omnino, neque per cœlum, quia thronus Dei est: Neque per terram, quia scabellum est pedum eius, Neq; per Hierosolymam, quia ciuitas est magni regis. neq; per caput tuũ iuraueris, quia non potes vnum capillum facere album aut nigrum. Sit autem sermo vester, est. est. non. non: quod autem his abundantius est, à malo est. Audistis quia dictum est. oculũ pro oculo, & dentẽ pro

dente. Ego autem dico vobis, non resistere malo. Sed si quis te percusserit in dextram maxillã tuam, præbe illi & alteram. Et ei qui vult tecũ in iudicio contendere, & tunicam tuã tollere dimitte ei & pallium. Et quicunq; te angariauerit mille passus, vade cum illo & alia duo. Qui autem petit à te, da ei: & volenti mutuare à te, ne auertaris.

C. 6. Et qui te percutit in maxillam vnam præbe illi & alteram. Et ab eo qui aufert tibi vestimentum tuum, etiã tunicam noli prohibere. Omni autem petenti te tribue.

Ca. 43. a C. Et qui aufert quæ tua sunt, ne repetas, & prout vultis vt faciant vobis homines, & vos facite illis similiter. (*Et si diligitis infra.*

A. Audistis quia dictum est: diliges proximum tuum, & odio habebis inimicum tuum. Ego autem dico vobis: Diligite inimicos vestros, benefacite his qui oderunt vos.

C. Sed vobis dico qui auditis. Diligite inimicos vestros, benefacite his q. oderunt vos

C. benedicite maledicentibus vobis & orate pro.

A. Et orate pro. C. Calumniãtibus vos. (Et qui te percutit, supra.

A. Persequentibus & calũniantibus vos, vt sitis filij patris vestri qui in cœlis est, qui solem suum oriri facit

ſuper bonos & malos, & pluit ſuper iuſtos & iniuſtos. Si enim diligitis eos, qui vos diligũt, quam mercedem habetis, nonne & publicani hoc faciunt?

C. Et ſi diligatis eos qui vos diligunt, quę vobis eſt gratia.

C. Nam & peccatores, diligentes ſe diligunt, & ſi benefeceritis his, qui vobis benefaciunt, quæ vobis eſt gratia? Siquidem & peccatores hoc faciunt. Et ſi mutuum dederitis his: à quibus ſperatis recipere, quæ gratia eſt vobis? Nam & peccatores peccatoribus fœnerantur, vt recipiant æqualia.

A. Et ſi ſalutaueritis fratres veſtros tantũ, quid amplius facitis? Nonne & Ethnici hoc faciunt?

C. Veruntamen diligite inimicos veſtros, benefacite & mutuum date, nihil inde ſperantes. Et erit merces veſtra multa, & eritis filij altiſſimi, quia ipſe benignus eſt ſuper ingratos & malos. Eſtote ergo miſericordes, ſicut & pater veſter miericors eſt.

Nolite iudicare. cap. 41.

A. eſtote ergo vos perfecti, ſicut & pater veſter cœleſtis perfectus eſt.

OCVLVS RECTVS SOLLICITVDO VANA.

CAP. XLII.

¶ A. 6. Attendite ne iustitiam vestram faciatis coram hominibus, vt videamini ab eis: alioqui mercedem nō habebitis apud patrem vestrum qui in cœlis est. Cùm ergo facis eleemosynam, noli tuba canere ante te, sicut hypocritæ faciunt in synagogis & in vicis, vt honorificentur ab hominibus. Amen dico vobis, receperunt mercedem suam. Te autem faciente eleemosynam, nesciat sinistra tua, quid faciat dextra tua, vt sit eleemosyna tua in abscondito. Et pater tuus qui videt in abscondito, reddet tibi. Et cùm oratis non eritis sicut hypocritæ, qui amant in synagogis & angulis platearum stantes orare, vt videantur ab huminibus. Amen dico vobis, receperunt mercedē suam. Tu autem cùm raueris, intra in cubiculum tuū, & clauso ostio, ora patrem tuū in abscondito, & pater tuus qui videt in abscondito, reddet tibi. Orantes autem noiite multum loqui, sicut Ethnici faciunt, putant enim quod in mul-

in multiloquio suo exaudiantur. Nolite
ergo assimilari eis. Scit enim pater vester
quid opus sit vobis, antequam petatis eũ,
sic ergo vos orabitis. Pater noster qui es Ca. 82. e
in cœlis sanctificetur nomen tuum. Adue-
niat regnum tuum. Fiat voluntas tua si-
cut in cœlo & in terra. Panem nostrũ su-
per substantialẽ da nobis hodie. Et dimit-
te nobis debita nostra sicut & nos dimit-
timus debitoribus nostris. Et ne nos indu-
cas in tentationem. Sed libera nos à ma-
lo. Amen. Si enim dimiseritis homini- C. 112. b.
bus peccata eorũ, dimittet & vobis pater
vester cœlestis peccata vestra. Si autem
non dimiseritis hominibus, nec pater ve-
ster dimittet vobis peccata vestra. Cùm
autem ieiunatis, nolite fieri sicut hypo-
critæ tristes, exterminãt enim facies suas,
vt pareant hoĩbus ieiunantes. Amẽ dico
vobis, quia receperunt mercedẽ suam. Tu
autẽ cùm ieiunas, vnge caput tuũ, & faciẽ
tuam laua, ne videaris hoĩbus ieiunãs, sed
patri tuo qui est in absconso, & pater tuus
qui videt in absconso, reddet tibi. Nolite Ca. 85. c.
thesaurizare vobis thesauros in terra, vbi
erugo & tinea demolitur, & vbi fures

effodiunt

effodiunt & furantur. Thesaurizate autē vobis thesauros iu cœlo, vbi neque erugo neque tinea demolitur, & ubi fures non effodiunt nec furantur. Vbi enim est thesaurus tuus, ibi est cor tuum. Lucerna cor

Ca. 82. c. poris tui, est oculus tuus. Si oculus tuus fuerit simplex, totum corpus tuum lucidū erit, si autem oculus tuus fuerit nequam, totum corpus tuum tenebrosum erit. Si ergò lumen quod in te est tenebræ sint,

Ca. 94. c. ipsæ tenebræ quantæ erunt? Nemo potest duobus dominis seruire, aut enim vnum odio habebit, & alterum diliget, aut unum sustinebit & alterum contemnet. Non po

Ca. 85. c. testis Deo seruire & mammonæ. Ideo dico uobis, ne solliciti sitis animæ uestræ, quid manducetis, neque corpori uestro, quid induamini. Nonne anima plus est quàm esca, & corpus plusquam vestimentum. Respicite volatilia cœli, quoniā non serunt neque metunt, neque congregant in horrea, & pater uester cœlestis pascit illa: nonne uos magis pluris estis illis. Quis autem uestrum cogitās, potest adjicere ad staturam suam cubitum unum? Et de uestimento quid solliciti estis? Confiderate

derate lilia agri, quomodo crescunt. non laborant neque nent. dico autem vobis, quoniam nec Salomon in omni gloria sua, coopertus est sicut vnum ex istis. si enim fœnum agri, quod hodie est, & cras in clibanum mittitur, Deus sic vestit, quãtò magis vos modicæ fidei? Nolite ergò solliciti esse, dicentes. Quid manducabimus, aut quid bibemus, aut quo operiemur. Hæc enim omnia gentes inquirunt; scit enim pater vester, quia his omnibus indigetis. Quærite ergo primum regnum Dei, & iustitiam eius, & hæc omnia adijcientur vobis. Noliti ergo solliciti esse in crastinum: crastinus enim dies, sollicitus erit sibi ipsi. Sufficit diei malitia sua.

VARIA DOCVMENTA.

CAP. XLIII.

¶A. 7. Nolite iudicare, & non iudicabimini, nolite condēnare, & non condemnabimini.

C. 6. Nolite iudicare, & nõ iudicabimini, nolite cõdemnare, & non condẽnabimini. Dimitte, & dimittemini, date, & dabitur vobis. Mensuram bonam, & con-

& confertam, & coagitatam, & superefluentem dabunt in sinum vestrum.

A. In quo enim iudicio iudicaueritis, iudicabimini, & in qua mensura mensis fueritis, remetietur vobis.

C. Eadem quippe mensura qua mensi fueritis, remetietur vobis.

Ca.60.a. C. Dicebat autem illis & similitudinem. Nunquid potest cæcus cæcum ducere, nonne ambo in foueam cadunt. Non est discipulus super magistrum, perfectus autem omnis erit, si sit sicut magister eius.

Ca.55.a. 132. 135. d. Quid autem vides festucã in oculo fratris tui, trabem autem quæ in oculo tuo est non consideras. Aut quomodo potes dicere fratri tuo: frater sine eijciam festucam de oculo tuo, ipse in oculo tuo trabem non vides. Hypocrita eijce primum trabẽ de oculo tuo, & tunc perspicies vt educas festucam de oculo fratris tui.

A. Quid autem vides, festucam in oculo fratris tui, & trabem in oculo tuo, non vides Aut quomodo dices fratri tuo, frater sine eijciam festucam de oculo tuo, & ecce trabs est in oculo tuo. Hypocrita eijce primum trabem de oculo tuo, & tunc videbis eijcere festucam de oculo fratris tui.

A. Nolite sanctum dare canibus, neque mittatis margaritas vestras ante porcos, ne forte conculcent eas

pedibus

pedibus suis: & cõuersi dirumpãt vos. Peti Ca. 82.a.
te & dabitur vobis, quærite & inuenietis,
pulsate, & aperietur vobis. Omnis enĩ qui
petit accipit, & qui quærit inuenit, & pul-
santi aperietur. Aut quis est ex vobis ho-
mo, quẽ si petierit fili⁹ suus panẽ, nũquid
lapidẽ porriget ei? aut si piscẽ petierit, nun
quid serpentẽ porriget ei? Si ergò vos cũ si
tis mali, nostis bona data dare filijs vestris.
quãto magis pater vester qui in cælis est,
dabit bona petẽtibus se. Omnia ergo quæ Ca. 41.a.
cũque vultis vt faciant vobis homines, ita
& vos facite illis. Hæc est enim lex & pro- Ca. 89.c.
phetæ. Intrate per angustã portã, quia lata
porta, & spaciosa via est, quæ ducit ad per
ditionẽ, & multi sunt qui intrant per eam.
Quam augusta porta, & arcta via est,
quæ ducit ad vitam, & pauci sunt qui in-
ueniunt eam. Attendite à falsis prophe-
tis, qui veniunt ad vos in vestimentis o-
uium, intrinsecus autem sunt lupi rapa-
ces: à fructibus eorum cognoscetis eos.
C. Nõ est enim arbor bona, quæ facit fru-
ctus malos, neq; arbor mala faciẽs fructum
bonũ. Vnaquæq; enim arbor de fructu suo
cognoscitur: neq; enim de spinis colligũt
ficus,

ficus, neque de rubo vindemiant vuam.
A. Nunquid colligunt de ſpinis vuas, aut de tribulis ficus? ſic omnis arbor bona fructus bonos facit, mala autem arbor, malos fructus facit. Non poteſt arbor bona malos fructus facerę, neque arbor mala, fructus bonos facere. Omnis arbor quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur. Igitur ex fructibus eorum cognoſcetis eos.

Ca. 64. a. C. Bonus homo de bono theſauro cordis ſui profert bonum. Et malus homo de malo theſauro profert malum. Ex abundantia enim cordis os loquitur. Quid autem vocatis me domine domine, & non facitis quæ dico?

A. Non omnis qui dicit mihi domine domine intrabit in regnum cœlorum: ſed qui facit voluntatem patris mei qui in cœlis eſt, ipſe intrabit in regnum cœlorum: multi dicent mihi in illa die, Domine do-
Ca. 89. c. mine, nónne in nomine tuo prophetauimus, & in nomine tuo dæmonia eiecimus & in nomine tuo virtutes multas fecimus? Et tunc confitebor illis, quia nunquam noui vos. diſcedite à me omnes qui operamini iniquitatem.

A. Omnis ergo qui audit verba mea hæc, & facit ea.

C. Omnis qui venit ad me, & audit sermones meos, & facit eos, ostendã vobis cui similis sit.

C. Similis est homini, ædificati domum.

A. Assimilabitur viro sapienti qui ædificauit domum suam supra petram.

C. Qui fodit in altum, & posuit fundamentum supra petram.

C. Inundatione autem facta, illisum est flumen domui illi, & nõ potuit eam mouere, fundata enim erat supra petram. qui autem audit, & nõ facit, similis est homini ædificanti domum suam supra arenam, sine fundamento, in quam illisus est fluuius.

A. Et descendit pluuia, & venerunt flumina, & flauerunt venti, & irruerunt in domum illam, & non cecidit, fundata enim erat super petram. Et omnis qui audit verba mea hæc, & non facit ea, similis erit viro stulto, qui ædificauit domum suam super arenam, sine fundamento. Et descendit pluuia, & venerunt flumina, & flauerunt venti, & irruerunt in domum illam.

A. 1 Et cecidit, & fuit ruina illius magna.

C. 1 Et continuò cecidit, & facta est ruina domus illius magna. (*cùm autem ca.*45.

A. Et

A. Et factum est cùm consummasset Iesus verba hæc, mirabantur [2] turbæ super doctrina eius, erat enim docens eos sicut potestatem habens, & non sicut scribæ eorum & Pharisæi.

1. *Qui conferre volet initium, medium, & finem, totumq; progressum sermonis, dubitare non poterit, vt ante dictum est, quin idem sit sermo, a Matt. & Luc. descriptus, immò quę Matt. hic solus narrat, ab eo congesta videntur ad summam doctrinæ, alijs locis & temporibus dicta, nam penè omnia alijs locis habet Luc.*

2. *Hinc constat coram turbis sermonem habitum, non in monte, non enim turbæ ascenderunt in montem.*

LEPROSVS.

Matt istud sic narrat, quasi contigerit descendendo è monte versus Capharnaum, & seu idem sit seu diuersum ab eo quod narrant Mar. & Luc. (de eo enim ambigimus) libenter istud coniunxissemus cum narratione Mar. & Luc. cap. 29. plane enim consentiunt narrationes sed cùm fieri possit, vt sint diuersa difficilimeq; posit hic vnus fieri contextus hoc exempto, narrationem Matt. hoc loco reliquimus.

CAP.

CAP. XLIIII.

¶ A. 8. Cùm autem [1] descendisset Iesus de monte, sequtæ sunt eum turbæ multæ. Et ecce leprosus veniens, adorabat eum dicens: Domine si vis potes me mundare. Et extendens Iesus manum, tetigit eum dicens: Volo, mundare. Et confestim mundata est lepra eius. Et ait illi Iesus. vide nemini dixeris, sed vade, ostende te sacerdoti, & offer munus tuũ, quod præcepit Moyses in testimonium illis.

1. *Quia ascensus fecerat mentionem, nunc narraturus quid fecerit eundo Capharnaum, meminit descensus non nunc, sed ante sermonem facti, nisi fortè prius descenderit in aliquam planiciem campestrem, quæ adhuc esset pars montis, nunc autem planè descenderit.*

SERVVS CENTVRIONIS.

Vix dubium quin Luc. hic voluerit exponere, Matt. Apertè enim dicit Dominum post descẽsum è monte venisse Capharn. & sanasse seruum Centurionis, vt Matt. sed quod Matt. dicit Centurionem accessisse, & Dominum ei loqutum, id Luc. ita exponit, non quod ipsemet in persona ierit ad Do-

minum, aut quod ipſimet Dominus ſit loqutus, ſed quia miſit & primum & ſecundum, quibus id eſt dictum à Domino nomine Centurionis: quod Matt. dicit Centurioni dictum, & vſitata eſt hæc formula loquendi non vulgo tantùm, ſed etiam probatis ſcriptoribus. Diuerſas autem eſſe hiſtorias, nullo modo veriſimile eſt. Eſt verò hic primus ingreſſus in Caph. à reditu ſecundo ex Iudæa: ſuperiora enim in via cootigerunt.

CAP. XLV.

C. 7. Cum autem impleſſet omnia verba ſua in aures plebis, intrauit Capharnaum Centurionis autem cuiuſdam ſeruus male habens, erat moriturus, qui illi erat præcioſus. Et cum audiſſet de Ieſu, miſit ad eum ſeniores Iudæorum, rogans eum, vt veniret & ſanaret ſeruum eius. At illi cum veniſſent ad Ieſum, rogabant eum ſollicitè, dicentes ei. Quia dignus eſt, vt hoc illi præſtes, Diligit enim gẽtem noſtrã, & ſynagogam ipſe ædificauit nobis. Ieſus autem ibat cum illis. Et cum iam non longè eſſet à domo, miſit ad eum Centurio amicos, dicens:

A. 8. Cùm autem ĩtraſſet Capharnaũ acceſſit ad eum Centurio, rogans eũ & dicens: Domine, puer me⁹ iacet in domo paralyticus, & male torquetur & ait illi Ieſus: ego veniam & curabo eũ. Et reſpõdens Centurio ait: Domine nõ ſum dignus, vt

intres sub tectũ meum, sed tantùm dic verbo, et sanabitur puer meus. Nam & ego homo sũ sub potestate cõstitus, habens sub me milites, & dico huic vade, & vadit, & alio veni, & venit, & seruo meo fac hoc, & facit. Audiens aũt Iesus mirat⁹ est, & sequẽtib⁹ se dixit: Amẽ dico vobis, non inueni. tantam fidem in Israel.

cens: Domine noli vexari: nõ enim sum dignus: vt sub tectum meũ intres, propter quod & meipsum non sum dignum arbitratus, vt venirẽ ad te, sed dic verbo & sanabitur puer meus. Nã & ego homo sum sub potestate cõstitutus, habens sub me milites, & dico huic vade, & vadit, & alio veni, & venit, & seruo meo, fac hoc, & facit: Quo audito Iesus miratus est, & conuersus sequẽtibus se turbis, dixit. Amen dico vobis, nec in Israel tantam fidem inueni. **A.** Dico autem vobis, quod multi ab Oriente & Occidente venient, & recumbent cum Abraham, & Isaac, & Iacob, in regno cœlorũ, filij aũt regni eijciẽtur in tenebras exteriores. Et dixit Iesus Centurioni: vade & sicut credidisti fiat tibi. Et sanatus est puer ex illa hora. (*Et 1 cùm venisset. cap.* 28. C. Et reuersi qui missi fuerant domum, inuenerunt seruum qui languerat, sanum.

1. *Hæc formula videtur omnino significare, Centurioni loqutum Dominum, sed per enallagen per-*

sonę etiam istud est intelligendum, pro. Et dixit Iesus nuncijs Centurionis: Ite, & sicut credidit fiat ei idq; non est insuetum, vt diximus, nec vulgo, nec scriptoribus.

2. *Matt. Cum narrasset quod contigit Capharnai, statim à secundo reditu ex iudęa, commodissimè redit ad ordine narranda, quæ statim à primo reditu contigerant, vsque ad secundũ accessum in Iudęam, itaq; hic eius narratio fuit interrumpenda.*

FILIVS VIDVAE.

Luc. Istud narrat cum aliqua consequentię significatione, nec est cur istud alio loco collocetur, immò sequens cap. satis ostendit hoc loco collocandum.

CAP. XLVI.

C. 7. Et factum est deinceps, ibat Iesus in ciuitatem quæ vocatur Naim, & ibant cum eo discipuli eius, & turba copiosa. Cum autem appropinquaret portæ ciuitatis, ecce defunctus efferebatur, filius vnicus matris suæ: & hæc vidua erat, & turba ciuitatis multa cũ illa. Quam cum vidisset Dominus, misericordia motus super illam, dixit ei: Noli flere. Et accessit & tetigit loculum. Hi autem qui portabant, steterunt. Et ait: Adolescens, tibi dico surge. Et resedit qui erat mortuus, & cœpit loqui. Et dedit illum matri suæ. Accepit autem oẽs timor, & magnificabãt Deũ dicentes: Quia propheta magnus su

rexit in nobis, & quia Deus visitauit plebē suā. Et exijt hic sermo in vniuersam Iudæā de eo, & in omnem circa regionem.

LEGATIO IOANNIS.

Hic constituenda est legatio, non solum quia Lucas hic eam ponit sed & ex eo quod Matt. hanc proxime subijciat missioni, quia enim non post missionem, sed ante contigit, vt in titu. cap. 56. videbitur. Si quæratur ex Matt. quo loco sit ponenda & cur hanc proximè post missionem anticipatam narrauerit, hoc maximè loco ponenda inuenietur: Matt. enim cum narrando ad secundū accessum in Iudęā peruenisset, & esset interrupta narratio vt ante diximus, multaq; quæ vel in via redeundo, vel etiam post reditum contigissent. anticipando, narrasset. anticipare etiam voluit misionem, vt est dictum. legationem ergo proxime subijciens. id scilicet significat, non diu post reditū è Iudæa contigisse, primoq; loco hāc post anticipata collocādā.

CAP. XLVII.

C. 7. Et nunciauerunt Ioanni discipuli eius de omnibus his. Et conuocauit duos de discipulis suis Ioannes, & misit ad Iesum dicens: Tu es qui venturus es, an alium expectamus? Cum autem venissent ad eum viri, dixerunt. Ioannes Baptista misit nos ad te dicens: Tu es qui venturus es? an alium expectamus? In ipsa au-

tem hora, multos curauit à languoribus suis, & plagis, & spiritibus malis, & cœcis multis donauit visum. Et respondens, dixit illis. Euntes renunciate Ioanni, quæ audistis & vidistis. Quia cœci vident, claudi ambulant, leprosi mundantur, surdi audiunt, mortui resurgunt, pauperes euangelizantur. Et beatus est quicunque non fuerit scandalizatus in me. Et cum discessissent nuncij Ioannis, cœpit de Ioanne dicere ad turbas. Quid existis in desertum videre, arundinem vento agitatam? sed quid existis videre hominem mollibus vestimentis indutum? Ecce qui ĩ veste preciosa sũt & delicijs, in domibus regũ sunt. Sed quid existis videre prophetam? vtiq; dico vobis & plusquam prophetam. Hic est enim de quo scriptũ

A. 11 Ioãnes autem cùm audisset ĩ vinculis opera Christi, mittens duos de discipulis suis, ait illi. Tu es qui venturus es? an alium, expectamus? Et respondens Iesus, ait illis: Euntes renunciate Ioanni quę audistis & vidistis, cœci vident, claudi ambulant, leprosi mundãtur, surdi audiunt, mortui, resurgunt, pauperes euangelizantur. Et beat⁹ est qui nõ fuerit scandalizatus in me. Illis autem abeuntibus, cœpit Iesus dicere ad turbas de Ioanne quid existis in desertum videre? arundinem vento agitatam? sed quid existis videre? Hominẽ mol

libus vestitũ? ecce qui mollibus vestiuntur in domibus regũ sunt. Sed quid existis videre prophetã? etiã dico vobis, & plusquam prophetam. Hic est eni de quo scriptum est. Ecce ego mitto angelum meum, ante faciem tui, qui præparabit viam tuam ante te.

est. Ecce mitto angelũ meũ ante faciam tuam, qui præparabit viam tuam ante te. Dico enim vobis, maior inter natos mulierũ propheta Ioanne Baptista nemo est.

C. Qui autem minor est in regno Dei, maior est illo.

A. Amen dico vobis, non surexit inter natos mulierũ maior Ioanne Baptista. Qui autem minor est in regno cœlorum, maior est illo. A diebus autẽ Ioannis Baptistæ vsque nunc, regnum cœlorũ vim patitur, & violenti rapiunt illud. Omnes enim prophetæ, & lex, vsque ad Ioannem prophetauerunt. Et si vultis recipere, ipse est Elias qui venturus est qui habet aures audiendi audiat. Ca. 94. t.

C. Et omnis populus audiens, & publicani iustificauerunt Deum, baptizati baptismo Ioannis. Pharisæi aũt & legisperiti consilium Dei spreuerunt in semetipsis, non baptizati ab eo. Ait autem Dominus. Cui ergò similes dicã homines generationis

A. cui autem similem æstimabo generationẽ istã similis est pue-

huius,& cui similes sunt: similes sunt pueris sedentibus in foro, & loquẽtibus ad inuicem & dicentibus. Cantauimus vobis tibijs, & nõ saltastis,lamentauimus vobis, & nõ plorastis. Venit autẽ Ioãnes Baptista,neque manducãs panem,neque bibens vinum, Et dicitis dæmoniũ habet. venit filius hominis manducãs & bibens. Et dicitis ecce homo deuorator,& bibens vinũ,amicus publicanorum & peccatorum, & iustificata est sapientia ab omnibus filijs suis.

ris, sedentibus in foro,qui clamantes coçquaIibus suis dicũt, cecinim⁹ vobis & non saltastis, lamentauimus, & non planxistis, venit enim Ioãnes neq; mãducans neq; bibens, & dicunt, dęmoniũ habet venit filius hominis mãducãs & bibens, & dicũt. Ecce homo vorax, & potator vini publicanorũ & peccatorum amicus. & iustificata est sapientia à filijs suis. (2 tunc cœpit expro.ca 79.

1. *Istud videtur referendum ad id quod Luc. proximè ante narrauit de resuscitato filio viduę. Itaque paulo post illam resuscitationem omnino verisimile est venisse nuncios Ioannis.*

2. *Verisimile est Matt. hic posuisse exprobrationem quod ei hic venerit in mentem,tum occasione missionis prius narratę, tum eorum quæ hic narrata sunt,quę quandam habent exprobrationem, & libenter congerit Matt. quę ad doctrinam pertinent aliquo*

aliquo modo vicina, etiã diuersis locis dicta. Hac enim contigerunt post missionem & reditum septuaginta, nisi bis dicta sint. Quod si est sufficit tamen semel posuisse. Hanc itaq; narrationem cum narratione Luc. post reditum septuaginta coniunximus, quia planè cum ea consentit.

MVLIER PECCATRIX.

Nõ apparet cur istud nõ sit proximè subijciendũ superioribus, licet nulla significetur cohęrẽtia, nisi quod quę deĩceps Luc. narrat, satis significet esse sequta.

CAP. XLVIII.

C. 7. Rogabat autem illũ quidam de Pharisæis vt mãducaret cum illo. Et ingressus domũ Pharisæi, discubuit. Et ecce mulier quæ erat in ciuitate peccatrix, vt cognouit quod Iesus accubuit in domo Pharisæi, attulit alabastrũ vnguenti, & stans retro secus pedes eius, lachrymis cœpit rigare pedes eius, & capillis capitis sui tergebat, & osculabatur pedes eius, & vnguento vngebat. Videns aũt Pharisæus qui vocauerat eũ, ait intra se dicens: Hic si esset propheta, sciret vtique quæ & qualis est mulier quæ tangit eum, quia peccatrix est. Et respondens Iesus dixit ad illũ. Simon habeo tibi aliquid dicere. At ille ait: Magister dic. Duo debitores erant cuidam fœneratori,

ratori, vnus debebat denarios quingentos,& alius quinquaginta,nō habentibus illis vnde redderent,donauit vtrisq;. quis ergo eum plus plus diligit? Et respondens Simon dixit. Aestimo quia is cui plus donauit. At ille dixit ei. Rectè iudicasti. Et conuersus ad mulierem, dixit Simoni. Vides hanc mulierem? intraui in domum tuam,aquā pedibus meis non dedisti,hæc autē lachrymis rigauit pedes meos, & capillis suis tersit.Osculum mihi nō dedisti, hæc autē ex quo intraui,non cessauit oscu lari pedes meos. Oleo caput meum non vnxisti,hæc autem vnguento vnxit pedes meos. Propter quod dico tibi, remittuntur ei peccata multa,quoniam dilexit mul tum. Cui autem minus dimittitur, minus diligit. Dixit autem ad illam. Remittuntur tibi peccata.Et cœperunt qui simul di scumbebant,dicere intra se, quis est hic, qui etiam peccata dimittit? dixit autē ad mulierem, fides tua te saluā fecit, vade in pace. ([1] *Et factum est deinceps. cap. 55.*

[1] *Luc. Subijcit circuitum ante missionem,sed sic vt statim antequam pergat repetat pleraque quæ omiserat,*

omiserat, & circuitum non posse hic poni intelligetur. cap. 55.

DAEMONIACVS COECVS ET MVTVS.

Dominus hoc clarissimum miraculum fecit cum post reditum e Iudæa secundo rediisset Capharnaum. Hinc ergo primum vt diximus annot. 5. cap. 39. Matt. redit ad continuandam historiam eorum, quæ post reditum contigerunt, cùm horum pleraque vt vidimus, anticipasset. Continuam autem narrari historiam a Matt. hinc vsque Nazareth, & deinceps, & istud esse primum à quo incipit, ex superioribus & inferioribus, si quis conferre volet satis intelligetur. Quin & Mar. in his & deinceps consentit cum Matt. eundemq; ordinem seruat. nisi quod quædam interponat. Proximè autem istud subiicit electioni: non quod primo post reditum ingressu in Capharn. contigerit, vt diximus, sed quia intermedia non narrauit, itaque & istud primùm est ex Mar. & ante omnia sequentia collocandum Luc. autem (verisimillimũ enim est, idem esse) istud de dæmoniaco narrat post missionem septuaginta, sed sic vt nullam cohærentiam significet.

CAP. XLIX.

B.3, Et veniunt ad domũ, & cõuenit iterũ turba, vt nõ possent neq; panẽ mãducare.

A. 12. Tunc oblatus est ei dæmonium habens

tur&domus supra domum cadet.

nis ciuitas vel domus diuisa contra se, non stabit.

B. Et si regnum in se diuidatur, non potest regnum illud stare, & si domus super semetipsam dispartiatur, non potest domus illa stare. Et si satanas consurrexit in semetipsum, dispartitus est, & non poterit stare, sed finem habet.

A. 3 Et si satanas satanam eijcit, aduersus se diuisus est.

C. Si autem & satanas aduersum se diuisus est, quomodo stabit regnũ eius? Quia

A. Quomodo ergo stabit regnum eius. Et si ego in Beelzebub eijcio dæmones, filij vestri in quo eijciũt? ideò ipsi iudices vestri erunt, si autem ego in spiritu Dei eijcio dæmones, igitur peruenit in vos regnum Dei.

dicitis in Beelzebub me eijcere dæmonia, si autem ego in Beelzebub eijcio dæmonia, filij vestri ĩ quo eijciunt? Ideò ipsi iudices vestri erunt. Porrò si in digito Dei eijcio dæmonia, profectò peruenit in vos regnum Dei.

A. Aut quomodo potest quisquam intrare in domum fortis, & vasa eius diripere?

B. Nemo põt vasa fortis ĩgressus ĩ domũ

A. Nisi prius alliget fortem, Tũc domum illius diripiet.

diripere, nisi prius fortẽ alliget, & tunc domũ ei⁹ diripiet.

C. Cùm

C. Cūm fortis armatus custodit atrium suum, in pace sunt ea quæ possidet, si autē fortior illo superueniens vicerit eum, vniuersa arma eius auferet, in quibus confide bat, & spolia eius distribuet. Qui non est mecum cōtra me est, & qui non colligit mecum disper git. (4 *Cùm immundus infra*.

B. Amen amen dico vobis quoniam omnia dimittentur filijs hominum peccata: & blasphemiæ quibus, blasphemauerunt.

A. Qui non est mecum, cōtra me est, & qui nō congregat mecum, spargit; ideò dico vobis omne peccatū & blasphemia remittetur hominibus.

A. Spiritus autem blasphemia non remittetur. Et quicunque dixerit verbum contra filium hominis, remittetur ei. Qui aūt dixerit cōtra spiritū sanctū non remittetur ei, neq; in hoc sæculo, neq; in futuro.

B. Sed erit reus æterni delicti, qm̄ dicebant, spiritū immundū habet ;

B. Qui autem blasphemauerit ī spiritum sanctū, non habebit remissionem in æternum.

A. Aut facite arborem bonam, & fructum eius bonum, aut facite arborem malam, & fructum eius malum. Siquidē ex fructu arbor cognoscitur. Progenies viperarū, quo modo potestis bona loqui, cùm sitis mali.

Ex abun-

Ex abundantia enim cordis os loquitur. Bonus homo de bono thesauro profert bona: & malus homo de malo thesauro profert mala. Dico autem vobis, quoniã omne verbum otiosum, quod locuti fuerint homines, reddent rationem de eo in die iudicij. Ex verbis enim tuis iustificaberis, & ex verbis tuis condemnaberis. Tũc responderunt ei quidam de scribis & Pharisæis, dicens: Magister volumus à te signum videre. Ca.43. e.

A. Qui respondés ait illis.

C. Turbis autem concurrentibus cœpit dicere: generatio hæc, generatio nequam est.

C. Signum quærit, & signum non dabitur ei, nisi signũ Ionæ.

A. generatio mala & adultera, signum quærit, & signum non dabitur ei, nisi signũ Ionæ prophetæ, sicut enim fuit Ionas in ventre cœti, tribus diebus & tribus noctibus. sic erit filius hominis in corde terræ tribus diebus & tribus noctibus. C.64.a.b.

C. Nam sicut fuit Ionas signum Niuiuitis, ita erit filius hominis generationi isti.

(4 *Regina infra*.

A. Viri Niniuitæ surgent in iudicio cum genera-

generatione ista,& condemnabũt eam, quia pœnitentiam egerunt in prædicatione Ionæ. Et ecce plusquam Ionas hic. Regina Austri surget in iudicio cum generatione ista & cõdemnabit eam, quia venit à finibus terræ audire sapientiam Salomonis,& ecce plusquam Salomon hic. Cùm autem immundus spiritus exierit ab homine, ambulat per loca arida quærẽs requiẽ,& non inuenit. Tũc dicit. Reuertar in domũ meam vnde exiui. Et veniens, inuenit eam vacantem, scopis mundatam & ornatam. Tunc vadit & assumit septem alios spiritus secum nequiores se,& intrãtes habitãt ibi: & fiunt nouissima hominis illius, peiora priorib⁹

sic erit

C. Viri Niniuitæ surgent in iudicio, cum generarione hac, & condemnabunt illã quia pœnitentiam egerunt in prædicatione Ionæ,& ecce plu quam Iona hic (¶ Nemo lucernam. c 82. Regina Austrĩ surget in iudicio cũ viris generatiõis huius, & condemnabit illos, quia venit à finibus terræ audire sapientiam Salomonis & ecce plusquam Salomõ hic. (Viri sup. Cùm immundus spiritus exierit de homine, perambulat per loca inaquosa, quærens requiem, & nõ inueniens, dicit: Reuertar in domum meam vnde exiui Et cũ venerit, inuenit eam scopis mundatam. Tunc vadit& assumit septem alios spiritus secum, nequiores se, & ingressi habitant ibi. Et fiunt nouissima hominis illius peiora prioribus.

sic erit & generationi huic pessimæ.

1. *Licet Mar. non faciat mentionem dæmoniaci cæci & muti, tamen perspicuum est eum de eadem re loqui. Similiter, historia considerata dubitari non potest, quin etiam Luc. de eodem loquatur.*

2. *Trium Euangelistarum sententias in contextu posuimus, licet idem videantur significare, quia Mar. scribis, Matt. pharisæis, Luc. turbæ blasphemiam tribuit, nec dubium, quin varij variè sint calumniati.*

3. *Quamuis verisimile non sit Dominum tanta ingeminatione vsum, quia tamen incertum est, quo potissimùm sermone sit vsus, & sententia sic plenior est, visum est & hoc ponere in contextu.*

4. *Multo magis cohæret narratio Matt. grauiter enim reprehensi pharisæi & scribæ de blasphemia, signum petiuerunt, ex quo concursus turbæ, & omnino illud, cum immundus spiritus, concludere videtur hanc disceptationem, Sic & in comparatione Salomonis & Ionæ cum Domino. verisimile est Dominum cum dixisset Ionam fuisse signũ Niniuitis, subiecisse comparationem Niniuitarum occasione Ionæ, ideò vtroque loco narratio Luc. non nihil est inuersa, vt responderet narrationi Matt.*

5. *Quæ subijcit Luc de lucerna, habentur sparsim apud Matt. in sermone, itaque quia Luc. post ponit fermè doctrinam, vt Matt. præposuit hæc præstat eo loco relinquere quo narrantur a Luc. præsertim cum subijciat, & cum loqueretur &c. quod nullo modo hic conuenit.*

volentes te videre, qui respondens dixit ad eos.

debat circa eum turba.

A. Dixit autem ei quidã Mater tua & fratres tui foris stãt quærentes te alloqui: & ipse respondẽs dicenti sibi, ait: quæ est Mater mea, & qui sunt fratres mei?

B. Et dicunt ei: ecce mater tua & fratres tui foris quęrunt te, & respondẽs eis ait: quę est mater mea, & fratres mei?

B. Et circũspiciens eos, qui circum se sedebant.

A. Extendens manum in discipulos suos dixit. Ecce mater mea & fratres mei. Quicunq; enim fecerit volũtatẽ patris mei qui in cœlis est, ipse meus frater, soror & mater est.

B. Ait ecce mater mea, & fratres mei, qui enim fecerit voluntatem Dei, hic frater meus & soror mea, & mater est.

C. Mater mea & fratres mei hi sunt, qui verbum Dei audiunt & faciunt. (1 *Factum est autem cap. 31.*

1. Hic Luc. omissa repetendo antequã pergat ad missionem, sequitur Mar.

PARABOLA SEMINANTIS.

Mat. & Mar parabolas proximè subijciunt superioribus, & prima pulcherrimè cohæret cum eo quod precessit de audiendo verbo Dei. Itaq; nullo alio loco potest verisimiliter collocari. Nam & Luc. hanc

parabolam repetit statim post anticipatum circuitum. Ita vt in eo (est enim eximendus circuitus) proximè sequatur historiam mulieris peccatricis. Intermisit enim hic curationem dęmonici, & aduentum matris & fratrum quæ postea repetit.

CAP. LI.

C. 8. Cum autem turba plurima conueniret, & de ciuitatibus properarent ad eũ.
¶ A. 13. In [1] illo die exiens Iesus de [2] domo, sedebat secus mare.

¶ B. 4. Et iterum cœpit docere ad mare, & cogregata est ad eũ turba multa, ita vt nauim ascendẽs sederet in mari: & omnis turba circa mare super terram erat, & docebat eos in parabolis multa, & dicebat illis in doctrina sua. Audite. Ecce.

C. Exijt qui seminat seminare semen suum, & dum seminat, aliud cecidit secus viam, & conculcatũ est, & volucres cœli

A. Et cogregatę sunt ad eum turbæ multę, ita vt in nauiculam ascendens sederet, & omnis turba stabat ĩ littore Et loqutus est eis multa in parabolis, dicens Ecce exijt qui seminat seminare, & dum seminat, quędam ceciderũt secus viam, & venerũt volucres cœli, & comederunt ea.

C. Dixit per similitudinem.

B. Exijt seminãs ad seminandum, & dũ seminat, aliud cecidit circa viam, & venerunt volucres cœ-

li & comederunt illud.

A. Alia autem ceciderunt in petrosa. vbi non habebant terram multam, & continuo exorta sunt, quia non habebant altitudinem terrę Sole autem orto ęstuauerunt, & quia non habebant radicē, aruerunt. Alia autem ceciderunt in spinas, & creuerunt spinæ, & suffocauerunt ea. Alia autem ciciderunt in terram bonam, & dabant fructum, aliud centesimum aliud sexagesimum, aliud trigesimum.

C. Et aliud cecidit super petram & natum aruit, quia non habebat humorem. Et aliud cecidit inter spinas, & simul exortæ spinæ suffocauerunt illud. Et aliud cecidit in terram bonam, & fecit fructū centuplū.

cœli comederunt illud.

B. Aliud verò cecidit super petrosa, vbi non habuit terram multam, & statim exortum est, quia non habebat altitudinē terræ. Et quando exortus est sol, exæstuauit, & eò quod non habebat radicem exaruit. Et aliud cecidit in spinas, & ascēderunt spinæ, & suffocauerunt illud, & fructum non dedit. Et aliud cecidit in terram bonam, & dabat fructum ascendentem & crescentem & afferebat vnum trigesimū, & vnum sexagesimum, & vnum centesimum.

A. Qui habet aures audiendi audiat.

B. Et dicebat, qui habet aures audiendi audiat.

C. Hæc dicens clamabat qui habet aures audiendi audiat.

B. Et cùm esset singularis interrogauerunt eum hi qui cũ eo erant 3 duodecim parabolam.
A. Et accedentes discipuli, dixerunt ei, quare in parabolis loqueris eis? Qui respondẽs ait illis: Quia vobis datum est, nosce mysteria regni cœlorum, illis autem non est datum.

C. Interrogabant autem eum discipuli quę esset hęc parabola, quibus ipse dixit: Vobis datum est noscе mysterium regni Dei. Cœteris autem in parabolis, vt videntes non videant, & audientes non intelligant.
B. Et dicebat eis; vobis datum est nosce mysteriũ regni Dei.

B. Illis autem qui foris sunt, in parabolis omnia fiunt, vt videntes videant, & non videant, & audientes audiant, & non intelligant, ne quando conuertantur, & dimittantur eis peccata.
A. Qui enim habet dabitur ei, & abundabit; qui autem non habet, & quod habet auferetur ab eo. Ideò in parabolis loquor eis, quia videntes non vident, & audiẽtes non audiunt, neque intelligunt, vt adimpleatur in eis prophetia Esaiæ, dicentis: Auditu audietis, & non intelligetis; & videntes videbitis, & non videbitis. Incrassa

tum

tum enim est cor populi huius,& auribus
grauiter audierunt,& oculos suos clause-
runt,ne quando videant oculis,& auribus
audiant,& corde intelligant,& conuertan
tur & sanem eos. Vestri autem beati oculi, Ca 79 Lc,
quia vident,& aures vestræ quia audiunt.
Amen quippe dico vobis,quia multi pro
phetæ & iusti cupierunt videre quæ vide-
tis,& non viderunt,& audire quæ auditis
& non audierunt.

B. Et ait illis nescitis parabolam hanc, &
quomodo oẽs parabolas cognoscetis?

A. Vos ergo audite parabolam semi-
nantis.

A. Omnis qui audit verbum regni & nõ intelligit, ven ẽ malus, & rapit quod seminatum est in corde eius.

C. Qui autem secus viam, hi sunt, qui audiunt. deinde venit diabolus, & tollit verbum de corde eorum.

A. Qui autem super petrosa seminatus est, hic est qui verbum audit, & continuo cum gaudio

C. Est autem hęc parabola semen est verbũ Dei.
B. Qui seminat, verbũ seminat. Hi autẽ sunt, qui circa viã vbi seminatur verbũ,& cũ audierĩt,cõfestĩ venit satanas, & aufert verbũ quod seminatũ est in cordibus eorũ.
C. Ne credẽtes salui fiãt
B. Et hi sũt similiter q su per petrosa seminãtur, q

cum audierint verbum, statim cum gaudio accipiunt illud, & non habent radicem in se, sed temporales sunt, deinde orta tribulatione, vel ꝑsequtione propter verbum, confestim scandalizantur. Et alij sunt, qui in spinis seminantur. Hi sunt qui verbum audiunt, & ærumnæ sæculi, & deceptio diuitiarum, & circa reliqua concupiscentiæ introeuntes, suffocant verbum, & sine fructis efficitur. Et hi sunt, qui super terram bonam seminati sunt.

accipit illud, nõ autem habet in se radicem, sed est temporalis, facta autem tribulatione et per ꝑsequtione propter verbũ continuò scãdalizatur.

C. Nam qui supra petram, qui cùm audierint, cõtinuò cũ gaudio, suscipiunt verbum, & hi radices non habẽt quia ad tempus credunt, & in tẽpore tẽtationis recedunt, quod autem in spinas cecidit, hi sunt qui audiunt, & a, sollicitudinibus, & diuitijs, & voluptatibus vitę euntes suffocantur, & non referunt fructum. Quod autem in terram bonam, hi sunt.

C. Qui in corde bono & optimo audientes verbum, retinent: & fructum afferunt in patientia.

B. Et fructificant, vnum trigesimum, & vnum sexagesimum, & vnum centesimum.

B. Qui audiunt verbum & suscipiunt.

A. Qui autẽ seminatus est in spinas, hic est qui verbum Dei audit, & sollicitudo sæculi istius & fallacia di-

B. Et

uitiarum, suffocant verbum, & sine fructu efficitur. Qui verò in terram bonã seminatus est, hic est qui verbum audit & intelligit, & fructum adfert, & facit aliud quidem centesimum, aliud autem sexagesimum, aliud verò trigesimum.

Et dicebat illis: Nunquid venit lucerna, vt sub modio ponatur, aut sub lecto, nõne vt super candelabrum ponatur?

B. Non est enim aliquid abscõditum quod non manifestetur, nec factũ est occultũ, quod nõ veniat in palã.

C. Nemo autem lucernam accendens operit eam vase, aut sub lecto ponit, sed supra candelabrum ponit, vt intrantes videant lumen, nõ est enim occultum, quod non manifestetur, nec absconditũ, quod non cognoscatur, & in palam veniat. Ga. 41. a. Ca. 82. c. Ca. 55 a 84. c.

G. Videte ergò quid audiatis, qui enim habet dabitur illi, & quicunque non habet, etiã quod putat se habere auferetur ab illo (venerunt autem ad. cap. 50.

B. Si quis habet aures audiẽdi audiat, & dicebat illis Vite quid audiatis, in qua mensura mensi fueritis, remitietur vobis. Qui enim habet, dabitur illi, & qui non habet, etiam quod habet auferetur ab eo.

1. *Ex eo satis apparet, istud ꝓxime sequi superiora.*
2. *Non solum ex superioribus sed & ex hoc ipso satis apparet, & superiora illa contigisse Capharnai in ea domo in qua diuersari solebat; & hæc*

proxi-

proxime succedere.

3. *Non diceret Mar. duodecim, nisi ante hic numerus Apostolorum fuisset constitutus, & essent hæ parabolæ dictæ post electionem Apostolorũ, quod notandum est, vt intelligatur cùm post parabolas subdit, & ait illis in illa die cum sero esset factum, id intelligi non posse de die dictarum parabolarum, id enim certum est contigisse ante vocationem Matthæi.*

Ca. 12.
Lu. 8.
4. *Luc. Subijcit aduentũ matris et fratrũ, nõ quod post parabolam, sed quod proximè ante cõtigisset, ita occasione parabolę, ob vicinitatẽ immò tẽporis ferè cohærentiã, accessus matris et fratrũ recordatus, id ita se habere ex eo intelligitur, quod hic maximè sequatur Marc. Cùm enim cœpisset narrare in initio octaui sui ca. circuitum, priusquam pergeret ad missionem uolens nonnulla omissa repetere, cœpit ab insigni ista parabola, ac deinde repetit eodem ordine de sedata maris tempestate, & alijs quæ Mar. eodẽ loco & ordine repetit. quod ergo Luc. hic interponat aduentum matris, vix dubium quin id obiter tantum fecerit, huius, occasione narrratæ parabolæ, recordatus, ob vicinitatem vt diximus.*

Ca. 13.
Lu. 8.

PARABOLAE ZIZANIORVM. SEMINIS. SYNAPI. FERMENTI.

CAP. LII.

A. 13. Aliam parabolam proposuit illis, dicens:

dicens: Simile factum est regnum cœlorum, homini qui seminauit bonum semẽ in agro suo. Cùm autem dormirent homines, venit inimicus eius, & super seminauit zizania. Accedentes autem serui patris familias, dixerunt ei. Domine nonnè bonum semen seminasti in agro tuo? vnde ergo habet zizania? & ait illis: Inimicus homo hoc fecit serui aũt dixerunt ei. Vis imus & colligimus ea? Et ait: Non, ne fortè colligentes zizania, eradicetis simul cum eis & triticum. Sinite vtraque crescere vsque ad messem, & in tempore messis dicam messoribus. Colligite primùm zizania, & alligate ea in fasciculos ad comburendum, triticum autem congregate in horreum meum.

B 4. Et dicebat, sic est regnum Dei, Quẽadmodum si homo iaciat sementem in terram, & dormiat, & exurgat nocte & die, & semen germinet, & increscat dum nescit ille, vltro enim terra fructificat, primum herbam, deinde spicam, deinde plenum frumentum in spica, & cum ex se produxerit fructus, statim mittit falcem, quoniam adest messis.

A. Aliam

A. Aliam parabolam propoſuit dicens.
B. Et dicebat, cui aſſimilabimus regnum Dei, aut cui parabolæ comparabimus illud.

B. Sicut granum ſynapis, quod cum ſe minatũ fuerit in terra, minus eſt omnibus ſeminibus.

A. Simile eſt regnum cœlorũ grano ſynapis, quod accipiens homo ſeminauit in agro ſuo, quod minimum quidem eſt omnibus ſeminibus.

A. Cùm autem creuerit maius eſt omnibus, holeribus, & fit arbor, ita vt volucres cœli veniant & habitent, in ramis eius.

B. Quæ ſunt in terra, & cum natum fuerit aſcendit in arborẽ, & fit maius omnibus holeribus, & facit ramos magnos, ita vt poſſint ſub vmbra ei⁹ aues cœli habitare.

A. Aliam parabolam loquutus eſt eis. Simile eſt regnum cælorum fermento, quod acceptum mulier abſcondit in farinæ ſatis tribus, donec fermentatum eſt totum. Hæc omnia loquutus eſt Ieſus in parabolis ad turbas.

B. Et talibus, multis parabolis loquebatur eis verbum prout poterant audire, ſine parabola autem non loquebatur eis.

A. Et ſine parabolis non loquebatur eis.

A. Vt impleretur quod dictum eſt per prophe-

prophetam dicentem. Aperiam in parabolis os meum, eructabo abſcondita à conſtitutione mundi.

B. Seorſum autem diſcipulis diſſerebat omnia. (² *& ait illis. cap. 31.*

1. *Hinc valde veriſimile eſt omnes iſtas parabolas ſimul dictas.*

2. *Parabolæ hæ dictæ ſunt ad mare propè Capharnaum, circa quem locum etiam Matth. vocatus fuit. Mar. ergo cum parabolas ex propoſito narraſſet, & vellet ad vlteriora pergere, ad Nazareth ſcilicet & miſſionem, antequam hæc loca relinqueret (nam poſtea non eſt amplius dominus in his locis conuerſatus, nec poſt hac Capharnai habitauit. Licet adhuc aliquoties per Capharnaũ tranſierit, vt per alias ciuitates, in quibus non hebitauit) ergo antequã Mar. hæc loca relinqueret, repetit quædam facta ad idem littus & mare. Et primum tranſitum ex hoc littore ad Geraſenos cũ ſedata fuit tempeſtas, & ſanatus homo à legione. Quod quia contigit cum ſimiliter Dominus è nauicula docuiſſet. Mar. id narrat quaſi eodem die contigerit, nullo tamen modo ſignificat eo die contigiſſe. Vt diximus in titu. cap. 31 Et ex his capitibus ſatis liquidò conſtat, vt & ex annottatione tertia. cap. 51. non nunc ſed prius dominum trans fretaſſe ad Gereſenos & ſanaſſe hominem a legione cui Mar. adijcit aduentũ Iairi & ſanatã Æmorrhoiſſam, quaſi venerit redeunte dño à Geranis,*

quia

quia ad idē littus contigerat post pauca quæ antē narrauerat, vt diximus, an. 1. in cap. 33. Et hæc interposita tantum & narrata à Mar. quem Luc. est imitatus per repetitionem, cum festinaret ad alia, inde maximè intelligi potest. quod his exemptis maximè conueniant Mar. & Matt. præterquam quod satis constet ex Matt. dominum die dictarum parabolarum non transfretasse sed per Capharnaum, cœpisse proficisci in patriam.

EXPOSITIO ZIZANIORVM. PARABOLAE THESAVRI. MARGARITAE. SAGENAE.

Valdè verisimile est tres sequentes parabolas, dictas discipulis in domo, cum exposita esset parabola Zizaniorum. Matt. enim & Mar. videntur conclusisse parabolas dictas turbis. Cum aiunt & sine parabolis non loquebatur eis, alioqui videri possent omnes simul dictæ.

CAP. LIII.

A. 13. Tunc dimissis turbis venit in domum, & accesserunt ad eum discipuli eius, dicentes: Edissere nobis parabolam zizaniorum agri. Qui respondens, ait. Qui seminat bonum semen est filius hominis. Ager autem est mundus, bonum verò semen, hi sunt filij regni. Zizania autem filij sunt

ſunt nequã. Inimicus aũt qui ſeminauit ea, eſt diabolus. Meſſis verò, conſummatio ſæculi eſt Meſſores autẽ Angeli ſunt. Sicut ergò colliguntur zizania & comburuntur, ſic erit in conſummatione ſæculi. Mittet filius hominis Angelos ſuos, & colligent de regno eius omnia ſcandala, & eos qui faciunt iniquitatem, & mittẽt eos in caminum ignis: ibi erit fletus & ſtridor dentium. Tunc iuſti fulgebunt, ſicut ſol in regno patris eorum. Qui habet aures audiendi, audiat. Simile eſt regnum cœlorũ theſauro abſcondito in agro: quem qui inuenit homo, abſcõdit, & præ gaudio illius vadit, & vẽdit vniuerſa quæ habet, & emit agrum illum. Iterum ſimile eſt regnum, cœlorum homini negociatori, quærenti bonas margaritas. Inuenta autem vna præcioſa margarita, abijt & vendidit vniuerſa quæ habuit, & emit eam. Iterum ſimile eſt regnum cœlorũ ſagenæ miſſæ in mare, & ex omni genere piſcium congreganti quã cũ impleta eſſet educentes, & ſecus littus ſedentes, elegerunt bonos in vaſa ſua, malos autem foras miſerunt. Sic erit in conſummatione ſæculi, exibunt

Angeli,

Angeli, & separabunt malos de medio iustorum, & mittent eos in caminum ignis. Ibi erit fletus & stridor dentium.
2 Intellexistis hæc omnia? dicunt ei, etiam. Ait illis. Ideò omnis scriba doctus in regno cœlorum, similis est patrifamilias, qui profert de thæsauro suo noua & vetera.

1. *Matt. satis significat Dominum dictis parabolis domum venisse: non autem transfretasse, nec quamcunque domum significat, sed in quam se solebat recipere Capharnai.*
2. *Hæc omnino videntur dici discipulis in domo.*

NAZARETH.

Matt. Planè significat Dominum dictis parabolis ex eo ipso loco cœpisse ire in patriam. quamuis enim dixerit Dominum dimissis turbis venisse domum, & domi exposuisse parabolam zizaniorum, & fortè dixiße etiam domi tres superiores parabolas, tamen cùm ait: transijt inde & veniens in patriam & cætera maxime id referri debet ad locum circa mare, vbi parabolæ dictæ sunt, vt significet Dominum inde cœpisse in patriam proficisci, & transeundo, Capharnaum ac domum venisse, quod idem significat. Mar. dicens: Et egressus inde abijt in patriam suã. Significat enim præcipuè

cipuè locum circa mare, vbi dicta fuerunt parabolæ, vnde & soluit ad Gerasænos, & vbi eum inuenit Iairus, qua occasione superius dicta, simul narrauit, quia tamen ita narrat, quasi Dominus suscitata Capharnai filia Iairi, inde abierit iu patriam, hoc ipsum quod diximus significat, Dñm videlicet dictis parabolis ex eo loco cœpisse proficisci in patriam, sed per Capharnaum ac domum, vt dicit Matt. optimè ergò Matt. & Mar. de Nazareth consentiunt. Nec dubium quin dictis parabolis, statim Dominus ierit in patriam. Nam & Luc. planè sequitur Marc. vt diximus annot. quarta cap. 51, Nec potuit hic narrare de Nazareth, id enim antè narrauerat, sed proximè pergit ĩ narranda missione.

CAP. LIIII.

A. 13. Et factum est cum consummasset Iesus parabolas istas, transijt inde.

¶ B. 6. Et egressus inde abijt in patriam suam: Et sequebantur eum discipuli sui.

C. 4. Et venit Nazareth, vbi erat nutritus. Et intrauit secundum ᵃ consuetudinem suam die sabbati in synagogam.

ᵃ A. Et veniens in patriam suam, docebat eos in synagogis eorum.

B. Et facto sabbato, cœpit in synagoga docere.

C. Et surexit legere. Et traditus est ei liber Esaiæ Prophetæ. Et vt reuo uit librū, inuenit locum vbi scriptum erat. Spiritus Domini super me, propter quod vnxit me, euāgelizare pauperibus misit me, sanare contritos corde, prædicare pauperibus remissionem, & cœcis visum, dimittere confractos in remissionem prædicare annum Domini acceptum, & diem retributionis. Et cum plicuisset librum, reddidit ministro, & sedit. Et omnium in synagoga oculi erant intendentes in eum. Cœpit autem dicere ad illos, quia hodie impleta est hæc scriptura in auribus vestris. Et omnes testimonium illi dabant, & mirabantur in verbis gratiæ, quæ procedebant de ore ipsius, & dicebant.

A. Ita ut mirarentur & dicerent.

B. Et multi audientes, admirabantur in doctrina eius, dicentes: unde huic hæc omnia.

A. Vnde huic sapientia hæc & virtutes?

B. Et quæ est sapientia quæ data est illi, & virtutes tales quæ per manus eius efficiuntur.

C. Nònne hic est filius Ioseph.

A. Nònne hic est fabri filius

B. Nòn-

B. Nò ne hic est faber, filius Mariæ, frater Iacobi, & Ioseph, & Iudæ &, Simonis.

A. Nò ne mater eius dicitur Maria, & fratres eius, Iacobus, & Ioseph, & Simon,

B. Nònne, & sorores ius hic nobiscum sunt, & scandalizabantur in illo.
C. Et ait illis.
B. Et dicebat illis Iesus.

& Iudas, & sorores eius: nonne omnes apud nos sunt; vnde ergo huic oĩa ista? Et scãdalizabãtur in eo. Iesus autem dixit eis.

C. Vtique dicetis mihi hanc similitudinem, medice cura teipsum, quanta audiuimus facta in Capharnaum, fac, & hic in patria tua, ait autem. Amen dico vobis quia nemo propheta acceptus est ĩ patria sua.

A. Non est propheta sine honore, nisi in patria sua, & in domo sua.

B. Quia nõ est propheta sine honore, nisi in patria sua, & in domo sua, & in cognatione sua.

C. In veritate dico vobis, multæ viduæ erant in diebus Eliæ in Israel, quãdo clausum est cœlum, annis tribus, & mensibus sex, cum facta est fames magna in omni terra, & ad nullam illarum missus est Elias, nisi in Sarepta Sidonis ad mulierem

proxime succedere.

3. *Non diceret Mar. duodecim, nisi ante hic numerus Apostolorum fuisset constitutus, & essent hæ parabolæ dictæ post electionem Apostolorũ, quod notandum est, vt intelligatur cùm post parabolas subdit, & ait illis in illa die cum sero esset factum, id intelligi non posse de die dictarum parabolarum, id enim certum est contigisse ante vocationem Matthæi.*

4. *Luc. Subijcit aduentũ matris et fratrũ, nõ quod post parabolam, sed quod proximè ante cõtigisset, ita occasione parabolæ, ob vicinitatẽ immò tẽporis ferè cohærentiã, accessus matris et fratrũ recordatus, id ita se habere ex eo intelligitur, quod hic maximè sequatur Marc. Cùm enim cœpisset narrare in initio octaui fui ca. circuitum, priusquam pergeret ad missionem uolens nonnulla omissa repetere, cœpit ab insigni ista parabola, ac deinde repetit eodem ordine de sedata maris tempestate, & alijs quæ Mar. eodẽ loco & ordine repetit. quod ergo Luc. hic interponat aduentum matris, vix dubium quin id obiter tantum fecerit; huius, occasione narratæ parabolæ, recordatus, ob vicinitatem vt diximus.*

PARABOLAE ZIZANIORVM. SEMINIS. SYNAPI. FERMENTI.

CAP. LII.

A. 13. Aliam parabolam proposuit illis, dicens:

dicens: Simile factum est regnum cœlorum, homini qui seminauit bonum semẽ in agro suo. Cùm autem dormirent homines, venit inimicus eius, & super seminauit zizania. Accedentes autem serui patris familias, dixerunt ei. Domine nonnè bonum semen seminasti in agro tuo? vnde ergo habet zizania? & ait illis. Inimicus homo hoc fecit serui aũt dixerunt ei. Vis imus & colligimus ea? Et ait: Non, ne fortè colligentes zizania, eradicetis simul cum eis & triticum. Sinite vtraque crescere vsque ad messem, & in tempore messis dicam messoribus. Colligite primùm zizania, & alligate ea in fasciculos ad comburendum, triticum autem congregate in horreum meum.

B 4. Et dicebat, sic est regnum Dei, Quẽ admodum si homo iaciat sementem in terram, & dormiat, & exurgat nocte & die, & semen germinet, & increscat dum nescit ille, vltro enim terra fructificat, primum herbam, deinde spicam, deinde plenum frumentum in spica, & cum ex se produxerit fructus, statim mittit falcem, quoniam adest messis.

A. Aliam

A. Aliam parabolam propoſuit dicens.
B. Et dicebat, cui aſſimilabimus regnum Dei, aut cui parabolæ comparabimus illud.

B. Sicut granum ſynapis, quod cum ſeminatũ fuerit in terra, minus eſt omnibus ſeminibus.

A. Simile eſt regnum cœlorũ grano ſynapis, quod accipiens homo ſeminauit in agro ſuo, quod minimum quidem eſt omnibus ſeminibus.

A. Cùm autem creuerit maius eſt omnibus, holeribus, & fit arbor, ita vt volucres cœli veniant & habitent, in ramis eius.

B. Quæ ſunt in terra, & cum natum fuerit aſcendit in arborẽ, & fit maius omnibus holeribus, & facit ramos magnos, ita vt poſſint ſub vmbra eiꝰ aues cœli habitare.

A. Aliam parabolam loquutus eſt eis. Simile eſt regnum cælorum fermento, quod acceptum mulier abſcondit in farinæ ſatis tribus, donec fermentatum eſt totum. Hæc omnia loquutus eſt Ieſus in parabolis ad turbas.

B. Et talibus, multis parabolis loquebatur eis verbum prout poterant audire, ſine parabola autem non loquebatur eis.

A. Et ſine parabolis non loquebatur eis.

A. Vt impleretur quod dictum eſt per prophe-

prophetam dicentem. Aperiam in parabolis os meum, eructabo abſcondita à conſtitutione mundi.

B. Seorſum autem diſcipulis diſſerebat omnia. (² & ait illis. cap. 31.

1. *Hinc valde veriſimile eſt omnes iſtas parabolas ſimul dictas.*

2. *Parabolæ hæ dictæ ſunt ad mare propè Capharnaum, circa quem locum etiam Matth. vocatus fuit. Mar. ergo cum parabolas ex propoſito narraſſet, & vellet ad vlteriora pergere, ad Nazareth ſcilicet & miſſionem, antequam hæc loca relinqueret (nam poſtea non eſt amplius dominus in his locis conuerſatus, nec poſt hac Capharnai habitauit. Licet adhuc aliquoties per Capharnaũ tranſierit, vt per alias ciuitates, in quibus non hebitauit) ergo antequã Mar. hæc loca relinqueret, repetit quædam facta ad idem littus & mare. Et primum tranſitum ex hoc littore ad Geraſænos cũ ſedata fuit tempeſtas, & ſanatus homo à legione. Quod quia contigit cum ſimiliter Dominus è nauicula docuiſſet. Mar. id narrat quaſi eodem die contigerit, nullo tamen modo ſignificat eo die contigiſſe. Vt diximus in titu. cap. 31 Et ex his capitibus ſatis liquidò conſtat, vt & ex annotatione tertia, cap. 51. non nunc ſed prius dominum transfretaſſe ad Gereſænos & ſanaſſe hominem a legione cui Mar. adycit aduentũ Iairi & ſanatã Æmorrhoiſſam, quaſi venerit redeunte dño à Geranis,*

quia

quia ad idē littus contigerat post pauca quæ ante narrauerat, vt diximus, an. 1. in cap. 33. Et hæc interposita tantum & narrata à Mar. quem Luc. est imitatus per repetitionem, cum festinaret ad alia, inde maximè intelligi potest. quod his exemptis maximè conueniant Mar. & Matt. præterquam quod satis constet ex Matt. dominum die dictarum parabolarum non transfretasse sed per Capharnaum, cœpisse proficisci in patriam.

EXPOSITIO ZIZANIORVM. PARABOLAE THESAVRI. MARGARITAE. SAGENAE.

Valdè verisimile est tres sequentes parabolas, dictas discipulis in domo, cum exposita esset parabola Zizaniorum. Matt. enim & Mar. videntur conclusisse parabolas dictas turbis. Cum aiunt & sine parabolis non loquebatur eis, alioqui videri possent omnes simul dictæ.

CAP. LIII.

A. 13. Tunc dimissis turbis venit in t domum, & accesserunt ad eum discipuli eius, dicentes: Edissere nobis parabolam zizaniorum agri. Qui respondens, ait. Qui seminat bonum semen est filius hominis. Ager autem est mundus, bonum verò semen, hi sunt filij regni. Zizania autem filij

sunt

ſunt nequã. Inimicus aũt qui ſeminauit ea, eſt diabolus. Meſſis verò, conſummatio ſæculi eſt Meſſores autẽ Angeli ſunt. Sicut ergò colliguntur zizania & comburuntur, ſic erit in conſummatione ſæculi. Mittet filius hominis Angelos ſuos, & colligent de regno eius omnia ſcandala, & eos qui faciunt iniquitatem, & mittẽt eos in caminum ignis: ibi erit fletus & ſtridor dentium. Tunc iuſti fulgebunt, ſicut ſol in regno patris eorum. Qui habet aures audiendi, audiat. Simile eſt regnum cœlorũ theſauro abſcondito in agro: quem qui inuenit homo, abſcõdit, & præ gaudio illius vadit, & vẽdit vniuerſa quæ habet, & emit agrum illum. Iterum ſimile eſt regnum, cœlorum homini negociatori, quærenti bonas margaritas. Inuenta autem vna præcioſa margarita, abijt & vendidit vniuerſa quæ habuit, & emit eam. Iterum ſimile eſt regnum cœlorũ ſagenæ miſſæ in mare, & ex omni genere piſcium congreganti quã cũ impleta eſſet educentes, & ſecus littus ſedentes, elegerunt bonos in vaſa ſua, malos autem foras miſerunt. Sic erit in conſummatione ſæculi, exibunt

Angeli,

Angeli, & separabunt malos de medio iustorum, & mittent eos in caminum ignis. Ibi erit fletus & stridor dentium. 2 Intellexistis hæc omnia? dicunt ei, etiam. Ait illis. Ideò omnis scriba doctus in regno cœlorum, similis est patrifamilias, qui profert de thæsauro suo noua & vetera.

1. *Matt. satis significat Dominum dictis parabolis domum venisse: non autem transfretasse, nec quamcunque domum significat, sed in quam se solebat recipere Capharnai.*
2. *Hæc omnino videntur dici discipulis in domo.*

NAZARETH.

Matt. Planè significat Dominum dictis parabolis ex eo ipso loco cœpisse ire in patriam. quamuis enim dixerit Dominum dimissis turbis venisse domum, & domi exposuisse parabolam zizaniorum, & fortè dixisse etiam domi tres superiores parabolas, tamen cùm ait: transijt inde & veniens in patriam & cætera maxime id referri debet ad locum circa mare, vbi parabolæ dictæ sunt, vt significet Dominum inde cœpisse in patriam proficisci, & transeundo, Capharnaum ac domum venisse, quod idem significat. Mar. dicens: Et egressus inde abijt in patriam suã. Significat enim præcipuè

cipuè locum circa mare, vbi dicta fuerunt parabolæ, vnde & soluit ad Gerasænos, & vbi eum inuenit Iarius, qua occasione superius dicta, simul narrauit, quia tamen ita narrat, quasi Dominus suscitata Capharnai filia Iairi, inde abierit iu patriam, hoc ipsum quod diximus significat, Dñm videlicet dictis parabolis ex eo loco cœpisse proficisci in patriam, sed per Capharnaum ac domum, vt dicit Matt. optimè ergò Matt. & Mar. de Nazareth consentiunt. Nec dubium quin dictis parabolis, statim Dominus ierit in patriam. Nam & Luc. planè sequitur Marc. vt diximus annot. quarta cap. 51, Nec potuit hic narrare de Nazareth, id enim antè narrauerat, sed proximè pergit ĩ narranda missione.

CAP. LIIII.

A. 13. Et factum est cum consummasset Iesus parabolas istas, transijt inde.

¶ B. 6. Et egressus inde abijt in patriam suam: Et sequebantur eum discipuli sui.

C. 4. Et venit Nazareth, vbi erat nutritus. Et intrauit secundum [1] consuetudinem suam die sabbati in synagogam.

[1] A. Et veniens in patriam suam, docebat eos in synagogis eorum.

B. Et facto sabbato, cœpit in synagoga docere.

L C. Et

C. Et ſurexit legere. Et traditus eſt ei liber Eſaiæ Prophetæ. Et vt reuo uit librũ, inuenit locum vbi ſcriptum erat. Spiritus Domini ſuper me, propter quod vnxit me, euãgelizare pauperibus miſit me, ſanare contritos corde, prædicare pauperibus remiſſionem, & cœcis viſum, dimittere confractos in remiſſionem prædicare annum Domini acceptum, & diem retributionis. Et cum plicuiſſet librum, reddidit miniſtro, & ſedit. Et omnium in ſynagoga oculi erant intendentes in eum. Cœpit autem dicere ad illos, quia hodie impleta eſt hæc ſcriptura in auribus veſtris. Et omnes teſtimonium illi dabant, & mirabantur in verbis gratiæ, quæ procedebant de ore ipſius, & dicebant.

A. Ita ut mirarentur & dicerent.

B. Et multi audientes, admirabantur in doctrina eius, dicentes: unde huic hæc omnia.

A. Vnde huic ſapientia hæc & virtutes?

B. Et quæ eſt ſapientia quæ data eſt illi, & virtutes tales quæ per manus eius efficiuntur.

C. Nònne hic eſt filius Ioſeph.

A. Nònne hic eſt fabri filius

B. Nòn-

B. Nònne hic est faber, filius Mariæ, frater Iacobi, & Ioseph, & Iudæ &, Simonis.

A. Nònne mater eius dicitur Maria, & fratres eius, Iacobus, & Ioseph, & Simon, & Iudas, & sorores eius: nonne omnes apud nos sunt; vnde ergo huic oĩa ista? Et scã dalizabãtur in eo. Iesus autem dixit eis.

B. Nònne, & sorores ius hic nobiscum sunt, & scandalizabantur in illo.
C. Et ait illis.
B. Et dicebat illis Iesus.

C. Vtique dicetis mihi hanc similitudinem, medice cura teipsum, quanta audiuimus facta in Capharnaum. fac, & hic in patria tua, ait autem. Amen dico vobis quia nemo propheta acceptus est ĩ patria sua.

B. Quia nõ est propheta sine honore, nisi in patria sua, & in domo sua, & in cognatione sua.

A. Non est propheta sine honore, nisi in patria sua, & in domo sua.

C. In veritate dico vobis, multæ viduæ erant in diebus Eliæ in Israel, quãdo clausum est cœlum, annis tribus, & mensibus sex, cum facta est fames magna in omni terra, & ad nullam illarum missus est Elias, nisi in saræpta Sidonis ad mulierem

 viduam

viduam. Et multi leprosi erāt in Israel sub Elisæo propheta, & nemo eorum mundatus est, nisi Naaman Syrus. Et repleti sunt omnes in synagoga ira, hæc audientes: Et surexerunt, & eiecerunt illum extra ciuitatem, & duxerunt illum vsque ad supercilium montis, super quem ciuitas illorū erat ædificata, vt præcipitarent eum. Ipse verò transiens per medium illorum ibat.

(2 Et descendit, ca.27.

A. Et non fecit ibi virtutes multas propter incredulitatem eorum. *(3 In illo tempore, cap.56.*

B. Et non poterat ibi virtutem vllam facere, nisi paucos infirmos, impositis manibus, curauit, & mirabatur propter incredulitatem eorum.

1. *Ex eo quod dicit Luc. secundum consuetudinem, & quanta audiuimus facta in Capharnaum, constat istud non contigisse quo loco narratur à Luc. nam tùm primum Dominus incipiebat pulicè docere, nec quicquam adhuc fecerat Capharnai.*
2. *Luc. Obiter posita causa cur Dominus non habitaret Nazareth, ordine ponit ingressum Caphar.*
3. *Matt. seriem seruat, præterquam quod anticipata sit missio, proximè enim subijcit quæ post missionem contigerunt.*

MISSIO APOSTOLORVM.

Matt. sine dubio hic posuisset missionem, nisi eam anticipasset, nam & ea statim subdit quæ proximè post missionem, & reditum Apostolorum contigerunt, vt videbitur, ita hic ponēda fuit missio, & eius causa. Item Luc. eam proximè subijcit parabolæ, ijs exemptis, quæ prius omissa repetit, & subiecisset historiæ Nazareth, si eam non anticipasset. Itaque non dubium, quin hic sequi debeamus narrationē Marc. esse autē eundem circuitum à tribus scriptum, vel ex verborum conuenientia satis intelligitur, & hunc circuitum in quo ista missio facta est, cōtigisse circa Nazaret. Ideo verò Luc. hic facit mentionem mulierum, quia Dominus iam reliquerat Capharn. peregre agens, non amplius scilicet eò vt domum rediturus. Sed cùm cœpisset narrare causā missionis, ante missionem quædam interposuit que ante contigerant, in quo est imitatus Marc. vt dictum est. annot. 4. cap. 51.

CAP. LV.

¶ C. 8. Et factum est deinceps, & ipse iter faciebat per ciuitates & castella.

B. 6. Et circuibat castella, in circuitu docens.

C. Prædicans, & euangelizans regnum Dei.

A. 9. Et circuibat Iesus omnes ciuitates & castella, docens in synagogis eorum, & prædicans Euangeliū regni, & curās

omnem languorem, & omnem infirmitatem.
C. Et duodecim cum illo, & mulieres aliquæ, quæ erant curatæ à spiritibus malignis, & infirmitatibus. Maria quæ vocabatur Magdalenæ, de qua septem dæmonia exierant, & Ioanna vxor Cusæ procuratoris Herodis, & Susanna, & aliæ multæ quæ ministrabant ei de facultatibus suis.
(1 *Cum autem, cap.* 51,
A. Videns autem turbas, misertus est eis, quia erant vexati &, iacentes sicut oues non habentes pastorem. Tunc dicit discipulis suis: Messis quidem multa operarij autem pauci. Rogate ergo dominum messis, vt mittat operarios in messem suam.
B. Et vocauit 1 duodecim, & cœpit eos mittere binos.

¶ A. 10. Et conuocatis duodecim discipulis suis dedit eis potestatem spirituum immundorum, vt eijcerẽt eos, & curarent omnem languorem, & omnẽ infirmitatẽ 2 Duodecim autem Apostololorum nomina sũt hæc:

¶ C. 9. Conuocatis autem Iesus duodecim Apostolis dedit illis virtutem, & potestatem super omnia dæmonia, & vt languores curarent.
B. Et dabat eis potestatem spirituum immundorum.

hæc Primus Simõ qui dicitur Petrus, & Andreas frater eius. Philippus & Bartolomæus. Iacobus Zebedæi, & Ioannes frater eius. Thomas, & Matthæus publican.⁹, & Iacobus Alphæi, & Thaddæus, Simon Cananeus, & Iudas Ifcariotes, qui & tradidit
C. Et Misit eos. eũ, hos duodecĩ misit Iesus.
C. Prædicare regnum Dei, & sanare infirmos. cap. 79. c.
B. Et præcepit ne quid tollerent in via, nisi virgam tantum, non peram, nõ panẽ, neque in zonis, sed calceatos sandalijs, & ne induerentur duabus tunicis.
C. Et ait illis, nihil tuleritis in uia, neque virgam, neque peram, neque panem, ne
A. Præcipiens eis, & dicens. que pecuniam, neque duas tunicas habeatis.
B. Et dicebat eis.
A. In viam gentium ne abieritis, & in ciuitates samaritanorum ne intraueritis: sed potiùs ite ad oues quæ perierunt domus Israel. Euntes autem prædicate dicentes: quia appropinquauit regnum cœlorum. Infirmos curate, mortuos suscitate, leprosos mundate, dæmones eijcite, gratis accepistis, gratis date. Nolite possidere au-

rum neque argẽtum, neque pecuniam in zonis veſtris, nõ perã in via, neque duas tunicas, neque 3 calceamenta, neque virgam. Dignus enim eſt operarius cibo ſuo. In quamcunque autem ciuitatem aut caſtellum intraueritis, interrogate quis in ea dignus ſit, & ibi manete donec exeatis. Intrantes autem in domum, ſalutate eam, dicentes: pax huic domui. Et ſiquidem fuerit domus digna, veniet pax veſtra ſuper eam: ſi autem non fuerit digna, pax veſtra reuertetur ad vos. Et quicunque non receperit vos, neq; audierit ſermones veſtros exeuntes foras de domo vel ciuitate.

C. Illa, etiam puluerem pedum veſtrorum excutite in teſtimonium ſupra illos.

B. Quocunque introieritis in domum illic manete donec exeatis inde.

C. Et in quamcunque domum intraueritis, ibi manete, & inde exeatis. Et quicunque non receperit vos, exeuntes de ciuitate.

B. Et quicunque nõ receperit vos nec audierint, exeuntes inde, excutite puluerem de pedibus veſtris, in teſtimonium illis.

A. Excutite puluerem de pedibus veſtris.

A. 4 Amen dico vobis, tolerabilius erit terræ Zodomorum & Gomorrhæorum in

die

die iudicij quã illi ciuitati. Ecce ego mit-
tọ vos, ſicut oues in medio luporum. Eſto
te ergò prudentes ſicut ſerpentes, & ſim-
plices ſicut columbæ. Cauetę autem ab
hominibus, tradent enim vos in concilijs, Ca.12.b
& in Synagogis ſuis, flagellabunt vos: &
ad præſides & reges ducemini propter me
in teſtimonium illis & gentibus. Cum au- Ca. 84.
tem tradent vos, nolite cogitare quomo- 112.e
do aut quid loquamini, dabitur enim vo-
bis in illa hora quid loquamini. Nõ enim
vos eſtis qui loquimini, ſed Spiritus pa-
tris veſtri qui loquitur in vobis. Tradet au Ca.112.b
tem frater fratrem in mortem, & pater fi-
lium, & inſurgent filij in parentes, & mor-
te eos afficient. Et eritis odio omnibus ho
minibus propter nomen meum. Qui au-
tem perſeuerauerit vſque in finem, ſaluus
erit. Cum autem perſequentur vos in ci-
uitate iſta, fugite in aliam. Amen dico vo
bis, non conſummabitis ciuitates Iſrael,
donec veniat filius hominis. Non eſt diſci Ca. 43.e
pulus ſuper magiſtrũ, nec ſeruus ſuper Do 132.137.d
mium ſuũ: ſufficit diſcipulo, vt ſit ſicut ma
giſter eius, & ſeruo ſicut dominus eius. Si
patrem familias Beelzebub vocauerunt,
quanto

quanto magis domesticos eius. Ne ergò
a.51.b c. timueritis eos. Nihil enim est opertum
84 c. quod non reueletur, & occultum quod
nõ sciatur. Quod dico vobis in tenebris,
dicite in lumine, & quod in aure auditis,
prædicate super tecta. Et nolite timere
eos qui occidunt corpus, animam autem
non possunt occidere: sed potiùs timete
eum, qui potest & animam, & corpus per
dere in gehẽnam. Nónne duo passeres as
se venæunt, & vnus ex illis non cadet su-
per terrã sine patre vestro. Vestri autem,
d. & capilli capitis omnes numerati sũt. No
lite ergò timere, multis passeribus melio-
res estis vos. Omnis ergò qui cõfitebitur
me coram hominibus, confitebor, & ego
c.66 b c. eum corã patre meo qui in cęlis est. Qui
84.c. autem negauerit me corã hominibus, ne
gabo & ego eum coram patre meo qui in
ca. 86. c. cœlis est. Nolite arbitrari, quia pacem ve
ni mittere in terram: non veni mittere pa
cem, sed gladium. Veni enim separare ho
minem aduersus patrem suũ, & filiam ad-
uersus matrem suam, nurum aduersus so-
crum suam, & inimici hominis domestici
ca.51. c. eius. Qui amat patrem aut matrem plus-
quam

quam me, nō eſt me dignus, & qui amat filium aut filiam ſuper me, non eſt me dign⁹. Et qui non accipit crucē ſuā, & ſequitur me, non eſt me dignus. Qui inuenit animam ſuam, perdet illam: & qui perdiderit animam ſuam propter me, inueniet eam. Qui recipit vos, me recipit: & qui me recipit, recipit eum qui me miſit. Qui recipit prophetam in nomine prophetæ, mercedem prophetæ accipiet. Et qui recipit iuſtum in nomine iuſti, mercedem iuſti accipiet. Et quicunque potum dederit vni ex minimis iſtis, calicem aquæ frigidæ tantùm in nomine diſcipuli, amen dico vobis, non perdet mercedem ſuam. c 66.ab. 111.d. ca 70.b.

¶ A. 11. Et factum eſt cùm conſummaſſet Ieſus, præcipiens 4 duodecim diſcipulis ſuis, tranſijt inde, vt doceret, & prædicaret in ciuitatibus eorum. (5 *Ioannes autem. cap. 47.*

C. Egreſsi autem circuibant per caſtella, euangelizantes & curantes vbique.

B. Et exeuntes prædicabant, vt pœnitentiam agerent, & dæmonia multa eijciebant, & vngebant oleo multos ægros, & ſanabantur.

Vide titulum, & annotat. quartam cap. 51.

2 *Marc. satis significat antè fuisse electos & consti tutos duodecim, & antè fuisse ordinatos, & acce pisse potestatem, quam mitterentur & vterentur potestate, idem significat etiã Matt. ante scilicet electos & constitutos, licet hanc missionem anticiparit. Dicit enim non facta mentione electionis duodecim autem Apostolorum nomina & cæ. ve risimile tamen est eos hic accepisse, ampliorem sa nandi & eijcie͂di dæmones potestatem, notandum verò uidetur eos, nisi missos non vsos potestate pri us accepta.*

3 *Virga dicitur & quæ sumitur ad defensionem, & quæ ad corpus sustinendum, hęc concessa, illa pro hibita, quod videtur ibi reuocatum, vendat tunicam suam & emat gladium. Marc. ergò exponit quæ virga concessa sit, vt & de sandalijs, per missa enim fuerunt, quæ plantam tantum defendunt, qualibus & Dominus & Apostoli, vt pauperes illius regionis vtebantur, calceamenta prohibita. Luc. sequtus est* Matt.

4 *Satis constat pleraque eorum quæ hic narrantur, alijs locis & temporibus dicta, sed ob cohęre͂tiam visum est omnia hic relinquere.*

5 *vide titul. cap. 47.*

DECOLLATIO IOANNIS.

Non dubium quin decollatio ante pleraque superiora contigerit, cum ob ea putaretur Ioannes resurrexisse,

rexisse, & dicat Luc. Ioannem ego decollaui, sed quia nescitur quãdo sit decollatus, & id narratur tantum occasione famæ Iesu, quàm Herodes audiuit, cum putaretur Dominus, esse Ioannes resuscitatus, hoc loco fuit constituenda. Et hinc etiam liquido intelligitur legationem post missionem non contigisse, licet ita narret Matt. sed diu ante.

CAP. LVI.

B. 6. Et audiuit rex Hærodes.

¶ A. 14. In illo tempore audiuit Hærodes tetrarcha famam Iesu.

B. Manifestũ enim factũ est nomen eius.

B. 1. Et dicebant.

C. 9. Audiuit autem Hærodes tetrarcha, omnia quæ fiebant ab eo, & hæsitabat eò quod diceretur à quibusdam.

C. Quia Ioannes surexit à mortuis, à quibusdã verò, quia Elias apparuit, ab alljs autem quia, propheta vnus de antiquis surexit, & ait Hæredos.

B. Quia Ioannes Baptista resurexit à mortuis, & propterea virtutes operãtur in illo. Alij autẽ dicebant, quia Elias est. Alij verò dicebant, quia propheta est, quasi vnus ex prophetis. Quo audito Hærodes, ait.

A. Et ait pueris suis.

C. Ioan

C. Ioannem ego decollaui, quis eſt autẽ iſte de quo ego talia audio.
B. Quem ego decollaui Ioannem hic à mortuis reſurexit. (2 *Ipſe enim cap. 22.*
A. 3 Hic eſt Ioannes Baptiſta, ipſe ſurexit à mortuis,& ideò virtutes operātur in eo. (2 *Hærodes enim. cap. 22.*
C. Et quærebat videre eum.
B. Et cum dies oportunus accidiſſet,
A. Die autem natalis Hærodis.
B. Hærodes natalis ſui cœnam fecit principibus & tribunis. & primis Galilææ (&)
A. Saltauit filia Hærodiadis in medio, & placuit Hærodi, vnde cum iuramento pollicitus eſt ei dare quodcumque poſtulaſſet ab eo.
B. Cumque introiſſet filia ipſius Hærodiadis, & ſaltaſſet, & placuiſſet Herodi, ſimulque recumbentibus, Rex ait puellæ: Pete à me quod uis, & dabo tibi, licet dimidium regni mei. Quæ cum exiſſet, dixit matri ſuæ: Quid petam? At illa dixit: Caput IoannisBaptiſtæ. Cũmque introiſſet ſtatim cum feſtinatione ad Regem, petiuit, dicens: Volo vt pro-

A. At illa præmonita à matre ſua, Da mi

hi inquit, hic in disco caput Ioannis Baptistę Et contristatus est Rex, propter iuramentum autem & eos qui pariter recumbebant, iussit dari; misitque & decollauit Ioannem in carcere. Et allatum est caput ei9 in disco, & datum est puellæ, & illa attulit matri suæ. Et accedẽtes discipuli eius, tulerunt corpus eius, & sepelierunt illud.

protinus des mihi in disco caput Ioannis Baptistæ. Et contristatus est Rex, propter iusiurandum, & propter simul discumbentes, noluit eã contristare: sed misso spiculatore præcepit afferri caput eius in disco, & decollauit eum in carcere. Et attulit caput eius ĩ disco, & dedit illud puellæ, & puella dedit matri suæ. Quo audito discipuli eius venerunt & tulerunt corpus eius, & posuerunt illud in monumento.

A. Et venientes nunciauerunt Iesu,4 quod cum audisset Iesus, secessit inde in nauicula, in locum desertum seorsum.

1. *Aug. legit pluraliter & sic maximè consentit cũ Luc. qui videtur explicuisse Mar. immo legendum pluraliter fermè certo cõstat ex eo quod subdit Mar. Quo audito Herodes, vbi perspicuum est eum prius non loqutum de Herode, sed ijs qui Herodi narrabant.*

2. *Vide annot. primam cap. 22.*

3. Hoc

3. *Hoc dicebat Herodes, non confirmata sententia, sed hęsitando & metuēdo, itaque in nullo dissentit. Matt. a Luc.*

4. *Vide titul. cap. sequentis.*

QVINQVE PANES.

Illud in fine superioris ca. quod cum audisset Iesus, non ad mortem Ioannis nunciatam referri debet, diu enim ante mortuus fuerat, adeò vt ob superiora, Dominus existimaretur Ioannes resuscitatus, sed quod audierit Herodem arbitratū, Iesum esse Ioannem resuscitatum, vt Matt. *interiecta nece & sepultura* Ioannis, *redeat ad id vnde cœperat. Nam nec Græci legunt relatiuum, sed tantum. Cum audisset Iesus, scilicet quod Herodes arbitraretur Iesum esse Ioannem resuscitatū, hanc enim existimationem adfert* Matt. *vt causam secessus, quia tam diu ante narrauerat missionem, vt reditum Apostolorū non commodè posset adferre pro causa, vt faciunt* Mar. *&* Luc. *Non enim dubitari potest, quin sit idem secessus, & quin hæc omnino cohæreant, fueritq́; præmittenda missio ante hanc famam & secessum, & proinde ante decollationem, quæ tantum huius famæ occasione describitur, omnes item hoc ordine & loco istud narrant.*

CAP. LVII.

B. 6. Et conuenientes Apostoli ad Iesum, renunciauerunt ei omnia quæ egerant & docue-

C. 9. Et reuersi Apostoli, narrauerunt illi quacunq; fcoerunt; & assumptis illis, secessit.

docuerant. Et ait illis. venite seorsum in desertum locum, & requiescite pusillum. Erant enim qui veniebant & redibant multi, & nec spacium manducandi habebant. Et ascendentes in nauim abierunt.

¶ D. 6. 1 Post hæc abijt Iesus.

B. In desertum locum seorsum.

C. Seorsum in locum desertum, qui est Bethsaidæ.

C. Quod cùm cognouissent turbæ, secutæ sunt illum.

D. Trans mare Galilææ quod est Tyberiadis.

A. 14. Et cum audissent turbæ, sequutæ sunt eum pedestres de ciuitatibus.

B. Et viderunt eos abeuntes, & cognouerunt multi, & pedestres de omnibus ciuitatibus cucurrerunt illuc, & peruenerunt eos.

D. Et sequebatur enm multitudo magna, quia videbant signa quæ faciebat, super his qui infirmabantur. Subijt ergò in mõtem Iesus, & ibi sedebat cũ discipulis suis. Erat autem proximum Pascha dies festus Iudæorum.

A. Et exiens vidit turbam multam, & misertus est eis, &

B. Et exiens vidit turbam multã Iesus, & misertus est

 super

ſuper eos: quia erant ſicut oues non habentes paſtorem, & cœpit eos docere multa.

curauit languidos eorum Veſpere autẽ facto acceſſerunt ad eũ diſcipuli ei' dicentes: deſertus eſt locus, & hora præterijt. Dimitte turbas, vt euntes in caſtella emant ſibi eſcas.

C. Et excepit eos, & loquebatur eis de regno Dei, & eos qui cura indigebant, ſanabat, dies autẽ cœperat declinare.

B. Et cùm iam hora multa fieret, acceſſerunt diſcipuli eius dicentes, deſertus eſt locus hic: & iam hora præterijt.

C Et accedẽtes duodecim, dixerũt, illi.

C. Dimitte turbas, vt euntes in caſtella villasq; quæ circa ſunt, diuertant & inueniant eſcas, quia hic in loco deſerto ſumus.

B. Dimitte illos vt euntes ĩ proximas villas, & vicos, emãt ſibi cibos quos manducent; & reſpõdens ait illis: Date illis manducare.

A. Ieſus aũt dixit eis, non habent neceſſe ire, date illis vos manducare.

C. Ait illis: vos date illis manducare.

B. Et dixerunt ei: euntes emamus ducentis denarijs panes, & dabimus illis manducare.

D. Cùm ſubleuaſſet ergo oculos Ieſus, & vidiſſet quia multitudo maxima venit ad

eum,

eum dixit ad Philippum.3 Vnde ememus panes vt manducent hi? Hoc autem dicebat tentans eum. Ipse enim sciebat quid esset facturus. Respōdit ei Philippus 4 Ducentorum denariorum panes non sufficiūt eis, vt vnusquisq; modicum quid accipiat. B. Et dixit eis, quot panes habetis? ite & videte, & cùm cognouissent.

C. At illi.
A. Responderūt ei nō habemus hic nisi quinq; panes & duos pisces.
B Dicunt quinque & duos pisces.

C, Dixerunt, non sunt nobis plusquam quinque panes. & duo pisces, nisi fortè nos eamus & emamus in omnem hanc turbam escas.

D. Dicit ei vnus ex discipulis eius: Andreas frater Simonis Petri. Est puer vnus hic qui habet quinq: panes hordeaceos, & duos pisces: sed hæc quid sunt inter tantos? C. Erant autem ferè viri quinque milia. A. Qui ait illis: afferte mihi illos huc

A. Et cùm iussisset turbam discumbere super fœnū, acceptis quinq; panibus & duobus piscibus, aspiciens in cęlum, benedixit, & fregit, & dedit discipulis panes.

B. Et præcepit illis, vt accumbere facerent omnes secundum contubernia super viride fœnum.
C. Ait autem ad discipulos suos, facite illos discū-

bere per conuiuia quinquagenos, & ita fecerūt.
D. Erat autem multum fœnū in loco. Discubuerūt ergo viri numero quasi quinque milia.
B In partes per centenos & quinquagenos.
D Accepit ergo Iesus panem. Et cùm gratias egisset, distribuit discumbentibus, similiter & ex piscibus quantum volebāt.
B. Et acceptis quinque panibus & duobus piscibus, intuens in cœlum, benedixit, & fregit panes & dedit discipulis suis, vt ponerēt ante eos: & duos pisces diuisit omnibus & manducauerunt omnes, & saturati sunt.

D. Dicit ergò Iesus, facite homines discumbere.
B. Et discubuerunt.
C. Et discubuerunt omnes. Acceptis autem quinq; panib⁹ & duobus piscibus, suspexit in cœlum, & benedixit illis, & fregit, & distribuit discipulis suis, vt ponerēt ante turbas, & manducauerunt omnes, & saturati sunt, & sublatum est quod superfuit illis fragamētorū, cophini duodecim, (Et factum est cap. 66.
A. Discipuli autē turbis; & manducauerunt omnes, & saturari sunt, & tulerunt reliquias duodeci cophinos fragmentorū plenos.

D. Vt autem impleti sunt, dixit discipulis suis, colligite quæ superauerunt fragmenta, ne pereant. Collegerunt ergò & impleuerunt duodecim cophinos fragmentorum,

rum, ex quinque panibus hordeaceis, quæ superfuerunt his qui manducauerant. B. Et sustulerunt reliquias fragmentorum duodecī cophinos plenos, & de piscibus.

B. Erant autem qui manducauerunt, quicque milia virorum.

A. Manducantium autem fuit numerus[1] quinque milia virorum, exceptis mulieribus & paruulis.

D. Illi ergo homines, cùm vidissent quod Iesus fecerat signū, dicebant quia hic est verè propheta qui venturus est in mundū.

1. Io *Non solet narrare ab aliis narrata, præsertim quæ facta sunt in Galilæa, & id hic fecisse videtur, vt ea occasione subiiceret disputationem de pane cœlesti. deinde propositum eius fuisse videtur describere Paschata.* Itaq; *cùm tertio isto Paschate Dominus manserit in Galilæa, quæ tēpore Paschali ab eo gesta sunt, describit. Non tamen adeò sollicitus fuit describere Paschata, & ea quę tempore Paschali gesta sunt. quam abditiora mysteria, & ea quæ maxime ad diuinitatem pertinerēt, quæ Dominus docuit & proposuit fermè in solennitatibus, & potissimum Paschalibus. Vt primo diuinitatem suam, licet occultius, & ministerium mortis suæ, & baptismum instituit.* Et *secundo apertius se filium esse, qui eadem faciat quæ pater & cui idem honor debeatur qui patri & my-*

sterium iudicij & vniuersalis resurrexionis docuit; seq; eum esse qui facturus sit iudicium, ita & in hoc tertio etiam clarius suam diuinitatem, & mysterium Eucharistiæ ac sui manducandi & bibendi necessitatem ostendit.

2. *Desertum dicebatur Bethsaidæ, non quod ab eadẽ parte ripæ esset, sed quod interiecto mari è regione esset, ideo satis perceperunt, qui eum abeuntem videbant, eum in desertum illud secedere. itaque & eò properarunt, nam & pedestre iter erat nonnihil circumeundo, cùm Capharnaum esset in extremo stagni situm, & sunt qui putent Apostolos ad Dominum rediisse Caphar. quod tamen non est certum, immò verisimilius est eos in locis vicinis Bethsaidæ ad Dominum rediisse, sed id videndum.*

3. *Dominus prius quasi non aduertens ad difficultatem & multitudinem dicit date illis vos manducare, & postea quasi aduertens & vrgens difficultatem & multitudinem accommodans se suorum discipulorum infirmitati & admirationi dicit Vnde ememus panes, itaq; nulla prorsus est dissonantia.*

4. *Non significat tantam eis fuisse pecuniã, sed nec eam sufficere, cum nullo modo tantam haberent, ideò etiam prius discipuli non aduertendo quã pecuniam haberẽt, dixerunt: emamus ducẽtis denariis panes. Et verisimile est Philippum eos monuisse, quod non haberent tantam pecuniam, & eũ maximè miratum fuisse, propterea Dominũ ei singulariter loquutum.*

5. *Græci etiam hic legunt quasi seu ferme, non tamen*

men est necesse, non enim scriptura est anxiè sollicita de certo numero.

IESVS SVPER MARE.

CAP. LVIII.

A. 14. Et statim cõpulit Iesus discipulos ascẽdere in nauiculam, & præcedere eum transfretum, donec dimitteret turbas, & dimissa turba, ascẽdit in montẽ solus orare

B. 6. Et statim coegit discipulos suos ascendere nauim, vt præcederent eum trans fretũ ad Bethsaidam, dum ipse dimitteret populũ, & cùm dimisisset eos, abijt in montem orare.

D. 6. Iesus ergo cùm cognouisset quod venturi essent vt raperent eum, & facerẽt eum regem, fugit iterum in montem ipse solus: vt autem sero factum est: descenderunt discipuli eius ad mare, & cùm ascendissent nauim, venerũt trans mare in Capharnaum: Et tenebræ iam factæ erant, & non venerat ad eos Iesus, mare autem magno vento flante exurgebat.

A. Vespere autẽ facto, solus erat ibi.

B. Et cùm sero esset, erat nauis in medio mari, & ipse solus in terra.

A. Nauicula autem in medio mari iactabatur fluctibus.

B. Et videns eos laborantes in remigãdo, erat enim ventus contrarius eis. Et circa quartam vigiliam noctis venit ad eos ambulans super mare.

A. Erat enim contrarius ventus Quarta autem vigilia noctis, venit ad eos, ambulans super mare.

D. Cum remigassent ergo quasi stadia viginti quinque, aut triginta, vident Iesum ambulantem supra mare, & proximum naui fieri.

B. Et volebat præterire eos, At illi vt viderunt eum ambulantem supra mare, putauerunt phantasma esse, & exclamauerunt. Omnes enim viderunt eum, & conturbati sunt. Et statim loqutus est cum eis, & dicit eis: cõfidite, ego sum nolite timere.

A. Et videntes eum super mare ambulantẽ, turbati sunt dicentes: quia phantasma est, & prę timore clamauerunt Statimque Iesus loqutus est eis, dicens: habete fiduciam ego sum, nolite timere.

D. Et timuerunt Ille autem dixit eis, ego sum, nolite timere.

A. Respondens autem Petrus, dixit: Domine si tu es iube me ad te venire super aquas. At ipse ait: veni. Et descendens Petrus

trus de nauicula, ambulabat super aquam, vt veniret ad Iesum. Videns vero ventũ va lidũ, timuit. Et cum cœpisset mergi, clama uit dicens: Domine saluum me fac. Et con tinuo Iesus extendens manũ, apprehendit eũ, & ait illi, modicæ fidei, quare dubitasti?

D. 3 Voluerunt ergo eũ accipere in nauĩ.

B. Et ascendit ad illos in nauim.

B. Et cessauit ventus.

A. Et cum ascendisset in uiculam, cessauit ventus.

D. Et statim nauis fuit ad [2] terram ad quam ibant.

A. Qui aũt in nauicula erãt, venerunt & adorauerũt eũ, dicẽtes: verè filius Dei es.

B. Et plus magis inter se stupebãt, nõ enim intellexerãt de panibus, erat enim cor eorũ obcœcatũ. Et cum transfretassent, venerũt in terrã Genesar, & applicuerũt, cũq; ue egressi essent de naui, continuo cognouerũt eum.

A. Et cùm transfretassent, venerũt in terram Genesar.

B. Et percurrentes vniuersam regionẽ illam.

A. Et cum cognouissent eũ viri loci illius, miserunt in vniuersam ragionẽ illã, & obtulerũt ei omnes male habentes. &

B. Cœperunt in grabbatis eos qui se male habe-

le habebant, circunferre, vbi audiebant eũ esse. Et quocũq; introibat, in vicos, vel in villas aut ciuitates, in plateis ponebant infirmos, & deprecabantur eum, vt vel fimbriam vestimenti eius tangerẽt, & quotquot tangebãt eũ, salui fiebant. (*Et conueniunt cap. 60.*

A. Rogabant eum, vt vel fimbriam vestimenti eius tangerent. & quicunque tetigerunt, salui facti sunt. (Tunc accesserunt. cap. 60.

1. *Prius id iusserat, sed admodum serum erat cum venirent ad mare.*
2. *Quod non proxime ant primo appulerit Capharnaum, intelligitnr ex eo quod postea Io. dicit, & statim nauis fuit ad terram ad quã ibant, nõ enim id de Caphar. dixisset, sed quia Io. volebat nõ alia narrare, quàm quæ contigerant Capharnai, eoq; proficiscebatur Dominus, non quidem recta, sed per Bethsaidam & vicina loca, vt per terram Genesar, ideò dicit eos cum ascendissent nauim, venisse trans mare in Capharnaum.*
3. *Io. Non dicit eum non fuisse in naui, sed quod vbi cum Petro ascendisset, & vellent, vt solebant, cũ eo nauigare, simul cessasse ventum, & nauim appulisse. Significat enim Io. aliud miraculum, quod alij tacuerunt, quod scilicet subito appulerint.*

PANIS COELESTIS.

CAP.

CAP. LIX.

D. 6. Altera autem die, turba quæ ſtabat trans mare, vidit quia alia nauicula non erat ibi, niſi vna, & quia non introiſſet cũ diſcipulis ſuis Ieſus in nauim, ſed ſoli diſcipuli eius abijſſent. Aliæ verò ſuperuenerunt naues à Tiberiade, iuxta locum vbi manducauerant panem, gratias agentes Deo. Cùm ergò vidiſſet turba, quia Ieſus non eſſet ibi, neque diſcipuli eius, aſcenderunt in nauiculas, & venerunt Capharnaum, quærentes Ieſum. Et cùm inueniſſent eum trans mare, dixerunt ei: Rabbi quando huc veniſti? Reſpondit eis Ieſus. & dixit: Amen amen dico vobis; quæritis me, non quia vidiſtis ſigna, ſed quia manducaſtis ex panibus, & ſaturati eſtis. Operamini non cibum qui perit, ſed qui permanet in vitam æternam, quem filius hominis dabit vobis: hunc enim pater ſignauit Deus. Dixerunt ergo ad eum. Quid faciemus, vt operemur opera Dei? Reſpõdit Ieſus & dixit eis. Hoc eſt opus Dei, vt credatis in eum quem miſit ille. Dixerunt ergò ei. Quod ergo tu facis ſignum, vt videamus & credamus tibi? quid operaris? Patres

Patres noſtri, manducauerunt manna in deſerto,ſicut ſcriptum eſt:panem de cœlo dedit eis manducare. Dixit ergò eis Ieſus. Amen amen dico vobis. Non Moyſes dedit vobis panem de cœlo: ſed pater meus dat vobis panem de cœlo verum.Panis enim verus eſt,qui de cœlo deſcēdit,& dat vitam mundo.Dixerunt ergò ad eum.Domine da nobis ſemper panem hunc.Dixit autem eis Ieſus: Ego ſum panis vitæ, qui venit ad me non eſuriet, & qui credit in me, non ſitiet in æternum, ſed dixi vobis, quia & vidiſtis me,& non credidiſtis. Omne quo dat mihi pater ad me veniet,& eū qui venit ad me non eijciam foras, quia deſcendi de cœlo,non vt faciam voluntatem meam ſed voluntatem eius qui miſit me.Hæc eſt autem voluntas eius,qui miſit me patris, vt omne quod dedit mihi non perdam ex eo,ſed reſuſcitē illud in nouiſſimo die. Hæc eſt enim volūtas patris mei qui miſit me,vt omnis qui videt filium & credit in eum,habeat vitam æternā,& ego reſuſcitabo eum in nouiſſimo die. Murmurabant ergò Iudæi de illo,quia dixiſſet. Ego ſum panis qui de cœlo deſcendi. Et

dice-

dicebāt: Nonne hic est filius Ioseph, cuius nos nouimus patrem & matrem? quomodo ergo dicit hic, quia de cœlo descendi; Respondit ergò Iesus, & dixit eis: Nolite murmurare inuicem. Nemo potest venire ad me, nisi pater qui misit me traxerit eum. Et ego resuscitabo eum in nouissimo die. Est scriptum in prophetis. Et erunt omnes docibiles Dei. Omnis qui audiuit à patre & didicit, venit ad me. Non quia patrem vidit quisquam, nisi is qui est à Deo, hic vidit patrem. Amen amen dico vobis, qui credit in me, habet vitā æternā. Ego sum panis vitæ. Patres vestri manducauerunt manna in deserto, & mortui sunt. Hic est panis de cœlo descēdens, vt si quis ex ipso manducauerit, nō moriatur. Ego sum panis viuus, qui de cœlo descēdi si quis māducauerit ex hoc pane, viuet in æternū. Et panis quē ego dabo, caro mea est pro mūdi vita. Litigabāt ergò Iudæi ad inuicē, dicētes: Quomodo potest hic nobis carnē suam dare ad manducandū? Dixit ergò eis Iesus. Amē amen dico vobis. Nisi māducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non hebebitis

bitis vitam in vobis. Qui manducat meã carnem, & bibit meum sanguinem, habet vitam æternam,& ego resuscitabo eum in nouissimo die. Caro enim mea, verè est cibus,& sanguis meus verè est potus: qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem,in me manet,& ego in illo.Sicut misit me viuens pater,& ego viuo propter patrem,& qui manducat me; & ipse viuet propter me. Hic est panis qui de cœlo descendit,non sicut manducauerunt patres vestri manna,& mortui sunt: qui mãducat hunc panem, viuet in æternum. Hæc dixit in Synagoga, docẽs in Capharnaum. Multi ergò audientes ex discipulis eius, dixerũt: Durus est hic sermo, & quis potest eum audire? Sciens autem Iesus apud semetipsum, quia murmurarẽt de hoc discipuli eius, dixit eis.Hoc vos scandalizat,si ergò videritis filium ascẽdentem vbi erat prius. Spiritus est qui viuificat, caro non prodest quicquam.Verba quæ ego locutus sum vobis, spiritus & vita sunt: sed sunt quidam ex vobis qui nõ credunt:sciebat enim ab initio Iesus,qui essent credentes & quis esset eũ traditurus. Et dicebat,

pro-

propterea dixi vobis, quia nemo poteſt venire ad me, niſi fuerit ei datũ à patre meo. Ex hoc multi diſcipulorum eius abierunt retro, & iam non cum illo ambulabãt. Dixit ergò Ieſus ad duodecim. Nunquid & vos vultis abire? Reſpondit ergò ei Simon Petrus. Domine ad quem ibimus? verba, æternæ vitæ habes, & nos credimus & cognouimus, quia tu es Chriſtus filius Dei. Reſpondit eis Ieſus: Nonne ego vos duodecĩ elegi, & ex vobis vnus diabolus eſt? Dicebat autem de Iuda Simonis Iſchariotæ: hic enim erat traditurus eũ, cùm eſſet vnus ex duodecim.

i.

ILLOTAE MANVS.

Io *Dicit Dominum poſt ſuperiora verſatum in Galilæa, nec quicquam ſubdit in Galilæa factum, Mat. autem & Mar. iſtud proximè ſubijciunt, idq; cũ aliqua temporis ſignificatione, fuit igitur iſtud ſubijciendum, Nam & Phariſæi ideo Hieroſolymis veniſſe videntur (quanquam veriſimile eſt, hos fuiſſe nonnullos eorum qui Hieroſolymis ex Paſchate redirent domum) quod Dominus vt ſolebat, non veniſſet ad Paſcha, & hæc etiam cauſa eſt, cur Io. dicat eum manſiſſe in Galilæa, quod eo tempore ſoleret eſſe in Iudæa, hæc autem videntur contigiſſe Capharnai, non eſt tamen certum.*

CAP. LX.

¶ D. 7. Post hæc autem ambulabat Iesus in Galilæa, non enim volebat in Iudæa ambulare, quia quærebant eum Iudæi interficere. (*Erat autem ca. 72.*

¶ A. 15. Tunc accesserunt ad eũ ab Hierosolymis scribæ & Pharisæi.

¶ B. 7. Et conueniunt ad eum Pharisæi, & quidam de scribis venientes ab Hierosolymis. Et cùm vidissent quosdam ex discipulis eius communibus manibus, id est, non lotis, manducare panes, vituperauerunt. Pharisęi enim & omnes Iudæi, nisi crebro lauerint manus, non manducant, tenentes traditionem seniorum: & à foro nisi baptizentur, non comedunt: & alia multa sunt, quæ tradita sunt illis seruare, baptismata calicum & vrceorum, & æramentorum, & lectorum, & interrogabant eum Pharisæi & scribæ.

A. Dicentes, quare discipuli tui transgrediuntur traditionem seniorum, non enim lauant manus cùm panem manducant.

B. Quare discipuli tui non ambulãt iuxta traditionem seniorum.

B. Sed

B. Sed communibus mani bus manducant panem. A.Ipſe autem reſpondens, dixit illis: quare & vos tranſgredimini mādatum Dei propter traditionem veſtram (*Nam Deus infra.*

B. [1] Bene prophetauit Eſaias de vobis hypocritis, ſicut ſcriptum eſt, populus hic labijs me honorat, cor autem eorum longe eſt à me. In vanum autem colunt me, docentes doctrinas & præcepta hominū. Relinquentes enim mandatum Dei, tenetis traditiones hominum, baptiſmata vrceorum & calicū, & alia ſimilia his facitis multa. Et dicebat illis. Bene irritum feciſtis præceptum Dei, vt traditionem veſtram ſeruetis. Moyſes enim dixit. Honora patrē tuum & matrem tuam: & qui

B. At ille reſpondens, dixit eis.

A. Hypocritę bene prophetauit de vobis Eſaias, dicēs: Populus hic labijs me honorat, cor autem eorum, longè eſt à me. Sine autem cauſa colūt me: docētes doctrinas & mandata hominum. (Et conuocatis infra. Nam Deus dixit, honora patrem & matrem, & qui maledixerit patri vel matri, morte moriatur. Vos autem dicitis: quicunque dixerit patri, vel matri munus quod cūque eſt ex me, tibi proderit, & non honorificabit patrē ſuū, aut matrē ſuā.

los, cœci sunt, & duces cœcorum. Cœcus autem si cœco ducatum præstet, ambo in foueam cadunt. Cap. 43. c.

B. Et cùm introisset domum, interrogabāt eum discipuli eius parabolam.

A. Respondens autem Petrus, dixit ei: Edisſere nobis parabolam istam. At ille dixit. Adhuc & vos sine intellectu estis.

B. Et ait illis.

A. Nō intelligitis, quia omne quod in os intrat, in ventrem vadit, & in secessum emittitur. Quæ autem procedūt de ore, de corde exeunt, & ea coinquināt hominē. De corde enim exeunt cogitationes malę. Homicidia adulteria, fornicationes, furta, falsa testimonia, blasphemiæ.

B. Sic & vos imprudentes estis, non intelligitis, quia omne extrinsecus introiens in hominem, non potest eum communicare, quia nō intrat in cor eius: sed in veterem vadit, & in secessum exit, purgās omnes escas. Dicebat autem, quoniam quæ de homine exeunt, illa communicant homines. Ab intus enim de corde hominū malæ cogitationes procedunt, Adulteria, fornicationes, homicidia, furta, falsa testimonia, auaritiæ, nequitiæ, dolus, impudicitiæ, oculus malus, blasphemia, superbia, stultitia, omnia hæc ma

la ab intus procedunt.

A. Hæc sunt quæ coinquinant hominem, non lotis aurem manibus manducare, non coinquinant hominem.

C. et communicāt hominem.

1. *Mar. Videtur seruasse ordinem conuenientiorem, ideò narratio Matt. aliquantum est transposita.*

CANANAEA.

CAP. LXI.

A. 15. Et egressus inde Iesus, secessit in partes Tyri & Sidonis.

B. 7. Et inde surgens, abiit in fines Tyri & Sidonis.

B. Et ingressus [1] domum, neminem voluit scire, & non potuit latere: mulier enim statim, vt audiuit de eo, cuius filia habebat spiritum immundum.

A. Et ecce mulier Cananæa, à finibus illis egressa.

A.[2] Clamauit dicens ei: miserere mei Domine fili Dauid, filia mea male à dæmonio vexatur. Qui non respondit ei verbū. Et accedentes discipuli eius rogabant eū dicentes. Dimitte eam quia clamat post nos.

nos. Ipſe autem reſpondens ait. Non ſum miſſus niſi ad oues quæ petierunt domus Iſrael. At illa venit.

B. Introiuit, & procidit ad pedes eius, erat autem mulier gentilis, Syrophenissa genere.

A. Et adorauit eum dicens, domine adiuua me.

B. Et rogabat eum vt dæmonium eijceret à filia eius. Qui dixit illi. ſine prius ſaturari filios. Non eſt enim bonum ſumere panem filiorum, & mittere canibus. At illa reſpondit & dicit illi, vtique domine. Nam & catelli comedũt ſub mẽſa de micis puerorum.

A Qui reſpondens ait Non eſt bonum ſumere panem filiorum & mittere canibus At illa dixit. Etiam Domine, nam & catelli eduntde micis.

B. et ait illis.

A Quæ cadunt de menſa dominorum ſuorum.

Tunc reſpondens Ieſus ait illi. O mulier magna eſt fides tua, fiat tibi ſicut vis.

B Propter hunc ſermonem vade, exijt dæmonium à filia tua.

A. Et ſanata eſt filia eius ex illa hora.

B. Et cùm abijſſet domum, inuenit puellã iacentem ſupra lectũ, & dæmoniũ exijſſe.

perire. Et ſtatim apertæ ſunt aures eius, & ſolutum eſt vinculum linguæ eius, & loquebatur rectè, & præcepit illis ne cui dicerent. Quantò autem eis præcipiebat, tanto magis plus prædicabant, & eo ampliùs admirabantur, dicentes: bene oĩa fecit: & ſurdos fecit audire, & mutos loqui.
A. Et aſcendens in montem, ſedebat ibi. Et acceſſerunt ad eum turbæ multæ, habentes ſecum multos cœcos, claudos, debiles, & alios mutos, & proiecerunt eos ad pedes eius, & curauit eos, ita vt turbæ mirarentur, videntes mutos loquentes, claudos ambulantes, cœcos videntes, & magnificabant Deum Iſrael.

SEPTEM PANES.

CAP. LXIII.

A. 15. Ieſus autem conuocatis diſcipulis ſuis, dixit; Miſereor turbæ, quia triduo iam perſeuerant mecum, & non habent quod manducent.

¶ B. 8. In diebus illis iterum cum turba multa eſſet, nec haberẽt quod mãducarent, conuocatis diſcipulis, ait illis: Miſereor ſuper turbam, quia ecce iam triduo ſuſtinent me,

B. et manducauerunt, & saturati sunt, & sustulerunt quod superfuerat, de fragmētis septē sportas; erant autem qui manducauerunt quasi quatuor milia.

A. Et comederunt omnes & saturati sunt, & quod superfuit de fragmentis, tulerunt septē sportas plenas, erant autem qui manducauerunt quatuor milia hominū, extra paruulos & mulieres.

A. Et dimissa turba, ascendit in nauiculam & venit.

B. Et dimisit eos, & statim ascendens nauim cū discipulis suis venit in partes Dalmanutha.

A. In partes Magedan.

SIGNVM DE COELO FERMENTVM PHARISAEORVM.

CAP. LXIIII.

B 8, et exierunt Pharisæi,

¶ A. 16. Et accesserunt ad eum Pharisæi & Sadducæi, tentantes.

A. et rogauerunt eum, vt signum de cœlo ostēderet eis.

B. Et cœperunt conquirere cum eo, quærentes ab illo signum de cœlo, tentantes eum.

A. At ille respondens, ait illis; Facto vespere,

ſpere dicitis: ſerenum erit, rubicundum eſt enim cœlum. Et mane, hodie tempeſtas, rutilat enim triſte cœlum. Faciem ergo cœli dijudicare noſtis, ſigná autem temporum non poteſtis.

B. Et ingemiſcens ſpiritu, ait; Quid generatio iſta ſignum quærit?

Ca.49.a c A. Generatio mala & adultera, ſignum quærit, & ſignum non dabitur ei.

B. Amen dico vobis, ſi dabitur generationi iſti ſignum.

A. Niſi ſignum Ionæ prophetæ. Et relictis illis abijt.

B. Et dimittens eos aſcendit iterum nauim & abijt trans fretum.

A. Et cum veniſſent diſcipuli eius trans fretum, obliti ſunt panes accipere.

B. Et niſi vnum panem nõ habebant ſecum in naui, & præcipiebat eis dicens; videte & cauete à fermento Phariſæorum & Sadducæorum, & fermento Herodis.

A. Qui dixit eis intuemini, & cauete à fermento, Phariſæorum & Sadducæorum.

A. At illi cogitabãt inter ſe dicentes: quia panes non

B. Et cogitabant ad alterutrum dicẽtes quia panes non ha

bemus, quo cognito, ait illis Iesus; quid cogitatis qa panes nō habetis?

non accepimus, ſciens autem Ieſus, dixit: Quid cogitatis inter vos modicæ fidei, quia penes uon habetis?

A. Nondum intelligitis.

B. Nondum cognoſcitis nec intelligitis, adhuc cæcatū habetis cor veſtrū. Oculos habētes, non videtis, & aures habētes non auditis.

B. Nec recordamini.

A. Neq; recordamini quīque panum & qninq; milium hominum, & quot cophinos ſumpſiſtis? nec ſeptem panum, & quatuor miliū hominum, & quot ſportas ſumpſiſtis?

B. Quando quinque panes fregi in quinque milia, & quot cophinos fragmenrorū plenos ſuſtuliſtis? dicunt ei duodecim. Quando & ſeptē panes in quatuor milia quot ſportas fragmentorum tuliſtis? Et dicunt ei, ſeptem, & dicebat eis quomodo nondum intelligitis?

A. Quare nō intelligitis, quia non de pane dixi vobis cauete à fermento, Phariſæorum & Sadducæorū. Tunc intellexerunt, quia nō dixerit cauendū à fermēto panū, ſed à doctrina Phariſæorū & Saduceorū.

os dicens.

A quem dicunt homines esse filium hominis. At illi dixerunt Alij Ioannem Baptistam. Alij autem Eliam. Alij verò Hieremiam, aut vnum ex prophetis. Dicit illis Iesus: vos autem quem me esse dicitis. Respondens Simon Petrus dixit. Tu es Christus filius Dei viui. Respődēs autē Iesus dixit ei Beatus es Simō, Bar iona quia caro & sanguis nō reuelauit tibi, sed pater me⁹ qui in cęlis est Et ego dico tibi, quia tu es Petrus, & super hanc petrā ædificabo Ecclesiā meam, & portæ inferi non præualebūt aduersuseā. Et tibi dabo claues regni cœlorum, & quodcunque ligaueris super terram, erit ligatum & in cœlis, & quodcumq; solueris super terram, erit solutum, & in cœlis.

Ioannem Baptistā alij autem Eliam, ali vero quia vnus Prophęta de prioribus surexit. Dixit autem illis, vos autem quē me esse dicitis. Respondēs Simon Petrus dixit Christum Dei.

B. Quem me dicūt esse homines qui responderunt ei, dicentes: Ioannem Baptistam. Alii Eliam, alii vero quasi vnum de prophetis Tunc dicit illis vos vero quem me esse dicitis? Respondens Petrus ait ei; Tu es Christus.

C. At ille increpās eos, præcepit ne cui dicerent hoc, dicens quia oportet filium hominis multa pati, & reprobari à senioribus & principibus sacerdotum & scribis, & occidi & tertia die resurgere.

Tunc

lat crucem ſuam, & ſequatur me, qui enim voluerit animam ſuam ſaluam facere, perdet eã. B. Si quis vult me ſequi, deneget ſemetipſum, & tollat crucem ſuam, & ſequatur me. Qui enim voluerit animam ſuam ſaluam facere, perdet eã. C. Nam qui perdiderit animam ſuã propter me, ſaluam faciet illam. B. Quid enim proderit homini, ſi lucretur mundum totum, & detrimentũ animę ſuæ faciat. A. Qui autem perdiderit animã ſuã propter me, inueniet eã Quid enim prodeſt homini, ſi vniuerſum mundũ lucretur, animę vero ſuæ detrimentum patiatur, aut quam dabit homo commutationẽ pro anima ſua. C Nam qui me erubuerit, & meos ſermones.

diſcipulis ſuis dixit eis.

C. Dicebat autem ad omnes, ſi quis vult poſt me venire, abneget ſemetipſum & tollat crucem ſuã quotidie, & ſequatur me. Ca. 51. c.

Qui enim volet animam ſuam ſuam ſaluam facere, perdet illam. Ca. 55. a. 111. d.

B. Qui autem perdiderit animam ſuam propter me & Euangelium, ſaluam faciet illam.

C. Quid enim proficit homo, ſi lucretur vniuerſum mũdum, ſemetipſum autem perdat, & detrimentum ſui faciat.

B. Aut quid dabit homo commutationis pro anima ſua. Qui enim me confuſus fuerit & verba mea, in generatioue iſta adultera & peccatrice. Ca. 55. a. 84. c.

C. Hunc & filius hominis erubeſcet cùm venerit in maieſtate

bum, & Ioannem. A. Et ducit illos in mõtem excelſum ſeorſum.

B, Et ducit illos in mõtẽ excelſum ſeorſum ſolos. C. Et aſcendit in mõtem vt oraret,& facta eſt,dum oraret, ſpecies vultus eius altera.

B. Et transfiguratus eſt coram eis. C. Et veſtitus eius albus & refulgens A. Veſtimenta autẽ eius facta ſunt alba ſicut nix. Et ecce apparuerunt ill s Moyſes & Elias cũ eo loquentes. Reſpondẽs autem Petrus, dixit ad Iesũ, Domine bonũ eſt nos hic eſſe ſi vis faciamus hic tria tabernacula, tibi vnum, & Moyſi vnum.& Elię vnũ.

A. Et tranſfiguratus eſt ãte eos, & reſplenduit facies eius ſicut ſol. B. Et veſtiméta eius facta ſunt ſplendẽtia, & cãdida nimis velut nix,qualianõ poteſt fullo ſuper terram candida facere.Et apparuit illis Elias cum Moyſe. C.Et ecce duo viri loquebantur cum illo.Erant autẽ Moyſes & Elias viſi in maieſtate,& dicebant exceſſum eius, quem completurus erat in Hieruſalẽ. Petrus vero, & qui cum illo erant, grauati erãt ſomno.

B. Et erant loquentes cum Ieſu. Et reſpondẽs Petrus ait Ieſu.Rabbi bonum eſt nos hic eſſe. Et faciamus tria tabernacula, tibi vnũ,&

Et euigilantes viderunt maieſtatem eius, & duos viros qui ſtabant cum illo. Et factum eſt cũ diſcederẽt ab illo,aitPetrus

ad Iesum. Præceptor bonum est nos hic esse. Et faciamus tria tabernacula, vnum tibi, & vnum Moysi, & vnum Eliæ.

Moysi vnum, & Eliæ vnum.

B. Nõ enim sciebat quid diceret, erant enim timore exterriti.

C. Nesciens quid diceret.

A. Adhuc eo loquẽte ecce nubes lucida obumbrauit eos.

C. Hæc autem illo loquẽte, facta est nubes, & obũbrauit eos, & timuerũt intrantibus illis nubem.

B. Et facta est nubes obumbrans eos, & venit vox de nube dicẽs. Hic est filius meus charissimus, audite illũ.

A. Et ecce vox de nube dicẽs, Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene cõplacui, ipsũ audite.

C. Et vox facta est de nube dicens. hic est filius meus dilectus, & ipsum audite.

C. Et dũ fieret vox, inuẽtus est Iesus solus.

A Et audientes discipuli, ceciderunt in faciem suam, & timuerunt valdè. Et accessit Iesus & tetigit eos. dixitque illis: surgite, & nolite timere, leuantes autem oculos suos.

B. Et statim circumspiciẽtes, neminem amplius viderunt, nisi Iesum tantùm secum. Et descendentibus

A, Neminem viderũt nisi solũ Iesum, & descendentibus illis de monte præcepit illis Iesus.

illis

lis de monte, præcepit illis, ne cuiquam qnod vidissent, narrarent, nisi cùm filius hominis à mortuis resurrexerit.

A Dicens, nemini dixeritis visionem, donec filius hominis à mortuis resurgat.

C. Et ipsi timuerunt, & nemini dixerunt illis diebus quicquam ex his quæ viderant;

B. Et verbum continuerunt apud se conquirentes, quid esset, cùm à mortuis resurexerit.

B. Et interrogabãt eum, dicẽtes: quid ergò dicunt Pharisæi & scribæ, quod Eliã oporteat venire primùm? Qui respondens, ait illis: Elias.

A. Et interrogauerunt eũ discipuli, dicẽtes: quid ergò Pharisæi & scribæ dicunt quod oporteat Eliam primum venire. At ille respõdens, ait illis: Elias quidẽ venturus est, &

A. Restituet omnia.

B. Cùm venerit primo restituet omnia, & quomodo scriptum est in filium hominis, vt multa patiatur, & contemnatur.

B. Sed dico vobis quia & Elias venit & fecerũt illi quęcunq; voluerunt.

A. Dico autẽ vobis, quia Elias iam venit & nõ cognouerunt eum, sed fecerunt in eo quæcunq; voluerunt.

B. Sicut scriptum est de eo.

A. Sic & filius hominis passurus est ab eis. Tunc intellexerunt discipuli, quia de Ioãne Baptista dixisset eis.

1 *Luc. dicit ferè octo, quia post sex integros et duorum extremorum aliquam partem.*
2 *Hinc satis constat scribas & Pharisæos autores fuisse necis Ioannis.*

DAEMONIVM.

CAP. LXVIII.

C. 9. Factum est autem in sequenti die, descendentibus illis de monte.
B, 9. Et veniens ad discipulos suos vidit turbam magnam circa eos, & scribas conquirentes cum illis. Et confestim omnis populus videns Iesum, stupefactus est, & expauerunt, & occurrentes salutabant eũ, & interrogauit eos: quid inter vos conquiritis?

C Occurrit illi turba.

C. Et ecce vir de turba exclamauit dicens. Magister obsecro te respice in filium meum, quia vnicus est mihi.

B. Et respondens vnus de turba dixit. Magister.

A. 17. Et cùm venisset ad turbam, accessit ad eum

ad eum homo genibus prouolutus ante eũ dicens. Domine miſere filio meo, quia lunaticus eſt, & malè patitur, nam ſæpe cadit in ignem, & crebrò in aquam.

B. Attuli filium meum ad te habentem ſpiritum mutum, qui vbicunq; eum apprehẽderit, allidit illum, & ſpumat, & ſtridet dẽtibus, & areſcit.

C. Et ecce ſpiritus apprehendit eum. B. Et dixi diſcipulis tuis vt eijcerẽt illum, & nõ potuerunt. Qui reſpondẽs dixit, o generatio incredula.

A. Et obtuli eum diſcipulis tuis, & non potuerunt curare eum. Reſpondens autẽ Ieſus ait: O generatio incredula & peruerſa, quouſq; ero vobiscum, vſquequò patiar vos afferte huc illum ad me.

C. Vſquequo ero apud vos, & patiar vos Adduc huc filium tuum Et cùm accederet illum eũ dæmonium, & diſſipauit.

C. Et ſubito clamat, & illidit, & diſſipat eum cũ ſpuma, & vix diſcedit, dilaniãs eũ. Et rogaui diſcipulos tuos, vt eijcerẽt illud, & nõ potuerunt. Reſpondens autẽ Ieſus dixit. o generatio incredula & peruerſa.

B. Quãdiu apud vos ero: quamdiu vos patiar? afferte illũ ad me: Et attulerũt. Et cùm vidiſſet eũ, ſtatim ſpiritus cõturbauit illũ & illiſus ĩ terrã volutabatur ſpumans. Et interrogauit patrẽ eius, quantum temporis eſt ex quo ei hoc

accidit? at ille ait ab infantia. Et frequenter eum in ignem & in aquam misit, vt eũ perderet, sed si quid potes, adiuua nos, misertus nostri. Iesus autẽ ait illi. Si potes credere, omnia possibilia sunt credenti. Et cõtinuò exclamans pater pueri, cum lachrymis aiebat, credo domine, adiuua incredulitatem meam. Et cùm vidisset Iesus concurrentem turbã, comminatus est spiritui immundo dicẽs illi: Surde & mute spiritus ego præcipio tibi, exi ab eo, & amplius ne introeas in eũ Et multum discerpens eum exijt ab eo, & factus est sicut mortuus, ita vt multi dicerent, quia mortuus est. Iesus autem tenens manum eius eleuauit eum, & surrexit.

A. et increpauit illum Iesus, & exijt ab eo dæmonium.

C. et increpauit Iesus spiritum immũdum, & sanauit puerum.

A. Et curatus est puer ex illa hora.

C. Et reddidit illum patri eius, stupebant autem omnes in magnitudine Dei.

B. Et cùm introisset in domum.

A. Tunc accesserunt ad Iesũ discipuli secreto, & dixerũt quare nos non potuimus eijcere eum, Dixit

B. Discipuli secreto interrogabant, eum, quare nos nõ potuimus eijcere eum et dixit illis

illis

Hoc genus in nullo potest exire,ni si in oratione & ieiunio.

illis Iesus,propter incredulitatem vestrã. Amẽ quippe dico vobis, si habueritis fidem sicut granum synapis,dicetis mõti huic trãsi hinc,& trãsibit,& nihil impossibile erit vobis. Hoc autem genus non eijcitur, nisi per orationem & ieiunium. C.11 ind. 9.

PRAEDICTIO MORTIS.
DIDRAGMA.

Mar. significat iam dominum fuisse in itinere ad relinquendam Galilæam. Et quod Matt dicit conuersantibus,id est cũ adhuc ibi essent iam scilicet relinquentes eam. Nec veniebant Capharnaum quasi domum,sed prætergredientes tantum,vt supra aliquoties. Videtur enim habitationem reliquisse ab egressu quo profectus est Nazareth,ac ex eo semper Dominus est peregrinatus.

CAP. LXIX.

B. 9. Et inde profecti prætergrediebantur Galilæam,nec volebat quenquam scire.
A. 17. Cõuersantibus autẽ illis in Galilæa:
C. 9. Oĩbusq; mirãtibus in oĩbus quę faciebat,dixit ad discipulos suos.Ponite vos in cordib9 vestris sermones istos, filius enĩ hominis futurũ est vt tradatur ĩ man9 hõum,

B. Docebat autē Discipulos suos, & dicebat illis: quoniā filius hominis tradetur in manus hominū, & occident eum, & occisus tertia die resurget.

A. Dixit illis Iesus Filius hominis tradendus est in manus hominum, & occident eum, & tertia die resurget.

C. At illi ignorabant verbum istud, & erat velatū ante eos, vt non sentirent illud, & timebant eum interrogare de hoc verbo.

B. At illi ignorabant verbum & timebant interrogare eum.

A. Et contristati sunt vehementer.

B. Et venerunt Capharnaum.

A. Et cùm venissent Capharnaum, accesserunt qui didragma accipiebant, ad Petrum, & dixerunt ei. Magister vester non soluit didragma. Ait etiam. Et cum intrasset in domum præuenit eum Iesus dicens. Quid tibi videtur Simon? Reges gentiū à quib⁹ accipiūt tributū vel censum, à filiis suis, an ab alienis? Et ille dixit, ab alienis. Dixit illi Iesus: Ergo liberi sunt filij: vt aūt non scandalizemus eos, vade ad mare, & mitte hamum, & eum qui primus ascenderit tolle, & aperto ore eius, inuenies staterem: illum sumens da eis pro me & te.

QVIS

QVIS MAIOR.

Adhuc videtur in eadem domo diuersatus.

CAP. LXX.

C. 9. Intrauit autem cogitatio in eos, quis eorum maior esset. At Iesus videns cogitationes cordis eorum.

B. 9. Qui cùm domi esset interrogabat eos. Quid in via tractabatis? At illi [1] tacebant, siquidem in via inter se disputauerant, quis eorum maior esset & residens vocauit duodecim.

¶ A. 18. In illa [2] hora accesserunt discipuli ad Iesum dicentes: quis putas maior est in regno cœlorum.

B. Et ait illis: si quis vult primus esse, erit omnium nouissimus, & omnium minister.

C Apprehendit puerum, & statuit illum secus se, & ait illis.

A. statuit eum in medio eorum, & dixit.

A. Et aduocans Iesus paruulum.

B. Et accipiens puerum, statuit eum in medio eorum, secus se quem cùm complexus esset, ait illis.

A. Amen dico vobis, nisi conuersi fueritis, & efficiamini sicut paruuli, non intrabitis c.104.a b 133.c

bitis

bitis in regnum cœlorum: quicunq; ergo humiliauerit se sicut paruulus iste, hic est maior in regno cœlorum.

B. Quisquis vnum ex huiusmodi pueris receperit in nomine meo, me recipit, & quicunque me suscęperit, non me suscipit, sed eum qui me misit.

C. quicunq; susceperit puerum istū in nomine meo, me recipit, & quicunq; me receperit, recipit eum qui me misit.

A. Qui susceperit vnum paruulum talē in nomine meo, me suscipit.

C. Nam qui minor est inter vos omnes, hic maior est. Respondens autem Ioannes, dixit: Præceptor, vidimus quendam in nomine tuo, eijcientem dæmonia, & prohibuimus eum quia non sequitur nobiscum, & ait ad illos Iesus: nolite prohibere.

B. Respondit illi Ioānnes, dicēs; Magister vidimus quēdā in nomine tuo eijciētē dæmonia qui non sequitur nōs; & prohibuimus eum. Iesus autem ait nolite prohibere eum.

B. Nemo est enim qui faciat virtutem in nomine meo, & possit cito male loqui de me. Qui enim nō est aduersum vos, pro vobis est. Quisquis enim potum dederit vobis calicem aquæ in nomine meo, quia Christi

C. Qui enim non est aduersum vos, pro uobis est. (Factum est. cap. 62.

Ca. 55.a

Christi estis. Amen dico vobis, nõ perdet mercedem suam. Et quisquis scandalizauerit vnũ ex his pusillis credentibus in me, bonum est ei magis si circundaretur mola asinaria collo eius & in mare mitteretur.

A. Quisquis autem scãdalizauerit vnũ de pusillis istis qui in me credunt, expedit ei, vt suspendatur mola asinaria in collo eius.

A. Et demergatur in profundum maris. Væ mundo à scandalis. Necesse est enim vt veniant scandala· veruntamen væ homini illi, per quem scandalum venit.

B. Et si scandalizauerit te manus tua, abscinde illã. Bonum est tibi debilem introire in vitã, quàm duas manus habentem ire in gehennam, in ignem inextinguibilem, vbi vermis eorũ non moritur, & ignis non extinguitur. Et si pes tuus scandalizat te, amputa illum, bonum est tibi claudum introire in vitam æternam, quàm duos pedes habentem, mitti in gehennam ignis inextinguibilis, vbi vermis eorũ non moritur, &

A. Si autem man' tua, vel pes tuus scandalizat te, abscinde eum & proiice abs te. Bonum tibi est ad vitam ingredi debilem vel claudum, quam duas manus, vel duos pedes habentem mitti in ignẽ æternum.

ignis

ignis non extinguitur. Quod si oculus tuus scandalizat,te, eijce eum. Bonum est tibi luscum introire in regnum Dei, quàm duos oculos habentẽ mitti in gehennam ignis; ubi vermis eorum non mori-

A. Et si oculus tu⁹ scandalizat te, erue eum, & proijce abs te Bonum tibi est vnum oculum habẽtem in vitam intrare, quĩ duos oculos habentem, mitti in gehennam ignis.

ca. 41. a tur, & ignis non extinguitur. Omnis enim igne salietur, & omnis victima sale salietur. Bonũ est sal, quod si sal insulsum fuerit,in quo illud cõdietis? Habete in vobis sal, & pacem habete inter vos. (*Et inde. cap. 72.*

A. Videte ne contemnatis vnũ ex his pusillis. Dico enim vobis, quia Angeli eorũ in cœlis, semper vident faciem patris mei qui in cœlis est. Venit enim filius homi-

ca. 93. c nis saluare quod perierat. Quid vobis videtur? si fuerint alicui centum oues,& errauerit vna ex eis, nonne relinquit nonagintanouem in montibus, & vadit quærere eam quæ errauit? & si contigerit vt inueniat eam, amen dico vobis; quia gaudet super eam magis quàm super nonaginta nouem quæ non errauerunt. Sic non est vo-

est voluntas ante patrem vestrum qui in cœlis est, vt pereat vnus de pusillis istis.

1. *Verisimile est discipulos primum tacuisse, deinde etiam interrogasse, non de se, sed in vniuersum, quis putas &c. vt Luc. cogitationem Marc. disputationem, Matt. interrogationẽ adferat, nisi Matt. dicat eos interrogasse, quod id cuperent, vel quod Dominus ea de re non dixerit, nisi quia ab Apostolis id erat desputatum & mota quæstio.*

2. *Non dubium quin Petrus adfuerit cùm hæc agerentur, non enim tam diu abfuit ad piscandum & soluendum didragma, quin eadem hora adesse potuerit, aut certè non est adeò præcise, eadem hora vrgenda cum fermè sumatur pro illo tempore.*

CONDONANDVM.

CAP. LXXI.

A. 18. Si aũt peccauerit in te frater tuus, vade & corripe eum inter te & ipsum solum, si te audierit, lucratus eris fratrem tuum, si autem te non audierit, adhibe tecum adhuc vnũ aut duos testes, vt in ore duorum aut trium stet omne verbum. Quod si non audierit eos, dic Ecclesiæ: si autem Ecclesiam non audierit, sit tibi

ficut ethnicus & publicanus. Amen dico vobis, quæcunque alligaueritis super terram, erunt ligata & in cœlo: & quæcunque solueritis super terram, erunt soluta & in cœ.o. Iterum dico vobis, quia si duo ex vobis consenserint super terrã, de omni re quamcunque petierint, fiet illis à patre meo qui in cœlis est. Vbi enim sunt duo vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum. Tunc accedens Petrus ad eum dixit. Domine quoties peccabit in me frater meus, & dimittam ei? vsq; septies? Dixit illi Iesus. Non dico tibi vsque septies, sed vsque septuagies septies. Ideo assimilatum est regnum cœlorum homini regi, qui voluit rationem ponere cum seruis suis. Et cùm cœpisset rationem ponere, oblatus est ei vnus, qui debebat ei decem milia talenta Cum autem non haberet vnde redderet, iussit eum dominus eius venundari, & vxorem eius, & filios, & omnia quæ habebat & reddi. Procidens autem seruus ille, orabat eũ dicẽs: Patientiam habe in me, & omnia reddam tibi. Misertus autem dominus serui illius, dimisit eum, & debitum dimisit ei. Egressus

ſus autem ſeruus ille, inuenit vnum de conſeruis ſuis, qui debebat ei centum denarios, & tenens, ſuffocabat eum dicens. Redde quod debes; & procidens conſeruus eius, rogabat eum dicens. Patientiam habe in me, & omnia reddam tibi. Ille autem noluit, ſed abijt, & miſit eum in carcerem, donec redderet debitum. Videntes autem conſerui eius quæ fiebant, contriſtati ſunt valde, & venerunt & narrauerunt domino ſuo omnia quæ facta fuerant. Tunc vocauit eum dominus ſuus, & ait illi, Serue nequam, omne debitum remiſi tibi quia rogaſti me, nonne ergo oportuit & te miſereri conſerui tui, ſicut & ego tui miſertus ſum? Et iratus Dominus eius, tradidit eum tortoribus, quoaduſq; redderet vniuerſum debitum. Sic & pater meus faciet vobis, ſi non remiſeritis vnuſquiſque fratri ſuo de cordibus veſtris.

RECESSVS E GALILAEA.

Matt. Et Mar. dicunt Dominũ è Galilæa receſſiſſe, & veniſſe in fines Iudææ trans Iordanem, non quod è Galilæa

Galilæa proxime eò ierit, sed quia nullius ascēsus ī Hierusalem meminiße voluerunt, nisi quo ascendit moriturus. Ergò Dominus è Galilæa ascendit Hierusalem ad festum scænophegiæ, & inde post festum enceniorum, venit in fines Iudææ. Nam eundem esse recessum è Galilæa, de quo Matt. Mar. & Io. faciunt mentionem, inde constat quod Matt. & Marc. apertè loquuntur de vltimo recessu è Galilæa ante mortem, & de eodem etiam Io. prius enim significauit Dominum in Galilæa mansisse, quia volebant eum Iudæi interficere, & post hunc ascensum ad festum scænophegiæ, nullum amplius describit reditum in Galilæam, cùm tamē id ante studiose fecerit, & satis apparet ex continuatione narrationis Dominum semper postea versatum in Iudæa. Et licet Luc. dicat Dominum firmasse faciem vt iret in Hierusalem, sine dubio moriturus, significat tamen hunc ipsum è Galilæa recessum. Dicit enim eum pertransisse Samariā, quod non fecit nisi è Galilæa, eamque relinquens. Iam ergo nunc firmauit se, vt iret in Iudæam & Hierusalem moriturus, non tamen id contigit primo accessu in Hierusalem, iam relicta Galilæa, sed tertio, quem iam tum spectabat Dominus, ex eo semper versaturus in Iudæa. Sed Luc. vt Matt. & Marc. solius postremi ascensus in Hierusalem facit mentionem, ideo tam multa deinceps congerit & toties facit mentionem ascensus in Hierusalem.

CAP.

CAP. LXXII.

B. 9. Et inde exurgens. (venit. ca 92.

¶ A. 19. Et factũ est cùm consummasset Iesus sermones istos, migrauit à Galilæa. (*Et venit. cap. 92.*

D. 7. Erat autem in proximo dies festus Iudæorum scœnophegia. Dixerunt autem ad eum fratres eius. Transi hinc & vade in Iudæam: vt & discipuli tui videant opera tua quæ facis. Nemo quippè in occulto quid facit, & quærit ipse in palam esse. Si hæc facis, manifesta teipsum mundo. Neque enim fratres eius credebant in eũ. Dixit ergò eis Iesus: Tempus meum nondum aduenit, tempus autem vestrum semper est paratum. Non potest mundus odisse vos, me autem odit, quia ego testimonium perhibeo de illo, quod opera eius mala sunt. Vos ascendite ad diem festum hunc, ego enim nõ ascendam ad diem festum istum, quia meum tempus nondũ impletum est. Hæc cum dixisset, ipse mansit in Galilæa. Vt autem ascenderunt fratres eius, tunc & ipse ascendit ad diem festũ, non [1] manifeste, sed quasi in occulto. (*Iudæi ergo. cap. 74.*

C. 9. Factum est autem dum complerentur dies assumptionis eius, & ipse faciem suam firmauit, vt iret in Hierusalem. Et 2 misit nuncios ante conspectum suum, & euntes intrauerunt in ciuitatem Samaritanorum, vt pararent illi. Et non receperunt eum, quia facies eius erat euntis in Hierusalem. Cùm vidissent autem discipuli eius Iacobus & Ioannes, dixerunt: Domine vis dicamus, vt ignis descendat de cœlo, & consumat illos. Et conuersus, increpauit illos, dicens: Nescitis cuius spiritus estis. Filius hominis non venit animas perdere, sed saluare, & abierunt in aliud castellum. (3 *Factum est. cap.* 30.

1. *Hoc ipsum est, quod ante dixit. Mar. & prætergrediebantur Galilæam, nec volebant quenquam scire.*
2. *Missio hæc non pertinuit ad celebritatem, aut vt esset perspicua ascensio, sed potiùs ad occultandum; atq; ideò etiam vitauit iter commune.*
3. *Vide annot. secund. cap.* 30.

DECEM LEPROSI.

Quia vt supra habitum est, Dominus non rediijt in

Galilæam

Galilæam post superiorem recessum, certum est istud hoc loco collocandum. Non enim istud contigit, cum alias Dominus transiret per Samariam, sed cum iam postremo per Samariam relinqueret Galilæam, postea enim non transijt per Samariam.

CAP. LXXIII.

C. 17. Et factum est, dum iret in Hierusalem, transibat per mediam Samariam & Galilæam, & cùm ingrederetur quoddam castellum, occurrerunt ei decem viri leprosi, qui steterunt à longe, & leuauerunt vocem, dicentes: Iesu præceptor miserere nostri; quos vt vidit, dixit: Ite ostendite vos sacerdotibus. Et factum est dum irēt, mundati sunt. Vnus autem ex illis, vt vidit quia mundatus est, regressus est cum magna voce, magnificans Deum, & cecidit in faciem ante pedes eius, gratias agens ei, & hic erat Samaritanus. Respondens autem Iesus, dixit: Nonne decem mundati sunt, & nouem vbi sunt? Non est inuentus qui rediret, & daret gloriam Deo, nisi hic alienigena. Et ait illi, surge, vade, quia fides tua te saluum fecit. (*Interrogatus autem. cap. 97.*

SCOENOPHEGIA.

CAP. LXXIIII.

D. 7. Iudæi ergò quærebant eum in die festo, & dicebant: vbi est ille? Et murmur multus erat in turba de illo, quidam enim dicebant quia bonus est. Alij autem dicebant, non: sed seducit turbas, nemo tamen palam loquebatur de illo propter metum Iudæorum. Iam autem die festo mediante, ascendit Iesus in templum; & docebat. Et mirabantur Iudæi, dicentes: Quomodo hic literas scit, cum non didicerit? Respondit eis Iesus, & dixit; mea doctrina non est mea, sed eius qui misit me. Si quis voluerit voluntatem eius facere, cognoscet de doctrina mea, vtrum ex Deo sit, an ego à meipso loquor. Qui à semetipso loquitur, propriam gloriam quærit, qui autem quærit gloriam eius qui misit eum, hic verax est, & iniustitia in eo non est. Nònne Moyses dedit vobis legem, & nemo ex vobis facit legẽ. Quid me quæritis interficere? Respondit turba, & dixit: Dæmonium habes; quis te quærit interficere? Respondit Iesus & dixit eis:

Vnum

Vnum opus feci, & omnes miramini. Propterea Moyses dedit vobis circuncisionẽ, non quia ex Moyse est; sed ex patribus. Et in sabbato circunciditis hominem. Si circuncisionem accipit homo in sabbato, vt non soluatur lex Moysi: mihi indignamini quia totum hominem sanũ feci in sabbato? Nolite iudicare secundum faciem, sed iustum iudicium iudicate. Dicebant ergò quidam ex Hierosolymis. Nònne hic est quem quærunt interficere? Ecce palam loquitur & nihil ei dicunt. Nunquid verè cognouerunt principes, quia hic est Christus; sed hunc scimus vnde sit. Christus autem cum venerit, nemo scit vnde sit. Clamabat ergò Iesus in templo, docens, & dicens: Et me scitis, & vnde sim, scitis, & à meipso non veni, sed est verus qui misit me, quẽ vos nescitis. Ego scio eum, & si dixero quia nescio eum, ero similis vobis mendax: sed scio eum, quia ab ipso sum, & ipse me misit. Quærebant ergò eũ apprehendere, & nemo misit in eum manus quia nondum venerat hora eius. De turba autem multi crediderunt in eum, & dicebant. Christus cùm venerit, nunquid

Plura ſigna faciet,quam quæ hic facit.Audierũt Phariſæi turbã murmurantemde illo hæc.Et miſerũt Principes & phariſæi miniſtros,vt apprehenderent Ieſum.Dixit ergò Ieſus. Adhuc modicum tempus vobiſcum ſum,& vado ad eũ qui me miſit.Quęretis me & non inuenietis, & vbi ego ſum vos nõ poteſtis venire. Dixerunt ergo Iudæi ad ſemetipſos. Quo hic itur' eſt,quia nõ inueniemus eum? Nunquid in diſperſionem gentium iturus eſt,& docturus gentes? Quis eſt hic ſermo quẽ dixit,quæretis me & non inuenietis , & vbi ego ſum vos nõ poteſtis venire. In nouiſsimo aũt diemagno feſtiuitatis , ſtabat Ieſus & clamabat dicens: Si quis ſitit veniat ad me , & bibat. Qui credit in me,ſicut dicit Scriptura:Flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ. Hoc aũt dixit de ſpiritu , quẽ accepturi erant credẽtes in eũ. Nondum enim erat ſpiritus datus, quia Ieſus nõdum erat glorificatus. Ex illa ergo turba cùm audiſſent hos ſermones eius , dicebãt : Hic eſt verè propheta. Alij dicebãt,hic eſt Chriſtus. Quidã aũt dicebant. Nunquid à Galilæa venit Chriſtus? Nonne Scriptura dicit,

cit, quia ex semine Dauid, & de Bethleẽ castello, vbi erat Dauid venit Christ⁹? Dissentio itaq; facta est in turba propter eum. Quidã aũt ex ipsis volebãt apprehendere eum: sed nemo misit super eum manus. Venerunt ergò ministri ad Pontifices & Pharisæos, & dixerunt eis illi: quare non adduxistis illum, Responderunt ministri. Nunquam sic loqutus est homo sicut hic homo. Responderunt ergò eis Pharisæi. Nunquid & vos seducti estis? Nunquid ex Principibus aliquis credidit in eum, aut ex Pharisæis? Sed turba hæc quæ non nouit legem, maledicti sunt. Dixit Nicodemus ad eos. Ille qui venit ad eum nocte, qui vnus erat ex ipsis. Nunquid lex nostra iudicat hominem, nisi prius audierit ab ipso, & cognouerit quid faciat. Responderunt & dixerunt ei. Nuuquid & tu Galilæus es? Scrutare scripturas, & vide, quia à Galilæa propheta non surgit, & reuersi sunt vnusquisq; in domum suam.

MVLIER ADVLTERA.

CAP. LXXV.

¶ D. 8. Iesus autem perrexit in montem

dicens. Ego sum lux mundi, qui sequitur me non ambulat in tenebris, sed habebit lumen vitæ Dixerunt ergo ei Pharisæi. Tu de te ipso testimonium perhibes, testimonium tuum non est verum. Respondit Iesus, & dixit eis. Et si ego testimonium perhibeo de me ipso: verum est testimonium meum; quia scio vnde veni, & quo vado. vos autem nescitis vnde venio, aut quo vado. Vos secundum carnem iudicatis, ego non iudico quenquam. Et si iudico ego, iudicium meum verum est, quia solus non sum, sed ego, & qui misit me pater. Et in lege vestra sciptum est, quia duorum hominum testimonium verũ est. Ego sum qui testimonium perhibeo de meipso, & testimonium perhibet de me, qui misit me pater. Dicebant ergò ei. Vbi est pater tuus? Respondit Iesus. Neque me scitis, neque patrem meum. Si me sciretis, forsitã & patrem meum sciretis. Hæc verba loqúutus est Iesus in Gazophilatio docens in templo, & nemo apprehendit eũ, quia nondum venerat hora eius. Dixit ergo eis iterum Iesus. Ego vado & quæretis me, & iu peccato vestro moriemini.

Quo

Quo ego vado, vos non poteſtis venire
Dicebant ergò Iudæi, nunquid interficiet
ſemetipſum? quia dicit quo ego vado, vos
non poteſtis venire. Et dicebat eis. Vos de
deorſum eſtis, ego de ſupernis ſum. Vos
de mundo hoc eſt.s, ego non ſum de hoc
mundo. Dixi ergò vobis, quia moriemini
in peccatis veſtris ſi enim non crediderit-
tis quia ego ſum, moriemini in peccato
veſtro. Dicebāt ergò ei. Tu quis es? Dixit
eis Ieſus. Principium qui & loquor vobis.
Multa habeo de vobis loqui, & iudicare:
Sed qui miſit me verax eſt, & ego quæ au-
diui ab eo, hæc loquor in mundo. Et non
cognouerunt quia patrem eius dicebat
Deum. Dixit ergo eis Ieſus. Cum exalta-
ueritis filium hominis, tunc cognoſcetis
quia ego ſum, & à me ipſo facio nihil, ſed
ſicut docuit me pater hæc loquor. Et qui
me miſit mecum eſt, & non reliquit me ſo
lum, quia ego quæ placita ſunt illi facio
ſemper. Hæc illo loquente multi crediderunt in eũ. Dicebat ergo Ieſus ad eos qui
crediderunt ei Iudæos. Si vos māſeritis in
ſermone meo, verè diſcipuli mei eritis, &
cognoſcetis veritatem, & veritas liberabit
vos.

vos. Responderunt ei. Semen Abrahæ sumus, & nemini seruiuimus vnquam: quomodo tu dicis, liberi eritis? Respondit eis Iesus. Amen amen dico vobis, quia omnis qui facit peccatum, seruus est peccati: seruus autē nō manet in domo in æternum, filius aūt manet in domo in in æternū. Si ergo vos filius liberauerit, verè liberi eritis. Scio quia filij Abrahæ estis, sed quæritis me interficere, quia sermo meus nō capit in vobis. Ego quod vidi apud patrem loquor, & vos quod vidistis apud patrem vestrum, facitis. Responderunt & dixerunt ei. Pater noster Abraham est. dicit eis Iesus: Si filij Abrahæ estis, opera Abrahæ facite. Nunnc autem quæritis me interficere, hominem qui veritatem vobis loquutus sum, quam audiui à Deo, hoc Abrahā non fecit, vos facitis opera patris vestri. Dixerunt itaque ei. Nos ex fornicatione non sumus nati, vnum patrem habemus Deum. Dixit ergo eis Iesus: Si Deus pater vester esset, diligeretis vtiq; me, ego enim ex Deo processi & veni, neq; enim à meipso veni, sed ille me misit. Quare loquelam meam non cognoscitis? quia non potestis

teſtis audire ſermonem meum. Vos ex pa tre diabolo eſtis, & deſideria patris veſtri vultis facere. Ille homicida erat ab initio, & in veritate non ſtetit, quia non eſt veritas in eo. Cùm loquitur mendacium, ex proprijs loquitur, quia mendax eſt, & pater eius. Ego autem quia veritatem dico, non creditis mihi. Quis ex vobis arguet me de peccato? Si veritatem dico, vobis, quare non creditis mihi? Qui ex Deo eſt, verba Dei audit: propterea vos non auditis, quia ex Deo non eſtis. Reſpõderunt ergò Iudæi, & dixerunt ei: Nonne bene dicimus nos, quia Samaritanus es tu, & dæmònium habes.. Reſpondit Ieſus. Ego dæmonium non habeo, ſed honorifico patrẽ meum, & vos inhonoraſtis me: Ego autem non quæro gloriam meam, eſt qui quærat & iudicet. Amen amen dico vobis: Si quis ſermonem meum ſeruauerit, mortem non videbit in æternum. Dixerũt ergò Iudæi, nunc cognouimus quia dæmonium habes. Abraham mortuus eſt, & prophetæ: & tu dicis, ſi quis ſermonem meũ ſeruauerit, non guſtabit mortem in æternum. Nunquid tu maior es patre noſtro

Abraham

Abraham qui mortuus est, & prophetæ mortui sunt: Quem teipsum facis? Respondit Iesus. Si ego glorifico meipsum, gloria mea nihil est, est pater meus qui glorificat me, quem vos dicitis quia Deus vester est, & non cognouistis eum. ego autem noui eum. Et si dixero quia non scio eum, ero similis vobis mendax. Sed scio eum, & sermonem eius seruo. Abraham pater vester exultauit vt videret diē, meū vidit, & gauisus est. Dixerunt ergo Iudæi ad eum. Quinquaginta annos nondum habes, & Abraham vidisti? Dixit eis Iesus. Amen amen dico vobis: antequam Abraham fieret ego sum. Tulerunt ergò lapides vt iacerent in eum. Iesus autem abscondit se & exiuit de templo.

COECVS NATVS.

CAP. LXXVII.

¶ D.9. Et præteriens Iesus vidit hominē cœcum à natiuitate, & interrogauerunt eum discipuli sui. Rabbi quis peccauit, hic. an parentes eius vt cœcus nasceretur? Respondit Iesus. Neque hic peccauit

neque parentes eius, sed vt manifestentur opera Dei in illo. Me oportet operari opera eius qui misit me, donec dies est, venit nox quando nemo potest operari. Quàm diu sum in mundo, lux sum mundi. Hæc cùm dixisset, expuit in terram, & fecit lutũ ex sputo, & liniuit lutũ super oculos eius, & dixit ei. Vade, laua, in natoria Siloe, quod interpretatur missus. Abijt ergo, & lauit, & venit videns. Itaque vicini & qui viderant eum prius, quia mendicus erat, dicebant: nonne hic est qui sedebat, & mẽdicabat? Alij dicebant, quia hic est. Alij autem nequaquam, sed similis est ei. Ille verò dicebat, quia ego sum. Dicebant ergo ei. Quomodo aperti sunt tibi oculi? Respondit. Ille homo qui dicitur Iesus, lutum fecit & vnxit oculos meos, & dixit mihi. Vade ad natoriam Siloæ, & laua. Et abij, & laui, & vidi. Et dixerunt ei, vbi est ille? Ait nescio. Adducunt eum ad Pharisæos qui cœcus fuerat. Erat autem sabbatum quãdo lutum fecit Iesus, & aperuit oculos eius. Iterum ergò interrogabant eum Pharisæi, quomodo vidisset. Ille autem dixit eis. Lutum mihi posuit super oculos, & laui, &

ui. & video. Dicebant ergo ex Pharisæis quidam. Non est hic homo à Deo, qui sabbatum non custodit. Alij autem dicebant, quomodo potest homo peccator hæc signa facere? Et scisma erat inter eos. Dicunt ergo cœco iterum. Tu quid dicis de eo, qui aperuit oculos tuos? Ille autem dixit quia propheta est. Non crediderunt ergò Iudæi de illo, quia cœcus fuisset & vidisset, donec vocauerunt parẽtes eius qui viderat, & interrogauerunt eos dicentes: Hic est filius vester, quem vos dicitis quia cœcus natus est, quomodo ergò nunc videt? Responderunt eis parentes eius & dixerunt. Scimus quia hic est filius noster, & quia cœcus natus est, quomodo autem nunc videat, nescimus, aut quis eius aperuit oculos, nos nescimus. Ipsum interrogate, ætatẽ habet ipse de se loquatur. Hæc dixerunt parentes eius, quoniam timebãt Iudæos. Iam enim conspirauerant Iudæi, vt si quis confiteretur eum esse Christum, extra synagogam fieret, propterea parentes eius dixerũt, quia ætatem habet, ipsum interrogate. Vocauerunt ergò rursum hominem qui fuerat cœcus, & dixerunt ei.

Da gloriã Deo nos,ſcimus quia hic homo peccator eſt. Dixit ergò eis ille: Si peccator eſt,neſcio vnũ,ſcio,quia cœcus cùm eſſem,modò video. Dixerũt ergo illi:Quid fecit tibi? quomodo aperuit tibi oculos? Reſpondit eis. Dixi vobis iam,& audiſtis, quid iterum vultis audire?nunquid & vos vultis diſcipuli eius fieri?Maledixerunt ergò ei,& dixerunt: Tu diſcipulus illius ſis, nos autem Moyſi diſcipuli ſumus, nos ſcimus quia Moyſi loquutus eſt Deus,hũc autem neſcimus vnde ſit. Reſpondit ille homo,& dixit eis:In hoc enĩ mirabile eſt, quia vos neſcitis vnde ſit, & aperuit oculos meos. Scimus autem quia peccatores Deus non audit,ſed ſi quis Dei cultor eſt & voluntatem eius facit,hunc exaudit. A ſæculo non eſt auditum,quia quis aperuit oculos cœci nati,niſi eſſet hic à Deo non poterat facere quicquam. Reſponderunt, & dixerunt ei: In peccatis natus es totus. & tu doces nos? Et eiecerunt eum foras, Audiuit Ieſus quia eiecerunt eum foras, & cùm inueniſſet eum, dixit ei. Tu credis in filium Dei?Reſpõdit ille,& dixit,Quis eſt Domine, vt credam in eum? Et dixit

ei Ie-

ei Iesus. Et vidisti eum, & qui loquitur tecum ipse est. At ille ait. Credo domine, & procidens adorauit eum. Et dixit ei Iesus. in iudiciũ ego in hunc mundũ veni, vt qui non vident, videant, & qui vident, cœci fiant. Et audierunt quidam ex Pharisæis, qui cũ ipso erant, & dixerunt ei, nũquid & nos cęci sumus? Dixit eis Iesus. Si cœci essetis, non haberetis peccatũ, nunc verò dicitis, quia videmus, peccatũ vestrũ manet.

VERVS PASTOR.

CAP. LXXVIII.

¶ D. 10. Amen amen dico vobis, qui nõ intrat per ostium in ouile ouiũ, sed ascendit aliunde, ille fur est & latro. Qui autem intrat per ostium, pastor est ouium. Huic ostiarius aperit, & oues vocẽ eius audiũt, & proprias oues vocat nominatim, & educit eas. Et cũ proprias oues emiserit, ante eas vadit, & oues eum sequuntur, quia sciũt vocem eius. Alienum autem non sequuntur, sed fugiunt ab eo, quia nõ nouerũt vocem alienorũ. Hoc prouerbiũ dixit eis Iesus. Il-

ſus. Illi autem non cognouerunt qui loqueretur eis. Dixit ergo eis iterum Ieſus, Amen amen dico vobis, quia ego ſum oſtium ouium, omnes quotquot fuerunt, fures ſunt & latrones, ſed nō audierunt eos oues. Ego ſum oſtium, per me ſi quis introierit, ſaluabitur. & ingredietur, & egredietur & paſcua inueniet. Fur non venit niſi vt furetur, & mactet & perdat. Ego veni vt vitam habeant & abundantius habeant. Ego ſum paſtor bonus, bonus paſtor animam ſuam dat pro ouibus ſuis. Mercennarius autem & qui non eſt paſtor, cuius non ſunt oues propriæ, videt lupum veniētem, & dimittit oues, & fugit, & lupus rapit & diſpergit oues. Mercennarius autē fugit, quia mercennarius eſt & non pertinet ad eum de ouibus. Ego ſum paſtor bonus, & cognoſco meas, & cognoſcunt me meæ. Sicut nouit me pater, & ego agnoſco patrem, & animā meam pono pro ouibus meis. Et alias oues habeo, quæ non ſunt ex hoc ouili, & illas oportet me adducere, & vocem meam audient, & fiet vnū ouile, & vnus paſtor. Propterea me diligit pater, quia ego pono animam meum, vt iterum

iterum sumam eam. Nemo tollit eā à me, sed ego pono eam à meipso, & potestatē habeo iterum sumendi eam. Hoc mandatum accepi à patre meo. Dissentio iterum facta est inter Iudæos, propter sermones hos. Dicebant autē multi ex ipsis. Dæmonium habet, & insanit, quid eum auditis? Alij dicebant: Hæc verba non sunt dæmonium habentis. Nunquid potest dæmonium cœcorum oculos aperire? (*Facta sunt. cap. 92.*

MISSIO SEPTVAGINTA.

Istud contigisse post festum tabernaculorum, inde vtcunque constat, quod Luc. dicat post hæc, præcessit autem quibusdam interpositis ascensus in Hierusalem, qui vt ex Io. constat, fuit ad festum tabernaculorum. Nec potest contigisse post festum enceniorum, quia nimis breue tempus fuisset vsque ad passionem sed ab illo festo vsq; ad passionē aliquot menses intercesserunt, quibus est Dominus conuersatus in Iudæa, et eius finibus, vt commodè fieri potuerint quæ sequuntur, quæ post encænia commodè fieri non potuerunt. Idem ostendit cohærentia, disputauit enim tum de verò pastore, nunc mittit prædicatores.

CAP. LXXIX.

¶ C. 10. Post hæc autem designauit Dominus & alios septuaginta duos, & misit illos binos ante faciem suam, in omnem ciuitatem & locũ quo erat ipse venturus. Et dicebat illis: messis quidem multa operarij autem pauci. Rogate ergò Dominũ messis vt mittat operarios in messem suã. Ite, ecce ego mitto vos, sicut agnos inter lupos, nolite portare sacculum, neque peram, neque calceamenta, & neminem per
ca. 55. a viam salutaueritis. In quamcunq; domum intraueritis, primùm dicite, pax huic domui, & si ibi fuerit filius pacis, requiescet super illum pax vestra, sin autem, ad vos reuertetur. In eadem autem domo manete, edentes & bibentes quæ apud illos sunt, dignus est enim operarius mercede sua. Nolite transire de domo in domum. Et in quamcunq; ciuitatem intraueritis, & non susceperint vos exeuntes in plateas eius dicite, etiam puluerem qui adhæsit nobis de ciuitate vestra extergimus in vos. Tamen hoc scitote qui appropinquauit regnũ Dei. Dico vobis, quia Zodomis, in die

in die illo remiſſius erit quã illi ciuitati.

A [1] 11. Tunc cœpit exprobrare ciuitatibus, in quibus factæ ſunt plurimæ virtutes eius, quia nõ egiſſent pœnitentiam. Væ tibi Corozaim, væ tibi Bethſaida, quia ſi in Tyro & Sydone, factæ eſſent virtutes quæ factæ ſunt in vobis, olim in cilicio & cinere pœnitentiam egiſſent. Veruntamen dico vobis, Tyro & Sydoni remiſſius erit in die iudicij, quàm vobis. Et tu Capharnaum nunquid vſq; in cœlum exaltaberis, vſq; in infernum deſcendes. Quia ſi in Sodomis factæ fuiſſent virtutes, quæ factæ ſunt in te, forte manſiſſent vſque in hanc diem. Veruntamen dico vobis, quia terræ Sodomorum remiſſius erit in die iudicij quã tibi.

C. Væ tibi Corozaim, væ tibi Bethſaida, quia ſi in Tyro & Sydone facta fuiſſēt virtutes quę factæ ſunt in vobis olim in cilicio & cinere ſedentes pę niterēt, veruntamē Tyro & Sydoni remiſſius erit in iudicio quam vobis. Et tu Capharnaũ vſq; ad cœlum exaltata, vſque ad infernum demergeris.

C. Qui vos audit, me audit, & qui vos ſpernit, me ſpernit, qui autem me ſpernit, ſpernit eum qui me miſit. Reuerſi ſunt autem ſeptuaginta cum gaudio, dicētes: Domine, etiã dæmonia ſubijciuntur nobis in nomi-

nomine tuo. Et ait illis: Videbam satanam sicut fulgur de cœlo cadentem. Ecce dedi vobis potestatem calcādi supra serpentes & scorpiones & supra omnem virtutem inimici, & nihil vobis nocebit. Veruntamen in hoc nolite gaudere, quia spiritus vobis subijciuntur, gaudete autem quod nomina vestra scripta sunt in cœlis. In ipsa [2] hora exultauit in spiritu sancto. &

A. In illo tempore respondens Iesus, dixit: Confiteor tibi Pater Domine cœli & terræ, quia abscondisti hæc à sapientibus & prudentibus, & reuelasti ea paruulis. Ita Pater, quoniam sic fuit placitum ante te. Omnia mihi tradita sunt a patre meo, & nemo nouit filium, nisi pater neq; patrem quis nouit, nisi filius, & cui voluerit, filius reuelare.

C. Dixit, confiteor tibi pater Domine cœli & terræ, qa abscondisti hęc à sapiētibus & prudentibus, & reuelasti ea paruulis, etiā pater, quoniam sic placuit ante te.; Omnia mihi tradita sūt à patre meo, & nemo scit quis sit filius, nisi pater & quis sit pater nisi filius, & cui voluerit filius reuelare.

Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis & ego reficiā vos. Tollite iugum meum super vos, & discidite à me quia mitis sum, & humilis corde,

corde, & inuenietis requiem animabus vestris. Iugum enim meum suaue est, & onus meum leue. (3 *In illo tempore, cap.* 38.

C. Et conuersus ad discipulos suos, dixit: Beati oculi q. vidẽt quæ vos videtis. Dico enim vobis, quod multi prophetæ & reges voluerunt videre quę vos videtis, & nõ viderũt, & audire quæ auditis, & nõ audierũt.

1 *Vix dubitari potest, quin ista exprobatio isto loco contigerit, id ò narratio Matt. huc est translata.*

2 *Non dubium etiam quin hæc nunc contigerint, ideo narrationem Matt. huc transtulimus.*

3 *Vide eo loco.*

SAMARITANVS.

Istud non videtur hic contigisse, sed coram populo, & forte in synagoga, tamen quia non constat quando contigerit, hic relinquendum vt Luc. narrat.

CAP. LXXX.

C. 10. Et ecce quidam legisperitus surrexit, tentans eum, & dicens: Magister, quid faciendo vitam æternam possidebo? At ille dixit ad eum. In lege quid scriptum est, quomodo legis? Ille respondens, dixit. Diliges Dominum Deum tuum, ex toto cor-

de tuo, & ex tota anima tua, & ex omnibus viribꝰ tuis, & ex omni mẽte tua, & proximum tuũ ſicut te ipſum. Dixitq; illi: Rectè reſpondiſti, hoc fac, & viues. Ille autẽ volens iuſtificare ſeipſum, dixit ad Ieſum: & quis eſt meus proximus? ſuſpiciẽs autẽ Ieſus dixit: Homo quidã deſcendebat ab Hieruſalẽ in Hierico, & incidit ĩ latrones, qui etiam deſpoliauerunt eũ, & plagis impoſitis abierunt ſeminiuo relicto. Accidit autem, vt ſacerdos quidam deſcenderet eadem via, & viſo eo, præteriuit: ſimiliter & Leuita, cùm eſſet ſecus locũ & videret eũ, pertranſijt. Samaritanus autẽ quidam iter faciens venit ſecus eum, & videns eũ miſericordia motus eſt: & appropriãs alligauit vulnera eius, infundens oleũ & vinum, & imponens illũ in iumentum ſuũ, duxit in ſtabulũ, & curam eius egit. Et altera die protulit duos denarios, & dedit ſtabulario, & ait. Curam illius habe, & quodcũq; ſupererogaueris, ego cùm rediero, reddã tibi. Quis horum trium videtur tibi proximus fuiſſe, illi qui incidit in latrones? At ille dixit. Qui fecit miſericordiam in illũ. & ait illi Ieſus: Vade & tu fac ſimiliter.

MARTHA ET MARIA.

Istud cum praecedenti videretur posse commodius poni ante festum scœnophegiæ, quia verisimile est ista contigisse eunte Domino ad festum, sed quia nihil certi est, aut quod vrgeat non fuit interrumpenda narratio Luc.

CAP. LXXXI.

C. 10. Factum est autem dum iret, & ipse intrauit in quoddam castellum, & mulier quędam Martha nomine, excepit illum in domum suam, & huic erat soror nomine Maria, quæ etiam sedens secus pedes Domini, audiebat verbum illius. Martha autem satagebat circa frequens ministerium, quæ stetit & ait: Domine nō est tibi curæ, quod soror mea reliquit me solam ministrare? Dic ergò illi, vt me adiuuet. Et respōdens, dixit illi Dominus. Martha Martha sollicita es, & turbaris erga plurima, porrò vnum est necessarium. Maria optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea.

ORATIO.

Omnino verisimile est, hic traditam orandi formam Matt. autem, vt multa quæ alias contigerūt, etiā istud

istud sermoni in monte coniunxit, nisi malis etiam hic traditam orandi formam, rogatu alicuius ex septuaginta qui illi sermoni non interfuerat.

CAP. LXXXII.

¶ C. 11. Et factum est cum esset in quodam loco orans, vt cessauit, dixit vnus ex discipulis eius ad eum. Domine doce nos orare, sicut docuit & Ioannes discipulos
ca. 42. 2. suos. Et ait illis: Cum oratis, dicite. Pater sanctificetur nomen tuum. Adueniat regnum tuum. Fiat voluntas tua. Panem nostrum quotidianum da nobis hodie. Et dimitte nobis peccata nostra, si quidem & ipsi dimittimus omni debenti nobis, & ne nos inducas in tentationē. Et ait ad illos: Quis vestrum habebit amicum, & ibit ad illum media nocte, & dicet illi. Amice, commoda mihi tres panes, quoniam amicus meus venit de via ad me, & non habeo quod ponam ante illum. Et ille deintus respondens, dicat. Noli mihi molestus esse. Iam ostium clausum est, & pueri mecum sunt in cubili, non possum surgere & dare tibi. Et si ille perseuerauerit pulsans, dico vobis. Et si non dabit illi surgens eo

quod amicus eius sit; propter improbitatem tamen eius surget, & dabit illi quotquot habet necessarios. Et ego dico vobis. Petite & dabitur vobis, quærite & inuenietis, pulsate & aperietur vobis. Omnis enim qui petit, accipit, & qui quærit, inuenit, & pulsanti aperietur. Quis autem ex vobis patrem petit panem, nunquid lapidem dabit illi? aut piscem, nunquid pro pisce serpentem dabit illi, aut si petierit ouum, nunquid porriget illi scorpionem? Si ergo vos cum sitis mali, nostis bona data dare filijs vestris, quanto magis pater vester de cœlo dabit spiritum bonum potentibus se. *(Et 1 erat eijciens. cap.* 49. ca. 43. 2.

2 Nemo lucernam accendit, & in abscõdito ponit, neque sub modio, sed supra candelabrum, vt qui ingrediuntur, lumen videant. Lucerna corporis tui, est oculus tuus. Si oculus tuus fuerit simplex; totum corpus tuum lucidum erit; si autem nequam fuerit, etiam corpus tuum tenæbrosum erit. Vide ergo ne lumen quod in te est, tenebræ sint. Si ergo corpus tuum totum lucidum fuerit, non habens aliquam partem tenebrarum, erit lucidum totum, ca. 41. 2. ca. 41. 2.

& si-

& ſicut lucerna fulgoris illuminabit te.

1. Luc. Subijcit de hoc dæmoniaco, fortè quia huius occaſione plurima dicta ſunt ad doctrinam pertinentia, quæ Luc. maximè in his capitibus proſequitur.

2. Vide annot. 5. cap. 49.

VAE.

CAP. LXXXIII.

C. 11. Et cùm loqueretur rogauit eum quidam Phariſæus, vt pranderet apud ſe. Ieſus autem ingreſſus, recubuit. Phariſæus autem cœpit intra ſe reputans, dicere: quare non baptizatus eſſet ante prandium. Et
M.120 a ait Dominus ad illum. Nunc vos Phariſæi quod de foris eſt calicis, & catini mundatis, quod autem intus eſt veſtrum, plenum eſt rapina & iniquitate. ſtulte nonne qui fecit quod de foris eſt, etiam quod de intus eſt, fecit? Veruntamen quod ſupereſt date eleemoſynam, & ecce omnia mũda ſunt vobis. Sed væ vobis Phariſæis, qui decimatis mentam & rutam, & omne holus, & præteritis iudicium & charitatem Dei. Hæc autem oportuit facere, & illa nõ omittere. Væ vobis Phariſæis, quia diligitis primas cathedras in ſynagogis, & ſalutationes in foro. Væ vobis, quia eſtis vt monu-

monumenta quæ non apparent, & homines ambulantes supra, nesciunt. Respondens autem quidam ex legisperitis, ait illi. Magister hæc dicens etiam contumeliã nobis facis? At ille ait: Et vobis legisperitis væ, quia oneratis homines oneribus quæ portare non possunt, & ipsi vno digito vestro non tangitis sarcinas. Væ vobis qui ædificatis monumenta prophetarum, patres autem vestri occiderunt illos, profecto testificamini quod consentitis operibus patrum vestrorum, quoniam ipsi quidem eos occiderunt, vos autem ædificatis eorum sepulchra. Propterea & sapientia Dei dixit. Mittam ad illos prophetas & Apostolos, & ex illis occident, & persequentur, vt inquiratur sanguis omniũ prophetarum, qui effusus est à constitutione mũdi à generatione ista. à sanguine Abel, vsq; ad sanguinem Zachariæ, qui perijt inter altare & ædem. Ita dico vobis, requiretur ab hac generatione. Væ vobis legisperitis, quia tulistis clauem scientiæ; ipsi non introistis, & eos qui introibant prohibuistis. Cùm aũt hæc ad illos diceret, cœperunt Pharisæi & legisperiti grauiter

insistere,

insistere, & os eius opprimere de multis insidiantes ei, & quærentes aliquid capere de ore eius, vt accusarent eum.

MORS NON TIMENDA.

CAP. LXXXIIII.

¶ C. 12. Multis autem turbis circunstantibus, ita vt seinuicem conculcarent, cœpit dicere ad discipulos suos. Attendite à fermento Pharisæorum quod est hypo-
ea 51.b.c. 55.a66.b.c cris. Nihil enim opertum est, quod non reueletur: neque absconditum, quod non sciatur. Quoniam quæ in tenebris dixistis, in lumine dicentur: & quod in aurem loquuti estis in cubiculis, prædicabitur in tectis. Dico autem vobis amicis meis, ne terreamini ab his qui occidunt corpus, & post hæc non habent amplius quid faciát. Ostendam autem vobis quem timeatis, timete eum, qui postquam occiderit, habet potestatem mittere in gehennam. Ita dico vobis, hunc timete, Nonne quinque passeres veneunt dipondio, & vnus ex illis non est in obliuione coram Deo. Sed & capilli capitis vestri omnes dinu-

merati sunt. Nolite ergo timere, multis pas seribus pluris estis. Dico aũt vobis: Omnis quicunque confessus fuerit me coram hominibus, & filius hominis confitebitur illum coram angelis Dei. Qui autem negauerit me coram hominibus, negabitur coram angelis Dei. Et omnis qui dicit verbum in filium hominis, remittetur illi. Ei autem qui in spiritũ sanctum blasphemauerit, non remittetur. Cum autem inducent vos in synagogas & ad magistratus ca. 55. a. 122. b.c.
& potestates, nolite solliciti esse qualiter aut quid respondeatis, aut quid dicatis, Spiritus enim sanctus docebit vos in ipsa hora, quid oporteat vos dicere.

SOLLICITVDO DIVITIARVM.

CAP. LXXXV.

C. 12. Ait autem ei quidam de turba. Magister dic fratri meo vt diuidat mecum hæreditatem. At ille dixit ei. homo quis me constituit iudicem, aut diuisorem super vos? dixitque ad illos: Videte & cauete ab omni auaritia, quia non in abundantia cuiusquã vita eius est ex his quæ possidet.

fidei. Dixit autem similitudinem ad illos, dicens. Hominis cuiusdam diuitis vberes fructus ager attulit, & cogitabat intra se dicens, quid faciam quia non habeo quo congregem fructus meos? Et dixit, hoc faciam. Destruam horrea mea, & maiora faciam, & illuc congregabo omnia quæ nata sunt mihi & bona mea, & dicam animæ meæ: Anima habes multa bona posita in annos plurimos, requiesce, comede, bibe, epulare. Dixit autem illi Deus. Stulte, hac nocte animam tuam repetunt à te, quæ autem parasti, cuius erunt, sic est qui sibi thesaurizat, & non est in Deũ diues. Dixitq; ad discipulos suos. Ideo di
ca. 43. b co vobis, nolite solliciti esse animæ vestræ quid manducetis, neque corpori vestro quid induamini. Anima plus est quàm esca, & corpus vestrum, plusquam vestimentum, cõsiderate coruos, quia non seminant neq; metunt, quibus non est cellarium neq; horreum, & Deus pascit illos quanto magis vos pluris estis illis Quis aũt vestrum cogitãdo potest adijcere ad staturam suam cubitum vnum Si ergo neque quod minimum est, potestis, quid de

cæteris

cæteris solliciti estis? Considerate lilia agri quomodo crescunt, non laborant neque nent. Dico autem vobis. Neque Salomō in omni gloria sua vestiebatur sicut vnum ex istis. Si ergò fœnum quod hodie est in agro, & cras in clibanum mittitur, Deus sic vestit, quantò magis vos, pusillæ fidei. Et vos nolite quærere quid manducetis, aut quid bibatis, & nolite in sublime tolli. Hæc enim omnia gentes mundi quærunt. Pater autem vester scit, quoniā his indigetis. Veruntamen quærite primùm regnum Dei, & hæc omnia adijcientur vobis. Nolite timere pusillus grex, quia complacuit patri vestro dare vobis regnum. Ca.42.2.
Vendite quæ possidetis, & date eleemosynam. Facite vobis sacculos qui non veterascunt, thesaurum non deficientem in cœlis, quo fur nō appropiat, neque tinea corrumpit: vbi enim thesaurus vester est, ibi & cor vestrum erit.

FIDELIS SERVVS.

CAP. LXXXVI.

C. 12. Sint lumbi vestri præcincti, & lucernæ

cernæ ardentes in manibus vestris, & vos similes hominibus expectantibus dominũ suum quando reuertatur à nuptijs, vt cum venerit & pulsauerit cõfestim aperiant ei. Beati serui illi quos cum venerit dominus inuenerit vigilantes. Amen dico vobis quod præcinget se, & faciet illos discumbere, & transiens ministrabit illis. Et si ve
ca.114.a. nerit in secunda vigilia, & si tertia vigilia venerit, & ita inuenerit, beati sunt serui illi. Hoc autem scitote, quoniam si sciret paterfamilias qua hora fur veniret, vigilaret vtique, & non sineret perfodi domum suã. Et vos estote parati, quia qua hora nõ putatis, filius hominis veniet. Ait aũt ei Petrus. Domine, ad nos dicis hanc parabolam, an ad oẽs? Dixit aũt Dominus. Quisputas est fidelis dispensator & prudens, quem constituit Dominus super familiam suam, vt det illis in tempore tritici mensuram. Beatus ille seruus, quem cum venerit Dominus inuenerit ita facientem. verè dico vobis: quoniam super omnia quæ possidet, constituet illum. Quod si dixerit seruus ille in corde suo moram facit dominus meus venire, & cœperit percutere

seruos,

ſeruos, & ancillas, & edere & bibere, & inæbriari, veniet dominus ſerui illius in die qua non ſperat, & hora qua neſcit: Et diuidet eum, partemque eius ponet cum infidelibus. Ille autem ſeruus qui cognouit voluntatem domini ſui, & non ſe præparauit, & non fecit ſecundum voluntatē eius, vapulabit multis, qui autem non cognouit, & fecit digna plagis, vapulabit paucis. Omni autem cui multum datū eſt, multum quæretur ab eo, & cui commendauerunt multum, plus petent ab eo. Ignē veni mittere in terram, & quid volo niſi vt accendatur. Baptiſmo autem habeo ba ca. 55. 2.
ptizari, & quomodo coarctor vſque dum perficiatur. Putatis quia pacem veni mittere in terram? Non dico vobis, ſed ſeparationē. Erunt enim ex hoc quinq; in domo vna diuiſi, tres in duos, & duo in tres. Diuidentur pater in filium, & filius in patrem ſuum, mater in filiā, & filia in matrē: Socrus in nurum ſuam, & nurus in ſocrum ſuam. Dicebat aūt & ad turbas. Cum vi- ca. 64. 2.
deritis nubem orientem ab occaſu, ſtatim dicitis nimbus venit, & ita fit. Et cum Auſtrum flantem, dicitis quia æſtus erit, & fit.

Hypocritæ, faciem cœli & terræ noſtis probare, hoc autem tempus quomodo non probatis? Quid autem & à vobiſipſis non iudicatis quod iuſtum eſt? Quum autem vadis cum aduerſario tuo ad principem, in via, da operam liberari ab illo, ne forte
M. 41. a. trahat te ad iudicem, & iudex tradat te exactori, & exactor mittat te in carcerem. Dico tibi non exies inde, donec etiam nouiſſimum minutum reddas.

POENITENTIA.

CAP. LXXXVII.

¶ C. 13. Aderant autem quidam ipſo in tempore nunciantes illi de Galilæis, quorum ſanguinem Pilatus miſcuerat cum ſacrificijs eorum. Et reſpondens dixit illis. Putatis quod hi Galilæi præ omnibus Galilæis peccatores fuerint, quia talia paſſi ſunt? Non, dico vobis: ſed niſi pœnitentiam habueritis omnes ſimiliter peribitis, ſicut illi decem & octo, ſupra quos cecidit turris in Siloe, & occidit eos, putatis, quia & ipſi deteriores fuerint præter omnes homines in Hieruſalem? Non, dico vobis,

vobis, sed si pœnitentiam non habueritis, omnes similiter peribitis. Dicebat aũt hanc similitudinem. Arborem fici habebat quidam plantatam in vinea sua, & venit quærens fructum in illa, & non inuenit. Dixit autem ad cultorem vineæ. Ecce anni tres sunt, ex quo venio quærens fructum in ficulnea hac, & non inuenio, succide ergò illam: vt quid enim terram occupat? At ille respõdens, dixit illi: Dñe dimitte illam & hoc anno, vsq; dũ fodiam circa illam, & mittam stercora Et siquidẽ fecerit fructum, sin aũt in futurũ succides eam.

MVLIER CONTRACTA.

CAP. LXXXVIII.

G. 13. Erat autem docens in Synagogis eorum sabbatis, & ecce mulier quæ habebat spiritum infirmitatis annis decem & octo, & erat inclinata nec omnino poterat sursum respicere. Quam cum videret Iesus, vocauit eam ad se, & ait illi. Mulier dimissa es ab infirmitate tua. Et imposuit illi manus, & confestim erecta est, & glorificabat Deum. Respondens autem

Archisynagogus indignãs quia sabbato cu rasset Iesus, dicebat turbæ. Sex dies sũt in quibus oportet operari, in his ergò venite & curamini, & non in die sabbati. Respondens aũt ad illum dominus dixit. Hypocrita, vnusquisque vestrum sabbato nõ soluit bouem suum aut asinum à præsæpio, & ducit adaquare. Hanc autem filiam Abrahæ quã alligauit satanas ecce decẽ & octo annis, nõ oportuit solui à vinculo isto die sabbati? Et cùm hæc diceret, erubescebãt omnes aduersarij eius, & omnis populus gaudebat in vniuersis quæ gloriosè fiebãt ab eo. Dicebat ergo. Cui simile est regnũ

ca.52.a.b. Dei, & cui simile æstimabo illud? Simile est grano synapis, quod acceptum homo misit in hortum suum, & creuit, & factum est in arborem magnam, & volucres cœli requieuerunt in ramis eius. Et iterum dixit. Cui simile æstimabo regnum Dei? Si-

ca. 52. a. mile est fermento, quod acceptum mulier, abscondit in farinæ sata tria, donec fermentaretur totum.

ANGVSTA VIA.

CAP. XIC.

C. 13. Et ibat per castella & ciuitates docens

cens & iter faciens in Hierusalem. Ait autem illi quidã: Domine si pauci sunt qui saluantur. Ipse autem dixit ad illos: Contendite intrare per angustam portã, quia multi, dico vobis, quærent intrare & non poterunt. Cùm autem intrauerit paterfamilias, & clauserit ostium, & incipietis foris stare, & pulsare ostium dicentes: Domine aperi nobis; & respondens dicet vobis. Nescio vos vnde sitis. Tunc incipietis dicere. Manducauimus coram te, & bibimus, & in plateis nostris docuisti: & dicet vobis, nescio vos vnde sitis, discedite à me omnes operarij iniquitatis, ibi erit fletus & stridor dentium. Cum videritis Abraham, Isaac, & Iacob & omnes prophetas in regno Dei, vos aũt expelli foras. Et venient ab Oriente & Occidente, & Austro, & Aquilone, & accumbent in regno Dei. Et ecce sunt nouissimi qui erunt primi, & sunt primi qui erunt nouissimi. In ipsa die accesserunt quidam Pharisæorum, dicentes illi: Exi & vade hinc, quia Herodes vuult te occidere. Et ait illis: Ite & dicite vulpi illi. Ecce eijcio dæmonia, & sanitates perficio, hodie, & cras, & tertia die cõ

ca. 43. a.

ca. 43. 8.

c. 116. a. b 161. 4.

ſumor. Verùntamen oportet me hodie & cras, & ſequenti die ambulare, quia non capit Prophetam perire extra Hieruſalē. Hieruſalem, Hieruſalem, quæ occidis Pro-
ca. 100. a. phetas, & lapidas eos qui mittuntur ad te. Quoties volui cõgregare filios tuos, quēadmodum auis nidum ſuum ſub pennis, & noluiſti. Ecce relinquetur vobis domus veſtra deſerta. Dico aũt vobis, quia non videbitis me, donec veniat cũ dicetis. Benedictus qui venit in nomine Domini.

HYDROPICVS.

CAP. XC.

¶ C. 14. Et factum eſt cum intraret Ieſus in domum cuiuſdam principis Phariſæorum ſabbato manducare panē, & ipſi obſeruabant eum. Et ecce homo quidam hydropicus erat ante illum. Et reſpondēs Ieſus, dixit ad legiſperitos & Phariſæos dicens: Si licet ſabbato curare. At illi tacuerunt: ipſe vero apprehenſum, ſanauit eum ac dimiſit. Et reſpondens ad illos, dixit: Cuius veſtrum aſinus aut bos in puteum cadet, & non continuò extrahet eum die ſabbati? Et non poterant ad hæc reſpondere

dere illi. Dicebat autem & ad inuitatos parabolam, intendens quomodo primos accubitus eligerent, dicens ad illos. Cùm inuitatus fueris ad nuptias, non discunbas in primo loco, ne fortè honoratior te fuerit inuitatus ab illo, & veniens qui te & illum vocauit, dicat tibi. Da huic locũ, & tunc incipias cum rubore nouissimum locum tenere. Sed cum vocatus fueris, vade recumbe in nouissimo loco, vt cum venerit qui te inuitauit, dicat tibi. Amice ascende superius. Tunc erit tibi gloria coram simul discũbentibus, quia omnis qui se exaltat, humiliabitur: & qui se humiliat, exaltabitur. Dicebat autem & ei qui se inuitauerat. Cum facis prandium aut cœnam, noli inuitare amicos tuos, neque cognatos tuos, neque vicinos diuites, ne fortè te & ipsi reinuitent, & fiat tibi retributio: sed cum facis conuiuium, voca pauperes, debiles, claudos, cœcos, & beatus eris, quia non habent retribuere tibi, retribuetur enim tibi in resurrectione iustorum. Hæc cum audisset quidam de simul discunbentibus, dixit illi. Beatus qui manducabit panem in regno

ca.61.e. 120.a.

Dei.

Dei. At ipſe dixit ei. Homo quidam fecit cœnam magnam.& vocauit multos:& miſit ſeruum ſuum hora cœnæ dicere inuitatis, vt venirent, quia iam parata ſunt omnia. Et cœperunt ſimul omnes excuſare. Primus dixit ei, villam emi, & neceſſe habeo exire & videre illam, rogo te habe me excuſatum. Et alter dixit, iuga bouum emi quinque, & eo probare illa,rogo te habe me excuſatum. Et alius dixit, vxorẽ duxi, & ideò non poſſum venire. Et reuerſus ſeruus,nunciauit hæc domino ſuo.Tũc iratus paterfamilias, dixit ſeruo ſuo. Exi cito in plateas & vicos ciuitatis, & pauperes ac debiles,& cæcos & claudos introduc huc. Et ait ſeruus: Dñe factum eſt vt imperaſti,& adhuc locus eſt. Et ait dominus ſeruo. Exi in vias & ſæpes,& compelle intrare, vt impleatur domus mea. Dico autem vobis, quod nemo virorum illorũ qui vocati ſunt, guſtabit cœnam meam.

OMNIBVS RENVNCIANDVM.

CAP. XCI.

C. 14. Ibant autem turbæ multæ cum eo,&

eo,& conuerſus,dixit ad illos. Si quis ve- ca. 55. a.
nit ad me & non odit patrem ſuum, & ma
trem,& vxorem; & filios,& fratres,& ſoro
res,adhuc autem & animam ſuam,non po
teſt meus eſſe diſcipulus. Et qui non baiu ca.66.a. b. c.
lat crucem ſuam,& venit poſt me, non po
teſt meus eſſe diſcipulus. Quis enim ex
vobis volens turrim ædificare, non prius
ſedens computat ſumptus qui neceſſarij
ſunt, ſi habeat ad perficiendum,ne poſtea
quam poſuerit fundamentum & non po-
tuerit perficere,omnes qui vident incipiãt
illudere ei, dicentes: quia hic homo cœ-
pit ædificare, & non potuit conſummare.
Aut quis rex iturus committere bellum
aduerſus alium regem, non ſedens prius
cogitat ſi poſſit cum decem milibus oc-
currere ei, qui cum viginti milibus venit
ad ſe. Alioqui illo adhuc longe agente, le
gationem mittẽs rogat ea quæ pacis ſunt.
Sic ergo omnis ex vobis, qui non renun-
ciat omnibus quæ poſſidet, nonpoteſt me
us eſſe diſcipulus. Bonum eſt ſal ſi autem ca. 41. a. 9. b.
ſal euanuerit, in quo condietur, neque in
terram neque in ſterquilinium vtile eſt,
ſed foras mittetur. Qui habet aures au-
diendi

diendi audiat. *(Erant autem. cap. 91.*

ENCOENIA. IESVS TRANS IORDANEM.

Quia quæ sequuntur apud Luc. cap. 15. & 16. omnino cohærent, eaq; narrantur licet obiter, quæ ab alijs narrantur dicta trans Iordanem. Hic ponenda fuerunt. Encænia, post quæ, vt narrat Io. Dominus abijt trans Iordanem. Et hunc ipsum locum significant Matt. & Mar. cum dicunt Dominum venisse in fines Iudææ trans Iordanem, quamuis enim videantur significare locum respectu Galilææ trans Iordanem, non tamen significant sed respectu Iudææ, vt & Iò. nam certum est ab omnibus significari locum in quo Ioannes primum baptizabat.

CAP. XCII.

D. 10. Facta sunt autem Encœnia in Hierosolymis, & hyems erat. Et ambulabat Iesus in templo in porticu Salomonis. Circundederunt ergò eum Iudæi, & dicebant ei. Quousque animam nostram tollis? Si tu es Christus, dic nobis palam. Respondit Iesus, loquor vobis, & non creditis. Opera quæ ego facio in nomine patris mei, hæc testimonium perhibent de me, sed vos non creditis, quia nó estis ex ouibus meis. Oues meæ vocem meam audiũt & ego

& ego cognosco eas, & sequuntur me, & vitam æternam do eis, & non peribunt in æternum, & non rapiet eas, quisquam de manu mea. Pater meus quod dedit mihi maius omnibus est, & nemo potest rapere de manu patris mei. Ego & pater vnum sumus. Sustulerunt ergò lapides Iudæi, vt lapidarent eum. Respondit eis Iesus. Multa bona opera ostẽdi vobis ex patre meo, propter quod eorum opus me lapidatis. Responderunt ei Iudæi, de bono opere nõ lapidamus te, sed de blasphemia, & quia tu homo cum sis, facis teipsum Deũ Respondit eis Iesus: Nònne in lege vestra scriptum est: Quia ego dixi dij estis? Si illos dixit deos, ad quos sermo Dei factus est & non potest solui scriptura, quẽ pater sanctificauit & misit in mundũ, vos dicitis quia blasphemas, quia dixi filius Dei sum. Si non facio opera patris mei, nolite credere mihi: si autem facio, & si mihi non vultis credere, operibus credite, vt cognoscatis & credatis, quia pater in me est, & ego in patre. Quærebant ergò eum apprehendere, & exiuit de manibus eorum. Et abijt iterum. ca. 134 d.

A. 19 Et venit in fines Iudææ trans Iordanem.
D. In eum locum vbi erat Ioannes baptizans primũ, & mansit illic.

D. Trans Iordanẽ.
B. 10. Venit in fines Iudęę trans Iordanem.

A. Et sequutæ sunt turbæ multæ, & curauit eos ibi. (*Et accesserunt.cap.* 95.
B. Et sicut consueuerat, iterum docebat eos. (*Et accedentes cap.* 95.
D. Et dicebant, quia Ioannes quidem signum fecit nullum, omnia autem quæcunque dixit Ioannes de hoc, vera erant, & multi crediderunt in eũ. (*Erat autem.c.* 102.

PARABOLAE. OVIS. DRAGMAE. FILII PERDITI.

CAP. XCIII.

¶ C. 15. Erant autem appropinquantes ei publicani & peccatores, vt audirent illum. Et murmurabant scribæ & Pharisæi dicentes: quia hic peccatores recipit & manducat cum eis. Et ait ad illos parabolam istam dicens: Quis ex vobis homo, qui habet centum oues, & si perdiderit vnam ex illis, nonne dimittit nonaginta nouem in deserto, & vadit ad illam quæ perierat,

a. 70. a.

rierat, donec inueniat eam? & cum inuenerit eam, imponit in humeros suos gaudens, & veniens domum, conuocat amicos & vicinos dicens illis. Congratulamini mihi, quia inueni ouem meam quæ perierat. Dico vobis, quia ita gaudium erit in cœlo super vno peccatore pœnitentiam agente, quàm super nōaginta nouem iustis, qui non indigent pœnitentia. Aut quæ mulier habens dragmas decem si perdiderit dragmam vnam, nonne accēdit lucernam, & euerrit domum, & quærit diligēter donec inueniat eam? & cùm inuenerit, conuocat amicos & vicinos, dicens. Congratulamini mihi, quia inueni drigmam quam perdideram. Ita, dico vobis, gaudium erit coram Angelis Dei super vno peccatore pœnitentiam agente. Ait autem: Homo quidam habuit duos filios, & dixit adolescentior ex illis patri. Pater da mihi portionem substantiæ quæ me contingit, & diuisit illis substantiam. Et non post multos dies, congregatis omnibus, adolescentior filius peregre profectus est in regionem longinquam, & ibi dissipauit substantiam suam, viuendo luxuriosè.

R 3 & post

A. Multi aũt erunt primi nouissimi, & nouissimi primi. nouissimi,& nouissimi,primi (*Erant autem cap.* 104.

1 *Verisimile est quosdam etiam è vulgo hoc dixisse,& de eis videtur Luc. loqui.*

OPERARII.

CAP. CI.

¶ A. 20. Simile est regnum cœlorum patri familias,qui exijt primo mane conducere operarios in vineam suam. Conuentione autem facta cum operarijs ex denario diurno, misit eos in vineam suam. Et egressus circa horam tertiam, vidit alios stantes in foro ociosos,& dixit illis: Ite & vos in vineam meam,& quod iustum fuerit dabo vobis. Illi autem abierunt. Iterũ autem exijt circa sextam & nonam horam & fecit similiter. Circa vndecimam vero exijt,& inuenit alios stantes,& dixit illis: Quid hic statis tota die ociosi? Dicunt ei, quia nemo nos conduxit. Dicit illis: Ite & vos in vineam meã. Cùm sero autẽ factũ esset,dicit domin⁹ vineæ procuratori suo, voca operarios,& redde illis mercedẽ, incipiens à nouissimis vsq; ad primos. Cùm

 venis-

venissent ergò qui circa vndecimam horam venerant, acceperunt singulos denarios. Venientes autem & primi, arbitrati sunt quod plus essent accepturi, acceperunt autem & ipsi singulos denarios. Et accipientes, murmurabant aduersum patrem familias, dicentes: Hi nouissimi vna hora fecerunt, & pares illos nobis fecisti, qui portauimus pondus diei & æstus. At ille respondens vni eorum, dixit: Amice non facio tibi iniuriam, nónne ex denario conuenisti mecum? Tolle quod tuum est, & vade, volo autem & huic nouissimo dare, sicut & tibi. Aut non licet mihi quod volo facere? An oculus tuus nequam est, quia ego bonus sum? Sic erunt nouissimi
ca. 89 c. primi, & primi nouissimi. Multi enim sunt
100. a.b. vocati, pauci verò electi. (*Et ascendens.* c, 104

LAZARVS.

Quia hæc historia cum secessu sine dubio præcedit ramos, hic fuit collocanda.

CAP. C.II.

¶ D. 11. Erat autem quidam languens Lazarus

Lazarus à Bethania, de castello Mariæ & Marthæ sororum eius: Maria autem erat quæ vnxit Dominum vnguento, & extersit pedes eius capillis suis, cuius frater Lazarus infirmabatur. Miserunt ergò sorores eius ad eum, dicentes: Domine, ecce quẽ amas, infirmatur. Audiens autem Iesus, dixit eis: Infirmitas hæc non est ad mortem, sed pro gloria Dei, vt glorificetur filius Dei per eam. Diligebat autem Iesus Martham & sororem eius Mariam, & Lazarũ. Vt ergò audiuit, quia infirmabatur, tunc quidem mansit in eodẽ loco duobus diebus. Deinde post hæc dicit discipulis suis. Eamus in Iudæam iterum. Dicunt ei discipuli. Rabbi, nunc quærebant te Iudæi lapidare, & iterum vadis illuc. Respondit Iesus, nònne duodecim sunt horæ diei? Si quis ambulauerit in die nõ offendit, quia lucem huius mundi videt, si autem ambulauerit in nocte, offendit, quia lux non est in eo. Hæc ait, & post hæc dicit eis. Lazarus amicus noster dormit, sed vado vt à somno excitem eum. Dixerunt ergò discipuli eius. Domine si dormit saluus erit. Dixerat autem Iesus de morte eius, illi

autem putauerunt, quod de dormitionē somni diceret. Tunc ergò Iesus dixit eis manifestè. Lazarus mortuus est, & gaudeo propter vos vt credatis, quoniam nō erā ibi, sed eamus ad eū Dixit ergò Thomas, qui dicitur didimus ad cō discipulos. Eamus & nos vt moriamur cum eo. Venit itaque Iesus, & inuenit eum quatuor dies iam in monumento habentem. Erat autē Bethania iuxta Hierosolimam, quasi stadijs quindecim. Multi aūt ex Iudæis venerant ad Martham & Mariam, vt consolarētur eas de fratre suo. Martha ergò vt audiuit quia Iesus venit, occurrit illi. Maria autem domi sedebat. Dixit ergò Martha ad Iesum. Domine si fuisses hic, frater meus non fuisset mortuus, sed & nunc scio, quia quæcūque poposceris à Deo, dabit tibi Deus. Dicit illi Iesus: Resurget frater tuus. Dicit ei Martha: Scio quia resurget in resurrectione in nouissimo die. Dixit ei Iesus. Ego sum resurrectio & vita, qui credit in me, etiam si mortuus fuerit, viuet & omnis qui viuit & credit in me, non morietur in æternum Credis hoc? Ait illi vtique Domine. Ego credidi, quia tu es

Christus

Christus filius Dei viui qui in hunc mundum venisti. Et cùm hæc dixisset, abijt, & vocauit Mariam sororem suam silentio dicens: Magister adest, & vocat te. Illa vt audiuit surgit cito, & venit ad eum, nondum enim venerat Iesus in castellum, sed erat adhuc in illo loco, vbi occurrerat ei Martha. Iudæi ergò qui erant cum ea in domo, & consolabantur eam, cùm vidissent Mariam, quia cito surrexit, & exijt sequuti sunt eam, dicentes: quia vadit ad monumentũ, vt ploret ibi. Maria ergo cùm venisset vbi erat Iesus, videns eũ, cecidit ad pedes eius & dixit ei: Dñe: si fuisses hic, non esset mortuus frater meus. Iesus ergo, vt vidit eam plorantem, & Iudæos qui venerãt cum ea plorãtes, infremuit spiritu, & turbauit seipsum, & dixit: vbi posuistis eum? dicunt ei: Dñe veni & vide. Et lachrymatus est Iesus Dixerunt ergò Iudæi. Ecce quomodo amabat eũ. Quidam autẽ ex ipsis dixerũt: non poterat hic, qui aperuit oculos cœci nati, facere vt hic non moreretur? Iesus ergò rursum fremens in semetipso, venit ad monumentum, erat autem spelunca, & lapis superpositus erat ei. ait Iesus. Tollite la-

Pharisæi Concilium, & dicebant. Quid facimus? quia hic homo multa signa facit, si dimittimus eum sic, omnes credent in eũ: & venient Romani, & tollent nostrum locum, & gentem. Vnus autem ex ipsis Caiphas nomine, cùm esset Pontifex anni illius, dixit eis: Vos nescitis quicquam nec cogitatis, quia expedit vobis, vt vnus moriatur homo pro populo, & non tota gens pereat. Hoc autem à semetipso non dixit; sed cùm esset pontifex anni illius, prophetauit quod Iesus moriturus erat pro gente, & non tantùm pro gente, sed vt filios Dei qui erant dispersi cõgregaret in vnũ. Ab illo ergo die cogitauerunt vt interficerent eum. Iesus ergo iam non in palam ambulabat apud Iudæos, sed abijt in regionẽ iuxta desertum, in ciuitatem quæ dicitur Ephrem; & ibi morabatur cum discipulis suis. Proximum autem erat Pascha Iudæorum, & ascenderunt multi Hierosolymam; de regione ante Pascha, vt sanctificarent seipsos. Quærebant ergo Iesum, & colloquebantur ad inuicem in templo stantes: Quid putatis, quia non venit ad diem festum. Dederant autem Pontifices & Pha-

risæi mandatum, vt si quis cognouerit vbi sit, indicet, vt apprehendant eum. (*Iesus ergò cap.* 109.

PRÆDICTIO. FILII ZEBEDAEI.

CAP. CIIII.

B. 10. Erant autem in via ascendentes Hierosolymam, & præcedebat illos Iesus, & stupebant, & sequentes timebant.

A. 20. Et ascendens Iesus Hierosolymam, assumpsit duodecim discipulos secreto, &

B. Cœpit eis dicere quæ essent ei ventura, quia ecce ascendimus Hierosolymam.

C. Et consummabuntur omnia quæ scripta sũt per prophetas, de filio hõis.

B. Et filius hominis tradetur principib⁹ sacerdotũ, & scri-

C. 18 Assumpsit autem Iesus duodecim, & ait illis, ecce ascendimus Hierosolymam.

B Et assumens iterum duodecim A. Ait illis: Ecce ascendimus Hierosolymam, & filius hominis tradetur principibus sacerdotũ, & scribis, & condemnabunt eũ morte, & tradent eũ gentibus ad illudendũ & flagellandum, & crucifigendum, & tertia die resurget.

C. Tradetur enim gentibus, & illu-

detur, & flagellabitur, & conspuetur & postqu. flagellauerint, occident eum, & tertia die resurget.

& scribis. & senioribus, & damnabunt eum morte, & tradent eum gētibus, & illudent ei, & conspuent eū, & flagellabunt eum, & interficient eum. Et tertia die resurget.

C. Et ipsi nihil horum intellexerunt, & erat verbum istud absconditum ab eis, & non intelligebant quæ dicebantur,

A. Tunc accessit ad eum mater filiorū Zebedæi cum filijs suis, adorans & petens aliquid ab eo.

B. Et accedunt ad eū Iacobus & Ioānes filij Zebedæi, dicētes. Magister, volumus vt quodcunque petierimus, facias nobis. At ille dixit eis. Quid vultis vt faciam vobis? Et dixerunt: Da nobis, vt vnus ad dextram tuam, & vnus ad sinistram tuam, sedeamus in gloria tua. Iesus autem ait illis, nescitis quid petatis. Potestis bibere calicem quem ego bibo, aut baptismo quo ego baptizor baptizari? At illi dixerunt ei possumus. Iesus autem

A. Qui dixit ei quid vis? Ait illi: dic vt sedeant hi duo filij mei, vnus ad dexteram tuam, & vnus ad sinistrā in regno tuo Respondens autem Iesus, dixit. Nescitis quid petatis Potestis bibere calicem quē ego bibiturus sū?

tem ait illis: Calicem qui dē quem ego bibo bibetis & baptiſmo quo ego baptizor, baptizabimini. Sedere autem ad dexterā meam vel ſiniſtram, non eſt meum dare vobis: ſed quibus paratum eſt.

Dicūt ei poſſumus. Ait illis: Calicem quidem meum bibetis Sedere autem ad dexteram meam vel ſiniſtram, nō eſt meum dare vobis, ſed quibus paratum eſt.

A. A patre meo. Et audientes decē indignati ſunt de duobus fratribus.

B. Et audientes decem indignati ſunt de

B. Iacobo & Ioāne. Ieſus autem vocās eos, ait illis: ſcitis, quia hi qui videētur principari gentibus, dominantur eis: & principes eorum poteſtatem habēt

Ca. 70. a. 133. c. ipſorum. Non ita eſt autē in vobis: Sed quicūq; voluerit fieri maior, erit veſter miniſter, & quicunq; voluerit in vobis primus eſſe, erit omnium ſeruus. Nam & filius hominis, nō venit vt miniſtraretur ei, ſed vt miniſtraret, & daret animam

A. Ieſus autem vocauit eos ad ſe, & ait Scitis, quia prīcipes gentium dominātur eorum, & qui maiores ſunt poteſtatem exercēt in eos, non ita erit inter vos: ſed quicūque voluerit inter vos maior fieri, ſit veſter miniſter. Et qui voluerit inter vos primus eſſe, erit veſter ſeruus. Sicut filius hominis non venit miniſtrari, ſed miniſtrare, & dare animam ſuam in redemptionem pro multis. (Et

egredientibus. cap. 108. anima suam in redēptionem pro multis. (*Et veniunt. cap.* 108.

COECVS ANTE INGRESSVM IERICO.

Si quis contendat istud idem esse cum sequenti, cap. 108. *appropinquaret, hic idem esset quod prope esset, tamen verisimilius est, esse diuersa.*

CAP. CV.

C. 18. Factum est autem cùm appropinquaret Ierico, cœcus quidã sedebat secus viam mendicans, & cùm audiret turbam prætereuntem, interrogabat quid hoc esset. Dixerunt autem ei, quod Iesus Nazarenus transiret. Et clamauit dicens: Iesu fili Dauid miserere mei. Stans autem Iesus, iussit illum adduci ad se, & cùm appropinquasset, interrogauit illum, dicens: Quid tibi vis faciã? At ille dixit. Domine, vt videam. Et Iesus dixit illi: Respice fides tua te saluum fecit, & cõfestim vidit, & sequebatur illum magnificans Deum. Et omnis plebs vt vidit, dedit laudem Deo.

Zachæ-

ZACHAEVS.

CAP. CVI.

¶ C. 19. Et ingressus perambulabat Ierico. Et ecce vir nomine Zachæus, & hic princeps erat publicanorũ, & ipse diues, & quærebat videre Iesum quis esset, & nõ poterat præ turba, quia statura pusillus erat. Et præcurrens, ascẽdit in arborẽ sycomorum, vt uideret eum, quia inde erat trã siturus. Et cùm venisset ad locũ, suspiciens Iesus, vidit illum, & dixit ad eum. Zachæe festinans descende, quia hodie in domo tua oportet me manere, & festinans descẽdit, & excepit eum gaudens. Et cùm viderent, omnes murmurabant, dicentes, quod ad hominẽ peccatorem diuertisset. Stans autem Zachęus dixit ad Dominum. Ecce dimidium bonorum meorum Domine do pauperibus, & si quid aliquem defraudaui, reddo quadrupulũ. Ait Iesus ad eum. Quia hodie salus domui huic facta est, eò quod & ipse filius sit Abrahæ. Venit enim filius hominis quęrere & saluum facere quod perierat.

DECEM

DECEM MINAE

CAP. CVII.

C. 19. Hæc illis audientibus adijciens, dixit parabolam, eo quod esset prope Hierusalem, & quia existimarent, quod confestim regnum Dei manifestaretur. Dixit ergò. Homo quidam nobilis abijt in regionem longinquam, accipere sibi regnum, & reuerti. Vocatis autem decẽ seruis suis, pedit eis decem Mnas, & ait ad illos, negotiamini dum venio. Ciues autem eius oderát eum, & miserunt legationem post eum dicentes: Nolumus hunc regnare super nos. Et factum est vt rediret accepto regno, & iussit vocari seruos quibus dedit pecuniam, vt sciret quantum quisque negociatus esset. Venit autem primus dicẽs. Domine Mna tua decem Mnas acquisiuit Et ait illi. Euge serue bone, quia in modico fuisti fidelis, eris potestatem habens supra decem ciuitates. Et alter venit dicens. Domine Mna tu fecit quinque Mnas. Et huic ait. Et tu esto super quinq; ciuitates. Et alter venit dicens: Domine ecce Mna

tua

tua quam habui repositam in sudario. Timui enim te, quia homo austerus es, tollis quod non posuisti, & metis quod non seminasti. Dicit ei. De ore tuo te iudico serue nequam. Sciebas quod ego homo austerus sum, tollens quod non posui, & metens quod non seminaui, & quare non dedisti pecuniam meam ad mensam, & ego veniens, cum vsuris vtique exegissem illã. Et astãtibus dixit, Auferte ab illo Mnam, & date illi qui decem Mnas habet, & dixerunt ei: Domine habet decem Mnas. Dico autem vobis, quod omni habenti dabitur, ab eo autem qui non habet, & quod habet auferetur ab eo. Verũtamen inimicos illos meos, qui noluerunt me regnare super se, adducite huc, & interficite ante me. Et his dictis præcedebat ascendens Hierosolymam. (*Et factum est, cap.* 110.

COECVS POST EGRESSVM IERICO.

Sunt qui putent Matt. simul narrare de eo qui ante ingressum & eo qui post egressum curatus est. Verisimilius est hic duos fuisse & ante ingressum vnum, & dominum similiter omnes curasse.

CAP.

CAP. C. VIII.

B. 10. Et veniunt Ierico. Et proficiſcente eo de Ierico & diſcipulis eius, & plurima multitudine filius Timæi Bartimæus, cœcus ſedebat iuxta viam mēdicans. Qui cùm audiſſet, quia Ieſus Nazarenus eſt, cœpit clamare, & dicere. Ieſu fili Dauid miſerere mei. Et comminabantur ei multi, vt taceret. At ille multò magis clamabat fili Dauid miſerere mei. Et ſtans Ieſus, præcepit illum vocari. Et vocāt illum dicentes ei, Animæquior eſto, ſurge vocat te. Qui proiecto veſtimento ſuo exiliens, venit ad eum. Et reſpondēs Ieſus, dixit illi: Quid tibi vis faciam? Cœcus autē dixit ei, Rabboni: vt videam. Ieſus autem ait illi: Vade fides tua te ſaluū fecit, & confeſtim vidit,

A. 20 Et egredientibus illis ab Ierico ſequuta eſt eum turbà multa. Et ecce duo cœci ſedentes, ſecus viā audierunt quia Ieſus trāſiret, & clamauerunt, dicentes Domine miſerere noſtri, fili Dauid, turba autem increpabat eos, vt tacerent, at illi magis clamabant, dicētes. Domine miſerere noſtri fili Dauid. Et ſtetit Ieſus, & vocauit eos, & ait: Quid vultis vt faciam vobis? Dicunt illi. Domine vt aperiantur oculi noſtri. Miſertus autem eorum Ieſus, tetigit oculos eorum, & cō.eſtim viderunt, & ſequuti ſunt eum. (Et cum cap. 110.

vidit,& sequebatur eũ in via.(Et cũ c. 110.

Coena in bethania.

Vnam esse cœnam & vnctionem à tribus narratam, & locus,& tempus,& genus vnguenti,& præcium,& indignatio discipulorum,& eorum reprehensio manifeste conuincunt non tergiuersantem. Contigit autem sabbato, cùm postridie Dominus insidens asino ingressus est Hierosolymam. Multis verò de causis fieri potuit, vt cœna pararetur in domo Simonis, & vt Lazarus esset vnus recumbentium,& Martha ministraret. Nec Io. hanc historiam scripsisset,nisi in ea aliquid fuisset supplendũ,itaq; locũ non nominat,sed mulierem & Iudã.

CAP. CIX.

¶ D. 12. Iesus ergò ante sex dies Paschæ venit Bethaniam,vbi Lazarus fuerat mortuus,quem suscitauit Iesus. Fecerunt autẽ ei cœnam ibi, & Martha ministrabat, Lazarus verò vnus erat ex discumbentibus cum eo.

B. 14. Et cùm esset Bethaniæ in domo Simonis leprosi,& recumberet: Venit mulier habens alabastrum

A. 26 Cùm autem Iesus esset in Bethania in domo Simonis leprosi, accessit ad eum mulier habens alaba-

ftrum vnguēti præciosi. — ftrum vnguenti nardi p.fti cæ preciosi.

D. Maria ergo accepit libram vnguenti nardi pisticæ præciosi,& vnxit pedes Iesu.& extersit pedes eius capillis suis.

B. Et fracto a abrastro effudit super caput ei.

A. Et effudit super caput eius, recumbentis.

D. Et domus impleta est ex odore vnguenti.

B. Erant autem quidam indigne ferentes intra semetipsos & dicētes, vt qd perditio ista vnguēti facta est. Poterat enī vnguentū illud vænundari plusquàm trecentis denarijs,& dari pauperibus,& fremebāt in eam.

Videntes autem discipuli, indignati sunt dicentes; Vt quid perditio hæc, potuit enim istud vęnundari multo; & dari pauperib⁹.

D. Dixit ergò vnus ex discipulis eius Iudas Ischariotes, qui erat eum tradit[u]rus. Quare hoc vnguentum non vænijt trecentis denarijs,& datum est egenis. Dixit autem hoc, non quia de egenis pertinebat ad eum, sed quia fur erat, & loculos habens,ea quæ mittebantur portabat.

A. Sciens autem Iesus, ait illis: Quid molesti estis huic mulieri?

D. Dixit ergo Ies⁹.
B. Iesus autem dixit, finite eā, quid illi molesti estis.

V D. Sine

1. *Maria primum pedes vnxit, post totum effudit super caput, fracto vasculo.*

2 *Verisimile est plures indignè tulisse, sed maximè Iudam. sæpe tamen quod ab vno factum est, pluraliter effert scriptura.*

3. *Hæc causa fuit Iudæ vt proderet dominum.*

4. *Vide annot. 1. cap. 128.*

RAMI PALMARVM.

CAP. CX.

¶. A. 21. Et cùm appropinquassent Hierosolymã, & venissent Bethphage, ad montem Oliueti: Misit duos discipulos, dicens eis: Ite in castellum quod contra vos est, & statim introeuntes inuenietis Asinam alligatam & pullum cum ea.

B. Super quem nemo adhuc hominum sedit.

A. Soluite & adducite mihi.

¶ B. 11. Et cùm appropinquarent Hierosolymę & Bethaniæ ad montem Oliuarum, mittit duos ex discipulis suis & ait illis: Ite in castellum quod contra vos est, & statim introeũtes, illuc inuenietis, pullum alligatum C. 19 Et factum est cum appropinquasset ad Bethage & Bethaniam ad montem qui vocatur Oliueti; misit duos discipulos suos. dicens: Ite in castellum quod contra vos est, in quod introeuntes, inuenietis pullum asinæ alligatum, cui nemo vnquam hominum sedit soluite illum, & adducite.

B. Soluite illum & adducite, & si quis vobis dixerit quid facitis, dicite.

C. Et si quis vos interrogauerit, quare soluitis? sic dicetis ei.

A. Et si quis vobis aliquid dixerit, dicite.

A. Quia Dominus his opus habet, & confestim dimittet eos. Hoc autem factum est, vt adimpleretur quod dictum est per prophetam dicentem: Dicite filiæ Sion, Ecce Rex tuus venit tibi mãsuetus, sedens super asinam & pullum filium subiugalis. Euntes autem discipuli, fecerunt sicut præcepit illis Iesus.

B. Quia Domino necessarius est, & continuo illum dimittet huc.

C. Quia Dominus operam eius desiderat:

B. Et abeuntes inuenerunt pullum ligatum ante ianuam, foris in biuio, & soluunt eum.

C. Abierunt autẽ qui missi erant, & inuenerunt sicut dixit illis stantem pullum.

C. Soluentibus autem illis pullum, dixerunt Domini eius ad illos.

B. Et quidam de illic stantibus, dicebant illis.

B. Quid facitis soluentes pullum? Qui dixerũt eis, sicut præceperat eis Iesus.

C. Quid soluitis pullum, & illi dixerunt.

C. Quia dominus eum necessarium habet.

C. Et duxerunt illum ad Iesum, & iactantes vestimenta sua supra pullum

B. Et dimiserunt eos.

A. Et

impoſuerũt Ieſum. B. Et duxerunt pullum ad Ieſum, & imponunt illi veſtimenta ſua; & ſedit ſuper eum.

A. Et adduxerũt aſinam & pullum ad Ieſum Et impoſuerunt ſuper ẏ eos veſtimẽta ſua, & eum deſuper ſedere fecerunt.

D. 12. In craſtinum autem turba multa, quæ venerat ad diem feſtum, cùm audiſſet quia venit Ieſus Hieroſolimam. acceperunt ramos palmarum, & proceſſerunt obuiam ei. Et clamabant hoſanna benedictus qui venit in nomine Dñi Rex Iſrael. Et inuenit Ieſus aſellum, & ſedit ſuper eũ ſicut ſcriptum eſt, noli timere filia Sion, ecce Rex tuus venit, ſedens ſuper ẏ pullum aſinæ, Hæc non cognouerunt diſcipuli eius primum, ſed quando glorificatus eſt Ieſus, tunc recordati ſunt, quia hæc ſcripta erant de eo, & hæc fecerunt ei.

B. Multi autem veſtimẽta ſua ſtrauerunt in via; alij autẽ frondes cedebãt de arboribus, & ſternebant in via. C. Subſternebãt veſtimenta ſua in via.

C. Eunte autem illo.

A. Plurima autem turba ſtrauerunt veſtimenta ſua in via alij autem cedebant ramos de arboribus, & ſternebant in via.

C. Et cum appropinquaret iam ad deſcẽſum montis Oliueti, cœperunt omnes

turbæ dicentium gaudentes laudare Deũ, super omnibus quas viderant virtutibus, dicentes: Benedictus qui venit Rex in nomine Domini, pax in cœlo, & gloria in excelsis.

A. Turbæ autem quæ præcedebant, & quæ sequebantur clamabant, dicentes. Hosãna filio Dauid, Benedict⁹ qui venit in nomine dñi hosãna ĩ altissimis.

B Et qui præibant & qui sequebantur clamabant; dicentes; Hosanna, benedictus qui venit in nomine Domini.

B. Benedictum quod venit regnum patris nostri Dauid. Hosanna in excelsis.

D. Testimonium ergo perhibebat turba quæ erat cum eo, quando Lazarum vocauit de monumento, & suscitauit eum à mortuis; propterea etiam obuiam venit ei turba, quia audierunt eum fecisse hoc signum. Pharisæi autem dixerunt ad semet ipsos, videtis quia nihil proficimus, ecce mundus totus post eum abijt.

C. Et quidam Pharisæorum de turbis dixerunt ad illum. Magister increpa discipulos tuos, quibus ipse ait: Dico vobis, quia si hi tacuerint, lapides clamabunt. Et vt appropinquauit, videns ciuitatem flebit

super

ſuper eam dicens: Quia ſi cognouiſſes & tu: & quidem in hac die tua quæ ad pacem tibi, nunc autem abſcondita ſunt ab oculis tuis. Quia venient dies in te, & circundabunt te inimici tui vallo, & circundabunt te, & coanguſtabunt te vndique, & ad terram proſternent te, & filios tuos qui in te ſunt, & non relinquent in te lapidem ſuper lapidem, eò quòd non cognoueris tempus viſitationis tuæ.

1. *Mar. Et Luc. quoniam loquuntur de* Domino, *vt veniente ex Ierico proprie dicunt cum appropinquaſſet* Bethaniæ, *& tamen id non abſolutè dicunt, ſed ſecundum eam partem quæ eſt mons Oliueti & Bethage, nam cùm Dominus attingere cæpiſſet hanc partem, miſit ſuos. Non ergo ſignificant Dominum non fuiſſe pridie diuerſatum Bethaniæ, ſed tantum Dominum tum ſuos miſiſſe, cum appropinquaſſet Bethphagæ & montem oliueti, quæ partes ſunt & pertinent ad Bethaniam, ita propriæ vterque capit verbum appropinquare.*

2. *Adeo etiam verbis reſpondit res, vt hic fuerint duo animalia, quæ cauſa fuit cur Matt. vtriuſque fecerit mentionem, non quod Dominus vtrique inſederit, aut quod prophetia proprie intelligatur de duobus animalibus, ſed appoſitio eſt & ingeminatio, nam nec Hebrais nec Græcis vox eſt fœmi-*

 nini

tua quam habui repositam in sudario. Timui enim te, quia homo austerus es, tollis quod non posuisti, & metis quod non seminasti. Dicit ei. De ore tuo te iudico serue nequam. Sciebas quod ego homo austerus sum, tollens quod non posui, & metens quod non seminaui, & quare non dedisti pecuniam meam ad mensam, & ego veniens, cum vsuris vtique exegissem illā. Et astātibus dixit. Auferte ab illo Mnam, & date illi qui decem Mnas habet, & dixerunt ei: Domine habet decem Mnas. Dico autem vobis, quod omni habenti dabitur, ab eo autem qui non habet, & quod habet auferetur ab eo. Verūtamen inimicos illos meos, qui noluerunt me regnare super se, adducite huc, & interficite ante me. Et his dictis præcedebat ascendens Hierosolymam. (*Et factum est, cap.* 110.

COECVS POST EGRESSVM IERICO.

Sunt qui putent Matt. simul narrare de eo qui ante ingressum & eo qui post egressum curatus est. Verisimilius est hic duos fuisse & ante ingressum vnum, & dominum similiter omnes curasse.

CAP.

CAP. C. VIII.

B. 10. Et veniunt Ierico. Et proficiſcente eo de Ierico & diſcipulis eius, & plurima multitudine filius Timæi Bartimæus, cœcꝰ ſedebat iuxta viam mēdicans. Qui cùm audiſſet, quia Ieſus Nazarenus eſt, cœpit clamare, & dicere. Ieſu fili Dauid miſerere mei. Et comminabantur ei multi, vt taceret. At ille multò magis clamabat fili Dauid miſerere mei. Et ſtans Ieſus, præcepit illum vocari. Et vocāt illum dicentes ei, Animæquior eſto, ſurge vocat te. Qui proiecto veſtimento ſuo exiliens, venit ad eum. Et reſpondēs Ieſus, dixit illi: Quid tibi vis faciam? Cœcus autē dixit ei, Rabboni: vt videam. Ieſus autem ait illi: Vade fides tua te ſaluū fecit, & confeſtim vidit,

A. 20 Et egredientibus illis ab Ierico ſequuta eſt eum turbà multa. Et ecce duo cœci ſedentes, ſecus viā audierunt quia Ieſus trāſiret, & clamauerunt, dicentes Domine miſerere noſtri, fili Dauid, turba autem īcrepabat eos, vt tacerent, at illi magis clamabant, dicētes. Domine miſerere noſtri fili Dauid. Et ſtetit Ieſus, & vocauit eos, & ait: Quid vultis vt faciam vobis? Dicunt illi. Domine vt aperiantur oculi noſtri. Miſertus autem eorum Ieſus, tetigit oculos eorum, & cōfeſtim viderunt, & ſequuti ſunt eum. (Et cum cap. 110.

ſtrum vnguẽti præcioſi. ſtrum vnguenti nardi piſticæ precioſi.

D. Maria ergo accepit libram vnguenti nardi piſticæ præcioſi,& vnxit pedes Ieſu,& exterſit pedes eius capillis ſuis.

A. Et effudit ſuper caput eius recumbentis. B. Et fracto alabaſtro effudit ſuper caput eius.

D. Et domus impleta eſt ex odore vnguenti.

Videntes autem diſcipuli, indignati ſunt dicentes; Vt quid perditio hæc, potuit enim iſtud venundari multo; & dari pauperibus. B Erant autem quidam indigne ferentes intra ſemetipſos & dicẽtes, vt qd perditio iſta vnguẽti facta eſt. Poterat enĩ vnguentũ iſtud væ nundari pluſquàm trecentis denarijs,& dari pauperibus,& fremebãt in eam.

D. Dixit ergò vnus ex diſcipulis eius Iudas Iſchariotes, qui erat eum traditurus. Quare hoc vnguentum non vænijt trecentis denarijs,& datum eſt egenis. Dixit autem hoc, non quia de egenis pertinebat ad eum, ſed quia fur erat, & loculos habens,ea quæ mittebantur portabat.

D. Dixit ergo Ieſus. B. Ieſus autem dixit, ſinite eã, quid illi moleſti eſtis. A. Sciens autem Ieſus, ait illis : Quid moleſti eſtis huic mulieri?

1. *Maria primum pedes vnxit, post totum effudit super caput, fracto vasculo.*
2. *Verisimile est plures indignè tulisse, sed maximè Iudam. sæpe tamen quod ab vno factum est, pluraliter essert scriptura.*
3. *Hæc causa fuit Iudæ vt proderet dominum.*
4. *Vide annot.* 1. *cap.* 128.

RAMI PALMARVM.

CAP. CX.

¶. A. 21. Et cùm appropinquassent Hierosolymã, & venissent Bethphage, ad montem Olïueti: Misit duos discipulos, dicens eis: Ite in castellum quod contra vos est, & statim introeuntes inuenietis Asinam alligatam & pullum cum ea.

B. Super quem nemo adhuc hominum sedit.

A. Soluite & adducite mihi.

¶ B. 11. Et cùm appropinquarent Hierosolymę & Bethaniæ ad montem Oliuarum, mittit duos ex discipulis suis & ait illis: Ite in castellum quod contra vos est, & statim introeũtes illic inuenietis pullum alligatum C. 19 Et factum est cum appropinquasset ad Bethage & Bethaniam ad montem qui vocatur Olïueti; misit duos discipulos suos, dicens: Ite in castellum quod contra vos est, in quod introeuntes, inuenietis pullum sinæ alligatum, cui nemo vnquam hominum sedit, soluite illum, & adducite.

B. Soluite illum & adducite, & si quis vobis dixerit quid facitis, dicite.

C. Et si quis vos interrogauerit, quare soluitis? sic dicetis ei.

A. Et si quis vobis aliquid dixerit, dicite.

A. Quia Dominus his opus habet, & confestim dimittet eos. Hoc autem factum est, vt adimpleretur quod dictum est per prophetam dicentem: Dicite filiæ Sion, Ecce Rex tuus venit tibi mansuetus, sedens super asinam & pullum filium subiugalis. Euntes autem discipuli, fecerunt sicut præcepit illis Iesus.

B. Quia Domino necessarius est, & continuo illum dimittet huc.

C. Quia Dominus operam eius desiderat:

B. Et abeuntes inuenerunt pullum ligatum ante ianuam, foris in biuio, & soluunt eum.

C. Abierunt autem qui missi erant, & inuenerunt sicut dixit illis stantem pullum.

C. Soluentibus autem illis pullum, dixerunt Domini eius ad illos.

B. Et quidam de illic stantibus, dicebant illis.

B. Quid facitis soluentes pullum? Qui dixerunt eis, sicut præceperat eis Iesus.

C. Quid soluitis pullum, & illi dixerunt.

C. Quia dominus eum necessarium habet.

B. Et dimiserunt eos.

C. Et duxerunt illum ad Iesum, & iactantes vestimenta sua supra pullum

imposuerũt Iesum. B. Et duxerunt pullum ad Iesum, & imponunt illi vestimenta sua; & sedit super eum.

A. Et adduxerũt asinam & pullum ad Iesum Et imposuerunt super ꝫ eos vestimẽta sua, & eum desuper sedere fecerunt.

D. 12. In crastinum autem turba multa, quæ venerat ad diem festum, cùm audissét quia venit Iesus Hierosolimam. acciperunt ramos palmarum, & processerunt obuiam ei. Et clamabant hosanna benedictus qui venit in nomine Dñi Rex Israel. Et inuenit Iesus asellum, & sedit super eũ sicut scriptum est, noli timere filia Sion, ecce Rex tuus venit, sedens super ꝫ pullum asinæ, Hæc non cognouerunt discipuli eius primum, sed quando glorificatus est Iesus, tunc recordati sunt, quia hæc scripta erant de eo, & hæc fecerunt ei.

B. Multi autem vestimẽta sua strauerunt in via; alij autẽ frondes cedebãt de arboribus, & sternebant in via. C. Substernebãt vestimenta sua in via.

C. Eunte autem illo.

A. Plurima autem turba strauerunt vestimenta sua in via alij autem cedebant ramos de arboribus, & sternebant in via.

C. Et cum appropinquaret iam ad descẽsum montis Oliueti, cœperunt omnes

turbæ dicentium gaudentes laudare Deũ, super omnibus quas viderant virtutibus, dicentes:Benedictus qui venit Rex in nomine Domini, pax in cœlo, & gloria in excelsis.

A. Turbæ autem quæ præcedebant, & quæ sequebantur clamabant, dicentes. Hosána filio Dauid; Benedict⁹ qui venit in nomine dñi hosána ĩ altissimis.

B. Et qui præibant & qui sequebantur clamabant; dicentes; Hosanna, benedictus qui venit in nomine Domini.

B. Benedictum quod venit regnum patris nostri Dauid. Hosanna in excelsis.

D. Testimonium ergo perhibebat turba quæ erat cum eo, quando Lazarum vocauit de monumento, & suscitauit eum à mortuis; propterea etiam obuiam venit ei turba, quia audierunt eum fecisse hoc signum. Pharisæi autem dixerunt ad semet ipsos, videtis quia nihil proficimus, ecce mundus totus post eum abijt.

C. Et quidam Pharisæorum de turbis dixerunt ad illum. Magister increpa discipulos tuos, quibus ipse ait: Dico vobis, quia si hi tacuerint, lapides clamabunt. Et vt appropinquauit, videns ciuitatem flebit

super

ſuper eam dicens: Quia ſi cognouiſſes & tu: & quidem in hac die tua quæ ad pacem tibi, nunc autem abſcondita ſunt ab oculis tuis. Quia venient dies in te, & circundabunt te inimici tui vallo, & circundabunt te, & coanguſtabunt te vndique, & ad terram proſternent te, & filios tuos qui in te ſunt, & non relinquent in te lapidem ſuper lapidem, eò quòd non cognoueris tempus viſitationis tuæ.

1. *Mar. Et Luc. quoniam loquuntur de* Domino, *vt veniente ex Ierico proprie dicunt cum appropinquaſſet* Bethaniæ, *& tamen id non abſolutè dicunt, ſed ſecundum eam partem quæ eſt mons Oliueti & Bethage, nam cùm Dominus attingere cœpiſſet hanc partem, miſit ſuos. Non ergo ſignificant Dominum non fuiſſe pridie diuerſatum Bethaniæ, ſed tantum Dominum tum ſuos miſiſſe, cum appropinquaſſet Bethphagæ & montem oliueti, quæ partes ſunt & pertinent ad Bethaniam, ita propriæ vterque capit verbum appropinquare.*

2. *Adeo etiam verbis reſpondit res, vt hic fuerint duo animalia, quæ cauſa fuit cur Matt. vtriuſque fecerit mentionem, non quod Dominus vtrique inſederit, aut quod prophetia proprie intelligatur de duobus animalibus, ſed appoſitio eſt & ingeminatio, nam nec Hebrais nec Græcis vox eſt fœmi-*

nini generis, immo apud Hebræos sæpius masculino sumitur. & si fortè etiam pullus fœmina fuerit.

3. *Verisimile est super utrunque iacta vestimenta, sed Dominum insedisse tantum pullo.*

4. *Licet Io. nō omnino eodem ordine res narret, quo reliqui, non operepretium tamen putauimus eius ordinem immutare.*

5. *Ex hac citatione satis constat prophetiam non propriè intelligendam de duobus animalibus, & hinc etiam intelligitur Dominum insedisse tantum vni animali.*

INGRESSVS IN TEMPLVM.

Mar eiectionem narrat quasi secundo die factam, sed cum Matt & Luc narrēt quasi primo ingressu factam, longeq; verisimilius sit, tum vendentes fuisse in templo, & Dominum non distulisse eiectionem, nonnihil immutanda fuit narrratio Mar quamuis enim solus distinguat dies, nullo tamen modo dicit aut significat eiectionem factā secundo die. Sed cum eius primo die non meminisset, nullaq; re, prima die, gesta narrata, transisset ad secundum diem Cum subdit & cum introisset in templum, id repetere est intelligendus. quod non narratum, post primum ingressum contigerat quia verisimillimum est nihil secundo die in templo contigisse præter conciones, & interim quæsiuisse pharisæos quomodo eum perderent, & cum non statim inuenirent, tertio die collectos accessisse.

CAP.

CAP. CXI.

B. 11. Et introiuit Hierosolymam in templum (Et erat cum tempus infra.) C. 19. Et ingressus in templum cœpit eijcere vendentes & ementes dicens illis: Scriptum est, Domus mea, domus orationis est, vos autem fecistis eam speluncam latronum.

A. Et eiiciebat omnes ementes & vendentes in templo, & mensa nummulariorum, & cathedras vendentium columbas euertit, & dicit eis, scriptum est. Domus mea, domus oratio nis vocabitur, vos autem fecistis illā speluncā latronū.

A. 21. Et cum intrasset Iesus Hierosolymam, commota est vniuersa ciuitas, dicens: Quis est hic? populi autem dicebant. Hic est Iesus propheta à Nazareth Galilææ. Et intrauit Iesus in templum Dei.

B. 11. Et cum introisset in templū, cœpit eijcere omnes ementes & vendentes in templo, & mensas nummulariorū & cathedras vendentiū columbas euertit. Et nō sinebat vt quisq̃ transferret vas per templum, & docebat dicens eis. Nōne scriptum est, quia domus mea, domus orationis vocabitur omnibus gētibus? vos autem fecistis eam speluncam latronum. Quo audito, Principes sacerdotum & scribæ quærebant quomodo eum perderent; timebant enim eum, quoniā vniuersa turba admirabatur super doctrina

doctrina eius. (*i Et cùm vespera. in medio sequentis. cap.*
A. Et accesserũt ad eum claudi & cœci in templo, & sanauit eos· Videntes autem Principes sacerdotum & scribæ mirabilia quæ fecit, & pueros clamantes in templo, & dicentes:hosanna filio Dauid;indignati sunt,& dixerunt : Audis quid isti dicunt. Iesus autem dixit eis,vtique nunquam legistis,quia ex ore infantium & lactentium perfecisti laudem .
D. 12. Erant autem quidam gentiles , ex his qui ascenderant in die festo . Hi ergò accesserunt ad Philippum,qui erat à Beth saida Galilææ , & rogauerunt eum dicentes: Domine volumus Iesum videre . Venit Philippus & dicit Andreæ . Andreas rursum & Philippus dixerunt Iesu . Iesus autem respondit eis dicens. Venit hora vt clarificetur filius hominis. Amen amen dico vobis . Nisi granum frumenti cadens in terram mortuum fuerit, ipsum solum manet : si autem mortuum fuerit multum
a. 55. a. fructum affert. Qui amat animam suam
66. a, b. in hoc mundo,in vitam æternam custodit
cam:

eam: si quis mihi ministrat, me sequatur & vbi ego sum, illic & minister meus erit. Si quis mihi ministrauerit, honorificabit eum pater meus. Nunc anima mea turbata est, & quid dicam, pater saluifica me ex hac hora. Sed propterea veni in hanc horam. Pater clarifica nomen tuum. Venit ergo vox de cœlo. Et clarificaui, & iterum clarificabo. Turba ergo quæ stabat & audierat, dicebat tonitruum esse factum. Alij dicebant: Angelus ei loquutus est. Respondit Iesus, & dixit: Nō propter me hæc vox venit, sed propter vos. Nunc iudiciū est mundi, nunc princeps huius mundi eijcietur foras. Et ego si exaltatus fuero à terra, omnia traham ad meipsum. Hoc autem dicebat significans qua morte esset moriturus. Respondit ei turba, nos audiuimus ex lege, qnia Christus manet in æternum: & quomodo tu dicis, oportet exaltari filium hominis? Quis est iste filius hominis? Dixit ergo eis Iesus. Adhuc modicum lumen in vobis est, ambulate dum lucem habetis, vt non vos tenebræ comprehendant. Et qui ambulat in tenebris, nescit quo vadit. Dum lucem habetis credite in

lucem,

lucem, vt filij lucis sitis. Hæc loquutus est Iesus, & abijt, & abscondit se ab eis. Cum autem tanta signa fecisset coram eis, non credebant in eum: vt sermo Esaiæ prophetæ impleretur quem dixit. Domine quis crediti auditui nostro, & brachium Domini cui reuelatum est. Propterea non poterant credere, quia iterum dixit Esaias: Excæcauit oculos eorũ, & indurauit cor eorum, vt non videant oculis, & non intelligant corde, & conuertantur, & sanem eos. Hæc dixit Esaias quãdo vidit gloriã eius, & loquutus est de eo. Veruntamen & ex principibus multi crediderunt in eum: sed propter pharisæos non confitebantur, vt è synagoga non eijcerentur. Dilexerunt enim gloriam hominum magis, quã Dei. Iesus autem clamauit & dixit. Qui credit in me, non credit in me, sed in eum qui misit me, & qui videt me, videt eum qui misit me. Ego lux veni in mundum, vt omnis qui credit ĩ me, in tenebris non maneat. Et si quis audierit verba mea, & nõ
Io. 10. d. custodierit, ego in iudico eũ: Non enim veni vt iudicem mundum, sed vt saluificẽ mundum. Qui spernit me, & non recipit

verba mea, habet qui iudicel eum. Sermo quem loquutus ſum, ille iudicabit eum in nouiſſimo die. Quia ex meipſo non ſum loquutus, ſed qui miſit me pater, ipſe mihi mandatum dedit, quid dicam & quid loquar. Et ſcio quia mandatum eius vita æterna eſt. Quæ ergo ego loquor, ſicut dixit mihi pater ſic loquor (*Ante diem cap.* 130

B Et circumſpectis omnibus cùm iam veſpera eſſet hora.

B. Exijt in Bethaniam.

A. Relictis illis, abij foras extra ciuitatẽ in Bethaniã

B Cum duodecim.

A. Ibique manſit.

1 *Vide titulum huius.*

FICVLNEA FIDES.

CAP. CXII.

B. 11. Et alia die cùm exiret à Bethania.

B. Eſurijt.

A. 21. Mane autem reuertens in ciuitatem, eſurijt.

A. Et videns ficui arborem vnam ſecus viam, venit ad eam, & nihil inuenit in ea, niſi folia

B. Cùmq; vidiſſet à longe ficum habentem folia, venit ſi quid forte inueniret in ea.

in ea. Et cùm venisset ad eam nihil inuenit præter folia, non enim erat tempus ficorum. Et respondens eis, dixit ei: Iam non amplius in æternum ex te fructum quisquam manducet, & audiebant discipuli eius.

tantùm, & ait illi: Nunquā ex te fructus nascatur in sempiternum.

A. Et arefacta est continuò ficulnea.

B. Et veniunt Hierosolymam. (¹ *Et cùm introcap.* 111.

C. 19. Et erat ² quotidie docens in tēplo. Principes autem sacerdotum & scribæ, & principes plebis, quærebant illum perdere, & non inueniebant quid facerent illi, omnis enim populus suspensus erat audiens illum.

B. Et cùm vespera facta esset, egrediebatur de ciuitate. Et cum mane transirent viderunt ficum aridam factam à radicibus.

A. ³ Et videntes discipuli mirati sunt dicentes, quomodo continuo aruit.

B. Et recordatus Petrus dixit ei. Rabbi, ecce ficus cui maledixisti, aruit. Et respondens Iesus, ait illis. Habete fidem Dei.

A Respondens autem Iesus, ait eis.

A. Amen dico vobis, si habueritis fidē, & non

& non hæsitaueritis, non solum deficul- Cap. 68.a.
nea facietis. 97.c.

B. Amē dico vobis. A. sed & si monti huic dixeritis: tolle & iacta te in mare, fiet.

B. Quia quicunque dixerit huic monti, tollere & mittere in mare, & non hæsitauerit in corde suo, sed crediderit, quia quodcunque dixerit fiat, fiet.

A. Et omnia quæcunque petieritis in oratione credentes, accipietis.

B. Propterea dico vobis, omnia quæcunque orantes petitis, credite quia accipietis, & euenient vobis. Et cum stabitis ad orandum dimittite si quid habetis aduersus aliquem, vt pater vester dimittat vobis peccata vestra. Quod si vos non dimiseritis, nec pater vester dimittet vobis peccata vestra. Cap. 42.a.

1 *Vide titulum cap. superioris.*
2 *Solus Mar. distinguit dies, & commodissimū fuit istud hoc loco collocare.*
3 *Istud narrat Matt. quasi eadem hora dictum qua aruit ficulnea, sed ex Mar. constat postridie dictū.*

IN QVA POTESTATE.
CAP. CXIIII.

A. 21 Et cū venisset in tēplū, accesserūt ad eū docen-

B. 11. Et veniunt rursum Hierosolymam.

¶ C. 20.

tẽ Principes sacerdotum & seniores populi, di entes: In qua potestate hæc facis? & quis tibi dedit hanc potestatem? Respõdẽs aũt Iesus dixit eis.
B. Et cum ambularet iu templo, accedunt ad eũ summi sacerdotes, & scribæ, & seniores, & dicũt ei. In qua potestate h c facis?

¶ C. 20. Et factum est in vna dierum, docente illo populum, & euangelizante. Conuenerũt Principes sacerdotum, & scribæ, cũ senioribus, & aiunt, dicentes ad illum. In qua potestate hęc facis? aut quis est qui dedit tibi hanc potestatem.

& quis dedit tibi hanc potestatem?
A Interrogabo vos & ego vnũ sermonẽ, quẽ si dixeritis mihi, & ego vobis dicam in qua potestate hæc facio. Baptismus Ioãnis vnde erat, è cœlo, an ex hominibus?
C. Respondens aũt Iesus dixit ad illos: Interrogabo vos & ego vnũ verbũ, respõdete mihi Baptismus Ioãnis de cęlo erat, an ex hominibus? At illi cogitabãt intra se, dicentes: Quia si dixerimus de cęlo, dicet Quare ergò nõ credidistis illi Si aũt dixerimus ex hominibus.
A. At illi cogitabant inter se, dicentes: Si dixerimus è

B. Vt ista facias. Iesus autẽ respondens, ait illis: Interrogabo vos & ego vnum verbum, & respondete mihi, & dicam vobis in qua potestate hæc faciam. Baptismus Ioannis de cœlo erat, an ex hominibus? respõdete mihi. At illi cogitabant secũ, dicẽtes: si dixerimus de cœlo, dicet nobis, quare ergo non credidistis ei? si dixerim⁹ ex hominibus, timemus populũ.
C. Plebs

C. Plebs vniuersa lapidabit nos, certi sunt enim Ioannem esse prophetam.
B. Omnes enim habebant Ioannem, quia verè propheta esset. Et respondentes, dicunt Iesu. Nescimus.
Et respondens Iesus, ait illis: Neque ego dico vobis in qua potestate hæc faciam.

cœlo, dicet nobis, quare ergo nõ credidistis illi. Si aũt dixerimus ex hominibus timemus turbam Omnes enim habent Ioannem sicut prophetam, & respondentes Iesu: dixerunt nescimus ait illis & ipse. Nec ego dico vobis in qua potestate hæc facio.
c Et responderunt se nescire vnde esset, & Iesus ait illis: Neque ego dico vobis, in qua potestate hęc facio.

PARABOLAE FILIORVM ET VINEAE.

CAP. CXIIII.

¶ B. 12. Et cœpit eis in parabolis loqui. A. 21. Quid autem vobis videtur. Homo quidam habebat duos filios, & accedens ad primum, dixit: Fili vade hodie operare in vinea mea, Ille autem respondens, ait: Nolo. Postea autem pœnitentia motus, abijt. Accedens autem ad alterum dixit similiter. At ille respondens ait: Eo domine. Et non iuit. Quis ex duobus fecit voluntatẽ patris? Dicunt ei. Primus. Dixit illis Iesus: Amẽ dico vobis, quia publicani

ninl generis, immo apud Hebræos sæpius masculino sumitur, & si fortè etiam pullus fœmina fuerit.

3. *Verisimile est super vtrunque iacta vestimenta, sed Dominum insedisse tantum pullo.*

4. *Licet Io. nō omnino eodem ordine res narret, quo reliqui, non operæprecium tamen putauimus eius ordinem immutare.*

5. *Ex hac citatione satis constat prophetiam non propriè intelligendam de duobus animalibus, & hinc etiam intelligitur Dominum insedisse tantum vni animali.*

INGRESSVS IN TEMPLVM.

Mar eiectionem narrat quasi secundo die factam, sed cum Matt & Luc narrēt quasi primo ingressu factam, longeq́; verisimilius sit, tum vendentes fuisse in templo, & Dominum non distulisse eiectionem, nonnihil immutanda fuit narratio Mar quamuis enim solus distinguat dies, nullo tamen modo dicit aut significat eiectionem factā secundo die. Sed cum eius primo die non meminisset, nullaq́; re, prima die, gesta narrata, transisset ad secundum diem Cum subdit & cum introisset in templum, id repetere est intelligendus. quod non narratum, post primum ingressum contigerat quia verisimillimum est nihil secundo die in templo contigisse præter conciones, & interim quæsiuisse pharisæos quomodo eum perderent, & cum non statim inuenirent, tertio die collectos accessisse.

CAP.

CAP. CXI.

A. 21. Et cum intraſſet Ieſus Hieroſolymam, cōmota eſt vniuerſa ciuitas, dicens: Quis eſt hic? populi autem dicebant. Hic eſt Ieſus propheta à Nazareth Galilææ. Et intrauit Ieſus in templum Dei.

B. 11. Et cum introiſſet in templū, cœpit eijcere omnes ementes & vendentes in templo, & menſas numulariorū & cathedras vēdentiū columbas euertit. Et nō ſinebat vt quiſq̃ transferret vás per templum. & docebat dicens eis Nōne ſcriptum eſt, quia domus mea, domus orationis vocabitur omnibus gētibus? vos autem feciſtis eam ſpeluncam latronum. Quo audito, Principes ſacerdotum & ſcribæ quærebant quomodo eum perderent; timebant enim eum, quoniā vniuerſa turba admirabatur ſuper doctrina

B. 11. Et introiuit Hieroſolymam in templum (et cetera circumſpectis infra. C. 19 Et ingreſſus in templum cœpit eijcere vendentes & ementes dicens illis: Scriptum eſt, Domus mea, domus orationis eſt, vos autem feciſtis eam ſpeluncam latronum.

A. Et eiiciebat omnes ementes & vendentes in templo, & menſa nūmulariorum, & cathedras vendentiū columbas euertit, & dicit eis, ſcriptum eſt. Domus mea, domus orationis vocabitur, vos autem feciſtis illā ſpeluncā latronū

eam: si quis mihi ministrat, me sequatur & vbi ego sum, illic & ministet meus erit. Si quis mihi ministrauerit, honorificabit eum pater meus. Nunc anima mea turbata est, & quid dicam, pater saluifica me ex hac hora. Sed propterea veni in hanc horam. Pater clarifica nomen tuum. Venit ergo vox de cœlo. Et clarificaui, & iterum clarificabo. Turba ergo quæ stabat & audierat, dicebat tonitruum esse factum. Alij dicebant. Angelus ei loquutus est. Respondit Iesus, & dixit. Nō propter me hæc vox venit, sed propter vos. Nunc iudiciū est mundi, nunc princeps huius mundi eijcietur foras. Et ego si exaltatus fuero à terra, omnia traham ad meipsum. Hoc autem dicebat significans qua morte esset moriturus. Respondit ei turba, nos audiuimus ex lege, qnia Christus manet in æternum: & quomodo tu dicis, oportet exaltari filium hominis? Quis est iste filius hominis? Dixit ergo eis Iesus. Adhuc modicum lumen in vobis est, ambulate dum lucem habetis, vt non vos tenebræ comprehendant. Et qui ambulat in tenebris, nescit quo vadit. Dum lucem habetis credite in

lucem,

lucem, vt filij lucis sitis. Hæc loquutus est
Iesus, & abijt, & abscondit se ab eis. Cum
autem tanta signa fecisset coram eis, non
credebant in eum: vt sermo Esaiæ prophe
tæ impleretur quem dixit. Domine quis
crediti auditui nostro, & brachium Domi
ni cui reuelatum est. Propterea non pote-
rant credere, quia iterum dixit Esaias: Ex-
cæcauit oculos eorũ, & indurauit cor eo-
rum, vt non videant oculis, & non intelli-
gant corde, & conuertantur, & sanem eos.
Hæc dixit Esaias quãdo vidit gloriã eius,
& loquutus est de eo. Veruntamen & ex
principibus multi crediderunt in eum: sed
propter pharisæos non confitebantur, vt
e synagoga non eijcerentur. Dilexerunt
enim gloriam hominum magis, quã Dei.
Iesus autem clamauit & dixit. Qui credit
in me, non credit in me, sed in eum qui mi
sit me, & qui videt me, videt eum qui mi-
sit me. Ego lux veni in mundum, vt om-
nis qui credit i:ñ me, in tenebris non ma
neat. Et si quis audierit verba mea, & nõ
Io 20. d. custodierit, ego in iudico eũ: Non enim
veni vt iudicem mundum, sed vt saluificẽ
mundum. Qui spernit me, & non recipit
verba

verba mea, habet qui iudicet eum. Sermo quem loquutus sum, ille iudicabit eum in nouissimo die. Quia ex meipso non sum loquutus, sed qui misit me pater, ipse mihi mandatum dedit, quid dicam & quid loquar. Et scio quià mandatum eius vita æterna est. Quæ ergo ego loquor, sicut dixit mihi pater sic loquor (*Ante diem cap.* 130

B Et circumspectis omnibus cùm iam vespera esset hora.

B. Exijt in Bethaniam.

A. Relictis illis, abij foras extra ciuitatẽ in Bethaniã

B Cum duodecim.

A. Ibique mansit.

1 *Vide titulum huius.*

FICVLNEA FIDES.

CAP. CXII.

B. 11 Et alia die cùm exiret à Bethania.

B. Esurijt.

A 21. Mane autem reuertens in ciuitatem, esurijt.

A. Et videns fieri arborem vnam secus viam, venit ad eam, & nihil inuenit in ea, nisi folia

B. Cùmq; vidisset à longe ficum habentem folia, venit si quid fortè inueniret in ea.

in ea. Et cùm venisset ad eam nihil inuenit præter folia, non enim erat tempus ficorum. Et respondens eis, dixit ei: Iam non amplius in æternum ex te fructum quisquam manducet, & audiebant discipuli eius.

tantùm, & ait illis: Nunquā ex te fructus nascatur in sempiternum.

A. Et arefacta est continuò ficulnea.

B. Et veniunt Hierosolymam. ([1] *Et cùm intro cap.* 111.

C. 19. Et erat [2] quotidie docens in tēplo. Principes autem sacerdotum & scribæ, & principes plebis, quærebant illum perdere, & non inueniebant quid facerent illi, omnis enim populus suspensus erat audiens illum.

B. Et cùm vespera facta esset, egrediebatur de ciuitate. Et cum mane transirent viderunt ficum aridam factam à radicibus.

A. 3 Et videntes discipuli mirati sunt dicentes, quomodo continuo aruit.

B. Et recordatus Petrus dixit ei. Rabbi, ecce ficus cui maledixisti, aruit. Et respondens Iesus, ait illis. Habete fidem Dei.

A Respondens autem Iesus, ait eis.

A. Amen dico vobis, si habueritis fidē, & non

& non hæsitaueritis, non solum deficul- Cap. 68.a. 97. c.

B. Amē dico vobis. A. sed & si monti huic dixeritis: tolle & iacta te in mare, fiet.

nea facietis.

B. Quia quicunq; dixerit huic monti, tollere & mittere in mare, & non hæsitauerit in corde suo, sed crediderit, quia quodcunque dixerit fiat, fiet.

A. Et omnia quæcunque petieritis in oratione credentes, accipietis.

B. Propterea dico vobis, omnia quæcunque orantes petitis, credite quia accipietis, & euenient vobis. Et cum stabitis ad orandum dimittite si quid habetis aduersus aliquem, vt pater vester dimittat vobis peccata vestra. Quod si vos non dimiseritis, nec pater vester dimittet vobis peccata vestra. Cap. 42. a.

1 *Vide titulum cap. superioris.*

2 *Solus Mar. distinguit dies, & commodissimū fuit istud hoc loco collocare.*

3 *Istud narrat Matt. quasi eadem hora dictum qua aruit ficulnea, sed ex Mar. constat postridie dictū.*

IN QVA POTESTATE.

CAP. CXIII.

A. 21 Et cū venisset in tēplū, accesserūt ad eū docen-

B. 11. Et veniunt rursum Hierosolymam.

¶ C. 20.

¶ C. 20. Et factum est in vna dierum, docente illo populum, & euangelizante. Conuenerũt Principes sacerdotum, & scribæ, cũ senioribus, & aiunt, dicentes ad illum. In qua potestate hęc facis? aut quis est qui dedit tibi hanc potestatem.

tẽ Principes sacerdotum & seniores populi, dicentes: In qua potestate hæc facis? & quis tibi dedit hanc potestatem? Respõdẽs aũt Iesus dixit eis.
B. Et cum ambularet in templo, accedunt ad eũ summi sacerdotes, & scribæ, & seniores, & dicũt ei. In qua potestate hęc facis? & quis dedit tibi hanc potestatem?
A Interrogabo vos & ego vnũ sermonẽ, quẽ si dixeritis mihi, & ego vobis dicam in qua potestate hæc facio. Baptismus Ioãnis vnde erat, è cœlo, an ex hominibus?
C. Respondens aũt Ies' dixit ad illos: Interrogabo vos & ego vnũ verbũ, respõdete mihi Baptismus Ioãnis de cęlo erat, an ex hominib'? At illi cogitabãt intra se, dicentes: Quia si dixerimus de cęlo, dicet Quare ergò nõ credidistis illi? Si aũt dixerimus ex hominibus.
A. At illi cogitabant inter se, dicentes: Si dixerimus è

B. Vt ista facias. Iesus autẽ respondens, ait illis: Interrogabo vos & ego vnum verbum, & respondete mihi, & dicam vobis in qua potestate hæc faciam. Baptismus Ioannis de cœlo erat, an ex hominibus? respõdete mihi. At illi cogitabant secũ, dicẽtes: si dixerimus de cœlo, dicet nobis, quare ergo non credidistis ei? si dixerim' ex hominibus, timemus populũ.

C. Plebs

cœlo, dicet nobis, quare ergo nō credidistis illi. Si aūt dixerimus ex hominibus timemus turbam Omnes enim habent Ioannem sicut prophetam, & respondentes Iesu: dixerunt nescimus ait illis & ipse. Nec ego dico vobis in qua potestate hæc facio.

c Et responderunt se nescire vnde esset, & Iesus ait illis: Neque ego dico vobis, in qua potestate hęc facio.

C. Plebs vniuersa lapidabit nos, certi sunt enim Ioannem esse prophetam.
B. Omnes enim habebant Ioannem, quia verè propheta esset. Et respondentes, dicunt Iesu. Nescimus. Et respondens Iesus, ait illis: Neque ego dico vobis in qua potestate hæc faciam.

PARABOLAE FILIORVM ET VINEAE.

CAP. CXIIII.

¶ B. 12. Et cœpit eis in parabolis loqui. A. 21. Quid autem vobis videtur. Homo quidam habebat duos filios, & accedens ad primum, dixit: Fili vade hodie operare in vinea mea, Ille autem respondens, ait: Nolo. Postea autem pœnitentia motus, abijt. Accedens autem ad alterum dixit similiter. At ille respondens ait: Eo domine. Et non iuit. Quis ex duobus fecit voluntatē patris? Dicunt ei. Primus Dixit illis Iesus: Amē dico vobis, quia publicani

& meretrices præcedẽt vos in regno Dei. Venit enim ad vos Ioannes in via iustitiæ, & non credidistis ei. Publicani autem & meretrices crediderunt ei. Vos autem videntes nec pœnitentiam habuistis postea vt crederetis ei.

C. 20. Cœpit autem dicere ad plebem parabolam hanc.

A. Aliam parabolã audite. Homo erat paterfamilias, qui plãtauit vineã, & sæpẽ circũdedit ei, & fodit in ea torcular, & ædificauit turrim, & locauit eã agricolis, & peregre profectꝰ est.

C. Et ipse peregre fuit multis temporibus.

A. Cùm autem tempus fructuũ appropinquasset, misit seruos suos ad agricolas vt acciperent fructus eius.

B. Et misit ad agricolas in tempore seruũ, vt ab agricolis acciperet de fructu vineæ, qui apprehensum eum ceciderunt, & dimiserunt

C. Homo quidam plantauit vineam, & locauit eam colonis.

B. Vineam pastinauit homo, & circũdedit sepem, & fodit lacum, & ædificauit turrim, & locauit eam agricolis, & peregre profectus est.

C. Et in tempore misit ad cultores seruum, vt de fructu vineæ darent illi. Qui cæsum dimiserunt eum inanem, & addidit alterum seruum mittere. Illi autem hunc quoque cædentes & afficientes contumelia, dimiserunt inanem. Et addidit tertium mittere, qui & illum

vulnerantes eiecerunt.
A. Et agricolæ apprehensis seruis eius, alium cæciderunt, alium occiderunt, alium vero lapidauerunt. Iterum misit alios seruos plures prioribus, & fecerunt illis similiter. Nouissimè autem misit ad eos filium suum dicens: Verebuntur filium meũ. Agricolę autem videntes filiũ dixerunt intra se. Hic est hęres, venite occidamus eum, & habebimus hæreditatem eius, & apprehensum, eiecerunt extra uineã, & occiderunt.
C. Quem cum vidissent coloni, cogitauerunt intra se dicentes: Hic est hæres, occidamus eum, vt nostra fiat hęreditas. & eiectũ illum extra vineã, occiderunt. Quid ergo faciet illis dominus vineę?

runt vacuum. Et iterũ misit ad illos alium seruũ, & illum in capite vulnerauerunt, & cõtumelijs affecerunt. Et rursum aliũ seruũ misit, & illũ occiderunt, & plures alios, quosdã cædẽtes, alios verò occidẽtes.
C. Dixit autem Dominus vineæ, quid faciam? mittã filiũ meũ dilectũ, forsitam cũ hũc viderint verebũtur.
B. Adhuc ergò vnum habens filium charissimum, & illum misit ad eos nouissimum, dicens: Quia reuerebuntur filium meum. Coloni aũt dixerunt ad inuicem. Hic est hæres, venite occidamus eũ, & nostra erit hæreditas. Et apprehendentes eũ, occiderunt, & eijcerunt extra vineam.
A. Cùm ergò venerit dominus vineæ, quid faciet agricolis illis? Aiunt illi.

Malos male perdet,& vineam suam locabit alijs agricolis, qui reddent ei fructum temporibus suis. Dicit illis Iesus.

C. Veniet,& perdet colonos istos & dabit vineam alijs. Quo audito dixerũt illi. Absit. Ille autem aspiciens eos ait, quid est ergò hoc quod scriptum est.

A. Nunquam legisti in scripturis, lapidem quẽ reprobauerunt ædificãtes, hic factus est in caput anguli, a Domino factum est istud, & est mirabile in oculis nostris. Ideo dico vobis, quia auferetur à vobis regnum Dei,& dabitur gẽti facienti fructus eius, & qui ceciderit super laqidem istum, confringetur, super quẽ vero ceciderit, cõteret eum. Et cùm audissent principes sacerdotum,& Pharisæi parabolas eius, cognouerunt quòd de ipsis diceret.

C. Et quærebant Principes sacerdotum & scribæ

B. Quid faciet dominus vineæ? Veniet & perdet colonos, & dabit vineã aliis. Nec scripturam hanc legistis? Lapidem quẽ reprobauerunt ędificantes, hic factus est in caput anguli, à Domino factum est istud, & est mirabile in oculis nostris.

C. Lapidem quem reprobauerunt ædificantes, hic factus est in caput anguli. Omnis qui ceciderit supra lapidẽ illum, conquassabitur, super quem autem ceciderit cõminuet eum.

B. Et quærebant eũ tenere,& timuerũt turbam, cognoue

mit-

tant enim quoniã ad eos parabolam hanc di erit. (Et relicto cap 116. mittere in illum manus illa hora, cognouerũt enim quod ad ipsos dixerit similitudinem hanc. (*Et obseruantes cap.* 116. A. Et quærentes eum tenere, timuerunt turbas, quoniam sicut prophetam illum habebant.

INVITATI AD NVPTIAS.

CAP. C.XV.

¶ A. 22. Et respondens Iesus, dixit iterum in parabolis, dicens: Simile factum est regnum cœlorum homini regi, qui fecit nuptias filio suo. Et misit seruos suos vocare inuitatos ad nuptias, & nolebant venire. Iterum misit alios seruos dicens: Dicite inuitatis, Ecce prandium meum paraui, tauri mei & altilia occisa, & omnia parata, venite ad nuptias. Illi autem neglexerunt, & abierunt, alius in villam suam, alius ad negociationem suam, reliqui verò tenuerunt seruos eius, & contumeliis affectos occiderũt. Rex autem cùm audisset, iratus est, & missis exercitibus suis,

perdidit homicidas illos, & ciuitatem illorum succendit. Tunc ait seruis suis, nuptiæ quidem paratæ sunt, sed qui inuitati erãt, non fuerunt digni. Ite ergò ad exitus viarum, & quoscunque inueneritis, vocate ad nuptias. Et egressi serui eius in vias, cõgregauerunt omnes quos inuenerunt bonos & malos, & impleræ sunt nuptiæ discumbentium. Intrauit autem Rex, vt videret discumbentes, & vidit ibi hominem non vestitum veste nuptiali. Et ait illi: Amice quomodo huc intrasti non habens vestem nuptialem. At ille obmutuit. Tũc dixit Rex ministris, ligatis manibus & pedibus eius, mittite eum in tenebras exteriores, ibi erit fletus & stridor dentium; multi enim sunt vocati, pauci verò electi.

TRIBVTVM SOLVENDVM.

CAP. C.XVI.

A. 22. Tunc abeuntes Pharisæi consilium inierunt, vt caperent eum in sermone.

C. 20. Et obseruantes miserunt insidiatores, qui se iustos simularẽt, vt caperẽt eũ in sermone, & tra-

B. 12. Et relicto eo abierunt, & mittunt ad eum.

C. Et interrogauerunt eum, dicẽtes. Magister, scimus quia rectę dicis & doces, & non accipis personam, sed viam Dei in veritate doces, licet nobis tributum dare cæsari, an non? Considerans autem dolum illorum, dixit ad eos, quid me tentatis?

& traderent eum principatu, & potestati Præsidis.

A. Et mittunt ei discipulos suos.

B. Quosdam ex Pharisæis.

B. Et Herodianis; vt eum caperent in verbo, qui venientes dicunt ei. Magister scimus quia verax es, & non curas quemquã, nec enim vides in faciẽ hominum, sed in veritate viam Dei doces, licet dare tributum cæsari, an nõ dabimus? qui sciẽs versutiam eorum, ait illis: Quid me tentatis.

A. Cum Herodianis dicentes. Magister, scimus quia verax es, & viam Dei in veritate doces, & non est tibi cura de aliquo, nõ enim respicis personam hominum. Dic ergò nobis quid tibi videtur, licet censum dare Cæsari, an non? Cognita autem Iesus nequitia eorum, ait: Quid me tentatis hypocritæ, ostendite mihi numisma census.

C. Ostendite mihi denarium, cuius habet imaginem & inscriptionem? respondentes, dixerunt ei; cęsaris. Et ait illis; Reddite ergò quæ sunt cæsaris cęsari, & quę sunt Dei Deo.

B. Afferte mihi denarium, vt videam.

A. At illi obtulerunt ei denarium. Et ait

il is Iesus, cuius est imago hæc & superscriptio? dicunt ei. Cæsaris. Tunc ait illis: Reddite ergo quæ sunt Cæsaris Cæsari, & quæ sunt Dei Deo. Et audientes, mirati sunt.

C. Et non potuerunt verbum eius reprehendere coram plebe, & mirati in responso eius, tacuerunt.

Et A. relicto eo abierunt.

B. At illi obtulerunt ei, & ait illis: cuius est imago hæc & inscriptio? dicunt ei; cæsaris. Respondens autem Iesus, dixit illis: reddite ergo quę sunt cæsaris cęsari, & quæ sunt Dei Deo: et mirati sūt super eo.

SADDVCAEI.

CAP. C.XVII.

A. 22. Illo die accesserunt ad eum Sadducæi, qui dicunt non esse resurectionem, & interrogauerunt eum dicentes.

C. Magister, Moyses scripsit nobis. Si frater alicui⁹ mortuus fuerit habēs vxorem, & hic sine liberis fuerit,

C. 20. Accesserunt aūt quidam Sadducæorum, qui negant esse resurectionem dicentes.

B. 12 Et venerūt ad eū Sadducęi qui dicunt non esse resurectionē. & interrogabant eū dicentes: Magister, Moyses nobis scripsit

rit, vt accipiat eam frater eius vxorem, & suscitet semen fratri suo.

vt si cuius frater mortuus fuerit, & dimiserit vxoré, & filios non reliquerit, accipiat frater eius vxorem ipsius, & resuscitet semen fratri suo.

A. Magister, Moyses dixit: Si quis mortuus fuerit non habens filium, vt ducat frater eius vxorem illius & suscitet semen fratri suo.

C. Septé ergò fratres erant, & primus accepit vxorem, & mortuus est sine filijs.

B. Septé ergò fratres erát, & prim' accepit vxorem, & mortuus est, nó relicto semine, & secundus accepit eá, & mortuus est & nec iste reliquit semé, & tertius similiter, & acceperunt eá similiter septé, & non reliquerunt semen, nouissimè omnium defuncta est & mulier.

A. Similiter secundus, & tertius vsq; ad septimum, nouissimè autem omniú & mulier defúcta est. In resurrectione ergò cuius erit de septé vxor,

A. Erant autem apud nos septem fratres, & primus vxore ducta, Defunctus est & non habens semen, reliquit vxorê suam fratri suo.

C. Et sequens accepit illá, & ipse mortuus est sine filio. Et tertius accepit illam similiter & omnes septem, & non reliquerunt semen, & mortui sunt. Nouissimè omnium defuncta est & mulier.

B. In resurrectione ergò cũ resurrexerint, cuius de his erit vxor, septem enim habuerunt eam vxoré. Et respondens Iesus ait illis: Nonne idcò erratis nó scientes scripturas, neq; virtutem

A. Non est Deus mortuorum, sed viuorum.

C. Respondentes autem quidam scribarũ, dixerunt ei : Magister bene dixisti.

A. Et audientes turbæ mirabantur in doctrina eius.

MAGNVM MANDATVM.

CAP. CXVIII.

A. 22. Pharisæi autem audientes quod silentium imposuisset Sadducæis, conuenerunt in vnum.

B. 12 Et accessit vnus de scribis, qui audierat illos conquirentes, & videns quoniam illis bene responderit, interrogauit eum quod esset primum omniũ mandatũ.

A. Et interrogauit eum vnus ex eis legis doctor.

A. Teutans eum. Magister quod est mandatum magnum in lege?

B. Iesus autem respondit. Quia primum omnium mandatum est. Audi Israel Dominus Deus tuus, Deus vnus est, & diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota mente tua,

A. Ait illi Iesus: diliges dominũ Deũ tuum ex toto corde tuo, & in tota anima tua, & in tota mente tua Hoc est maximũ & primum mandatum: secundum autem simile est huic, diliges proximum tuũ sicut teipsum

tua, & ex tota virtute tua. Hoc est primum mandatum: secundum autem simile est illi. Diliges proximum tuum tanquam teipsum. Maius horum aliud mandatũ non est.
A. In his duobus mandatis vniuersa lex pendet & prophetæ.
B. Et ait illi scriba Bene Magister in veritate dixisti, quia vnus est Deus, & non est alius præter eum. & vt diligatur ex toto corde: & ex toto intellectu, & ex tota anima, & ex tota fortitudine, & diligere proximum tanquam seipsum, maius est omnibus holocaustomatibus & sacrificijs. Iesus autem videns quod sapienter respondisset, dixit illi Non es longè à regno Dei. Et nemo iã audebat eum interrogare.

C 20 1 Et amplius non audebant eum quicquam interrogare.

1 *Vix dubium quin Luc. idem significet quod* Mar. *neminem deinde ausum fuisse dominũ interrogare. Quamuis enim istud subiecerit responsioni ad quæstionem Sadducæorum, non tamen de solis Sadducæis, sed de omnibus in vniuersum loqui videtur, quod vbi dominus aliquoties iã prudenter respondisset, admirati, non fuerunt ausi eum amplius interrogare, non enim necesse fuit ad hoc dicendum; omnes interrogationes ponere, & nota scribas approbasse; responsionem ad quæstionem Sadducæorum, &*

rum, & eum ipsum qui interrogabat de magno mandato. deposito tentandi animo, etiam approbasse domini responsionem.

CHRISTVS CVIVS FILIVS.

CAP. CXIX.

A. 22. Congregatis autem Pharisæis, interrogauit eos Iesus, dicens. Quid vobis videtur de Christo, cuius filius est? Dicunt ei. Dauid.

B. 1. Et respondens Iesus dicebat, docens in templo. Quomodo dicunt scribæ, Christum filium esse Dauid? Ipse enim Dauid dicit in spiritu sancto. Dixit dominus domino sede à dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum. Ipse ergò Dauid dicit eum dominum, & vnde filius eius est, & multa turba libenter eum audiuit,

A. Ait illis. C. Quomodo dicunt christũ filiũ esse Dauid, & ipse Dauid dicit in libro Psalmorũ: Dixit dominus dño meo, sede a dextris

C. 20 Dixit autẽ ad illos. A. Quomodo ergo Dauid in spiritu vocat eum dominum dicẽs: Dixit dominus dño meo, sede à dextris meis, donec ponam inimicos

cos tuos scabellum pedum tuorum. Si ergo Dauid vocat eum dominum, quomodo filius eius est? Et nemo poterat ei respondere verbum. Neque ausus fuit quisquam ex illa die eum amplius interrogare.

meis, donec ponā inimicos tuos scabellum pedū tuorum. Dauid ergò dominum eum vocat, & quomodo filius eius est.

Mar. videtur significare ea dicta plebi docendo. Et verisimile est dominum primùm docendo, ea plebi dixisse: tum etiam eadem interrogasse Pharisæos astantes, aut sic ea plebi dixit, vt peculiariter sermonem dirigeret ad astantes Pharisæos, siue bis, siue semel tantū quæstio & scriptura sit proposita.

AVDIENDI NON IMITANDI SCRIBAE. VAE.

CAP. CXX.

¶ A. 23. Tunc Iesus loquutus est ad turbas, & ad discipulos suos. B. 12. Et dicebat eis in doctrina sua.

C. 20. Audiente autem populo, dixit discipulis suis.

A. Super Cathedram Moysi sederunt scribæ & Pharisæi, omnia ergò quæcunque dixerint vobis, seruate & facite: secundum opera verò eorum nolite facere. Dicunt enim

enim & non faciunt. Alligant autem onera grauia & importabilia, & imponunt in humeros hominum. digito autem ſuo nolunt ea mouere. Omnia verò opera ſua faciunt, vt videantur ab hominibus. Dilatát enim philacteria ſua, & magnificant fimbrias. Amant autem primos recubitus in cœnis, & primas Cathedras in ſynagogis, & ſalutationes in foro, & vocari ab hominibus rabbi. Vos autem nolite vocari rabbi, vnus eſt enim Magiſter veſter, omnes autem vos fratres eſtis. Et patrem nolite vobis vocare ſuper terram, vnus eſt enim
Pater veſter qui in cœlis eſt. Nec vocemi 90.99.6
ni magiſtri, quia magiſter veſter vnus eſt Chriſtus. Qui maior eſt veſtrũ, erit miniſter veſter. Qui aũt ſe exaltauerit humiliabitur, & qui ſe humiliauerit, exaltabitur.

C. Attendite à ſcribis, qui volunt ambulare in ſtolis, & amãt ſalutationes in foro, & primas Cathedras in Synagogis, & primos diſcubitus in cõuiuijs, qui deuorant domos viduarũ ſimulantes longam orationem,

B. Cauete à ſcribis, qui volunt in ſtolis ambulare, & in primis cathedris ſedere in ſynagogis, & primos diſcubitus in cœnis, qui deuorant domos viduarum ſub obtentu prolixę o-

sationis, hi accipient ꝓlixi' iudiciū. ‖ tem, hi accipient damnationem maiorem.

Mt. 23. c. A. Væ autem vobis scribæ & Pharisæi hypocritæ, quia clauditis regnum cęlorū ante homines. Vos enim non intratis, nec introeuntes finitis intrare. Væ vobis scribæ & Pharisæi hypocritæ, quia comeditis domos viduarum longas orationes orantes propter hoc amplius accipietis iudicium. Væ vobis scribæ & Pharisæi hipocritæ, quia circuitis mare & aridam, vt faciatis vnum proselitum, & cùm fuerit factus, facitis eum filium gehennæ duplo quàm vos.
Væ vobis duces cœci qui dicitis, quicunq; iurauerit per templum nihil est, qui autē iurauerit in auro tēpli, debet. Stulti & cœci, quid enim maius est aurum, an templū quod sanctificat aurum? Et quicunque iurauerit in altari nihil est, qui autem iurauerit in dono quod est super illud, debet: Cœci quid enim maius est? donum an altare quod sanctificat donum? Qui ergò iurat in altari, iurat in illo, & in omnibus quæ super illud sunt. Et quicunq; iurat in templo, iurat in illo, & in eo qui habitat in ipso. Et qui iurat in cœlo, iurat in throno Dei,

no Dei, & in eo qui ſedet ſuper eum. Væ vobis ſcribæ & phariſæi hypocritæ, quia decimatis mentam & anetum, & cyminum, & reliquiſtis quæ grauiora ſunt legis, iudicium & miſericordiam, & fidem, hæc oportuit facere, & illa non omittere. Duces cœci excolantes culicem, camelũ autem glutientes. Væ vobis ſcribæ & Phariſæi hypocritæ, quia mundatis quod de foris eſt calicis & paropſidis, intus autem pleni eſtis rapina & immunditia. Phariſæe cœce munda prius quod intus eſt calicis & paropſidis, vt fiat quod de foris eſt mundum. Væ vobis ſcribæ & Phariſæi hypocritæ, quia ſimiles eſtis ſepulchris dealbatis, quæ a foris parent hominibus ſpecioſa, intus vero plena ſunt oſſibus mortuorum, & omni ſpurcitia, ſic & vos à foris quidem paretis hominibus iuſti, intus autem pleni eſtis hypocriſi & iniquitate. Væ vobis ſcribæ & Phariſæi hypocritæ, quia ædificatis ſepulchra prophetarum, & ornatis monumenta iuſtorum, & dicitis, ſi fuiſſemus in diebus patrum noſtrorum, nõ eſſemus ſocij eorũ in ſanguine prophetarum. Itaque teſtimonio eſtis vobiſmetipſis, quia filij eſtis eorũ

qui prophetas occiderunt : & vos imple-
te mensuram patrum vestrorum. Serpẽtes
genimina viperarum, quomodo fugietis a
iudicio gehennæ. Ideò ecce ego mitto ad
vos prophetas, & sapientes, & scribas, & ex
illis occidetis & crucifigetis, & ex eis flagel
labitis in synagogis vestris, & persequemi
ni de ciuitate in ciuitatem, vt veniat super
vos omnis sanguis iustus, qui effusus est su
per terram, a sanguine Abel iusti, ad sãgui
nem Zachariæ filij Barachiæ, quem occidi-
stis inter templum & altare. Amen amẽ di
co vobis, venient hæc omnia super genera
Lu. 13. a. tionem istam. Hierusalem Hierusalẽ, quæ
occidis prophetas & lapidas eos qui ad te
missi sunt. Quoties volui congregare fili-
os tuos, quemadmodum gallina cõgregat
pullos suos sub alis, & noluisti. Ecce relin-
quetur vobis domus vestra deserta. Dico
autem vobis, non me videbitis amodo,
donec dicatis: Benedictus qui venit in no
mine Domini.

VIDVA PAVPER

CAP. C.XXI.

B. 12. Et sedens contra ga- ¶ C. 21 Respiciens autem, vidit

zophi-

qui mittebant munera in gazophilacium diuites, vidit aūt & quandam viduam pauperculā mittentem æra minuta duo, & dixit: verè dico vobis, quia vidua hęc pauper plusquam omnes misit. Nam omnes hi ex abundāti sibi miserūt in munera Dei: hæc autē ex eo quod deest illi, omnem victū suum quē habuit, misit.

zophilaciū aſpiciebat quo modo turba iactabat æs in gazophilacium. Et multi diuites iactabant multa. Cùm veniſſet autē vidua vna pauper, miſit duo minuta quod eſt quadrans. Et conuocans diſcipulos ſuos, ait illis: Amen dico vobis, quoniā vidua hæc pauper plus ōnibus miſit. qui miſerunt in gazophilaciū. Omnes enim ex eo quod abundabat illis miſerunt. Hæc verò de penuria ſua, omnia quæ habuit miſit, totum victum ſuum.

PRAEDICTIONES.

CAP. CXXII.

¶ B. 13 Et cùm egrederetur de templo.

¶ A. 24. Et egreſſus Ieſus de templo ibat, & acceſſerunt diſcipuli eius vt oſtenderent ei ædificationes templi.

C. 21. Et quibusdam dicentibus de templo quod bonis lapidibus & donis ornatum esset.

B. Ait illi vnus ex discipulis suis Magister aspice quales lapides & quales structuræ.

Et Respondens Iesus, ait illi: vides has omnes magnas ædificationes?

A. Videtis hæc omnia? Amen dico vobis.

C. Hæc quę videtis, venient dies, in quibus non relinquetur lapis super lapidē, qui non destruatur.

B. Et cùm sederet in monte Oliuarum contra templum, interrogabant eum separatim Petrus, & Iacobus, & Ioānes, & Andreas; Dic nobis quando ista fient, & quod signum erit quando hæc omnia incipient consummari.

A. Et quod signnm aduentus tui, & consummationis sæculi.

A. Ipse autem respondens, ait illis. C. Dixit. B. Non relinquetur lapis super lapidem qui non destruatur. A. Non relinquetur hic lapis super lapide qui non destruatur. Sedēte autem eo super montem Oliueti, accesse runt ad eum discipuli secreto, dicentes. Dic nobis quando hæc erunt. C. Interrogauerūt autem illum, dicentes Præceptor quādo hæc erunt? & quod signū cùm fieri incipiet? Qui dixit. Videte ne se ducamini, multi enim venient in nomine meo, dicentes, Quia ego sum.

A. Respondens Iesus dixit eis. Videte ne quis vos seducat. multi enim venient in nomine meo, dicentes: Ego sum Christus, & multos seducent, audituri enim estis prælia, & opiniones præliorum, videte ne turbemini, oportet enim hæc fieri: sed nondum est finis. Consurget enim gens in gentem, & regnum in regnum, & erunt pestilentiæ, & fames, & terræ motus per loca. B. Cùm audieritis autem bella, & opiniones bellorum, ne timueritis, oportet enim hæc fieri, sed nondum finis. Exurget enim gens côtra gentem, & regnū super regnū, & erūt terræ motº p loca, & fames initiū dolorū hæc.

B. Et respondens Iesus, cœpit dicere illis. Videte ne quis vos seducat: multi enī venient in nomine meo dicētes, quia ego sum Christus & multos seducent.

C. Et tempus appropinquabit, nolite ire post eos. Cùm autē audieritis prælia, & seditiones, nolite terreri, oportet primùm hæc fieri, sed non dum statim finis. Dicebat autem illis: Surget gens contra gentē & regnū adversus regnū & terræ motus erū magni per loca, & pestilētiæ & fames, terroresq́; & signa de cœlo magna erūt.

A. Hæc autem omnia initia sunt dolorum.

C. Sed ante hæc omnia iniicient vobis manus suas, & persequentur tradentes in synagogas & custodias, trahentes ad Reges & Præsides, propter nomen meum.

B. Videte autem vosmetipsos, tradent Ea. 55. 2.

enim vos in concilijs, & in synagogis vapulabitis, & ante Reges & Præsides stabitis propter me in testimonium illis. Et in oẽs gentes primũ oportet prædicari Euãgeliũ, & cũ duxerint vos tradentes.

C. Cótinget autem vobis in testimonium.

ca 24 c. C. ponite ergò in cordib' vestris, non præmeditari quemadmodum respondeatis.

B. Nolite præcogitare quid loquamini.

B. Sed quod datum fuerit vobis in illa hora, id loquamini.

C. Ego enim dabo vobis os & sapientiã, cui non poterunt resistere & contradicere omnes aduersarij vestri.

B. Non enim vos estis loquentes, sed Spi-
ca 59. a. ritus sãctus. Tradet aũt frater fratrem in mortẽ, & pater filium, & consurgent filij in parentes, & morte afficient eos.

C. Trademini aũt à parentibus & fratribus, & amicis, & morte afficient ex vobis, & eritis odio omnibus propter nomen meũ.

A. Tunc tradent vos in tribulationẽ, & occident vos & eritis odio omnibus gentibus propter nomen meum.

B. Et eritis odio omnibus, propter nomen meum.

C. Et capillus de capite vestro nõ peribit.

A. Et tunc scãdalizabuntur multi, & inuicem tra-

cem tradent, & odio habebunt inuicem, & multi pseudoprophetæ surgent, & seducent multos, & quoniam abundabit iniquitas, refrigescet charitas multorũ. Qui autem perseuerauerit vsq; in finem, hic saluus erit.

B. Qui autem sustinuerit in finẽ, hic saluus erit.

C. In patientia vestra possidebitis animas vestras.

A. Et prædicabitur hoc Euangelium regni in vniuerso orbe, in testimoniũ omnibus gentibus, & tunc veniet consummatio.

C. Cùm autẽ videritis circundari ab exercitu Hierusalem, tunc scitote quia appropinquauit desolatio eius.

A. Cũ ergò videritis abominationem desolationis quæ dicta est à Daniele Propheta.

B. Vbi non debet.

A. In loco sancto, qui legit intelligat.

B. Tunc qui in Iudæa sunt, fugiãt ad mõtes, & qui super tectum, ne descẽdat in domũ, nec introeat, vt tollat q d de domo sua, & qui in

B. Cùm autem videritis abhominationem desolatiõnis stantem.

C. Tunc qui in Iudæa sunt, fugiant ad montes, & qui in medio eius, discedant, & qui in regionibus, nõ intrent in eam.

A. Tunc qui in Iudæa sunt, fugiant ad montes. & qui in tecto, nõ descendãt tollere aliquid

In agro, non reuertatur retro tollere vestimentum suum.

C. Quia dies vltionis hi sunt, vt impleantur omnia quæ scripta sunt: væ autẽ pregnantibus & nutrientibus in illis diebus.

A. Orate autem vt non fiat fuga vestra in hyeme, vel sabbato.

B. Erunt enim dies illi, tribulationes tales, quales non fuerunt ab initio creaturæ quam condidit Deus vsque nunc, neque fient.

C. Erit enim pressura magna super terrã, & ira populo huic, & cadent in ore gladij, & captiui ducentur in omnes gentes, & Hierusalem calcabitur à gentibus, donec impleantur tempora nationum.

B. Et nisi breuiasset Dominus dies, non fuisset salua omnis caro, sed propter electos quos elegit, breuiauit dies.

quid de domo sua; & qui in agro. nõ reuertatur tollere tunicam suam. Væ autem pregnantibus & nutrientibus in illis diebus. B. Væ autem prægnantibus & nutrientibus in illis diebus. Orate verò vt hyeme non fiant.

A. Erit enim tunc tribulatio magna, qualis non fuit ab initio mundi, neq; fiet.

A. Et nisi breuiatã fuissent dies illi, non fieret salua omnis caro, sed propter electos breuiabuntur dies illi.

CAP. C.XXIII.

B 13. Et tūc si quis vobis dixerit, ecce hic est Christus, ecce illic, ne credideritis, exurgēt enim pseudochristi, & pseudoprophetæ, & dabunt signa & portenta ad seducendos si fieri pōtest etiam electos.

A. 24. Tunc si quis vobis dixerit, ecce hic est Christus aut ecce illic, nolite credere: surgēt enim pseudochristi, & pseudoprophetæ, & dabunt signa magna & prodigia, ita vt in errorem inducantur, si fieri potest etiam electi. ca. 97. 6.

A. Ecce prædixi vobis.

B. Vos ergò videte, ecce prædixi vobis.

A. Si ergo dixerint vobis ecce in deserto est, nolite exire, ecce in penetralibus, nolite credere: Sicut enim fulgur exit ab Oriente, & paret vsque in Occidentem, ita erit & aduentus filij hominis, vbicunque fuerit corpus, illuc congregabuntur & aquilæ.

C. 21. Et erunt signa in sole, & luna, & stellis, & in terris pressura gentiū, præ cōfusione sonitus maris & fluctuū, arescētibus hominibus præ timore, & expectatione,

quæ

quæ superueniet vniuerso orbi, nam virtutes cœlorum mouebuntur.

A. Statim autem post tribulationem dierum illorum, sol obscurabitur, & luna non dabit lumen suũ, & stellæ cadent de cœlo, & virtutes cœlorum commouebuntur, & tunc parebit signum filij hominis in cœlo. Et tunc plangent omnes tribus terræ, & videbunt filium hominis venientem in nubibus cœli cum virtute multa & maiestate. Et mittet Angelos suos cum tuba & voce magna & congregabunt electos eius à quatuor ventis à summis cœlorum, vsque ad terminos eorum.

C. His autem fieri incipiẽtibus, suspicite & leuate capita vestra, qm̃ appropinquat redemptio vestra. Et dixit illis similitudinem.

A. Ab

B Sed in illis diebus post tribulationem illam, sol contenebrabitur, & luna non dabit splendorem suum, & stellæ cœli erunt decidentes, & virtutes quæ in cœlis sunt, mouebuntur, & tũc videbunt filium hominis venientẽ in nubibus, cum virtute multa & gloria, & tunc mittet Angelos suos, & cõgregabit electos suos à quatuor ventis à summo terræ, vsque ad summum cœli.

C. Et tunc videbũt filium hominis venientem in nube cum potestate magna, & maiestate.

B. A ficu autem discite parabolam. cum iam ramus eius tener fuerit, & folia nata, cognoscitis quia in proximo sit æstas: Sic & vos cum videri-

tis hæc fieri, scitote quod in proximo sit in hostijs. Amē dico vobis, quoniam non transibit generatio hæc, donec omnia ista fiant. cœlum & terra transibunt, verba autem mea non transibunt.

c. Videte ficulneā & omnes arbores, cùm producunt iā ex se fructum, scitis quoniam prope est æstas: Ita & vos cum videritis hæc fieri, scitote quoniam prope est regnum Dei: Amen dico vobis, quia non præteribit generatio hæc, donec omnia fiant. cœlum & terra transibunt, verba autem mea non transibuut.

A. Ab arbore autem fici, discite parabolam. Cùm iam ramus eius tener fuerit, & folia nata, scitis quia prope est æstas: Ita & vos, cùm videritis hæc omnia, scitote quia prope est in ianuis. Amen dico vobis, quia non præteribit generatio hæc, donec hæc omnia fiant: cœlum & terra transibunt, verba autem mea non præteribunt.

A. De die autem illa & hora nemo scit, neque Angeli cœlorum, nisi solus Pater.

B. De die autem illa vel hora nemo scit, neque Angeli in cœlo, neque Filius, nisi Pater.

VIGILANDVM.

CAP. C.XXIIII.

B. 13. Videte, vigilate, & orate: nescitis enim quando tempus sit.

C. 21. Attendite autem vobis, ne forte grauētur corda vestra in crapula & ebrietate, & curis huius vitæ, & superueniat in vobis repentina dies illa, tanquā laqueus. enim superueniet in omnes qui sedent su-
per faciem omnis terræ. Vigilate itaque omni tempore, vt digni habeamini fugere ista omnia quæ futura sunt, & state ante filium hominis. (Erat autem. cap 127.

A. 24. Sicut autem in diebus Noe, ita erit & aduentus filij hominis: sicut enim erant in diebus ante diluuium comedētes & bibentes, nubentes & nuptui tradentes, vsq; ad eum diem quo intrauit Noe in arcam, & non cognouerunt donec venit diluuiū, & tulit omnes. ita erit & aduentus filij hominis. Tunc duo erunt in agro, vnus assumetur, & vnus relinquetur. Duæ molentes in mola, vna assumetur & vna relinquetur, duo in lecto, vnus assumetur, & vnus relinquetur. Vigilate ergò quia nescitis qua hora dominus vester venturus sit. Illud autem scitote quoniam si sciret paterfamilias qua hora fur venturus esset, vigilaret vtique, & non sineret perfodi domum suam: Ideò & vos estote parati, quia

qua

qua nescitis hora filius hominis venturus est. Quisputas est fidelis seruus & prudēs, quem constituit dominus super familiam suam, vt det illis cibum in tempore, beatus ille seruus, quem cùm venerit dominus eius, inuenerit sic facientem: Amen dico vobis, quoniam super omnia bona sua constituet eum. Si autem dixerit malus seruus ille in corde suo, moram faciet dominus meus venire, & cœperit percutere conseruos suos, manducet autem & bibat cum ebriosis, veniet dominus serui illius in die qua non sperat, & hora qua ignorat, & diuidet eum, partemque eius ponet cum hypocritis, illic erit fletus & stridor dentium.

B. Sicut homo qui peregre profectus, reliquit domum suam, & dedit seruis suis potestatem cuiusque operis, & ianitori præcepit, vt vigilet. Vigilate ergò, nescitis enim quando dominus domus veniat, sero, an media nocte, an gallicantu, an mane, ne cum venerit repente, inueniat vos dormientes. Quod autem vobis dico, omnibus dico: Vigilate. (*Erat autem cap. 128.*

DECEM VIRGINES.

CAP. C.XXV.

¶ A. 25. Tūc ſimile erit regnum cœlorm decem virginibus, quæ accipientes lampadas ſuas, exierunt obuiam ſponſo & ſponſæ. Quinque autem ex eis erant fatuæ, & quinq; prudentes: ſed quinq; fatuæ acceptis lampadibus, nō ſumpſerunt oleum ſecum; Prudentes vero acceperūt oleum in vaſis ſuis cum lampadibus, Moram autem faciente ſponſo, dormitauerunt omnes & dormierunt: Media autē nocte clamor factus eſt, ecce ſponſus venit, exite obuiam ei. Tunc ſurexerunt omnes virgines illæ, & ornauerunt lampades ſuas: Fatuæ autē ſapientibus dixerunt. Date nobis de oleo veſtro, quia lampades noſtræ extingūtur: Reſponderunt prudētes, dicentes; Ne forte non ſufficiat nobis & vobis, ite potius ad vendentes, & emite vobis. Dum autem irent emere, venit ſponſus, & quæ paratæ erant, intrauerunt cum eo ad nuptias, & clauſa eſt Ianua. Nouiſſime verò veniunt & reliquæ virgines, dicentes: Domine Domine

mine aperi nobis; At ille respondens, ait, Amen dico vobis, nescio vos. Vigilate itaque quia nescitis diem neque horam.

TALENTA

CAP. C.XXVI.

A. 25. Sicut enim homo peregre proficiscẽs, vocauit seruos suos, & tradidit illis bona sua. Et vni dedit quinq; talenta, alij autem duo, alij verò vnum, vnicuiq; secundum propriam virtutem, & profectus est statim. Abijt autem qui quinque talenta acceperat, & operatus est in eis, & lucratus est alia quinque: Similiter & qui duo accceperat lucratus est alia duo. Qui autem vnum acceperat, abiẽs fodit in terram, & abscondit pecuniã domini sui. Post multum verò temporis venit dominus seruorum illorum, & posuit rationem cũ eis. Et accedẽs qui quinque talẽta acceperat, obtulit alia quinque talenta dicens: Dñe, quinque talenta tradidisti mihi, ecce alia quinque superlucratus sum. Ait illi dominus eius. Euge serue bone & fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, super multa te consti-

constituam, intra in gaudium domini tui. Accessit autem & qui duo talenta acceperat, & ait: Domine duo talenta tradidisti mihi, ecce alia duo superlucratus sum. Ait illi dominus eius. Euge serue bone & fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, super multa te constituam, intra in gaudium domini tui. Accedens autem & qui vnum talentum acceperat, ait: Domine scio quia homo durus es, metis vbi non seminasti, & congregas vbi non sparsisti, & timens abij, & abscondi talentum in terra, ecce habes quod tuum est. Respondens autem dominus eius dixit ei, serue male & piger, sciebas quod meto vbi non semino, & congrego vbi non sparsi, oportuit ergo te committere pecuniam meam nummularijs, & veniens ego, recepissem vtique quod meum est cum vsura. Tollite itaque ab eo talentum, & date ei qui habet decem talenta. Omni enim habenti dabitur, & abundabit, ei autem qui non habet, & quod videtur habere, auferetur ab eo. Et inutilem seruum eijcite in tenebras exteriores, ibi erit fletus & stridor dentium.

IVDICIVM.

CAP. C.XXVII.

A. 25. Cùm autem venerit Dominus in maiestate sua, & omnes Angeli cum eo, tunc sedebit super sedem maiestatis suæ, & congregabuntur ante eum omnes gentes, & separabit eos ab inuicem, sicut pastor segregat oues ab hædis, & statuet oues quidem à dextris suis. hædos autem à sinistris. Tunc dicet Rex his qui à dextris eius erunt. Venite benedicti patris mei, possidete paratum vobis regnum à constitutione mundi. Esuriui enim, & dedistis mihi manducare: Sitiui, & dedistis mihi bibere. Hospes eram, & collegistis me: Nudus, & cooperuistis me: Infirmus, & visitastis me: In carcere eram, & venistis ad me. Tunc respondebunt ei iusti, dicentes: Domine quando te vidimus esurientem, & pauimus? sitientem, & dedimus tibi potum? quando autem te vidimus hospitem, & collegimus te? aut nudum & cooperimus te? aut quando te vidimus infirmum, aut in carcere, & venimus ad te? Et respondens Rex, dicet illis,

Amen dico vobis, quamdiu fecistis vni ex his fratribus meis minimis, mihi fecistis. Tunc dicet & his qui à sinistris eius erũt. Discedite à meledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo & angelis eius. Esuriui enim, & non dedistis mihi manducare: Sitiui, & non dedistis mihi potũ: Hospes eram, & non collegistis me: Nudus, & non operuistis me: Infirmus & in carcere, & non visitastis me. Tunc respondebunt ei & ipsi, dicentes: Domine quando te vidimus esurientem aut sitientem? aut hospitem? aut nudum? aut infirmum? aut in carcere, & non ministrauimus tibi? Tunc respondebit illis, dicens: Amen dico vobis, quamdiu non fecistis vni de minoribus his, nec mihi fecistis. Et ibunt hi in supplicium æternum: Iusti autem in vitam æternam.

C. 21. Erat autem diebus docens in templo, noctibus verò exiens, morabatur in monte qui vocatur Oliueti, & omnis populus mane ibat ad eum in templo, audire eum.

PACTIO.

Istud contigit tertio die ab ingressu solemni in Hierusalem,

salem, id est, die martis, seu feria tertia, & significatur Pascha cœpisse biduo post, id est, ad vesperam feriæ quintę, quæ erat initium ferię sextæ.

CAP. C.XXVIII.

¶ C.22. Appropinquabat autem dies festus azimorum, qui dicitur Pascha.

¶ B. 14. Erat autem Pascha & azima post biduum.

¶ A. 26. Et factum est cùm consummasset Iesus sermones hos omnes, dixit discipulis suis: Scitis quia post biduū Pascha fiet, & filius hominis tradetur vt crucifigatur. Tunc congregati sunt Principes sacerdotum, & seniores populi, in atrium principis sacerdotum, qui dicebatur Caiphas, & Concilium fecerunt, vt Iesum dolo tenerent, & occiderent.

B. Et quærebant summi sacerdotes & scribæ, quomodo eum dolo tenerent & occiderent.

c. Et quærebant Principes sacerdotum & scribę, quomodo eum interficerent.

C. Timebāt verò plebem.

B. Dicebant autem non in die festo, ne forte tumultus fieret in populo. (1 *Et cum esset. cap.* 109.

A. Dicebant autem non in die festo, ne fortè tumultus fieret in populo. (1 ¶Cum autem. cap. 109.

C. Intrauit autem satanas in Iudam, qui cognominabatur Ischariotes, vnum de duodecim.

A. Tunc abijt vnus de duodecim, qui dicitur Iudas Ischariotes ad Principes sacerdotum.

C. Et abijt.
B. Et Iudas Ischariotes vnus de duodecim, abijt ad summos sacerdotes, vt proderet eum illis.

C. Et loqutus est cum principibus sacerdotum & magistratibus quemadmodum illum traderet eis.

A. Et ait illis, quid vultis mihi dare, & ego vobis eũ tradam? At illi constituerunt ei triginta argenteos.

C. Et gauisi sunt, & pacti sunt pecuniam illi dare, & spopondit. Et quærebat opportunitatem, vt traderet illum sine turbis.

B. Qui audientes, gauisi sunt, & promiserunt ei pecuniam se daturos, & quærebat quomodo illum oportunè traderet

A. Et exinde quærebat, opportunitatem, vt eum traderet.

a. *Matt. & Mar. ideo nullam hic significant cohærentiam, quia quod hic de muliere narrant, alio tempore contigit. Ideo autem hic narrant, quia hæc causa fuit Iudæ tradendi Dominum, nam nec potuit Iudas diuinare, eadem hora congregatos pharisæos: Nec si diuinasset, eadem hora potuit exire Bethaniam, & adhuc inuenire congregatos, præsertim cum verisimile sit & pene certum*

hanc

bant cœnam vesperi contigisse, & si alia esset, quomodo ausi fuissent discipuli indignari, cum me minissent paulo ante, tam grauiter Iudam reprehensum.

AGNVS PASCHALIS.

Contigit vespera feriæ quintæ, seu initio feriæ sextæ: eo enim anno hæc erat decima quarta luna primi mensis.

CAP. C.XXIX.

A. 26. Prima autem die azimorũ, accesserunt discipuli ad Iesum, dicentes. Vbi vis paremus tibi comedere Pascha?

B. Et mittit duos ex discipulis suis, & dicit eis: Ite in ciuitatem, & occurret vobis homo lagenam aquæ baiulans, sequimini eum, & quocunq; introierit, dicite domino dom⁹ quia Magister dicit

A Et dicite ei Magister dicit.

C. 22. Venit autem dies azimorum, in qua [1] necesse erat occidi Pascha.

B. 14. Et primo die azimorum quãdo Pascha immolabant, dicunt ei discipuli: quo vis eamus & paremus [2] tibi, vt manduces Pascha?

A. At Iesus dixit; Ite in ciuitatem ad quendam.

C. Et misit Petrum & Ioannem dicens: euntes parate nobis Pascha, vt manducemus. At illi dixerũt, vbi vis paremus? Et dixit ad eos: Ecce introeuntibus

vobis in ciuitatem, occurret vobis homo amphoram aquæ portans, sequimini eum in domum in quam intrat, & dicetis patri familias domus. Dicit tibi Magister.

A. tempus meũ prope est, apud te facio pascha cum discipulis meis.

C. Vbi est diuersoriũ, vbi Pascha cũ discipulis meis manducem? Et ipse ostendet vobis cœnaculum magnum stratũ & ibi parate.

B. Et abierunt discipuli eius & venerunt in ciuitatem, & inuenerunt sicut dixerat eis & parauerũt Pascha. Vespere autem facto, venit cum duodecim.

2 (Et discumbentibus. c. 132.

B. Vbi est refectio mea, ubi Pascha cũ discipulis meis manducem? Et ipse demonstrabit uobis cœnaculũ grande stratum, & illic parate nobis.

C. Euntes autẽ, inuenerunt sicut dixit illis. Et parauerunt Pascha.

A. Et fecerũt discipuli sicut cõstituit illis Iesus. Et parauerunt pascha. Vespere autem facto discumbebat cũ discipulis suis. (2 Et edentibus. ca 132

C. Et cùm facta esset hora discubuit, & duodecim Apostoli cum eo. 2 Et ait illis; Desiderio desideraui hoc Pascha manducare vobiscum, antequam patiar. Dico enim vobis, quia ex hoc non manducabo illud, donec impleatur in regno Dei. Et accepto calice gratias egit, & dixit: Accipite

pite & diuidite inter vos, dico enim vobis, quod non bibam de generatione vitis donec regnum Dei veniat.

1. *Iuxta præceptum Dei per Moysen: nam ex traditione differebatur. Vide annot. 1. cap sequent.*
2. *Vide titul. cap. 132,*
3. *Licet August. istud intelligat de calice sacro, longè tamen verisimilius est istud pertinere ad finem cœnæ Paschalis.*

LOTIO PEDVM.

Communis sententia habet lotionem pedum factam, post esum agni, ante institutionem Eucharistiæ. Quod & ex eo satis intelligitur, quod Dominus surexit à cœna loturus pedes, & post lotionem iterum recubuerit.

CAP. C.XXX.

¶ D. 13. [1] Ante diem festum Paschæ, sciēs Iesus quia venit ora eius, vt transeat ex hoc mundo ad Patrem, cùm dilexisset suos qui erant in mundo, in finem dilexit eos. Et cœna facta cùm diabolus iā misisset in cor, vt traderet eum Iudas Simonis Ischariotes: sciens quia omnia dedit ei Pater in manus, & quia à Deo exi-

uit, & ad Deum vadit, ſurgit à cœna & ponit veſtimenta ſua, & cum accepiſſet linteum, præcinxit ſe, deinde miſit aquam in peluim, & cœpit lauare pedes diſcipulorum, & extergere linteo quo erat præcinctus. Venit ergò ad Simonem Petrum, & dicit ei Petrus: Domine tu mihi lauas pedes? Reſpondit Ieſus & dixit ei: Quod ego facio tu neſcis modo, ſcies autem poſtea. Dicit ei Petrus. Non lauabis mihi pedes in æternum. Reſpondit ei Ieſus. Si non lauero te, non habebis partem mecum. Dicit ei Simon Petrus. Domine nō tātum pedes meos, ſed & manus & caput. Dixit ei Ieſus. Qui lotus eſt, non indiget niſi vt pedes lauet, ſed eſt mundus totus: Et vos mundi eſtis, ſed non omnes, ſciebat enim quiſnam eſſet qui traderet eum, propterea dixit non eſtis mundi omnes. Poſtquam ergò lauit pedes eorum, accepit veſtimenta ſua, & cùm recubuiſſet iterū, dixit ei: Scitis quid fecerim vobis, vos vocatis me magiſter & Dñs, & bene dicitis. ſum etenim. Si ergò ego laui pedes veſtros. Dñs & magiſter, & vos debetis alter alterius lauare pedes. Exemplū enim dedi vo-

di vobis vt quemadmodum ego feci vobis, ita & vos faciatis. (Amen. cap. 132.

1. *Ante.iuxta traditionem qua constitutum erat, vt cum Pascha incideret in Parasceuen transferretur in sabbatum sequens, ne duo essent continua festa. Et Christus ergo tum Pascha manducauit, cũ erat maducandum, & Iudæi cum eis ex traditione erat legitimum. Sicq; postea semper loquitur Io de Paschate.*

EVCHARISTIA.

CAP. CXXXI.

C 22 Et accepto pane gratias egit, & fregit & dedit eis dicens:
B 14 Et manducãtibus illis, accepit Iesus panem & benedicens fregit. & dedit eis, & ait illis.sumite. hoc est corpus meum.
A Hoc est corpus meum.
C Similiter & calicem
B. Et accepto calice gratias agens, dedit eis.
C. Dicens. Hic est

A. 26. Cœnantibus autẽ eis, accepit Iesus panẽ, & benedixit ac fregit, deditque discipulis suis, & ait: accipite & comedite.
C. Hoc est corpus meum, quod pro vobis datur. Hoc facite in meam commemorationem.
A. Et accipiens calicem:
C. Postquam cœnauit.
A. gratias egit, & dedit illis dicens: B. bite ex hoc oẽs.

B. Et

B. Et biberunt ex illo oēs. A. Hic est enim Sanguis meus noui testamenti, qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum. Dico autem vobis, non bibam amodo de hoc genimine vitis vsq; in diem illum, cùm illud bibā vobiscum nouū in regno patris mei. *Et hymno cap. seq. in fine.*

calix nouum testamentum in sanguine meo, qui pro vobis fundetur. B. Et ait illis: Hic est sanguis me9 noui testamēti, qui p multis effundetur. Amen dico vobis, quia iā non bibam de genimine vitis, vsq; in diē illū cū illud bibā nouū in regno Dei. (Et hymno c. sequēt. i An.

NOTATIO ET EGRESSVS PRODITORIS.

Luc. Omnino significat factam mentionem proditoris post Eucharistiam, idemq; planè apparet ex Io. cū enim dixit dominum iterū recubuisse, omissa Eucharistiæ institutione quia satis erat ab alijs explicata, postea subdit notationem, & egressum proditoris, satis enim certum est Eucharistiam institutam, simulatq; Dominus iterū recubuisset. Ideò interrumpenda fuit narratio Matt. & Mar. non enim dubitari potest, quin idem narrent Matt. Mar. & Luc. & ex contextu satis apparet, quam sibi consentiat Euangelistarum narratio, primum enim discipuli, ut ognoscerent proditorem se mutuo aspexerunt, tum Dominum quisq; de se inter rogarunt, tertio Ioānes rogatus, petiuit a Domino quis esset.

CAP.

CAP. CXXXII.

D. 13. Amen amen dico vobis, non ... st ser
uus maior domino suo, neque Apo ... stolus
maior eo qui misit illum. Si hæc scit ... is, bea
ti eritis si feceritis ea. Non de omni ... bus vo
bis dico, ego scio quos elegerim: se ... d vt ad
impleatur scriptura. Qui manduc ... at meũ
panem, leuabit contra me calcane ... ũ suum.
Amodo dico vobis, priusquam fi ... t, vt cũ
factum fuerit credatis, quia ego su ... m. Amẽ
amen dico vobis, qui accipit si q ... tem mi-
sero, me accipit, qui aũt me accipi ... t, accipit
eũ qui me misit. Cum hæc dixiss ... et Iesus,
turbatus est spiritu & protestatus ... est.

A. 26. Et edétibus illis, dixit: Amen amen dico vobis, quia vnus vestrum me [tradicurus est]. D. Et dixit.
B. Amen dico vobis, quia, vnus ex vobis tradet me.

B. 14. Et discum ... bentibus
& manducantib ... s ait.
C. 22. Verunta ... nen ecce
manus tradentis ... me, mecũ
est in mensa.
D. Amen amer ... dico vo-
bis quia vnus e ... vobis tra
det me.
B. Qui mandu ... cat mecũ.
D. Aspiciebant ergò discipuli ... hæsitantes
de quo diceret.

B. At

B At illi cęperũt cõtristari
A Et contristati valde, cœ
pe runt singuli dicere, nũ-
qu id ego sum Domine?
At ipse respondẽs ait: vnus
ex d uodecim qui intingit me
cu n manum in paropside
hic me tradet. Filius qui-
dem n hominis vadit sicut
scri ptum est de illo. Væ au
tem homini illi, per quẽ
filiu s hominis tradetur,
bon um erat ei si natus nõ
fuiss et homo ille. Respon
dens autem Iudas, qui tra
didit eum, dixit: Nũquid
ego si im rabbi? Ait illi. Tu dixisti.
C. Et ipsi cœperunt quærere inter se, quis
esset e x eis qui hoc facturus esset.
D. Er at ergo recumbens vnus ex discipu-
lis eiu s in sinu Iesu, quem diligebat Iesus.
Innuit ergò huic Simon Petrus & dixit ei.
Quis e st de quo dicit? Itaque cũ recubuis-
set ille supra pectus Iesu, dicit ei: Domine
quis es t? Respondit Iesus. Ille est cui ego
intincti im panem porrexero. Et cùm intin
xisset

B. Et dicere ei sin gulatim, nunquid ego? Qui ait illis: Vnus ex duodecim qui intingit mecũ manum in catino. Et filius quidẽ hominis vadit sicut scriptum est de eo. Væ autem homini illi, per quẽ filius hominis tradetur: bonum erat ei si non esset natus homo ille. (Et manducantibus cap. 13 c. Et quidem filius hominis secũdum quod difinitum est vadit veruntamen væ homini illi per quem tradetur.

xiſſet panē. dedit Iudæ Iſchariotæ. Et poſt bucellam tunc introiuit in eum Satanas. Et dicit ei Ieſus. Quod facis, fac citius. Hoc autem nemo ſciuit diſcumbentiū ad quid dixerit ei. Quidam enim putabant quia loculos habebat Iudas, quod dixiſſet ei Ieſus, eme ea quæ opus ſunt nobis ad diem feſtum, aut egenis vt aliquid daret. Cum ergò accepiſſet ille bucellam exiuit continuo. Erat autem nox. Cùm ergò exiſſet dixit Ieſus. Nunc clarificatus eſt filius hominis, & Deus clarificatus eſt in eo: ſi Deus clarificatus eſt in eo, & Deus clarificabit eum in ſemetipſo, & continuò clarificabit eum.

B. Et 1 hymno dicto, exierūt in montem Oliueti.	A. Et 1 hymno dicto, exierunt in montem Oliueti.

1 *Omnino veriſimile eſt, hic dictum hymnum, & ſurrexiſſe exituros, manſiſſe tamen adhuc aliquādiu in cœnaculo, & fortè etiā vt ſit conſediſſe, exierunt ergò, id eſt, ſurrexerunt exituri.*

CONTENTIO. PRAEDICTIO NEGATIONIS.

Luc. Satis ſignificat hanc contentionem ante prædictionem negationis contigiſſe, ideò hic ponēda fuit.

CAP.

CAP. CXXXIII.

C. 22. Facta est autem & contentio inter eos, quis eorum videretur esse maior? Dixit autem eis: Reges gentium dominantur eorum, & qui potestatem habent super ipsos benefici vocantur, vos autem non sic, sed qui maior est in vobis, fit sicut iunior, & qui præcessor est, sicut ministrator. Nam quis maior est, qui recumbit, an qui ministrat? Nonne qui recumbit? Ego autem in medio vestrũ sum sicut qui ministrat: vos autem estis qui mansistis mecum in tentationibus meis. Et ego dispono vobis, sicut diposuit mihi pater meus regnum, vt edatis & bibatis super mensã meam in regno meo, & sedeatis super thronos iudicantes duodecim tribus Israel. Ait autẽ Dominus Simoni. Simõ Simon ecce satanas expetiuit vos vt cribaret sicut triticum. Ego autẽ rogaui pro te vt nõ deficiat fides tua, & tu aliquãdo conuersus confirma fratres tuos. D. 13. Filioli adhuc modicum vobiscum sum, quæretis me, & sicut dixi Iudæis, quo ego vado vos non potestis venire. Et vobis dico modò. Mandatum nouum do vobis, vt

bis, vt diligatis inuicem, ficut dilexi vos, vt & vos diligatis inuicem. In hoc cognofcēt omnes quia difcipuli mei eftis, fi dilectionē habueritis ad inuicē. Dicit ei Simon Petrus: Domine quo vadis? Refpondit Iefus: Quod ego vado, non potes me modo fequi, fequeris autem poftea. Dicit ei Petrus, quare nō poffum te fequi modo? Animam meam pro te ponam. Refpondit ei Iefus. Animam tuam pro me pones?

C. Qui dixit ei, Domine tecum paratus fum & in carcerem & in mortem ire.

A. 26. Tūc dicit illis Iefus, omnes vos fcādalum patiemini in me ī ifta nocte fcriptum eft enim, percutiam paftorem & difpergentur oues gregis. Poftquam autem refurrexero præcedā vos in Galilæam. Refpondens autem Petrus, ait illi: Et fi omnes fcādalizati fuerint in te, ego nunquam fcandalizabor.

B. Et ait illi Ies⁹. Amē dico tibi Petre, quia tu hodie in nō

B. 14 Et ait illis Iefus; Omnes fcandalizabimini ī me in nocte ifta; quia fcriptum eft, percutiā paftorem, & difpergentur oues. Sed poftquā refurrexero præcedā vos in Galilæā. Petrus aūt ait illi. Etfi omnes fcādalizati fuerint, fed non ego.

C At ille dixit: Dico tibi Petre non cantabit hodie gallus donec ter abnegas, nofce me.

D. Amen amen dico tibi, non canta-

in nocte hac priusquã gallus vocem bis dederit, ter me es negaturus. At ille amplius loquebatur, & si oportuerit me simul commori tibi, non te negabo. Similiter autem & omnes dicebant (*Et veniunt c.* 137.

bit gallus donec ter me neges. A Ait illi Iesus Amẽ dico tibi, quia in hac nocte antequam gallus cantet ter me negabis. Ait illi Petrus: Etiam si oportuerit me mori tecũ, non te negabo, similiter omnes discipuli dixerunt. (Tunc venit c 137

C. Et dixit eis, quando misi vos sine saccu lo, & pera, & calceamẽtis, nũquid aliquid defuit vobis? At illi dixerunt. Nihil. Dixit ergò eis: Sed nunc qui habet sacculum tollat, similiter & peram, & qui non habet vẽdat tunicam suam, & emat gladium. Dico enim vobis quoniam adhuc hoc quod scriptum est, oportet impleri in me, & cũ iniquis deputatus est. Etenim ea quæ sunt de me finem habent. At illi dixerunt: Domine ecce duo gladij hic. At ille dixit eis, satis est. (*Et egressus cap.* 137.

SERMO POST COENAM.

CAP. CXXXIIII.

¶ D. 14. Et ait discipulis suis. Non turbe

tur cor

tur cor vestrũ, creditis in Deum, & in me credite. In domo patris mei mãsiones mul tæ sunt, si quo minus dixissem vobis quia vado parare vobis locum. Et si abiero & præparauero vobis locum, iterum venio, & accipiã vos ad meipsũ, vt vbi sum ego, & vos sitis, & quo ego vado scitis, & viam scitis. Dicit ei Thomas Dñe nescimus quo vadis, & quomodo possumus viam scire? Dixit ei Iesus. Ego sum via veritas & vita nemo venit ad patrem nisi per me. Si cognouissetis me, & patrem meum vtique cognouissetis, & amodo cognouistis eum & vidistis eum. Dicit ei Philippus. Domine ostende nobis patrem & sufficit nobis. Dicit ei Iesus. Tanto tempore vobiscum sum, & non cognouistis me? Philippe qui videt me, videt & patrem. Quomodo tu dicis ostende nobis patrem? Non credis quia ego ĩ patre, & pater in me est? Verba Ca. 92.d.
quæ ego loquor vobis à meipso non loquor. Pater autem in me manens ipse facit opera. Non credis quia ego in patre & pater in me est? Alioqui propter opera ipsa credite. Amen amen dico vobis, qui credit in me, opera quæ ego facio & ipse

faciet, & maiora horũ faciet, quia ego ad patrem vado, & quodcunque petieritis in nomine meo hoc faciam, vt glorificetur pater in filio. Si quid petieritis me jn nomine meo, hoc faciã. Si diligitis me man data mea seruate. Et ego rogabo patrem, & alium paracletum dabit vobis, vt maneneat vobiscum in æternum, Spiritum veritatis quem mundus non potest accipere quia non videt eum, nec scit eum. Vos aũt cognoscetis eum, quia apud vos manebit & in vobis erit, non relinquam vos orphanos, veniam ad vos. Adhuc modicum & mundus me iam non videt. Vos autem videtis me, quia ego viuo, & vos viuetis. In illo die vos cognoscetis, quia ego sum in patre, & vos in me, & ego in vobis. Qui habet mãdata mea & seruat ea, ille est qui diligit me; qui autem diligit me, diligetur à patre meo, & ego diligã eum, & manifestabo ei meipsum. Dicit ei Iudas non ille Ischariotes. Domine quid factum est, quia manifestaturus es nobis teipsũ & nõ mundo. Respondit Iesus, & dixit ei: Si quis diligit me, sermonem meum seruabit, & pater meus diliget eum, & ad eum

veniemus, & mansionem apud eum facie mus. Qui non diligit me, sermones meos non seruat: Et sermonem quem audistis, non est meus: sed eius qui misit me patris. Hæc loqutus sum vobis apud vos manẽs. Paracletus autem Spiritus sanctus, quem mittet Pater in nomine meo, ille vos docebit omnia, & suggeret vobis omnia quæcunque dixero vobis. Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis, non quomodo mundus dat ego do vobis. Non turbetur cor vestrum neque formidet. Audistis quia ego dixi vobis, vado & venio ad vos. Si diligeretis me, gauderetis vtique, quia vado ad Patrem, quia pater maior me est. Et nunc dixi vobis priusquam fiat, vt cùm factum fuerit credatis. Iam non multa loquar vobiscum. Venit enim princeps mundi huius, & in me non habet quicquam, sed vt cognoscat mundus, quia diligo patrem, & sicut mandatum dedit mihi pater sic facio. Surgite eamus hinc.

1 *Volunt quidam Dominum nondum egressum, sed totum sermonẽ et orationẽ eodem loco perfecisse. Sed verisimilius est sequentia dicta in via extra*

Hierusalem, præsertim cum serum esset, & longiuscula via vt facile hæc dici & intelligi potuerint a discipulis in via.

CONTINVATIO SERMONIS.

CAP. CXXXV.

¶ D. 15. Ego sum vitis vera, & Pater meus agricola est, omnem palmitē in me non ferentem fructum, tollet eum, & omnem qui fert fructum, purgabit eū, vt fructum plus adferat. Iam vos mūdi estis propter sermonem quem loqutus sum vobis. Manete in me, & ego in vobis: Sicut palmes non potest ferre fructum à semetipso, nisi manserit in vite, sic & vos nisi in me manseritis. Ego sum vitis, vos palmites, qui manet in me & ego in eo, hic fert fructum multum, quia sine me nihil potestis facere. Si quis in me non manserit, mittetur foras sicut palmes, & arescet & colligēt eum, & in ignem mittent, & ardet. Si manseritis in me, & verba mea in vobis manserint, quodcunq, volueritis petetis & fiet vobis. In hoc clarificatus est Pater meus, vt fructum plurimum adferatis, & efficiamini

mini mei discipuli. Sicut dilexit me pater, & ego dilexi vos. Manete in dilectione mea. Si præcepta mea seruaueritis, manebitis in dilectione mea, sicut & ego præcepta patris mei seruaui, & maneo in eius dilectione. Hæc loquutus sum vobis, vt gaudium meum in vobis sit, & gaudium vestrum impleatur. Hoc est præceptum meũ, vt diligatis inuicem, sicut dilexi vos. Maiorem hac dilectionem nemo habet, vt animam suã ponat quis pro amicis suis. Vos amici mei estis, si feceritis quæ præcipio vobis. Iam non dico vos seruos, quia seruus nescit quid faciat Dominus eius, vos autem dixi amicos, quia omnia quæcunque audiui à patre meo, nota feci vobis. Non vos me elegistis, sed ego elegi vos, & posui uos ut eatis, & fructum adferatis, & fructus uester maneat, ut quodcunque petieritis patrem in nomine meo, det uobis. Hoc mando uobis, ut diligatis inuicem. Si mundus uos odit, scitote quia me priorem uobis odio habuit. Si de mundo fuissetis, mundus quod suum erat diligeret, quia verò de mũdo nõ estis, sed ego elegi uos de mundo, propterea odit uos mundus.

Mementote sermonis mei quem ego dixi vobis. Non est seruus maior domino suo. Si me persequuti sunt, & vos persequētur, si sermonem meum seruauerunt, & vestrū seruabunt. Sed hæc omnia facient vobis propter nomen meum, quia nesciunt eum qui me misit. Si non venissem & loquutus fuissem eis, peccatum non haberent: Nunc autem excusationem non habēt de peccato suo. Qui odit me, & patrem meum odit, si opera non fecissem in eis, quæ nemo alius fecit, peccatū non haberent, nūc autem & viderunt & oderunt, & me & patrem meū. Sed vt adimpleatur sermo qui in lege eorum scriptus est, quia odio habuerunt me gratis. Cùm autem venerit paracletus quem ego mittam vobis à patre, Spiritum veritatis qui à patre procedit, ille testimonium perhibebit de me. Et vos testimonium perhibebitis, quia ab initio mecum estis.

CONTINVATIO.

CAP. CXXXVI.

¶ D. 16, Hæc loqutus sum vobis, ... non

scanda-

ſcandalizemini. Abſque ſynagogis faciẽt vos,ſed venit hora,vt omnis qui interficit vos,arbitretur ſe obſequiũ præſtare Deo. Et hæc facient vobis, quia non nouerunt patrem neque me: ſed hæc loquutus ſum vobis, vt cùm venerit hora,eorum remini ſcamini, quia ego dixi vobis. Hæc autem vobis ab initio non dixi, quia vobiſcum eram. Et nunc vado ad eum qui miſit me, & nemo ex vobis interrogat me quo vadis,ſed quia hæc loquutus ſum vobis, triſtitia impleuit cor veſtrum: ſed ego veritatem dico vobis, expedit vobis vt ego vadam. Si enim non abiero,paracletus non veniet ad vos, ſi autem abiero mittam eũ ad vos. Et cùm venerit ille arguet mundum de peccato,de iuſtitia,& de iudicio. De peccato quidẽ,quia nõ credũt in me. De iuſtitia verò, quia ad patrem vado,& iam non videbitis me. De iudicio autem, quia princeps huius mũdi iã iudicatus eſt. Adhuc multa habeo vobis dicere, ſed nõ poteſtis portare modò. Cùm autem venerit ille Spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem, non enim loquetur à ſemetipſo,ſed quæcunque audiet loque

tur,& quæ ventura sunt annuciabit vobis, Ille me clarificabit,quia de meo accipiet, & annunciabit vobis. Omnia quæcunque habet pater mea sunt,propterea dixi quia de meo accipiet & anuunciabit vobis.Modicum & iam non videbitis me,& iterum modicum & videbitis me quia vado ad patrem. Dixerunt ergò ex discipulis eius ad inuicem. Quid est hoc quod dicit nobis,modicum & non videbitis me,& iterũ modicum & videbitis me,& quia vado ad patrem? Dicebãt ergo, quid est hoc quod dicit modicum(Nescimus quid loquitur. Cognouit autem Iesus quia volebant eũ interrogare, & dixit eis: De hoc quæritis inter vos quia dixi modicum & non videbitis me, & iterum modicum & videbitis me. Amen amen dico vobis, quia plorabitis & flebitis vos, mundus autem gaudebit, vos autem contristabimini, sed tristitia vestra vertetur in gaudium . Mulier cùm parit,tristitiam habet, quia venit hora eius : cùm autem pepererit puerum, non meminit pressuræ propter gaudium, quia natus est homo in mundum . Et vos igitur nunc quidem tristitiam habetis,iterum au-

rum aũt videbo vos, & gaudebit cor vestrum, & gaudium vestrum nemo tollet à vobis. Et in illo die me nõ rogabitis quicquam. Amen amen dico vobis, si quid petieritis patrem in nomine meo, dabit vobis, vsque modo nõ petistis quicquã in nomine meo, petite & accipietis, vt gaudium vestrũ sit plenum. Hæc in prouerbijs loqutus sum vobis, venit hora cum iam non in prouerbijs loquar vobis, sed palam de patre meo anunciabo vobis. In illo die in nomine meo petetis. Et nõ dico vobis, quia ego rogabo patrem de vobis. Ipse enim pater amat vos, quia vos me amastis & credidistis quia à Deo exiui. Exiui à patre & veni in mundum. Iterum relinquo mundum & vado ad patrem. Dicunt ei discipuli eius. Ecce nunc palam loqueris, & prouerbiũ nullũ dicis. Nunc scimus quia scis omnia, & non opus est tibi vt quis te interroget, in hoc credimus, quia à Deo existi. Respondit Iesus. Modò creditis. Ecce venit hora & iam venit, vt dispergamini vnusquisque in propria, & me solum relinquatis, & non sum solus, quia pater mecum est. Hæc loqutus sum vobis, vt in me

pacem

pacem habeatis, in mundo pressuram habebitis, sed confidite ego vici mundum.

ORATIO IESV.

CAP. C.XXXVII.

¶ D. 17. Hæc loqutus est Iesus, & sublevatis oculis in cœlum, dixit. Pater venit hora clarifica filium tuum, vt filius tuus clarificet te, sicut dedisti ei potestatem omnis carnis, vt omne quod dedisti ei, det eis vitam æternam. Hæc est autem vita æterna, vt cognoscant te solum verum Deum, & quem misisti Iesum Christum. Ego te clarificaui super terram, opus consummaui quod dedisti mihi vt faciam. Et nunc clarifica me tu pater apud temetipsum, claritate quam habui priusquam mundus esset apud te. Manifestaui nomen tuum hominibus, quos dedisti mihi de mundo, tui erant & mihi eos dedisti, & sermonẽ tuũ seruauerunt. Nunc cognouerunt, quia omnia quæ dedisti mihi abs te sunt, quia verba quæ dedisti mihi dedi eis, & ipsi acceperunt & cognouerunt vere quia à te exiui, & crediderunt quia tu me misisti. Ego pro

pro eis rogo, nō pro mundo rogo, ſed pro his quos dediſti mihi, quia tui ſunt. Et mea omnia tua ſunt,& tua mea ſunt,& clarificatus ſum in eis. Et iam nō ſum in mundo, & hi in mundo ſunt, & ego ad te venio. Pater ſancte ſerua eos in nomine tuo, quos dediſti mihi, vt ſint vnū ſicut & nos. Cum eſſem cum eis ego ſeruabam eos in nomine tuo. Quos dediſti mihi cuſtodiui, & nemo ex eis perijt, niſi filius perditionis, vt ſcriptura impleatur. Nunc autem ad te venio, & hæc loquor in mundo, vt habeant gaudium meum impletum in ſemetipſis. Ego dedi eis ſermonem tuum,& mundus eos odio habuit, quia nō ſunt de mundo, ſicut & ego non ſum de mundo. Non rogo vt tollas eos de mundo, ſed vt ſerues eos à malo. De mundo non ſunt, ſicut & ego non ſum de mundo. Sanctifica eos in veritate, ſermo tuus veritas eſt. Sicut tu me miſiſti in mundum, & ego miſi eos in mundum. Et pro eis ego ſanctifico meipſum, vt ſint & ipſi ſanctificati in veritate. Non pro eis autem rogo tantùm, ſed pro eis qui credituri ſunt, per verbum eorum in me, vt omnes vnum ſint, ſicut tu

pater

pater in me,& ego in te,vt & ipsi in nobis vnum sint,vt credat mūdus quia tu me misisti. Et ego claritatem quam dedisti mihi dedi eis, vt sint vnum sicut & nos vnū sumus. Ego in eis & tu in me,vt sint consummati in vnum, & cognoscat mundus quia tu me misisti,& dilexisti eos sicut & me dilexisti. Pater quos dedisti mihi, volo vt vbi sum ego, & illi sint mecum,vt videant claritatem meam quam dedisti mihi quia dilexisti me ante constitutionem mundi. Pater iuste, mundus te non cognouit, ego autem te cognoui, & hi cognouerūt quia tu me misisti. Et notum feci eis nomen tuum,& notum faciam,vt dilectio qua dilexisti me, in ipsis sit, & ego in ipsis.

HORTVS.

CAP. C.XXXVIII.

¶ D. 18. Hæc cum dixisset Iesus [1] egressus est cum discipulis suis trans torrentem Cedron.

C. 22.Et egressus, ibat secundum consuetudinem in montem oliuarū, sequti sunt autem illum & discipuli.

B. 14. Et veniunt in prædium cui nomen Gethſemani, & ait diſcipulis ſuis.
A. Et dixit diſcipulis ſuis.

A. 26. Tunc venit Ieſus cũ illis, in villam quæ dicitur Gethſemani.

D. Vbi erat hortus in quẽ introiuit ipſe & diſcipuli eius.

B. Sedete hic donec orem. & aſſumit Petrum, & Iacobum, & Ioannẽ ſecum & cœpit.

C. Et cùm perueniſſet ad locum, dixit illis.

A. Sedete hic donec vadã illuc & orem.

C. Orate ne intretis in tentationem.

A. Et aſſumpto Petro, & duobus filijs Zebedæi, cœpit contriſtari & mœſtus eſſe.

B. Et ait illis, triſtis eſt anima mea vſque ad mortem, ſuſtinete & vigilate, & cum proceſſiſſet paululum.

B. Pauere & tædere.

A. Tunc ait illis: triſtis eſt anima mea vſque ad mortem. ſuſtinete hic & vigilate mecum.

A. Et progreſſus, puſillum procidit.

C. Et ipſe auulſus eſt ab eis quantum iactus eſt lapidis, & poſitis genibus.

B. Procidit ſuper terram.

A. In faciem ſuam.

A. Orans & dicẽs: pater mi.

B, Et orabat, vt ſi fieri poſſet, tranſiret ab eo hora. & dixit. Abba Pater.

A. Si

A. Si possibile est transeat à me calix iste.

B. Oĩa tibi possibilia sunt.

C. Pater si vis, transfer calicem istum à me, veruntamen nõ mea voluntas sed tua fiat. (² *Apparuit. infr.*

Et cum surexisset ab oratione & venisset ad discipulos suos, inuenit eos dormientes præ tristitia, & ait illis: Quid dormitis, orate ne intretis in tentationem. (*Adhuc. infr.*

A. Veruntamen nõ sicut ego volo, sed sicut tu, & venit ad discipulos suos, & inuenit eos dormientes.

B. Transfer calicẽ hunc à me, sed non quod ego volo, sed quod tu. & venit & inuenit eos dormientes.

B. Et ait Petro. Simon dormis, non potuisti vna hora vigilare?

A. Sic nõ potestis vna hora vigilare mecum? Vigilate & orate, vt non intretis in tentationẽ; spiritus quidem promptus est, caro autem infirma. Iterum secundo abijt & orauit eundem sermonẽ, dicens: Pater mi, si non potest calix hic transire nisi bibam illum, fiat voluntas tua; & venit, & iterum inuenit eos dormientes, erant enim oculi eorum

B. Vigilate & orate, vt non intretis in tentationẽ, spiritus quidem promptus est, caro autẽ infirma. Et iterum abiens, orauit eundem sermonem, dicens: & reuersus denuò, inuenit eos dormientes, erant enim oculi eorum grauati.

rum grauati.

B. Et ignorabant quid responderent ei.

A. Et relictis illis, iterum abijt, & orauit tertio eundem sermonem dicens.

C. Apparuit autem illi Angelus de cœlo, confortans eum, & factus in agonia prolixius orabat. Et factus est sudor eius sicut guttæ sanguinis decurrentis in terram.

(Et cum sur. supr.

A. Tunc venit tertio ad discipulos suos, & dicit illis: Dormite iam, & requiescite. sufficit. Ecce appropinquauit hora, & filius hominis tradetur in manus peccatorum. Surgite eamus ecce appropinquauit qui me tradet.

B. Et venit tertio, & ait illis. Dormite iam, & requiescite, Sufficit, venit hora, ecce filius hominis tradetur in manus peccatorũ. Surgite, eamus, ecce qui me tradet prope est.

D. Sciebat autem & Iudas qui tradebat eum locum, quia Iesus frequenter conuenerat illuc cum discipulis suis. Iudas ergò cùm accepisset cohortem, & à Pontificibus & Pharisæis ministros, venit illuc cum laternis, & facibus, & armis.

B. Et adhuc eo loquente, venit Iudas Ischariotes vnus de duodecim, & cum eo tur-

C. Adhuc eo loquẽte ecce turba.

A. Adhuc eo loquẽte, ecce Iudas vnus è duodecim venit,

B Et cum veniſſet, ſtatim accedens ad eum ait Rabbi; & oſcultatus eſt eum.
C Ieſus autem dixit illi.
B. At illi manus iniecerunt in Ieſum, & tenuerunt eum, vnus autem quidã de circunſtantibus, educens gladium, percuſſit ſeruũ ſummi ſacerdotis, & amputauit illi auriculam.

C. Et percuſſit vnus ex illis ſeruũ principis ſacerdotum, & amputauit auriculam eius dexteram
A. Extendens manum, exemit gladium ſuum, & percutiens ſeruũ principis ſacerdotum, amputauit auriculam eius; Tunc ait illi Ieſus. conuerte gladium tuũ in locum ſuum.

A. Et confeſtim accedens ad Ieſum, dixit: Aue Rabbi. Et oſculatus eſt eum, dixitq; illi Ieſus: Amice ad quid veniſti?
C. Iuda oſculo filium hominis tradis?
A. Tunc acceſſerunt, & manus iniecerunt in Ieſum, & tenuerunt eum.
C. Videntes autem hi qui circa ipſum, erat, quod futurũ erat, dixerunt ei. Dñe ſi percutimus in gladdio?
A. Et ecce vnus ex his qui erant cum Ieſu.
D. Simon ergo Petrus habens gladium, eduxit eũ, & percuſſit Pontificis ſeruum, & abſcidit auriculã eius dexteram, erat autem nomen ſeruo Malchus.
C. Reſpondens aũt Ieſus ait: Sinite vſque huc, & cũ tetigiſſet auriculam eius, ſanauit eum.

D. Dixit ergò Iesus Petro : mitte gladium tuum in vaginam.

A. Omnes enim qui acceperint gladium, gladio peribunt.

D. Calicem quem dedit mihi pater, non bibam illum?

A. An putas, quia non possum rogare patrem meũ, & exhibebit mihi modo plusquam duodecim legiones Angelorũ, quo modo ergò implebuntur scripturæ? quia sic oportet fieri. In illa hora dixit Iesus turbis.

C. Dixit autem Iesus.

B. Et respondés Iesus, ait illis. Tanquam ad latronem existis cum gladijs & lignis comprehendere me, quotidie erã apud uos docens in templo, & nõ me tenuistis.

C. Ad eos qui venerant ad se Principes sacerdotũ & magistratus templi & seniores.

A. Tanquam ad latronem existis cum gladijs & fustibus comprehendere me, quotidie apud vos sedebã docens in templo, & non me tenuistis.

C. Quasi ad latronẽ existis cum gladijs & fustibus, cũ quotidie vobiscum fuerim in templo, non extendistis manus i me.

C. Sed hæc est hora vestra & potestas tenebrarum.

A. Hoc autem totũ factum est, vt adimplerentur scripturæ

B. Sed vt impleantur scripturæ.

A. Tunc discipuli omnes, relicto eo fugerunt. pturæ prophetarum.
B. Tunc Discipuli eius relinquentes eum omnes fugerunt. Adolescens autem quidam, sequebatur eum amictus syndone super nudo, & tenuerunt eum, at ille reiecta syndone, nudus profugit ab eis.

1. *Hinc quidam putant, iam primum Dominũ egressum è loco cœnę: sed potius significat eum prius egressum tum peruenisse vsque Torrẽtem Cedrõ.*
2. *Verisimillimum est, istud in tertia oratione contigisse, ideò aliquantum est mutata series. Luc.*
3. *Non quod adhuc ligarint aut immotum tenuerint sed agnoscentes, in eum incurrerunt, & eum circundederunt, iam iam si licuisset ligaturi.*

EXAMEN ET IVDICIVM CAIPHAE.

Non dubium quin hæc examinatio, non mane, sed vesperi contigerit, erat enim ea vespera Concilium in domo Caiphæ congregatum, & Matt. significat condemnationem, causam fuisse illusionis, quę sine dubio ea vespera contigit, nec dubium quin Io. nomine Pontificis, non Annam, sed Caipham intelligat, non solum quia ante dixit, qui erat Pontifex anni illius, sed & quia nomen Pontificis, seu principis sacerdotum in singulari, non

principem sacerdotũ, vbi scribæ & seniores conuenerant.

B Et conuenerũt oēs sacerdotes & scribæ & seniores

D. Sequebatur autem Iesum a longe Simon Petrus & alius discipulus. Discipulus autem ille erat notus Pontifici, & intrauit cum Iesu in Atrium Pontificis. Petrus autem stabat ad hostium foris. Exiuit ergò discipulus alius, qui erat notus Pontifici, & dixit hostiariæ, & introduxit Petrum.

C 22. Comprehēdentes autem eum duxerunt ad domũ principis sacerdotum. Petrus vero sequebatur eum à longe. accenso autem igne in medio atrii, & circumsedentibus illis, erat Petrus in medio eorum. (Quem tum cap. sequ.

A. Petrus autem sequebatur eum a longe vsq; intro in atriũ pricipis sacerdotũ, & ingressus itro, sedebat cũ ministris.

B. Petrus autem a longe sequutus est eum.

(1 *Dixit ergo. cap. sequ.*

B. Vsq; intro in atrium summi sacerdotis.

C. Accēso aũt igne in medio atrij, & circũsedētibus illis. erat Petrus in medio eorũ.

B. Et sedebat cum ministris ad ignem, & calefaciebat se.

A. Vt videret finem.

D. Pontifex ergò interrogauit Iesum de discipulis suis, & de doctrina eius. Respondit ei Iesus: Ego palam loqutus sum

mundo. Ego ſemper docui in ſynagoga, & in templo quo omnes Iudæi conueniunt, & in occulto loqutus ſum nihil, quid me interrogas, interroga eos qui audierunt quid loqutus ſum ipſis, ecce hi ſciunt, quæ dixerim ego. Hæc autem cùm dixiſſet, vnus aſſiſtens miniſtrorum, dedit alapam Ieſu, dicens: ſic reſpondes Pontifici. Reſpõdit ei Ieſus. Si male loqutus ſum, teſtimonium perhibe de malo. ſi autẽ bene, quid me cædis. Et 2 miſit eum Annas ligatum ad Caipham. (*Erat autem. cap. ſeq.*

A. principes autem ſacerdorũ, & omne Concilium quærebant falſum teſtimonium cõtra Ieſum, vt eum morti traderent, & non inuenerunt, cùm multi falſi teſtes acceſſiſſent.

B. Summi vero ſacerdotes, & omne Concilium quęrebant aduerſus Ieſum teſtimonium, vt eum morti traderent, nec inueniebant.

B. Multi autem falſum teſtimonium dicebant aduerſus eum, & conuenientia teſtimonia non erant.

A. Nouiſſime autem venerunt duo falſi teſtes, & dixerunt, hic dixit

B. Et quidam ſurgentes, falſum teſtimonium ferebãt aduerſus eum, dicentes: quoniam.

B. Nos audiuimus eum dicen-

dicentem.

A. Possum destruere templum Dei, & post triduum reædificare illud.

B. Ego dissoluam templum hoc manu factum, & post triduum aliud non manu factum ædificabo, & non erat conueniens testimonium illorum. Et exurgens summus sacerdos in medium, interrogauit Iesum, dicens: Non respondes quicquam ad ea quæ tibi objciuntur ab his. Ille autem tacebat & nihil respondit. Rursum summus sacerdos interrogabat eum & dixit eis: Tu es Christus filius Dei benedicti?

A. Et surgens princeps sacerdotum, ait illi. Nihil rëspondes ad ea quæ isti aduersum te testificantur Iesus autë tacebat, & princeps sacerdotū ait illi.

A. Adiuro te per Deū viuū vt dicas nobis, si tu es Christus filius Dei. Dicit illi Iesus: Tu dixisti.

B. Iesus autem ait, illi.

B. Ego sum.

A. Veruntamē dico vobis. Videbitis filium hominis sedentem à dextris virtutis Dei, & venientem in nubibus cœli. Tunc Princeps sacerdotum scidit vestimenta

B. Et videbitis filium hominis sedentem à dextris virtutis, & venientem cum nubibus cœli. Summus autem sacerdos scindens vestimenta sua, ait.

NEGATIO PETRI.

Matt. et Mar. omnes negationes simul narrãt, post totum iudicium Caiphæ, quo loco visum est commodius has ponere, cùm non posset omnium narrationis ordo seruari. Luc. enim omnes simul ante illusionem narrat, Io. primam, ante Caiphæ interrogationem, reliquas post. Itaque nonnihil interrumpendæ fuerunt, narrationes Luc. & Io. Optimè vero cohærent omnium narrationes, vt videre licet ex contextu: sed alij alias occasiones negationis adferunt, & sine dubio Petrus in singulis trium negationum pluries negauit, sunt tamen tantum tres negationes vt patet ex textu.

CAP. CXXXX.

C. 22 Quē cùm vidisset ancilla quædam.

A. 26 Petrus verò sedebat foris in atrio, & accessit ad eum vna ancilla, dicens,

B. Aspiciens eum ait, & tu cum Iesu Nazareno eras, at ille negauit dicēs.

B. 14. Et cum esset Petrus in atrio deorsū, venit vna ex ancillis summi sacerdotis, & cùm vidisset Petrū calefacientem se.

C. Sedentem ad lumen, & eum fuisset intuita, dixit, & hic cum illo erat.

D. Dixit ergò Petro ancilla hostiaria, nunquid & tu ex discipulis es hoīs isti? ?

A. Et tu

A. Et tu cum Iesu Galilæo eras. At ille negauit corā omnibus dicens: Nescio quid dicis.

D. Dixit ille.
C. At ille negauit, dicens:

D. Non sum.

C. Mulier non noui illum.

B. Neque scio neque noui quid dicas.

D. Stabant autem serui & ministri ad prunas, quia frigus erat, & calefaciebant se: erat autem cum eis & Petrus stans, & calefaciens se. (*Pontifex ergò cap. sup.*

B. Et exijt foras ante atrium, & gallus cantauit.

A. Exeunte aūt illo ianuā, vidit eū alia ancilla, & ait hjs qui erant ibi, & hic erat cum Iesu Nazareno.

B. Rursus autem cùm vidisset eū ancilla, cœpit dicere circunstantibus, quia hic ex illis est.

D. Erat autem Simon Petrus stans, & calefaciens se.

C. Et post pusillum alius videns eum, dixit: & tu de illis es.

C. Dixerunt ergò Petro, nunquid & tu ex discipulis eius es?

A. Et iterum negauit cum iuramento, quia non noui hominem. D. Et dixit.

B. At ille iterum negauit.
D. Negauit ille.
B. Petrus vero ait.
D. Non sum.

C. O homo non sum. Et interuallo facto

quasi

quasi horæ vnius, alius quidã affirmabat, dicens: Verè & hic cum illo erat, nam & Galilæus est.

A. Et post pusillum accesserunt qui sta bant, & dixerunt Petro: verè & tu ex illis es. nam,

B. Et post pusillum, rursum qui astabant, dicebant Petro. Verè ex illis es, nam & Galilæus es.

A. Et loquela tua manifestum te facit.

D, Dicit ei vnus ex seruis Pontificis, cognatus eius cuius abscidit Petrus auriculam, nonne ego te vidi in horto cum illo? Iterum ergò negauit Petrus.

C. Et ait Petrus, homo nescio quid dicis.

B. Ille autẽ cœpit.
A. Et iurare. quia non nouisset hominem, & continuo gallus cantauit, & recordatus est Petrus verbi Iesu, qui dixerat illi, priusquam gallus cãtet, ter me negabis, & egressus foras, fleuit amare.

D. Et statim gallus cantauit.

B. Et statim gallus iterum cantauit, & recordatus est Petrus verbi quod di-

A. Tunc cœpit detestari.

B. Anathematizare & iurare, quia nescio hominem istum quem dicitis.

C. Et continuo adhuc illo loquente gallus iterum cãtauit. Et conuersus Dominus, respexit Petrum. Et recordatus est Petrus verbi Domini sicut dixerat, quia priusquam gallus cãtet bis, ter me negabis. Et egressus foras Petrus, fle-

ait illis. Si vobis dixero, non credetis mihi, si autem interrogauero non respondebitis mihi, neque dimittetis. Ex hoc autē erit filius hominis sedens à dextris virtutis Dei. Dixerūt aūt omnes. Tu ergò es filius Dei? Qui ait. Vos dicitis quia ego sum. At illi dixerūt, quid adhuc desideramus testimoniū, ipsi enim audiuimus ex ore eius.

¶ 23. Et surgens omnis multitudo eorū.

C. Duxerunt eum ad Pilatum.
B Duxerunt & tradiderunt Pilato.

B. Vincientes Iesum.
A. Et vinctum adduxerūt eum, & tradiderunt Pontio Pilato præsidi.

Tunc videns Iudas qui eū tradidit, quod damnatus esset, pœnitentia ductus, retulit triginta argenteos principibus sacerdotū & senioribus, dicens: Peccaui tradens sanguinem iustum. At illi dixerunt, quid ad nos, tu videris. Et proiectis argenteis in tēplo recessit, & abiens laqueo se suspendit. Principes autem sacerdotū acceptis argēteis, dixerunt: Nō licet eos mittere in corbonam, quia precium sanguinis est. Consilio autem inito emerunt ex illis agrum figuli in sepulturam peregrinorum. Propter hoc vocatus est ager ille haceldema,

hoc

hoc est ager, sanguinis, vsque in hodiernũ diem. Tunc impletum est quod dictum est per Hieremiam prophætam dicentem. Et acceperunt triginta argenteos, precium appreciati, quẽ appreciauerũt à filijs Israel, & dederunt eos in agrũ figuli, sicut constituit mihi Dominus.

ACCVSATIO. EXAMEN PILATI. MISSIO AD HERODEM.

Quam pulchrè consentiant Euangelistæ, & se mutuo expleant & explanent, contextus ostendit.

CAP. CXLII.

D. 18. Adducunt ergò Iesum à Caipha in prætoriu m, & ipsi non introierunt in prætorium, vt non contaminarentur, sed vt manducarent Pascha. Exiuit ergò ad eos Pilatus foras & dixit, Quam accusationẽ adfertis aduersus hominem hunc? Respõderunt & dixerunt ei. Si non esset hic malefactor, non tibi tradidissemus eũ. Dixit ergò eis Pilatus, accipite eum vos, & secũdum legem vestram iudicate eum. Dixerunt

runt ergò ei Iudæi, nobis non licet interficere quenquam, vt ſermo Ieſu impleretur quem dixit, ſignificás qua morte eſſet moriturus.

C. 23. Cœperunt autem illum accuſare, dicentes: Hunc inuenimus ſubuertentem gẽtem noſtram, & prohibẽtem tributa dare Cæſari, & dicentem ſe Chriſtum regẽ eſſe. D. Introiuit ergò iterum Pilatus in prætorium, & vocauit Ieſum.

B. 25 Et interrogauit eum Pilatus Tu es Rex Iudæorum? At ille Reſpõdens, ait illi.
A. Dicẽs tu es Rex Iudæorum? Dicit ei Ieſus.
C. Pilatus autẽ interrogauit eum, dicens; Tu es Rex Iudæorum? At ille reſpondens, ait.

A. 27 Ieſus autẽ ſtetit ante Præſidem, & interrogauit eum Præſes.
D. Et dixit illi: Tu es Rex Iudæorum? Reſpondit Ieſus.
A temetipſo hoc dicis, an alij tibi dixerũt de me? Reſpondit Pilatus. Nunquid ego Iudæus ſum, gens tua & pontifices tradiderunt te mihi, quid feciſti? Reſpondit Ieſus. Regnum meum non eſt de hoc mundo, ſi ex hoc mundo eſſet regnum meum, miniſtri mei vtiq; decertarent, vt non traderer Iudæis, nunc autem regnum meum non eſt hinc. Dixit itaq; ei Pilatus. Ergò

si homo Galilæus esset. Et vt cognouit quod de Herodis potestate esset, remisit eũ ad Herodem, qui & ipse Hierosolymis erat illis diebus. Herodes autem viso Iesu, gauisus est valde, erat enĩ cupiens ex multo tempore videre eum, eo quod audiret multa de eo, & sperabat signũ aliquod videre ab eo fieri. Interrogabat autem eum multis sermonibus, & ipse nihil illi respõdebat. Stabant autem & Principes sacerdotum, & scribæ cõstãter accusantes eũ. Spreuit autem illum Herodes cum exercitu suo, & illusit indutum veste alba, & remisit ad Pilatum. Et facti sunt amici Herodes & Pilatus in illa die, nam antea inimici erant ad inuicem.

BARABBAS. FLAGELLATIO CORONATIO CONDEMNATIO.

CAP. CXLIII.

C. 23. Pilatus autem conuocatis principibus sacerdotum, & magistratibus, & plebe, dixit ad illos.

Obtulistis mihi hominem hũc, quasi auertentem populum, & ecce ego corã vobis

Interrogans, nullam causam inuenio in homine isto, ex his in quibus eum accusatis. Sed neque Herodes, nam remisi vos ad illum, & ecce nihil dignum morte actum est ei, emendatum ergò illum dimittam.

A. 17. Per diem autem solennem consueuerat præses, populo dimittere vnũ vinctum quem voluissent: habebat autem tunc vinctum insignem qui diceba tur Barabbas.

C. Necesse autem habebat dimittere eis per diem festũ vnum.

B. 15 Per diẽ autẽ festum solebat dimittere eis vnum ex vinctis quécunque petiissent, erat autem qui dicebatur Barabbas.

B. Qui cùm seditiosis erat vinctus, qui in seditione fecerat homicidium. Et cùm ascendisset turba, cępit rogare sicut semper faciebat illis.

A. Congregatis ergò illis, dixit Pilatus.

Pilatus autem respõdit eis & dixit

D. 18. Est autem consuetudo vobis, vt vnum dimittã vobis in pascha, vultis ergò dimittam vobis Regem Iudæorum.

A. Quem vultis dimittam vobis, Barabbam, an Iesũ qui dicitur Christus?

B. vultis dimittam vobis Regẽ Iudæorum.

B. Sciebat enim quod per inuidiam tradidissent eum summi

A. Sciebat enim ꝙ per inuidiam tradidissent eum (Sedente inſr.

summi sacerdotes.

B. Pontifices autẽ. A. Principes autem sacerdotum & seniores.

B. Concitauerunt turbam, vt magis Barabbam dimitteret eis.

A. Persuaserunt populo vt peterent Barabbam, Iesum verò perderent. Respondẽns autem præses ait illis, quem vultis vobis de duobus dimitti?

D. Clamauerunt rursum omnes dicentes.

A. At illi dixerunt, Barabbã, dicit eis Pilatus

D Barabbam.

C. Exclamauit autem simul vniuersa turba dicẽs.

D. Non hunc, sed.

C. Tolle hunc, & dimitte nobis Barabbam.

D. Erat autem Barabbas latro.

C. Qui erat propter seditionem quãdam factam in ciuitate, & homicidium, missus in carcerem. Iterum autem Pilatus loquutus est ad eos volens dimittere Iesum.

B. Pilatus autẽ iterum respondẽs, ait illis. Quid igitur faciam Regi Iudæorum? At illi iterum clamauerũt, crucifige eũ, Pilatus verò dicebat illis qd enim mali fecit.

A. Quid igitur faciã de Iesu, qui dicitur Christus? Dicunt omnes, crucifigatur.

C. At illi succlamabant dicentes: crucifige, crucifige eum. Ille autẽ tertio dixit

B. Et cœperunt salutare eum.

A Dicentes aue Rex Iudæorum.
B Aue rex Iudæorum.
A. Et percutiebant caput eius Et post quam cap. seq.

D. Et dicebant, aue Rex Iudæorum.
A. Et expuentes in eum, acceperunt arundinem.
B Et percutiebāt caput eius arundine, & conspuebant eum, & ponentes genua adorabant eum (*Et postquam cap. seq.*
D. Et dabant ei alapas. Exiuit iterum Pilatus, & dicit eis. Ecce, adduco eum vobis foras vt cognoscatis, quia nullā inuenio in eo causam. Exiuit ergò Iesus foras, portans coronā spineam & purpureum vestimentū. Et dicit eis: Ecce homo. Cum ergò vidissent eum pontifices & ministri, clamabant dicentes: Crucifige crucifige eū. Dicit eis Pilatus. Accipite eū vos & crucifigite, ego enim nō inuenio in eo causam. Responderunt ei Iudæi, nos legē habemus & secundum legem debet mori, quia filium Dei se fecit. Cū ergò audisset Pilatus hūc sermonem, magis timuit Et ingressus est prætorium iterum, Et dicit ad Iesum. Vnde es tu? Iesus autem responsum non dedit ei, Dicit ergò ei Pilatus. Mihi non lo-

ego sũ à sanguine iusti hui⁹, vos videritis. Et respõdens vniuersus populus dixit, sanguis eius super nos & super filios nostros.

C. Et Pilatus, A. Tũc dimisit eis Barabbam, Iesum autem flagellatum tradidit eis, vt crucifigeretur(Tunc milites supr.
B. Dimisit illis Barabbam, & tradidit Iesum flagellis cæsum vt crucifigeretur (Milites autẽ, supr.

B. Pilatus autẽ volens populo satisfacere. C. Adiudicauit fieri petitionem eorum. Dimisit autem illis eum, qui propter homicidium & seditionem missus erat in carcerem Barabbam quẽ petebant. Iesum verò tradidit voluntati eorum.

D. Tunc ergò tradidit eis illum, vt crucifigeretur.

1 *Vix dubium quin hoc sit anticipatum a Matt hæc enim non sunt acta à Pilato sedente pro tribunali.*
2 *Nec dubium quin hic Matt & Mar. anticipet iudicium, contigit enim post flagellationem & coronationem, bis aũt coronatum non est verisimile.*
3 *Dicit quasi sexta, quia maior pars tertiæ transierat, aberat tamen hora sexta facile vna hora usualí, aut amplius, sed id dicit Io significans tum iudicatum Dominum ad mortem, cum iam pararetur occisio agni typici scilicet circa sextam.*

Nihil mirum, in ijs quæ fortè simul facta sunt Euangelistas non eundem in narrando ordinẽ seruasse. Quia vero de hora aliqua videtur esse dissentio, notandem quod Iudæi, vt noctem in quatuor vigilias diuidebant, ita & diem in quatuor stationes, seu partes æquales, quas horas vocabant prima durabat vsque tertiam, & dicebatur mane, seu prima secunda vsque sextam, & dicebatur tertia, tertia vsque nonam, & dicebatur sexta, quarta vsque ad occasum solis, & dicebatur nona vel vespera. Quæ distinctio apparet in parabola patris familias & maxime in historia passionis, in qua expresse harum partium mentio fit. Mane inquã, tertiæ, sextæ, nonæ, nulla horarum mediarum facta mentione, debentq; intelligi non horæ communes, sed quartæ diei artificialis.

CAP. CXLIIII.

D. 19. Susceperunt autem Iesum.
B. 15 Et postquã illuserũt ei, exuerunt eum purpura, & induerunt eum vestimẽtis suis, & ducunt illum vt crucifigerent eum.
D. Et baiulans sibi crucẽ exiuit

A. 27 Et postquam illuserunt ei, exuerunt eum clamidẽ, & induerunt eum vestimẽtis eius, & duxerunt eum vt crucifigerent.

D. Et eduxerũt eũ.

B. Et angariauerũt prætereuntẽ quẽ-

giam Simonem Cirenæum

exiuit in eum qui dicitur caluariæ locum, Hebraice Golgotha.

C. 23 Et cum ducerent eum, apprehenderunt Simonem quendam Cirenensem venientem de villa.

A. Exeuntes autem inuenerunt hominem Cirenæum nomine Simonem.

B. Venientem de villa, patrem Alexandri & Rufi.

A. Hunc angariauerunt, vt tolleret crucem eius.

C. Et imposuerunt illi crucē portare post Iesum. Sequebatur autem illum multa turba populi, & mulierum quæ plangebant, & lamentabantur eum. Conuersus autem ad illas Iesus, dixit: Filiæ Hierusalem, nolite flere super me, sed super vosipsas flete, & super filios vestros. Quoniam ecce venient dies, in quibus dicent, beatæ steriles, & ventres qui non genuerunt, & vbera quæ non lactauerunt, tunc incipient dicere montibus, cadite super nos, & collibus operite nos, quia si in viridi ligno hæc faciunt, in arido quid fiet. Ducebantur autem & alij duo nequam cum eo, vt interficerentur.

A. Et venerunt in locum qui dicitur

B. Et perducunt illum in golgol-

golgotha locum, quod est interpretatum caluariæ locus, & dabant ei bibere mirrhatum vinum.

golgotha quod est caluariæ locus, & dederunt ei vinum bibere.

A. Cum felle mixtum, & cùm gustasset, noluit bibere. ¹ *Postquam. infr.*

B. Et non accepit. (² *Et crucifigentes. infr.*

C. Et postquam venerunt in locum qui vocatur caluariæ, ibi crucifixerunt eum.

D. Vbi crucifixerunt eum.

D. Et cum eo alios duos, hinc & hinc medium autem Iesum.

B. Et cum eo crucifigunt duos latrones, vnũ à dextris eius, & aliũ à sinistris eius, & impleta est scriptura quæ dicit, & cum iniquis reputatus est. (*Et prætereuntes. infr.*

A. Tunc crucifixi sunt cum eo duo latrones, vnus à dextris & vnus à sinistris (Prætereuntes infr.

C. Et latrones vnũ à dextris, & vnum à sinistris. (Iesus autem infr.

D. Scripsit autem & titulum Pilatus, & posuit super crucem eius.

B. Et erat titulus causæ eius inscriptus, Rex Iudæorũ. (Et cum eo sup.

A. Et imposuerunt super caput eius causam ipsius scriptam.

D. Et erat scriptum. Iesus Nazarenus Rex Iudæorũ.

A. Hic est Iesus Nazarenus Rex Iu

Hunc

deorum. (Tunc era. sup.

C erat autem & superscriptio scripta super eum literis Græcis, & Latinis, & Hæbraicis. Hic est Rex Iudæorum. (Vnus autē. infr.

Hunc ergò titulum multi Iudæorum legerunt, quia prope ciuitatem erat locus, vbi crucifixus est Iesus. Et erat scriptum Hæbraice, Græce, & Latinæ. Dicebant ergò Pilato, Pōtifices Iudæorum. Noli scribere Rex Iudæorum, sed quia ipse dixit, Rex sum Iudæorum. Respondit Pilatus, quod scripsi scripsi.

C. Iesus autem dicebat. Pater dimitte illis, non enim sciunt quid faciunt.

B. Et crucifigentes eum, diuiserunt vestimenta eius, mittentes sortem.

D. Milites ergò cùm crucifixissent eum, acceperūt vestimenta eius, & fecerūt quatuor partes, vnicuique militi partem, & tunicam.

A. Postquam autē crucifixerunt eum, diuiserunt vestimēta eius sortem mittentes, vt impleretur quod dictū est per prophetam dicentem: Diuiserūt sibi vestimēta mea & super vestē meā miserunt sortem.

C. Diuidentes verò vestimenta eius, miserūt sortes.

B. Super eis, quis quid tolleret.

D. Erat autem tunica inconsutilis desuper cōtexta per totum. Dixerunt ergò ad inuicem, non scindamus

mus

mus eam, sed sortiamur de illa cuius sit. Vt scriptura impleretur dicens: partiti sunt vestimēta mea sibi, & in vestem meā mise runt sortem. Et milites quidē hæc fecerunt. A. Et sedentes seruabant eum. (*Et imposuerunt. sup.*

B. Erat autem hora 3 tertia, & crucifixerunt eum (*Et erat. sup.*

Et prætereuntes blasphemabant eum, mouentes capita sua, & dicētes: Vah qui destruis templū Dei, & in tribus diebus reædificas, saluum fac temetipsum descendens de cruce.

A Prætereūtes autē blasphemabant eum, mouentes capita sua, & dicentes. Vah qui destruis templū Dei & in triduo illud reædificas, salua temetipsum.

A. Si filius Dei es descende de cruce.

C. Et stabat populus exspectans & deridebant eū, principes cum eis.

B. Similiter & summi sacerdotes illudentes ad alterutrum cū scribis & senioribus dicebant. Alios saluos fecit seipsum nō potest saluū facere. Christus Rex Israel est, descendat nūc de cruce, vt videamus & credamus.

A Similiter & principes sacerdotum, illudentes cum scribis & senioribus dicebant. alios saluos fecit, seipsum non potest saluū facere. Si Rex Israel est de scēdat nūc de cruce. C dicentes alios saluos fecit.

A. Et

A. Et credimus ei.

C. Se saluum faciat, si hic est Christus Dei electus.

A. Confidit in Deo, liberet eum nunc si vult, dixit enim quia filius Dei sum.

C. Illudebant autem ei & milites accedentes, & acetum offerentes ei, dicentes: Si tu es Rex Iudæorum, saluum te fac. (*Erat autem & super sup.*

A. Idipsum autem & latrones, qui crucifixi erāt cum eo improperabant ei.

B Et qui cum eo crucifixi erant conuiciabantur ei.

C. Vnus autem de his qui pendebant latronibus blasphemabat eum, dicens; Si tu es Christus, saluum fac teipsum & nos. Respondens autem alter, increpabat eum dicens: Neque tu times Deum, quod in eadem damnatione es. Et nos quidem iuste, nam digna factis recipimus, hic verò nihil mali gessit. Et dicebat ad Iesum. Domine memento mei cùm veneris in regnū tuum. Et dixit illi Iesus: Amen dico tibi, hodie mecum eris in paradiso.

D. Stabant autem iuxta crucē Iesu, mater eius, & soror matris eius Maria Cleophæ, & Ma-

cumponentes, obtulerunt ori eius.

B. Currens autem vnus, & implens spógiam accto circumponensque calamo potum dabat ei.

A. Et continuò currens vnus ex eis, acceptam spongiam impleuit aceto, & imposuit arundini & dabat ei bibere.

B. 4 Dicēs sinite videamus, si veniat Elias ad deponendum eum.

A. Cæteri verò dicebant, sine videamus an veniat Elias liberans eum.

D. Cùm ergò accepisset Iesus acetum, dixit. Cosummatum est.

C. Et clamans voce magna Iesus

B. Iesus autē emissa voce magna expirauit.

A. Emisit spiritū:

A. Iesus autem iterum clamans voce magna.

C. Ait: Pater in manus tuas commendo spiritum meum, & hæc dicens.

C. Expirauit.

B. Et velum templi scissum est in duo a summo vsq; deorsum.

D. Et inclinato capite, tradidit spiritum.

A. Et ecce velum templi scissum est in duas partes à summo vsque deorsum: & terra mota est, & petræ scissæ sunt, & monumenta aperta sunt, & multa corpora sanctorum qui dormierant surexerunt, & exeuntes de monumentis post resure-

ctionem

ctionem eius venerunt in sanctam ciuitatem & apparuerunt multis.

B. Videns autem Centurio qui ex aduerso stabat.

C. Videns autem Centurio.

C. Quod factum fuerat.

B. Quia sic clamans expirasset.

A. Centurio autem.

C. Glorificauit Deum, dicens: verè hic homo iustus erat.

B. Ait.

B. Vere hic homo filius Dei erat.

A. Et qui cum eo erant custodientes Iesum, viso terræ motu & his quæ fiebant, timuerunt valde, dicentes: vere filius Dei erat iste.

C. Et omnis turba eorum qui simul aderant ad spectaculum istud, & videbāt quæ fiebant percutientes pectora sua reuertebantur.

A. Erant autem ibi mulieres multæ à longe, quæ sequutæ erant Iesum à Galilæa ministrantes ei, inter quas erat Maria Magdalene, & Maria Iacobi

B. Erant autem & mulieres de longe aspicientes: inter quas, erat Maria Magdalene, & Maria Iacobi minoris & Ioseph mater &

& Ioseph mater, & mater filiorū Zebediæ.

B. Sa-

B, Salome & cùm esset in Galilæa seque bantur eum, & ministrabant ei, & aliæ mul tæ quæ simul cum eo ascenderant Hiero- solymam.

C. Stabant autem omnes noti eius à longe, & mulieres quæ sequtæ eum erant à Galilæa hæc videntes.

1 *In his quæ forte simul gesta sunt, visum est sequi narrationem Io. itaque aliorum narratio nonnihil est immutata.*

2 *Nondum erat sexta, sed adhuc tertia aut secunda statio: ideo non dissentit a Io.*

3 *Id non dicit, vt prius Io. sed quia iam iã instabat.*

4 *Quidam putant legendum in Mar. vt in Matt. præsertim cum Mar. in historia passionis non solum eadem & eodem ordine scribat, quæ Matt. sed ijsdẽ penę verbis, tamen optime concordat quod legitur in Mar.*

5 *Hęc iunctio non est Euangelij: sed existimamus eã quam Matt. periphrasi Mar. nomine significasse.*

LATVS. SEPTLTVRA.

Contextus Io & factum iustorũ ostendit, Iudæos non alio die quam quo erat eis legitimum Pascha celebrasse, quamuis cominiscantur quidam ob mortem Christi retardatum fuisse Pascha vno die. Vi de titu. cap. 130.

CAP. C.XLV.

D. 19. Iudæi ergo quoniã parasceue erat, vt non remanerent in cruce corpora sabbato, erat enim magnus dies ille sabbati, Rogauerunt Pilatum vt frangerentur eorum crura, & tollerentur. Venerunt ergo milites, & primi quidem fregerunt crura, & alterius qui crucifixus est cum eo. Ad Iesum autem cùm venissent, vt viderunt eum iam mortuum, non fregerũt eius crura, sed vnus militum lancea latus eius aperuit, & continuò exiuit sanguis & aqua. Et qui vidit testimonium perhibuit, & verum est testimonium eius. Et ille scit quia vera dicit, vt & vos credatis, facta sunt enim hæc, vt scriptura impleretur. Os non comminuetis ex eo, & iterum alia scriptura dicit. Videbunt in quem transfixerunt. Post hæc autem.

B. 25. Et cum iam sero factũ esset, quia erat parasceue quod est ante sabbatũ. C: 23. Ecce vir nomine Ioseph, qui erat nobilis decurio, vir bonus & iustus, hic

A. 27. cum autem sero factum esset, venit quidã homo diues ab Arimathæa nomine Ioseph, qui & ipse discipulus erat iesu. B. Venit Ioseph ab Arimathæa nobilis

n ,it

decurio, qui & ipse erat expectans regnum Dei, &.

A. Hic accessit ad Pilatum, & petijt corpus Iesu.
B. petijt corpus Iesu.
C. Accessit ad Pilatum, & petiit corpus Iesu.

non cõsenserat consilio & actib⁹ eorũ. ab Arimathæa ciuitate Iudæę, qui expectabat & ipse regnũ Dei. Hic.
B. Audacter introiuit ad Pilatum, &.
D. Rogauit Pilatũ Ioseph ab Arimathæa eò quòd esset discipulus Iesu, occult⁹ autẽ propter metũ Iudæorũ vt tolleret corpus Iesu

B. Pilatus aũt mirabatur si iam obijsset, & accersito Centurione, interrogauit eum si iam mortuus esset, & cùm cognouisset à Centurione, donauit corpus Ioseph.

D. Et dimisit Pilat⁹
B. Ioseph autem.
C. Et depositum inuoluit syndone, & posuit illud in monumento exciso.
A. Inuoluit.
B. Syndone & posuit in monumento quod erat excisum de petra.

A. Tunc Pilatus iussit reddi corpus.
D. Venit ergò & tulit corpus Iesu.
A. Et accepto corpore Ioseph.
B. Mercatus syndonem & deponens eum inuoluit.

A. Illud in syndone munda, & posuit illud in monumento suo nouo quod exciderat in petra.

C. In quo nondum quisquã positus fuerat.
D. Venit autem & Nicodemus, qui venerat ad Iesum nocte primùm, ferens mixturam Myrrhæ & Aloes quasi libras cẽtum. Acceperunt ergò corpus Iesu, & ligauerunt illud linteis cũ aromatibus, sicut mos est Iudæis sepelire. Erat autem in loco vbi crucifixus est hortus, & in horto monumentum nouum, in quo nondum quisquã positus erat. Ibi ergò propter parasceuen Iudæorum, quia iuxta erat monumentum, posuerunt Iesum.
A. Et aduoluit saxum magnum ad ostium monumẽti & abijt, erat autem ibi Maria Magdalene & altera Maria sedentes contra sepulchrum.

B. Et aduoluit lapidem ad hostiũ monumenti.

B. Maria autem Magdalene, & Maria Ioseph aspiciebant vbi poneretur.
C. Et dies erat Parascheues, & sabbatum illucessebat. Subsequtæ autem mulieres, quæ cum eo venerant de Galilæa, viderũt monumentum, & quemadmodum positũ erat corpus eius. Et reuertentes parauerũt aromata, & vnguenta, & sabbato quidem siluerunt secundum mandatum.

A. Altera autem die quæ est post parasceuen, conuenerunt principes sacerdotum & Pharisæi ad Pilatum, dicentes: Domine recordati sumus, quia seductor ille dixit viuens: post tres dies resurgam. Iube ergò custodiri sepulchrum vsq; in diē tertium, ne forte veniant discipuli eius, & furentur eum, & dicant plebi, surexit à mortuis, & erit nouissimus error peior priore. Ait illis Pilatus habetis custodiam, ite custodite sicut scitis. Illi autem abeuntes, muniereunt sepulchrum, signantes lapidem cum custodibus.

RESVRECTIO.

Quomodo conueniant Euangelistarum narrationes contextus ostendit. In eo autem quod Matt. dicit, vespere autem sabbati, multi vesperam proprie intelligunt, initium scilicet noctis sequentis sabbatū, & illud, quæ lucessit in prima sabbati, Hæbreorum more capiunt, pro qua incipiebat seu quæ initium erat primæ sabbati, quemadmodum & Luc. dicit sabbatum illucessebat pro incipiebat, & illud venit Maria Magdalena, pro proposuit venire & omnia parauit ad eundum summo mane. Hoc sequuti sumus in concordia. Posset tamen intelligi idem temporis punctum ab omnibus significari videlicet diluculum primæ sabbati: si vesperam

apud Mattheum capias pro nocte, quemadmodum ibi factum est vespere & mane dies vnus, tum enim illud, quæ lucessit in prima sabbati, erit declaratio finis noctis hoc sensu. Nocte sabbati, qua parte finiebatur prima luce, seu diluculo primæ sabbati venit, &cæt. Ita non solum nulla est contrarietas, sed idem temporis punctnm significatur Quo modo præponendū esset illud Marci & cum transisset sabbatum. Nec habet etiam vllam dissonantiam, quod Ioannes vnius tantum, Mattheus duarum, Marcus triuni, Lucas etiam plurium mentionem faciat. Nec item quod dicit Marcus eas venisse orto iam sole. Cum enim ita dicit, & valde mane vna sabbaterum veniunt ad monumentum orto iam sole, aperte certè significat eas summo quidem diluculo, vel exisse, vel parasse se ad eundum, & dum parant, & conueniunt, & eunt, ortum solem fuisse, cum ad monumentum peruenerunt: seu substiterint in via ob terræ motum, vt quibusdam videtur, seu tantum impeditæ fuerint se mutuo conuocando, parando, & eundo. Sunt tamen qui orto sole accipiunt pro luce solis apparente: sed id cum improprium sit, parum etiam conuenit Marco, qui cùm dixisset valde mane veniunt ad monumentum, addit orto iam sole: veritus (vt apparet) ne intelligerentur primo diluculo, ac ante resurectionem peruenisse ad monumentum. Alioqui enim superfluè adiectum esset orto sole, iam enim apertius significauerat diluculum, dicens, valde mane.

CAP. C.XLVI.

¶ A. 28. Vespere autem sabbati, quæ lucescit in prima sabbati, venit Maria Magdalenæ, & altera Maria videre sepulchrũ. ¶. B 16. Et cùm transisset sabbatum, Maria Magdalenæ, & Maria Iacobi, & Salome emerunt aromata, vt venientes vngerẽt Iesum. Et valde mane vna sabbatorum, veniunt ad monumentum, orto iam sole. C. Portantes quæ parauerant aromata.

¶ C. 24 Vna autẽ sabbati valde diluculo venerunt ad monumentum.

¶ D. 20 Vna autẽ sabbati Maria Magdalenę venit mane cum adhuc tenebræ essent ad monumentum;

A. Et ecce, terræ motus factus est magnus. Angelus enim Domini descendit de cœlo, & accedens, reuoluit lapidem, & sedebat super eum. Erat autem aspectus eius sicut fulgur, & vestimenta eius sicut nix. Præ timore autem eius exterriti sunt custodes, & facti sunt sicut mortui.

B. Et dicebant ad inuicẽ, quis reuoluet nobis lapidem ab hostio monumenti? & respicientes viderunt reuolutum lapidem, erat

D Et vidit lapidẽ sublatum à monumento.

c. Et inuenerunt lapidem reuolutũ à monumento.

quia oportet filium hominis tradi in manus peccatorũ, & crucifigi & die tertia resurgere, & recordatæ sunt verborum eius.

B. [At illæ exeuntes, fugerunt de monumento.

A. Et exierunt cito de monumento cũ timore & gaudio magno, currentes nunciare discipulis eius.

B. Inuaserat enim eas timor & pauor, & nemini quicquam dixerunt, timebant enim.

C. Et regressæ à monumento, nunciauerunt hæc omnia illis vndecim, & cæteris omnibus. Erat autem Maria Magdalene, & Ioanna, & Maria Iacobi, & cæteræ quæ cum eis erant, quæ dicebant ad Apostolos hæc, & visa sunt illis sicut deliramentum verba ista, & non crediderunt illis.

D. Cucurrit ergò Maria Magdalene, & venit ad Simonem Petrum, & ad illum discipulum quem amabat Iesus, & dicit illis. Tulerunt Dominum de monumento, & nescimus vbi posuerunt eum. Exijt ergò Petrus, & ille alius discipulus, & venerunt ad monumentum. Currebant autem duo simul, & ille alius discipulus præcucurrit citius Petro, &

C. Petrus autẽ surgens, cucurrit ad monumentum, & procumbens, vidit linteamina posita.

tro, & venit primus ad monumentum, & cùm ſe inclinaſſet, vidit poſita linteamina, non tamen introiuit. Venit ergò Simon Petrus ſequens eum, & introiuit in monumentum, & procumbens vidit linteamina poſita, & ſudarium quod fuerat ſuper caput eius, non cum linteaminibus poſitum, ſed ſeparatim inuolutum in vnũ locum. Tunc ergò introiuit & ille diſcipulus, qui venerat primus ad monumentum, & vidit & credidit, nondũ enim ſciebant ſcripturam, quia oportet eum à mortuis reſurgere. Abierunt ergò iterum diſcipuli ad ſemetipſos.

C. Et abijt (Petrus) ſecum mirans quod factum fuerat.

B. 3 Surgens autem Ieſus mane prima ſabbati, apparuit primo Mariæ Magdalene, de qua eiecerat ſeptem dæmonia.

D. Maria autem ſtabat ad monumentum foris plorans, dum ergò fleret, inclinauit ſe & proſpexit in monumentum, & vidit duos Angelos in albis ſedentes, vnum ad caput, & vnũ ad pedes, vbi poſitũ erat corpus IESV. Dicũt ei illi. Mulier quid ploras? dicit eis. Quia tulerunt Dñm meũ, & ne-

& nescio vbi posuerunt eum. Hæc cum dixisset, conuersa est retrorsum, & vidit Iesum stantem,& non sciebat quia Iesus est, dicit ei Iesus: Mulier quid ploras, quem quæris? Illa existimans quia hortulanus esset,dicit ei: Domine si tu sustulisti eum, dicito mihi vbi posuisti eum, & ego eum tollam. Dicit ei Iesus. Maria. Conuersa illa dicit ei. Rabboni, quod dicitur magister. Dicit ei Iesus, noli me tangere, nondum enim ascendi ad patrem meum. Vade autem ad fratres meos,& dic eis. Ascẽdo ad patrem meum, & patrem vestrum Deum meum & Deum vestrum.

A. Et[1] ecce Iesus occurrit illis, dicens: Auete. Illæ autem accesserunt, & tenuerunt pedes eius,& adorauerunt eum. Tunc ait illis Iesus, nolite timere, ite nunciate fratribus meis vt eant in Galilæam, ibi me videbunt. Quæ cùm abijssent, ecce quidam de custodibus venerunt in ciuitatem,& nunciauerunt Principibus sacerdotum omnia quæ facta fuerant. Et congregati cum senioribus,consilio accepto, pecuniam copiosam dederunt militibus, dicentes: Dicite, quia discipuli eius nocte vene-

CAP. CXLVII.

B. 16. Poſt hæc autem duobus ex his ambulantibus, ostenſus eſt in alia effigie,cũ tibus in villam.

C. 24. Et Ecce duo ex illis ibant ipſa die, in caſtellum quod erat in ſpacio ſtadiorũ ſexaginta ab Hieruſalem,nomine Emaus. Et ipſi loquebantur ad inuicem de omnibus quæ acciderant. Et factum eſt dum fabularentur & ſecum quærerent, & ipſe Ieſus appropinquans,ibat cum illis,oculi autem eorum tenebantur ne eũ agnoſcerẽt. Et ait ad illos. Qui sũt hi ſermones quos confertis ad inuicẽ ambulantes,& eſtis triſtes? Et reſpondens vnus cui nomen Cleophas, dixit ei. Tu ſolus peregrinus es in Hieruſalem, & non cognouiſti quæ facta ſunt in illa, his diebus? Quibus ipſe ait, quæ? Et dixerunt. De Ieſu Nazareno qui fuit vir propheta, potens in opere & ſermone coram Deo & omni populo.Et quo modo eum tradiderunt ſummi ſacerdotes, & principes noſtri,in damnationem mortis, & crucifixerunt eum. Nos autem

ſpera-

ſperabamus, quia ipſe eſſet redempturus Iſrael. Et nũc ſuper hæc omnia tertia dies eſt hodie, quod hæc facta ſunt. Sed & mulieres quædam ex noſtris terruerunt nos, quæ ante lucem fuerunt ad monumentũ, & non inuento corpore eius, venerunt, dicentes: ſe etiam viſionem Angelorum vidiſſe, qui dicunt eum viuere. Et abierunt quidam ex noſtris ad monumẽtum, & ita inuenerunt ſicut mulieres dixerũt, ipſum vero non inuenerunt. Et ipſe dixit ad eos, O ſtulti & tardi corde ad credendum, in omnibus quæ locuti ſunt prophetæ. Nõne hæc oportuit pati Chriſtum, & ita intrare in gloriam ſuam. Et incipiens à Moyſe & omnibus prophetis, interpretabatur illis in omnibus ſcripturis, quæ de ipſo erant. Et appropinquauerũt caſtello quo ibant, & ipſe ſe finxit longius ire. Et coegerunt eum, dicentes: Mane nobiſcum Domine quoniã aduesperaſcit, & inclinata eſt iam dies. Et intrauit cum illis. Et factum eſt cũ recumberet cum eis, accepit panem, & benedixit ac fregit, & porrigebat illis. Et aperti ſunt oculi eorũ, & cognouerũt eum, & ipſe euanuit ex oculis eorum. Et dixerunt

runt ad inuicem. Nónne cor noſtrum ardens erat in nobis, dum loquetur in via; & aperiret nobis ſcripturas. Et ſurgentes eadem hora, regreſſi ſunt in Hieruſalem, & inuenerunt cógregatos vndecim, & eos qui cum illis erant, dicenres: quod ſurexit Dominus verè, & apparuit Simoni. Et ipſi narrabant quæ geſta erant in via, & quomodo cognouerunt eum in fractione panis.

B. illi eũ tes, nũciauerunt cæteris.

B. Nec illis crediderunt.

a. *Id quomodo contigerit, latius exponit Luc.*

APPARITIO PRIMA ET SECVNDA.

CAP. C.XLVIII.

C. 24. Dum hæc loquuntur, ſtetit Ieſus in medio eorum.

D. 20. Cùm ergò ſero eſſet die illo, vna ſabbatorũ, & fores eſſent clauſæ, vbi erant diſcipuli congregati propter metum Iudæorum, venit Ieſus & ſtetit in medio eorũ, & dicit eis. Pax vobis.

C Pax vobis.

C. Ego ſum, nolite timere, conturbati verò & conterriti, exiſtimabant ſe ſpiritum videre, & dixit eis, quid turbati eſtis, & cogitationes

gitationes aſcendunt in corda veſtra. Videte manus meas, & pedes, quia ego ipſe ſum. Palpate & videte, quia ſpiritus carnē & oſſa non habet, ſicut me videtis habere, & cū hæc dixiſſet, oſtendit eis manus & pedes.

D. Et cum hæc dixiſſet, oſtendit eis manus.

D. Et latus, gauiſi ſunt ergò diſcipuli, viſo Domino.

C. Adhuc autem illis non credentibus, & mirātibus præ gaudio dixit. [1] Habetis hic aliquid quod manducetur. At illi obtulerunt ei partem piſcis aſſi, & fauum mellis, & cùm manducaſſet coram eis, ſumens reliquias dedit eis. *Et dixit cap.* 150.

D. Dixit ergò eis iterum, pax vobis. Sicut miſit me pater, & ego mitto vos. Hoc cùm dixiſſet inſufflauit, & dixit eis. Accipite Spiritum ſanctum, quorū remiſeritis peccata remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta ſunt. Thomas autem vnus ex duodecim qui dicitur Didimus, non erat cum eis quando venit Ieſus. Dixerunt ergò ei alij diſcipuli: Vidimus Dominum. Ille autem dixit eis: Niſi videro in manibus eius fixuram clauorum, & mittam digitum

meum in locum clauorum,& mittam manum meam in latus eius, non credam. Et post dies octo, iterum erant discipuli eius intus,& Thomas cum eis. Venit Iesus ianuis clausis,& stetit in medio,& dixit: Pax vobis Deinde dicit Thomæ. infer digitũ tuum huc,& vide manus meas,& affer manum tuam,& mitte in latus meum, & noli esse incredulus sed fidelis. Respondit Thomas & dixit ei. Dominus meus & Deus meus. Dixit ei Iesus. Quia vidisti me Thoma credidisti. Beati qui non viderunt & crediderunt. Multa quidem & alia signa fecit Iesus in conspectu discipulorum suorum, quæ non sunt scripta in libro hoc, hæc autem scripta sunt vt credatis, quia Iesus est Christus filius Dei,& vt credentes, vitam habeatis in nomine eius.

1. *Hinc satis constat tum eos non recubuisse, ideo hãc non esse apparitionem de qua Mar. dicit nouissime autem recũbentibus, quod tamen alioqui ex Mar. esset valdè verisimile.*

TERTIA AD MARE TIBERIADIS.

CAP. C.XLIX.

¶ D. 21. Postea manifestauit se iterum

Iesus ad mare Tiberiadis, manifestauit autem sic. Erant simul Simon Petrus & Thomas qui dicitur Didimus, & Nathanael qui erat à Cana Galilææ, & filij Zebedæi, & alij ex discipulis eius duo. Dicit eis Simon Petrus. Vado piscari. Dicunt ei, venimus & non tecum. Et exierunt & ascenderunt in nauim, & illa nocte nihil prendiderunt. Mane autem facto, stetit Iesus in littore, non tamen cognouerunt discipuli quia Iesus est. Dixit ergò eis Iesus. Pueri nunquid pulmentarium habetis? Responderunt ei: Non. Dixit eis: Mittite in dextrum nauigij rete, & inuenietis. Miserunt ergò, & iam nō valebant illud trahere præ multitudine piscium. Dicit ergò discipulus ille quem diligebat Iesus Petro. Dominus est. Simon Petrus cùm audisset quia Dominus est, tunica succinxit se, erat enim nudus, & misit se in mare. Alij autem discipuli nauigio venerunt, non enim longe erant à terra, sed quasi cubitis ducentis trahentes rete piscium. Vt ergò descenderunt in terram, viderunt prunas positas, & piscem superpositum, & panem. Dicit eis Iesus: Afferte de piscibus quos prendi-

prendidistis nunc. Ascendit Simon Petrus & traxit rete in terram, plenum magnis piscibus, centum quinquaginta tribus, & cùm tanti essent, non est scissum rete. Dicit eis Iesus: venite prandete. Et nemo audebat discumbentium interrogare eum. Tu quis es. Scientes quia Dominus est. Et venit Iesus & accepit panem, & dat eis, & piscem similiter. Hoc iam tertiò manifestatus est Iesus discipulis suis, cùm resurrexisset à mortuis. Cùm ergò prandissent, dicit Simoni Petro Iesus: Simon Ioannis diligis me plus his? Dicit ei. Etiā Domine, tu scis quia amo te. Dicit ei: Pasce agnos meos. Dicit ei iterum. Simon Ioannis diligis me? ait illi. Etiam Domine, tu scis quia amo te. Dicit ei: Pasce agnos meos. Dicit ei tertio. Simon Ioannis amas me? Contristatus est Petrus quia dixit ei tertio amas me. & dixit ei. Domine tu omnia scis, tu scis quia amo te. Dicit ei: Pasce oues meas. Amen amen dico tibi, cùm esses iunior cingebas te, & ambulabas vbi volebas, cùm autem senueris, extendes manus tuas, & alius te cinget, & ducet quo non vis, hoc autem dixit signi-

ficans qua morte clarificaturus esset Deũ. Et cùm hoc dixisset dicit ei, sequere me. Conuersus Petrus, vidit illum discipulum quem diligebat Iesus sequentem, qui & recubuit in cœna super pectus eius, & dixit, Domine quis est qui tradet te, hunc ergò cùm vidisset Petrus, dicit Iesu: Domine hic autem quid? Dicit ei Iesus: Sic eum volo manere donec veniam, quid ad te, tu me sequere. Exijt ergò sermo inter fratres, quia discipulus ille nõ moritur, & nõ dixit ei Iesus non moritur, sed sic eum volo manere donec veniam, quid ad te. Hic est discipulus ille qui testimonium perhibet de his, & scripsit hæc, & scimus quia verum est testimonium eius.

1. *Hinc constat istud contigisse ante apparitionem in monte Galilææ, & perspicuum est Io. loqui de publica apparitione, seu non priuata.*

VLTIMA APPARITIO. ASCENSIO.

Quæ hic continentur post apparitionem in monte Galilææ, breuiter a Matt. descriptam, omnia contigerunt Hierosolymis in vltima apparitione. Dicit enim Luc. sedete in ciuitate, & paulò post eduxit eos foras, item & ipsi adorantes, regressi sunt in Hieru-

in Hierusalem, inde ergo eos eduxerat. idem etiã satis constat ex primo actorum, vt & quod cum postremo apparuit, accumberent, dicit enim & conuescens praecepit eis ab Hierosolymis ne discederent. itaque quod dicit Mar. nouissimè recumbentibus illis, omnino de hac apparitione videtur intelligendum, vespera enim resurrectionis non recumbebant, & vide quam familiariter cum discipulis egerit iamiam ab eis discessurus.

CAP. C. L.

A. 28. Vndecim autem discipuli abierunt in Galilaeam, in montem vbi constituerat illis Iesus. Et videntes eum adorauerunt, quidam autem dubitauerunt.

B. 16. Nouissime autem recumbentibus illis vndecim, apparuit & exprobrauit incredulitatem eorum, & duritiam cordis, quia his qui viderant eum resurexisse, nõ crediderunt.

B. Et dixit eis eun tes. A. Et accedens Iesus loquutus est eis, dicens: data est mihi omnis potestas, in coelo & in terra. Euntes ergò.

B. In mundum vniuersum, praedicate Euãgelium omni creaturae.

A. Docete omnes gentes; baptizantes

eos, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, docentes eos seruare, quæcunque mandaui vobis.

B. Qui crediderit & baptizatus fuerit, saluus erit, qui verò non crediderit, condemnabitur, signa autem eos qui crediderint hæc sequentur. In nomine meó dæmonia eijcient, linguis loquentur nouis, serpentes tollent, & si mortiferum quid biberint, non eis nocebit. Super ægros manus imponent, & bene habebunt.

A. Et ecce ego vobiscum sum vsque ad cō summationem sæculi.

C. 24. Et dixit ad eos: Hæc sunt verba quæ loqutus sum ad vos, cùm adhuc essem vobiscum, quoniam necesse est impleri omnia quæ scripta sunt in lege Moysi, & Prophætis, & psalmis de me. Tunc aperuit illis sensum, vt intelligerent scripturas, & dixit, quoniam sic scriptum est, & sic oportebat Christum pati, & resurgere à mortuis tertia die, & prædicari in nomine eius pœnitentiam & remissionem peccatorum in omnes gentes, incipiētibus ab Hierosolyma. Vos autem testes estis horum. Et ego mittam promissum patris mei in vos.

vos. Vos autem ſedere in ciuitate, quoadusque induamini virtute ex alto. Et eduxit eos foras in Bethaniam, & eleuatis manibus ſuis benedixit eis,& factum eſt dum benediceret illis,receſſit ab eis, & ferebatur in cœlum.

B. Et Dominus quidem Ieſus poſtquam loqutus eſt eis, aſſumptus eſt in cœlum, & ſedit à dextris Dei.

C. Et ipſi adorantes, regreſſi ſunt in Hieruſalem, cum gaudio magno,& erant ſemper in templo laudantes & benedicentes Deum, Amen.

B. Illi autem profecti prædicauerunt vbique Domino cooperante, & ſermonem confirmante ſequentibus ſignis.

D. Sunt autem & alia multa quæ fecit Ieſus, quæ ſi ſcribantur per ſingu'a, nec ipſum arbitror mundum capere poſſe, eos qui ſcribendi ſunt libros.

FINIS.

INDEX.

EVANGELIORVM QVAE IN TEMPLIS diebus Dominicis & alijs festis leguntur.

In quo notatur Euangelij principium, & subinde quod finem eius consequitur. R. litera, vsum Romanum significat.

ADVENTVS.

NATA-

NATALIS DOMINI.

In vigilia.

Domi-

Sabba-

INDEX.

Domi-

Domi-

DOMINICA IN RAMIS Palmarum.

Dominica

PROPRIVM
Sanctorum.

sancti

COMMVNE
ſanctorum.

In natali Apoſtolorum.

IN NATALI
vnius *Martyris.*

IN NATALI PLVRI
morum *Martyrum.*

IN NATA-

IN NATALI VNIVS
Confessoris.

IN NATALI
Virginum.

FINIS.

Series Cartarum.

a b c A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z Aa Bb Cc Dd Ee Ff

Omnes sunt quaterniones, præter Ff quæ est duernio.

ERRATVLA QVÆDAM QVÆ INter excudendum acciderunt, etsi operepreciũ non esset, tamen quia quædam lectorem incautum, uel turbare, uel remorari possent, uisum est hic adijcere.

Fo	Facies.	Linea.		Lege.
35	1	22	*d latione*	*de dilatatione*
44	2	7	*potestatis*	*potestis*
55	1	8	*Matt.*	*Luc.*
60	2	21	*raueris*	*oraueris*
61	2	4	*cor*	*& cor*
76	2	15	*fructis*	*fructu*
77	1	19	*vite*	*videte*
79	1	25	*Geranis*	*Gerasenis.*
84	1	12	*zo[illegible]s*	*zona as*
85	2	22	*eum*	*enim.*
87	1	22	*eit Herodos*	*ait Herodes*
89	1	18	*peruenerunt*	*preuenerunt*
90	2	7	*patres*	*partes*
90	2	18	*fragam*	*fragmen*
124	2	16	*approprians*	*appropians*
135	2	5	*sunt turbæ*	*sunt eum turbæ*
136	1	8	*quão super nn*	*quã super nona*
140	1	22	*vtilis*	*vtilius*
149	1	25	*xor xa*	*zor za*
158	2	22	*non me*	*in me*
eadem		24	*in iudico*	*non iudico*
164	1	13	*domino*	*domino meo*
168	2	2	*prolixi*	*prolixius*
[illegible]	2	29	*loquetur*	*loqueretur*

I·N·R·I·

I

